

E 215/5.11

MAGYAR NYELVJÁRÁSOK

XI.

SZERKESZTI
KÁLMÁN BÉLA

UN RÉSUMÉ SE TROUVE A LA FIN DE CHAQUE ARTICLE

DEBRECEN, 1965

MAGYAR NYELVJÁRÁSOK

XI.

**SZERKESZTI
KÁLMÁN BÉLA**

UN RÉSUMÉ SE TROUVE A LA FIN DE CHAQUE ARTICLE

DEBRECEN, 1965

A DEBRECENI KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM
NYELVTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉVKÖNYVE

© *Kálmán Béla, 1965*

KIADÁSÁT A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTER RENDELTE EL

Nyelvi statisztikai vizsgálatok*

IV. A feltételes módú igealakok történetéhez

1. Abból az általánosan ismert tényből kiindulva, hogy régebbi írott nyelvünkben — mind az irodalmi, mind az irodalmon kívüli írásbeliség nyelvében — a feltételes módú igealakok gyakrabban fordulnak elő, mint ma, és elfogadva azt a feltevést, hogy ez a gyakori használat a latin hatásának tulajdonítható, 1954—1955-ben elkezdtem gyűjteni levéltári forrásaimból a feltételes módú igealakokat. Céлом az volt, hogy a rendelkezésemre álló irodalmon kívüli emlékekben a *t e l j e s* anyag alapján vizsgáljam meg ezeknek az igealakoknak a használatát. Más természetű munkáim miatt félretettem tekintélyes mennyiségű céduláimat. Most vettem újra kézbe őket. Akkor teljes levéltári gyűjtésemet kicéduláztam, most csak annak a 400 iratnak az adatait vettem elő, amelynek alapján az *i*-zést és a fentebb tárgyalt jelenségeket vizsgáltam.

A hagyományos szemléletnek megfelelően feltételes módú igealakoknak tekintem az *adott volna, kért volna* stb. típusú alakokat is (vö. ANTAL LÁSZLÓ: MNy. LVII, 273—9; PAPP ISTVÁN: MNy. LVIII, 166—73), és mint egyéb tárgyú statisztikai vizsgálódásaimban, ebben is *t e l j e s* adatgyűjtést végeztem: minden feltételes módú igealakot számba vettem. — Az igealakokra vonatkozó jelzések a következők: I. jelen idejű alak; II. múlt idejű alak; A. alanyi ragozású alak; B. tárgyas ragozású alak; 1. egyes szám első személy; 2. egyes szám második személy; 3. egyes szám harmadik személy; 4. többes szám első személy; 5. többes szám második személy; 6. többes szám harmadik személy; a. (az I.A.1. és az I.A.3. mellett) az ikes ragozás megfelelő alakjára, illetőleg (az I.B.1. mellett) a második személyű tárgyra utal.

3. Az adatok számbavétele.

I. Jelen idejű alakok

A. Alanyi ragozás

Egyes szám

1. *s z e m é l y* (iktelen ragozás): *adnék, kérnék* típus: 32 iratban 41 adat; *-nék*: 23 iratban 32 adat, *-ník*: 9 iratban 9 adat. (Mély hangú *tő* után *-nák* nem fordul elő.) — A formáns mássalhangzós *tő*höz csatlakozik 30 adatban, kötőhangzós *tő*höz 7 adatban, magánhangzós *tő*höz 4 adatban.

* A dolgozat első része megjelent: Magyar Nyelvjárások X, 7—36.

2. Az adatok statisztikája táblázatokban

1. táblázat: az iratok csoportosítása

Az adatok száma iratonként	Hány iratban?	Hány adat?	Csoportonként
∅ adat	123 (30,75%)	∅ (∅)	Adat: 492 (38,0808%) Irat: 328 (82,00%)
1 adat	73 (18,25%)	73 (5,6502%)	
2 adat	49 (12,25%)	98 (7,5853%)	
3 adat	35 (8,75%)	105 (8,1270%)	
4 adat	24 (6,00%)	96 (7,4304%)	
5 adat	24 (6,00%)	120 (9,2880%)	
6 adat	20 (5,00%)	120 (9,2880%)	Adat: 387 (29,8458%) Irat: 50 (12,50%)
7 adat	4 (1,00%)	28 (2,1672%)	
8 adat	11 (2,75%)	88 (6,8112%)	
9 adat	5 (1,25%)	45 (3,4830%)	
10 adat	4 (1,00%)	40 (3,0960%)	
11 adat	6 (1,50%)	66 (5,1084%)	
12 adat	3 (0,75%)	36 (2,7864%)	Adat: 182 (14,0868%) Irat: 13 (3,25%)
13 adat	3 (0,75%)	39 (3,0186%)	
14 adat	2 (0,50%)	28 (2,1672%)	
15 adat	2 (0,50%)	30 (2,3220%)	
16 adat	2 (0,50%)	32 (2,4768%)	
17 adat	1 (0,25%)	17 (1,3158%)	
18 adat	3 (0,75%)	54 (4,1796%)	Adat: 231 (17,8794%) Irat: 9 (2,25%)
21 adat	1 (0,25%)	21 (1,6254%)	
22 adat	1 (0,25%)	22 (1,7028%)	
24 adat	2 (0,50%)	48 (3,7152%)	
39 adat	1 (0,25%)	39 (3,0186%)	
47 adat	1 (0,25%)	47 (3,6378%)	
Összesen	400 (100,00%)	1292 (100,0000%)	

2. táblázat: a paradigma egyes alakjainak megterhelése

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	Össze- sen
I.A.1.								1			2		4	1		6	1	5	6	2	3	10		41
1a.															1	1		2		1	1	1	2	9
2.														2										2
3.	7	12	3	5	6	8	6	8	10	4	9	1	17	10	6	24	7	26	25	30	17	11	14	266
3a.	1			2	6			1	3	1	4	1	2	2	1	5		5	10	9	5	6	9	73
4.	1		1		2					1		5	3	2		2		5	3	2	1	3		31
5.																								∅
6.	1	3		2	5	3		1	3	1	2	2	2	1	4	3		8	6	6	5	9	4	71
I.B.1.			2					5	1	1	1		2	1	4	15	2	3	13	6	11	11	9	87
1a.																	1							1
2.																			2					2
3.	4	9	3	2		3	6	2	4	8	5	6	11	1	3	12	2	14	21	20	23	19	10	188
4.	2	1								1	1	2	5	5	4	1	1	6	3	4	11	5	5	57
5.								1																1
6.		6			9	3	1		1	2	1		4	3	3	3	3	9	8	5	5	11	6	83
II.A.1.														5	2	2	1	1	7	1	3	2	1	25
2.																								∅
3.	8	4	13	3		18	2		2	2	9	6	10	2	6	7	5	14	7	6	12	6	6	148
4.	4	1	1	3				2				2	1	1	1			6	3	1		1		27
5.																								∅
6.	1	1	4		1		1		1	3	2	5			3	1	2	2	3		1	1	2	34
II.B.1.	3		3					1	1					2	1	3	1	2	2			1		20
1a.																								∅
2.													1											1
3.		1	11	4		7	1	3	3	3	3	1	3	2	3	2	2	8	2		5	2	3	69
4.	8		1									1						2		1	1			14
5.								1																1
6.	7	1	6	1		4		6	1	1		4	1		3	1		2	1		1	1		41
Ösz- szesen	47	39	48	22	21	54	17	32	30	28	39	36	66	40	45	88	28	120	120	96	105	98	73	1292

(A 4—7. lapon levő táblázatok a 3. lapon a 3. pont elé tartoznak. A 3. lap utolsó bekezdésének folytatása a 7. lapon következik.)

3. táblázat

	Jelen idejű alakok	Múlt idejű alakok	Összesen
Alanyi ragozás	493	234	727
Tárgyas ragozás	419	146	565
Összesen	912	380	1292

4. táblázat

		Alanyi ragozás		Tárgyas ragozás		Összesen
		Jelen idő	Múlt idő	Jelen idő	Múlt idő	
Egyes szám	1. sz.	50	25	88	20	183
	2. sz.	2	∅	2	1	5
	3. sz.	339	148	188	69	744
Többes szám	1. sz.	31	27	57	14	129
	2. sz.	∅	∅	1	1	2
	3. sz.	71	34	83	41	229
Összesen		493	234	419	146	1292

5. táblázat

	Egyes számú alakok						Többes számú alakok						Összesen
	Jelen idő			Múlt idő			Jelen idő			Múlt idő			
	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	
Alanyi ragozás	50	2	339	25	∅	148	31	∅	71	27	∅	34	727
Tárgyas ragozás	88	2	188	20	1	69	57	1	83	14	1	41	565
Összesen	138	4	527	45	1	217	88	1	154	41	1	75	1292

6. táblázat

	Alanyi ragozás						Tárgyas ragozás						Össze- sen
	Jelen idő			Múlt idő			Jelen idő			Múlt idő			
	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	
Egyes szám	50	2	339	25	∅	148	88	2	188	20	1	69	932
Többes szám	31	∅	71	27	∅	34	57	1	83	14	1	41	360
Összesen	81	2	410	52	∅	182	145	3	271	34	2	110	1292

7. táblázat

	Alanyi ragozás						Tárgyas ragozás						Össze- sen
	Egyes szám			Többes szám			Egyes szám			Többes szám			
	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	1. sz.	2. sz.	3. sz.	
Jelen idő	50	2	339	31	∅	71	88	2	188	57	1	83	912
Múlt idő	25	∅	148	27	∅	34	20	1	69	14	1	41	380
Összesen	75	2	487	58	∅	105	108	3	257	71	2	124	1292

8. táblázat

	Alanyi ragozás				Tárgyas ragozás				Össze- sen
	Jelen idő		Múlt idő		Jelen idő		Múlt idő		
	Egyes szám	Többes szám	Egyes szám	Többes szám	Egyes szám	Többes szám	Egyes szám	Többes szám	
1. személy	50	31	25	27	88	57	20	14	312
2. személy	2	∅	∅	∅	2	1	1	1	7
3. személy	339	71	148	34	188	83	69	41	973
Összesen	391	102	173	61	278	141	90	56	1292

1. személy (ikes ragozás): *távoznám, cselekedném* típus: 9 iratban 9 adat; *-nám*: 2 iratban 2 adat, *-ném*: 5 iratban 5 adat, *-ním*: 2 iratban 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 9 adatban.

2. személy: *adnál, kérnél* típus: 1 iratban 2 adat; *-nál*: 1 iratban 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

3. személy (iktelen ragozás): *adna, kérne* típus: 128 iratban 266 adat; *-na*: 53 iratban 73 adat, *-ne*: 40 iratban 66 adat, *-na ~ne*: 35 iratban 126 adat.

—A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 170 adatban, kötőhangzós tőhöz 40 adatban, magánhangzós tőhöz 56 adatban.

3. s z e m é l y (ikes ragozás): *távoznék, cselekednék* típus: 58 iratban 73 adat; *-nék*: 50 iratban 63 adat, *-nék ~-ne* [!]: 1 iratban 3 (2+1) adat, *-néjék*: 3 iratban 3 adat, *-nijék*: 1 iratban 1 adat, *-ník*: 3 iratban 3 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 68 adatban, kötőhangzós tőhöz 4 adatban, mássalhangzós tőhöz 1 adatban.

Többes szám

1. s z e m é l y : *adnánk, kérnénk* típus: 24 iratban 31 adat; *-nánk*: 10 iratban 10 adat, *-nénk*: 8 iratban 11 adat, *-nánk ~-nénk*: 2 iratban 4 adat, *-nínk*: 4 iratban 6 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 24 adatban, kötőhangzós tőhöz 4 adatban, magánhangzós tőhöz 3 adatban.

2. s z e m é l y : *adnátok, kérnétek* típus: nincs rá adat.

3. s z e m é l y : *adnának, kérnének* típus: 50 iratban 71 adat; *-nának*: 27 iratban 31 adat, *-nének*: 8 iratban 8 adat, *-nának ~-nének*: 7 iratban 18 adat, *-nínék*: 4 iratban 4 adat, *-nának ~-nínék*: 4 iratban 10 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 54 adatban, kötőhangzós tőhöz 5 adatban, magánhangzós tőhöz 12 adatban.

B. Tárgyas ragozás

Egyes szám

1. s z e m é l y : *adnám, kérném* típus: 60 iratban 87 adat; *-nám*: 45 iratban 64 adat, *-ném*: 10 iratban 12 adat, *-nám ~-ném*: 4 iratban 10 adat, *-ním*: 1 iratban 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 58 adatban, kötőhangzós tőhöz 25 adatban, magánhangzós tőhöz 4 adatban.

1. s z e m é l y (második személyű tárgy): *adnálak, kérnélek* típus: 1 iratban 1 adat; *-nálak*: 1 iratban 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

2. s z e m é l y : *adnád, kérnéd* típus: 1 iratban 2 adat; *-néd*: 1 iratban 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, magánhangzós tőhöz 1 adatban.

3. s z e m é l y : *adná, kérné* típus: 107 iratban 188 adat; *-ná*: 58 iratban 89 adat, *-né*: 17 iratban 18 adat, *-ní*: 1 iratban 1 adat, *-nájá*: 5 iratban 8 adat, *-néjé*: 2 iratban 4 adat, *-néji*: 1 iratban 1 adat, *-ná ~-né*: 17 iratban 49 adat, *-ná ~-néjé*: 1 iratban 2 adat, *-ná ~-nájá*: 3 iratban 8 adat, *-né ~-néjé*: 1 iratban 2 adat, *-nájá ~-néjé*: 1 iratban 6 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 115 adatban, kötőhangzós tőhöz 56 adatban, magánhangzós tőhöz 17 adatban.

Többes szám

1. személy: *adnók, kérnők* típus: 37 iratban 57 adat; *-nók*: 14 iratban 20 adat, *-núk*: 1 iratban 1 adat, *-nók ~-núk*: 1 iratban 2 adat, *-nök*: 2 iratban 2 adat, *-nök ~-nök*: 1 iratban 2 adat, *-nök ~-núk*: 1 iratban 3 adat, *-nájúk*: 1 iratban 1 adat, *-nójók*: 1 iratban 1 adat, *-nójúk*: 2 iratban 5 adat, *-nójók ~-nőjők*: 1 iratban 4 adat; *-nánk*: 4 iratban 6 adat, *-nénk*: 2 iratban 2 adat, *-nánk ~-nénk*: 1 iratban 2 adat, *-nínk*: 3 iratban 3 adat, *-nánk ~-nínk*: 1 iratban 2 adat, *-nűnk*: 1 iratban 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 38 adatban, kötőhangzós tőhöz 16 adatban, magánhangzós tőhöz 3 adatban.

2. személy: *adnátok, kérnétek* típus: 1 iratban 1 adat; *-nátok*: 1 iratban 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

3. személy: *adnák, kérnék* típus: 55 iratban 83 adat, *-nák*: 27 iratban 40 adat, *-nék*: 17 iratban 20 adat, *-nák ~-nék*: 3 iratban 12 adat, *-náják*: 3 iratban 3 adat, *-nák ~-náják*: 1 iratban 2 adat, *-néjük*: 2 iratban 2 adat, *-nék ~-néjük*: 1 iratban 2 adat, *-nijek*: 1 iratban 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 57 adatban, kötőhangzós tőhöz 19 adatban, magánhangzós tőhöz 7 adatban.

II. Múlt idejű alakok

A. Alanyi ragozás

Egyes szám

1. személy: *adtam volna, kértem volna* típus: 17 iratban 25 adat.
2. személy: *adtál volna, kértél volna* típus: nincs rá adat.
3. személy: *adott volna, kért volna* típus: 70 iratban 148 adat.

Többes szám

1. személy: *adtunk volna, kértünk volna* típus: 19 iratban 27 adat.
2. személy: *adtatok volna, kértetek volna* típus: nincs rá adat.
3. személy: *adtak volna, kérték volna* típus: 26 iratban 34 adat.

B. Tárgyas ragozás

Egyes szám

1. személy: *adtam volna, kértem volna* típus: 15 iratban 20 adat.
1. személy (második személyű tárgy): *adtalak volna, kértelek volna* típus: nincs rá adat.
2. személy: *adtad volna, kérted volna* típus: 1 iratban 1 adat.
3. személy: *adta volna, kérte volna* típus: 40 iratban 69 adat.

Többes szám

1. személy: *adtuk volna, kértük volna* típus: 6 iratban 14 adat.
2. személy: *adtátok volna, kértétek volna* típus: 1 iratban 1 adat.
3. személy: *adták volna, kérték volna* típus: 18 iratban 41 adat.

Az ismert formulával kiszámított átlagszámok a következők:

I. Az egészre vonatkoztatva: 32 iratban 53 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 9 (=37,50%) alak: I.A.3.; I.A.3a.; I.A.6.; I.B.1.; I.B.3.; I.B.4.; I.B.6.; II.A.3.; II.B.3.

II. Átlagszámok különböző kategóriákra vonatkoztatva:

1. Jelen idejű alakok: 40 iratban 65 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 6 (=42,86%) alak: I.A.3.; I.A.3a.; I.A.6.; I.B.1.; I.B.3.; I.B.6.

2. Múlt idejű alakok: 21 iratban 38 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 2 (=20%) alak: II.A.3.; II.B.3.

3. Alanyi ragozás: 39 iratban 66 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 4 (=36,36%) alak: I.A.3.; I.A.3a.; I.A.6.; II.A.3.

4. Tárgyas ragozás: 26 iratban 43 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 5 (=38,46%) alak: I.B.1.; I.B.3.; I.B.4.; I.B.6.; II.B.3.

5. Egyes szám: 41 iratban 66 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 5 (=35,71%) alak: I.A.3.; I.A.3a.; I.B.1.; I.B.3.; II.A.3.

6. Többes szám: 23 iratban 36 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 4 (=40%) alak: I.A.6.; I.B.4.; I.B.6.; II.B.3.

7. 1. személy: 22 iratban 31 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 4 (=40%) alak: I.A.1.; I.A.4.; I.B.1.; I.B.4.

8. 2. személy: 1 iratban 1 adat.

9. 3. személy: 61 iratban 108 adat. — Az átlagnál gyakrabban fordul elő 3 (=33,33%) alak: I.A.3.; I.B.3.; II.A.3.

4 A feltételes módú alakban előforduló igék.

A következőkben szótárszerűen bemutatom azt az 1292 adatot, amely az eddigi statisztikai vizsgálatok alapja volt. — A címszó mindig *igekötő nélküli* alak. Magában a szócikkben az adatokat a következőképpen rendeztem el: először bemutatom az *igekötő nélküli* alakokat (ide sorolom azokat az *igéket* is, amelyek nem a hat, úgynevezett ősi *igekötővel*: *meg-, el-, ki-, be-, le-, fél-,* hanem más *igekötőszerű* határozószóval együtt fordulnak elő), majd az említett hat *igekötővel* kapcsolatos formákat.¹ — Forrásjelzésül *sorszámokat* használok: ezek a számok az adatokat tartalmazó iratokra utalnak, s jelzik az iratok keltezési helyét is. Az *igéalakok* azonosítására utaló jeleket lásd fentebb, a 3. lapon.

¹ Az *igekötők* betűrendi helyén nem utalok az alapigére. Nyomdatechnikai okokból a mellékleles *y, w* stb. helyett a megfelelő melléklejel nélküli betű áll.

A, Á

ad: 43 iratban 52 adat: I.A.1. *Adnyk* (1561: 191.); I.A.3. *adna* (1596: 62., 1584: 117.); I.A.6. *adnanak* (1576: 297.); I.B.3. *adna* (1586: 288., é. n.: 343.); I.B.6. *adnak* (1569: 286.); II.A.1 *Attam volna* (1550: 88.); II.A.3. *adot volna* (1585: 12.); *adot uolna* (1574: 157.); II.A.6. *Attanak volna* (1570: 38.); *Attanak volna* (1570: 39.); *attanak volna* (1581: 205.); *attak wolnj* [!] (1574: 385.); II.B.1. *attam Volna* (1574: 53.); II.B.3. *Atta volna* (1576: 253. 2×); *atta volna* (1576: 297., 1585: 307.); *atta uolna* (1567: 367. 2×); II.B.6. *attak volna* (1576: 297.). 22 adat. — I.B.1. *el adnamis* (1570: 107.). 1 adat. — I.B.4. *ky adnank* [!] (1577: 81.); II.B.3. *ki atta volna* (1570: 93.); II.B.4. *kys attok volna 'ki is. . .'* (1580: 4.). 3 adat. — I.B.1. *meg adnam* (1558: 60.); *meg nem Adnam* (1563: 76.); *meg adnam* (1573: 137.); *meg Nem adnam* (1575: 278.); *megh adnam* (1586: 288.); *megh Nem adnam* (1595: 293.); *meg nē adnā* (1573: 339., 1574: 340.); *megj nem adnam* (1589: 371.); I.B.3. *meg nem adna* (1579: 46.); *Megh Nem adnays* (1563: 231.); *Megh Nem Adna* (1564: 243.); *Megh Adna* (1564: 243.); *adna megh* (1571: 244.); *megh adna* (1576: 252.); *meg nem Adna* (1576: 253.); *Meg Nem adnaya* (1568: 275.); *Megh Nem adna* (1562: 276.); I.B.4. *Meg Nem adnok* (1585: 341.); I.B.6. *Meg Nem adnak* (1572: 78.); *meg nē adnak* (1597: 170.); *megy Nem Adnak* (1577: 181.); *megh nē adnak* (1576: 239.); *Meg Nē adnayak* (1568: 275.); *meg nē adnak* (1592: 334.); *Meg Nem adnak* (1585: 341.). 26 adat. — Jelen idejű alak 35. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 35 adatban.

adat: 2 iratban 3 adat. I.B.1. *megh adatnam* (1585: 12. 2×); I.B.3. *Adatna Megh* (1562: 276.). — Jelen idejű alak 3. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

adathat: 1 iratban 1 adat. I.B.4.

megh adathatnank [!] (1585. 12.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

adhat: 10 iratban 10 adat. I.B.1. *athathnam* (1563: 76.); *adhattnam* (1595: 293.); I.B.4. *adhatnok* (1584: 166.). 3 adat. — II.B.3. *el nem adhatta volna* (1573: 235.); *el nē atthata volna* (1568: 285.). 2 dat. — I.B.1. *megy nem adhatnā* (1549: 25.); I.B.3. *megh nem Adhatna* (1592: 362.); I.B.4. *megy nem adhatnok* (1549: 24.); I.B.6. *megh adhatnāk* (1585: 12.); *Meg Ne adhathnak* (1572: 78.). 5 adat. — Jelen idejű alak 8 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 8 adatban.

akar: 42 iratban 58 adat. I.A.1. *akarnek* (1594: 141.); *Akarnyk* (1587: 207.); I.A.3. *akarna* (1585: 6.; 1587: 66.; 1589: 84.); *Akarna* (1577: 181.); *akarna* (1576: 252.); I.A.4. *Akarnank* (1568: 275.); I.A.6. *Akarnanak* (1550: 88.); *akarnāakis* (1599: 344.); I.B.1. *akarnā* (1549: 25.); *Akarnam* (1587: 207. 2×); *akarnam* (1586: 219., 1570: 229., 1596: 322.); *akarnā* (1592: 333., 1574: 340., 1599: 357.); I.B.3. *akarna* (1580: 4.); *akarnais* (1587: 13.); *akarna* (1587: 66.); *akarnais* (1587: 67.); *akarna* (1595: 127., 1576: 128.); *akarnaya* (1576: 128.); *akarna* (1592: 212, 1580: 238., 1573: 271., 1554: 274.); *Akarna* (1577: 280. 2×); *akarna* (1588: 289., 1596: 337. 2×; 1573: 339., 1598: 381., 1593: 398.); I.B.4. *akarnwk* (1549: 24.); *akarnok* (1560: 61., 1570: 228.); *Akarnok* (1568: 285.); *akarnank* [!] (1595: 292.); *Akarnank* [!] (1590: 309.); *akarnok* (1585: 341.); I.B.6. *akarnak* (1596: 8., 1587: 66. 2×); *Akarnak* (1577: 181.); *akarnak* (1573: 271. 2×); *akarnank* [!] (1595: 292.); *akarnak* (1592: 333. 2×; 1575: 342., 1599: 344., 1591: 397.); II.B.3. *akarta Volna* (1584: 99.). — Jelen idejű alak 57 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 57 adatban.

akaszt: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *fel nem akasztottak Volna* (1572: 50.).

áll: 38 iratban 41 adat. I.A.3. [*ál*]-*lana* (1588: 208.); *allana* (1576: 239.); I.A.6. *allananak* (1591: 111.). 3 adat. — II.A.1. *Allottam* volna *be* (1576: 198.). 1 adat. — I.A.1. *megh* nem *allanek* (1586: 232.); I.A.3. *megh* nem *Allana* (1582: 258.); I.B.1. *meg* nem *Allanam* (1583: 206.); *meg* Nem *Allanam* (1587: 207. 2×); *megh* nem *alananam* (1586: 219.); *Meg* Nem *allanam* (1586: 220.); *megh* nem *allanam* (1587: 324.); I.B.3. *meg* *allana* (1580: 4.); *megh* nem *allana* (uo., 1568: 37); *meg* Nem *allana* (1576: 128.); *Megh* nem *allana* (1594: 132.); *megh* nem *allana* (1597: 142.); *meg* nem *allana* (1573: 143., 1560: 153.); *megh* nē *Allana* (1577: 165.); *meg* nem *allana* (1581: 183.); *megh* nem *allana* (1597: 187.); *megh* nē *Allona* [!] (1597: 188.); *meg* nem *allana* (1575: 195., 1575: 196.); *megj* Nem *Allana* (1578: 201.); *megh* nē *Allana* (1590: 230.); *meg* Nem *alana* (1577: 280.); *megh* nem *allana* (1586: 305.); *megh* Nem *Allana* (1591: 310.); *meg* Nem *allana* (1581: 325.); *megh* nem *allana* (1560: 328.); *Megh* Nem *allana* (uo.); I.B.4. *megh* nem *allanok* (1591: 266.); *megh* Nem *allanank* [!] (1590: 309.); *megh* nem *allanok* (1587: 323.); *meg* nē *allanok* (1581: 332); I.B.6. *megh* *Alanak* (1563: 34.); *Meg* Nem *allanak* (1583: 36.); *meg* *allanak* (1576: 197.). 37 adat. — Jelen idejű alak 40 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 40 adatban.

álland: iratban 1 adat. I.B.4. *meg* nem *Allandanok* (1562:). 87. — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

B

bán: 3 iratban 3 adat. I.B.1. *Bannā* (1550: 88.); *bannā* (1562: 158.); *bannam* (1567: 367.). — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

bánt: 6 iratban 7 adat. I.B.1. *ban-tanam* (1573: 134., 1574: 179., 1576: 189.). 3 adat. — I.B.1. *megi* *banthanam*

(1595: 127.); *megh* nem *bantanam* (1575: 370.); I.B.3. *meg* *bantana* (1596: 337.); II.B.1. *megi* *banthotam* *volna* (1595: 127.). 4 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 6 adatban.

becsül: 4 iratban 4 adat. II.B.6. *böchwlttek* *volna* (1556: 119.). 1 adat. — I.A.4. *megi* *böchiülenenk* (1596: 360.); I.B.6. *megh* nem *bochyoленek* (1573: 176.); *meg* *Bechyeolnek* (1576: 253.). 3 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz 2 adatban.

becsültet: 2 iratban 2 adat. I.B.1. *Megh* Nem *Bechwltethnem* (1593: 291.); II.B.3. *megh* *Beochwlthetthe* *volna* (1562: 276.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

becsültethet: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *becheölttethetnemek* (1589: 84.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

beszél: 2 iratban 2 adat. I.A.1. *Bezellenek* (1599: 357.); I.A.4. *beszelenk* (1596: 322.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz szintén 1 adatban.

beszélhet: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *bezelhetnek* (1599: 357.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

bír: 14 iratban 20 adat. I.A.1. *byrnek* (1577: 165.); I.A.6. *birnanak* (1584: 260.); I.B.3. *birna* (1576: 252.); I.B.6. *Byrnak* (1562: 276.); *birnak* (1599: 344. 2×); *byrnak* (uo. 2×); II.A.3. *birt* *volna* (1567: 145.); *birt* *uolna* (1567: 146.); *birt* *volna* (1575: 195.); *byrth* *Volna* (1583: 236.); *byrt* *volna* (1586: 395.); II.B.3. *birta* *uolnais* (1594: 14.); *Birta* *volna* (1568: 353.); II.B.6. *birtak* *volna* (1576: 297.); *Birtak* *volna* (1568: 353. 3×; 1574: 385.). — Jelen idejű alak 8 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 8 adatban.

birattatik: 1 iratban 2 adat. II.A.3. *birattatot volna* (1575: 195. 2×).

birhat: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *byrathnamis* (1594: 268.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

bíz: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Bizta Volna* (1576: 253.).

bizonyít: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Meg bizonythot volna* (1584: 83.).

bizonyíthat: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Megh Byzonythatna* (1564: 243.); I.B.4. *megys Byzonithatoyuk* [!] (1579: 58.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

bocsát: 8 iratban 9 adat. I.B.4. *bochyatanok* (1580: 238.); I.B.6. *bochatanak* (1585: 7.); *Bochyatnayak* (1563: 34.); *Bochyathnak* (1585: 262.); *Bochatnak* (1572: 393.); II.A.3. *Bochyatott volna* (1576: 253.). 6 adat. — I.B.4. *Bochyathanoywk el* (1557: 319.); *El Bochyathanoywk* (uo.). 2 adat. — I.B.3. *meg nem bochiatna* (1584: 261.). 1 adat. — Jelen idejű alak 8 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban, kötőhangzós tőhöz 4 adatban.

bocsáttatik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Bochatthathoth volna ky* (1568: 312.).

bont: 16 iratban 19 adat. I.B.1. *fel Bonthanā* (1576: 128.); *fel Bonthanam* (1587: 207.); *fel bontanā* (1599: 217.); *fel bontanam* (1570: 229.); I.B.3. *fel bonthanaya* (1552: 29.); *fel bonthana* (1570: 40.); *fel bontanaya* (1569: 77. 2×); *fell Bontanaya* (uo.); *fel bontana* (1554: 102.); *fel Bonthana* (1576: 128.); *fel bontana* (1577: 165., 1581: 183., 1575: 195.); *fel bonthana* (1590: 230.); *fel Bonthana* (1560: 328.); I.B.4. *fel Bonthanaywk* [!] (1567: 105.); *fel bontanok* (1570: 228.); *fel bontanank* [!] (1590: 309.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 19 adatban.

bontakozik: 1 iratban 1 adat. I.A.4. *ky bontagoznankis* [!] (1577: 182.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

büntet: 2 iratban 3 adat. I.B.3. *megi Buntetne* (1595: 127.); II.B.6. *bwntettek volna megh* (1572: 50.); *megh bwntettek volna* (uo.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

CS

csal: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *meg chyalnayak* (1562: 87.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

cselekedhetik: 2 iratban 3 adat. II.A.1. *chielekedhettem volna* (1598: 381.); II. B.6. *chyelekedhettek volna* (1579: 58.). 2 adat. — II.B.6. *megh chyelekedhettek volna* (1579: 58.). 1 adat.

cselekedik: 10 iratban 12 adat. I.A.1a. *chelekednem* (1550: 88., 1599: 270., 1581: 331.); I.A.3a. *chyelekeodneyek* (1565: 104.); I.A.6. *czelekednerek* (1591: 111.); II.A.1. *chelekettem volna* (1550: 88.); II.A.4. *chelekettonk uolna* (1592: 211. 2×); II.B.4. *chelekettk volna* (1597: 58.). 9 adat. — I.B.3. *Meg chelekedne* (1573: 318.); I.B.4. *meg nē czielekednzik* (1593: 335.); II.B.1. *megh chielekettem volna* (1598: 381.). 3 adat. — Jelen idejű alak 7 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 7 adatban.

cseperedik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *cyoporodnek* (1573: 178.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

csinál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Czinalta volna* (1574: 385.).

csináltat: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *chináltatnék* (1577: 367.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

D

deficiál: 1 iratban 1 adat. I.A.4. *deficialnank* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

differál: 1 iratban 1 adat. II.B.6.: *differaltak volna* (1576: 253.).

egzekváltat: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *exequaltatta volna* (1576: 252.).

egyenesedhetik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *megh* nem *egienesedhetnek* (1597: 216.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

egyenesedik: 3 iratban 3 adat. I.A.3a. *meg* nem *Egenesednek* (1576: 197.); *Megy Egenesednek* (1573: 251.); I.A.4. *megh Egyenessednenk* (1576: 128.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

egyenesít: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *el Egenesetnĕk* (1554: 102.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

él: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *elth volna* (1583: 236.).

elĕgedik: 1 iratban 1 adat. II.A.4. *elegettwnk volna* (1579: 58.).

elĕgít: 7 iratban 7 adat. I.B.6. *Eli-gitenek* (1570: 41.); *elygitenek* (1570: 42.); *elygitenyek* (1570: 43.). 3 adat. — II.B.3. *ki Elegiteotte volna* (1570: 93.). 1 adat. — I.A.3. *Elygythne Megh* (1562: 276.); I.B.4. *Megh elegeytenyk* (1573: 366.); I.B.6. *Meg Nem elegetenek* (1585: 341.). 3 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz 5 adatban.

elĕgíthet: 2 iratban 2 adat. I.B.6. *elygíthetneyek* (1570: 42.); *eligíthetneyek* (1570: 43.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

emanáltatik: 1 iratban 1 adat. II.A.6. *emanaltattanak Volna* (1599: 344.).

emendál: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *meg Emendalnok* (1580: 4.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

emlékezhetik: 1 iratban 1 adat. I.A.4. *emlékezhetnenk* (1579: 58.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

emlékeztet: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *Emlekeztethne* (1571: 244.). — A for-

máns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

enged: 5 iratban 7 adat. I.A.3. *Engedne* (1546: 92.); I.A.4. *engednenk* (1595: 292.); I.B.1. *Engednĕ* (1576: 96.); I.B.3. *Engedneye* (1546: 92.); I.B.4. *engednĕk* [!] (1595: 292.); I.B.6. *Engednek* (1566: 135.). 6 adat. — I.B.4. *megh Engednynk* [!] (1566: 71.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 7 adatban.

ĕpít: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *megh Epyteneye* (1569: 77.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

ĕpül: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *E-pwlth volna* (1593: 291.).

ĕr: 4 iratban 4 adat. I.A.3. *erne* (1565: 70.); I.B.3. *Ernye* (1573: 251.). 2 adat. II.B.3. *el erte volna* (1584: 83.). 1 adat. — II.A.3. *meg Jrt volna* (1583: 206.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

ĕrdemel: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *er[dem]lenek* (1573: 178.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

ereszt: 4 iratban 4 adat. I. B. 4. *vyzza* nem *ereztenĕk* [!] (1592: 362.); II.B.3. *erezette volna* (1594: 14.). 2 adat. — I.B.6. *Erezthenek ky* (1562: 276.). 1 adat. — I.B.6. *megh* nem *Ereztenek* (1595: 293.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

ĕrkezik: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Erkeznynekjs* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

ĕröltet: 3 iratban 3 adat. I.A.3. *Eroltetne* (1575: 95.); I.B.1. *Erewllettnem* (1550: 88.); I.B.3. *ereoltetne* (1586: 97.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

ĕrt: 2 iratban 2 adat. II.B.3. *Ertetthe volna* (1580: 238.). 1 adat. — II.A.3. *Meg ertet volna* (1584: 83.). 1 adat.

esik: 7 iratban 7 adat. I.A.3a. *esnek* (1574: 108.); *esneyek* (1574: 338.); II.A.1. *esthem volna* (1587: 207.);

II.A.3. *Esset volna* (1554: 102.), *eseth volna* (1560: 153.); II.A.6. *estenek volna* (1572: 50., 1564: 243.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

esküszik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *esküwnnek megh* (1589: 84.). — A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik.

exhibeál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *exhibealta volna* (1589: 84.).

F

fekszik: 2 iratban 2 adat. I.A.1a. *fekeunnem* (1564: 69.). 1 adat. — II.A.1. *le fekeottem volna* (1587: 308). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik.

felel: 2 iratban 2 adat. I.B.6. *felelnek* (é. n.: 343.); II.B.3. *felelthe volna* (1585: 262.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

felelhet: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *felelhetne* (é. n.: 343.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

félt: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *felte nek* (1598: 381.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

fenyeget: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *feniegettneys* (1599: 114.); II.B.1. *fenyeghettem volna* (1550: 88.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

fenyít: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *fenitene meg* (1590: 185.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

férhet: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *ferhettne el* (1551: 130.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

fizet: 4 iratban 4 adat. I.A.3. *fizetne* (1570: 107.); I.B.6. *fizetnek* (1576: 253.). 2 adat. — I.B.1. *meg nem fizett-nem* (1554: 103.); *Megh Nem fizeth-nem* (1593: 291.). 2 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

fizethet: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *megi fizethetnek* (1595: 127.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

fog: 3 iratban 3 adat. I.A.3. *fogna* (1562: 158.). 1 adat. — I.B.3. *Meg fogna* (1552: 29.); II.B.1. *fogtam volna megh* (1572: 50.). 2 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

fogad: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *fogatta volna* (1589: 84.).

fogat: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *megh fogattak volna* (1572: 50.).

fogdos: 1 iratban 1 adat. I.B.5. *fogdosnatok* (1576: 297.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

foghat: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *megh nem foghatta volna* (1574: 53.).

foglal: 5 iratban 5 adat. I.B.4. *foglalnok* (1588: 222.); II.A.6. *folaltak [!] volna* (1572: 245.). 2 adat. — I.B.6. *el foglalnak* (1599: 344.); II.A.4. *el foglaltonk volna* (1592: 211.); II.B.6. *el foglaltak volna* (1574: 385.). 3 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

foglalhat: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *ky nem foglalhattak volna* (1594: 14.).

fogat: 1 iratban 2 adat. II.B.3. *Meg fogtatta Volna, megfogatatta volna* (1584: 83.).

fogyatkozik: 1 iratban 1 adat. II.A. 1. *megh fogjathkoztam volna* (1597: 155.).

foly: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *folnanak* (1568: 312.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

fordul: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *fordulna* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

függ: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *ffigene* (1573: 251.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

G

gondol: 1 iratban 1 adat. II.A.4. *gondoltwnk volna* (1572: 50.).

gondolkodik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *gondolkodnek* (1589: 84.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

GY

gyógyul: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *meg giogiułth wolna* (1594: 168.).

gyötördik: 1 iratban 1 adat. I.A.1a. *geotrednim* (1551: 250.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

gyűjt: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *be giujteotte volna* (1576: 297.).

gyül: 6 iratban 8 adat. I.A.3. *Egybe gyölne* (1580: 238.); II.A.4. *Ezwe giwłtunk volna* (1554: 102.); *gwłtewnk wolna* (1573: 271.); *gywłthwnk Volna* (1577: 280.); *gwłtwnk wona* (1571: 354.). 5 adat. — II.A.4. *be gieólteónk volna* (1589: 84. 3x). 3 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

gyüülökődik: 2 iratban 2 adat. I.A.1a. *gyulokodnem* [!] (1592: 138.); I.A.3a. *giwłolkodnek* (1562: 158.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

H

háborgat: 9 iratban 9 adat. I.A.6. *haborgathmanak* (1569: 287.); I.B.3. *haborgatna* (1587: 234., 1576: 253., 1584: 306.); *haborgattna* (1587: 323.); *haborgatna* (1588: 388.). 6 adat. — I.B.3. *megh haborgatna* (1588: 298.); *meg haborgatna* (1596: 337., 1584: 348.). 3 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 9 adatban.

háborít: 8 iratban 8 adat. I.B.3. *haboritana* (1588: 247.). 1 adat. — I.B.1. *meghaboritanam* (1592: 213.); *megh haboritanā* (1570: 229.); I.B.3. *megh haboritana* (1599: 114., 1582: 116.); I.B.4. *megh haboritanok* (1570: 228.); I.B.6. *megh haboretanak* (1576: 239.); *megh haboritanak* (1599: 344.). 7 adat. — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 8 adatban.

háborog: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *haborganek* (1597: 242.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

hagy: 15 iratban 17 adat. I.A.3. *Hadna* (1590: 185.); I.B.1. *hadnā* (1587: 295.); I.B.3. *hadna* (1595: 16.,

1583: 68., 1571: 244.); II.A.3. *hagot wolna* (1576: 252.); *hagyott volna* (1576: 253.); II.B.3. *hatta wolna* (1584: 261.). 8 adat. — I.A.3. *el hagna* (1577: 181.); I.B.1. *el hannā* (1577: 100.); I.B.3. *el hadna* (1594: 129., 1572: 194.); *el hadnaya* (1578: 201.); II.A.3. *el hagyott volna* (1577: 181.). 6 adat. — II.B.3. *megh hatta wolna* (1574: 53.); *hatta wolna Megh* (1569: 286. 2x). 3 adat. — Jelen idejű alak 10 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 10 adatban.

hajt: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Haitananak* (1590: 185.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

hal: 5 iratban 7 adat. II.A.3. *ky holt volna* (1576: 253.); *ky holt Volna* (uo.). — I.A.3. *meg halna* (1571: 354.); I.A.6. *megh halnanakis* (1565: 161. 2m); *meg halnanak* (1593: 335.); II.A.3. *megh holt wolnays* (1572: 50.). 5 adat. — Jelen idejű alak 4 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

halaszt: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *halasztana* (1574: 157.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

halaszthat: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *halaszthatna* (1574: 157.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

hall: 1 iratban 1 adat. II.B.1. *hallothā wolna* (1572: 136.).

használhat: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *haznalhatnek* (1599: 357.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

hatalmaskodik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *hatalmaskodott wolnays* (1574: 53.).

hisz: 1 iratban 1 adat. II.B.1. *hyttem volna* (1592: 138.).

hív: 3 iratban 3 adat. II.A.6. *hittak uolna* (1588: 247.); II.B.6. *hittak volna* (1589: 84., 1574: 385.).

hívat: 2 iratban 2 adat. II.B.3. *hiuatta volna* (1589: 84.). 1 adat. — I.B.3. *hiwathna fel* (1586: 97.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

hord: 1 iratban 1 adat. II.B.4. *el hordottuk volna* (1579: 58.).

hoz: 5 iratban 6 adat. I.B.3. *ala hozna* (1574: 157.); I.B.6. *hozna* (1562: 356.); II.A.3. *hozott wona* (1571: 354.); II.A.6. *hozta* *hozna* (1577: 100.). 4 adat. — I.B.3. *el hozna* (1587: 295.). 1 adat. — I.B.3. *Megh Nem hozna* (1562: 356.). 1 adat. — Jelen idejű alak 4 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

hozhat: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *uisza nē hozhatnok* (1584: 129.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

I, Í

idegenít: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *el Jdegenytene* (1573: 235.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

igazít: 4 iratban 4 adat. I.B.3. *el Jgazetana* (1580: 238.); I.B.6. *Jgazythanak el* (1562: 276.); II.A.3. *el Jgazitot uolna* (1567: 145.); II.B.3. *el Jgazitotta uolna* (1567: 146.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

igazodik: 2 iratban 2 adat. I.A.3a. *el Jgazodnek* (1590: 185.). 1 adat. — II.A.3. *ky nem igazodot Volna* (1573: 143.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

igazol: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Jgazlana* (1581: 183.); *Jghazolna* (1568: 312.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz szintén 1 adatban.

igér: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Jgerne* (1562: 276.); II.A.3. *igért volna* (1579: 58.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

ihat: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *megh Jhatnwk* (1573: 178.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

iktat: 3 iratban 4 adat. I.B.3. *Iktathna* (1575: 370.); II.B.3. *Jktatta volna* (1584: 260.); II.B.6. *Jktattak*

(1584: 760.); *Jkthathak volna* (1562: 276.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

illet: 16 iratban 17 adat. I.A.3. *illetne* (1558: 60.); *Jllethne* (1576: 128., 1571: 244.); *illetne* (1584: 261.); 1571: 244.); *illetne* (1584: 261.); *Jllethne* (1594: 268.); *illetne* (1573: 271.); *Illethne* (1577: 304.); *illetne* (1589: 320.); I.B.3. *Jlletny* (1563: 34.); *Jllethne* (1570: 39.); *illetne* (1561: 191.); *Jllethne* (1586: 265., 1594: 268.); *illetne* (1586: 378.); I.B.6. *Jlletnek* (1568: 285.); II.A.3. *Jlletoth volna* (1573: 178.); II.B.3. *illeti volna* (1596: 337.). — Jelen idejű alak 15 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 15 adatban.

illetteh: 3 iratban 3 adat. I.A.3. *Jllethethne* (1594: 268., 1595: 269., 1599: 270.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

illik: 3 iratban 3 adat. I.A.3a. *illenek* (1599: 49.); *Jlenek* (1575: 72.); II.A.3. *Jlleth volna* (1562: 276.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

indít: 2 iratban 2 adat. I.A.1. *inditanek* (1599: 217.); I.A.3. *Jnditana* (1569: 77.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

indul: 1 iratban 1 adat. II.A.6. *Jndultanak volna* (1560: 153.).

indulhat: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Jndulhatnanak* (1560: 153.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

indultatik: 3 iratban 3 adat. I.A.3a. *Jndultatneyek* (1579: 58.); II.A.4. *Jndwltattwnk Wolna* (1576: 128.); II.A.6. *Jndultattanak volna* (1590: 230.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

intentál: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *Jntentalna* (1590: 209.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

interveniál: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *Interuenialna* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

intéz: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Jntezte wolna* (1556: 119.).

ir: 9 iratban 9 adat. I.A.1. *Jrnek* (1575: 342.); I.A.3. *Jrna* (1568: 147., 1562: 276.), *yrna* (1562: 356.); *Jrna* (1572: 393.); II.A.1. *Irtham wolna* (1575: 370.). 6 adat. — I.B.3. *meg Jrna* (1574: 53.); I.B.4. *megh Jrnoywk* (1557: 319.); II.B.3. *megh nem yrta wolna* (1577: 81.). 3 adat. — Jelen idejű alak 7 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 7 adatban.

irat: 2 iratban 2 adat. II.A.4. *Jrat-tunk wolna* (1580: 4.); II.B.4. *yrattuk wolna* (1577: 81.).

irt: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Jrtoth wolna* (1593: 291.).

ismer: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *esmerne* (1584: 260.). 1 adat. — I.B.3. *esmerneie megh* (1586: 378.). 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

iszik: 1 iratban 1 adat. II.A.6. *Ithanak wolna* (1572: 136.).

ítéltetik: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Jtetetjnek* (1575: 196.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

J

jár: 3 iratban 3 adat. I.A.6. *Jarnanak* (1577: 101.); II.A.3. *Jart volna* (1584: 99.). 2 adat. — I.A.3. *Jarna wgy el* (1573: 318.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

játszodtat: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *ne Jacyodtatthna Megh* (1573: 321.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

jelent: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Jelentöt Volna* (1584: 99.).

jöhet: 2 iratban 2 adat. II.A.3. *Jóhetett volnae* (1577: 57.). 1 adat. — I.A.6. *el nem Jeohetjnek* (1590: 209.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat.

A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

jön: 9 iratban 19 adat. I.A.3. *Jone* (1574: 157.); haza *Jewne* (1576: 252. 2×); *Ione* (1599: 357.); I.A.6. ala *Junenek* (1560: 328.); II.A.1. *wyzza Jwtttem wolna* (1562: 87.); II.A.6. *iottek wollna* (1596: 8.). 7 adat. — I.A.3. *be Jone* (1596: 322.); I. A.6. *be jonennek* (1577: 101.); II.A.3. *Jeoth volna be* (1568: 353. 9×). 11 adat. — II.A.3. *meg Jótth volna* (1574: 157.). 1 adat. — Jelen idejű alak 7 adat. A formáns magánhangzó tőhöz csatlakozik 7 adatban.

jut: 9 iratban 10 adat. I.A.3. *Jwthna* (1580 k.: 237. 2×); *Jwtna* (1584: 260.); *Jwthna* (1586: 265.); *iutna* (1567: 367.); II.A.3. *Jutot uolna* (1573: 143.); *Jüthot volna* (1576: 197.); II.A.4. *Jwtottonk volna* (1568: 275.); oda *Jutottuk volna* (1576: 297.); II.A.6. *Jwthothak wolna* (1572: 136.). — Jelen idejű alak 5 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 5 adatban.

juttat: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *fel Jttatnoiok* [!] (1546: 92.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

K

kel: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *kelne* (1573: 321.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kell: 26 iratban 37 adat. I.A.3. *kellene* (1585: 12. 2×; 1570: 38., 39., 1575: 72. 3×; 1576: 96., 1562: 158., 1594: 168., 1573: 178. 2×); *kelene* (1592: 186.); *kellene* (1572: 218. 2×; 1576: 252., 1585: 262. 2×; 1568: 285.); *kelleneys* (1569: 286.); *kellene* (1587: 295., 1557: 319., 1596: 322. 2×; 1574: 338. 2×); II.A.3. *kellet volna* (1594: 14.); *kellert wolna* (1572: 50); *kellet wolna* (uo.); *kellet volna* (uo.); *kelet vona* (1592: 186.); *kellet volna* (1597: 187.); *kellet volna* (1597: 188., 1576: 198., 1581: 325.); *kelet uolna* (é. n.: 343.); *kelleth wolna* (1560:

358.). — Jelen idejű alak 26 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 26 adatban.

kényszeríthet: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *rea kenzerythette volna* (1572: 50.).

kényszerítettetik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *kezeretettnek* (1572: 194.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kér: 5 iratban 6 adat. I.B.1. *kyrnym* (1571: 244.). 1 adat. — II.B.3. *el kirthe volā* (1584: 260.); II.B.6. *el kertek volna* (1583: 236.). 2 adat. — II.A.3. *megh kerth volna* (1583: 236.); II.A.6. *Megh kyrthek volna* (1562: 276.); II.B.6. *megh kyrthyk volna* (1582: 258.). 3 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kérdez: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *megkerdeztek volna* (1574: 385.).

keres: 6 iratban 7 adat. I.A.1. *keresnek* (1575: 131.); I.A.6. *kereszenek* (1560: 327.); *keresnynek* (1573: 366.); I.B.3. *keresne* (1569: 286., 1560: 327.); I.B.6. *keresnek* (1562: 276.). 6 adat. — I.B.3. *megh keresne* (1574: 53.). 1 adat. — Jelen idejű alak 7 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 7 adatban.

kereshet: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *kereshetne* (1589: 84.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kéret: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *kerethne* (1562: 276.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kérhet: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *meg Nem kyrhetted volna* (1563: 34.).

kérkedik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *kyrkednek* (1564: 243.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kerül: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *kerwlne* (1560: 61.); II.A.3. *került volna* (1575: 195.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

kezd: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *kezdene* (1576: 252.); I.A.6. *kezdenenek* (1599: 344.). — A formáns kötő-

hangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

kínál: 1 iratban 2 adat. II.B.6. *kenaltak wollna* (1596: 8. 2×).

kíván: 5 iratban 5 adat. I.A.3. *kiuanna* (1589: 84.); I.B.1. *kywannam* (1563: 34.); *keuannā* (1573: 318.); I.B.4. *kewannoiook* (1546: 92.); I.B.6. *kevannak* (1587: 67.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 5 adatban.

komperialtatik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *comperialtatnek* (1594: 23.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

koncernál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *concernalta wollna* (1596: 8.).

konferál: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Conferalt volna* (1581: 332.).

korrigál: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *meg corigalnok* (1580: 4.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

könyörög: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *keőneörgene* (1562: 276.); I.A.4. *keonygergenek* (1546: 92.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

köt: 2 iratban 3 adat. I.B.1. *keothnem* (1577: 165.); II.A.3. *keoteott Volna* (1574: 53.). 2 adat. — II. B. 3. *ky keoteotte volna* (1574: 53.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

következik: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *követhekeznynek* (1577: 181.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

közelít: 1 iratban 1 adat. II.A.4. *keozelyetteonk volna* (1580: 48.).

küld: 6 iratban 7 adat. I.A.3. *küldene* (1573: 134.); I.B.1. *küldenē* (1584: 117.); I.B.3. *kwldekiye* (1546: 92. 2×); *küldene* (1556: 373.). 5 adat. — II.B.1. *el külttem Volna* (1573: 321.). 1 adat. — I.B.3. *megh nem küldene* (1562: 356.). 1 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 6 adatban.

küldhet: 2 iratban 3 adat. I.B.1. *felküldhetnem* (1568: 147.); *fel küld-*

hettnem (uo.), 2 adat. — II.B.3. *megh kwldhette Volna* (1573: 321.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

L

lakik: 2 iratban 5 adat. I.A.3a. *laknek* (1586: 240.); II.A.3. *Lakoth volna* (1576: 253.); *lakot wolna* (1574: 385.); *lakot uolna* (uo.); *lakot Volna* (uo.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

lát: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *latnaya* (1550: 88.). A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

látatik: 1 iratban 1 adat. I.A.1a. *lattathnam* (1594: 268.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

lehet: 10 iratban 11 adat. I.A.3. *lehetne* (1592: 138.); *lehetne* (1592: 186., 1599: 217., 1580: 238., 1569: 286.); *lehetneys* (1599: 344.); *lehetne* (1572: 393., 1586: 395.); I.A.4. *lehetnink* (1562: 158.); II.A.3. *lehetett wolna* (1580: 238.); *lehetetth uolna* (1594: 268.). — Jelen idejű alak 9 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 9 adatban.

lel: 2 iratban 2 adat. I.A.4. *meg lelnjnk* (1576: 197.); I.B.6. *leölnek megh* (1562: 276.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

lesz: 51 iratban 79 adat. I.A.1. *lennek* (1585: 233., 1572: 393.); I.A.3. *lenne* (1579: 46. 2×); *lenne* (1560: 61.); *lenne* (1587: 66.); *leonne* (1569: 77.); *lenne* (1550: 88.); *lene* (1597: 127. 3×); *lenne* (1576: 128., 1594: 141., 1577: 181.); *lenneis* (1597: 187., 1597: 188.); *lenne* (1576: 198., 1578: 201., 1590: 230., 1580 k.: 237); *lene* (1586: 240. 2×); *lenne* (1573: 251., 1586: 265. 2×; 1568: 285., 1569: 286. 2×; 1587: 295. 2×; 1586: 305. 2×; 1573: 318.); *Lenne* (1573: 318., 1561: 329.); *lenne* (1561: 329., 1599: 344. 5×; 1571: 354., 1599: 357.);

I.A.4. *lennynk* (1564: 243.); *lennenk* (1557: 319.); I.A.6. *lennynek* (1555: 20.); *lennenek* (1598: 125., 1576: 128., 1576: 197., 1590: 230.); *lennynekjs* (1586: 265.); *lennenek* (1562: 276., 1592: 333.); II.A.1. *löttem wolna* (1575: 56.); *leottem uolna* (1599: 270.); II.A.3. *lett vollna* (1585: 7.); *let wolna* (1596: 8.); *leott Volna* (1588: 32.); *leott wolna* (1572: 50., 1574: 53.); *leótt wolna* (1579: 58. 4×); *leott wolna* (uo.); *leótt wolnais* (uo.); *leótt wolnays* (uo.); *leóth wolna* (1577: 81.); *lot wolna* (1577: 139.); *lót v[ol]na* (1592: 186.); *leoth wolna* 158(5: 262. 2×); *leöt wolna* (1567: 367.); II.A.4. *löttwnk wolna* (1579: 58.); II.A.6. *lettenek volna* (1580: 4.); *lettek wollna* (1596: 8.); *leottenek wolna* (1576: 128.). 77 adat. — I.A.3. *megh Nem lenneis* (1590: 209.); *lenne megh* (1557: 319.). 2 adat. — Jelen idejű alak 55 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik 55 adatban. Az *n* nem geminálódott 5 adatban.

lop: 1 iratban 1 adat. II.B.6. *loptak wolna el* (1572: 50.).

M

majorkodhatik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *majorkod hattnek* (1551: 130.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

marad: 8 iratban 8 adat. I.A.1. *maradnek* (1579: 46., 1587: 308.); I.A.3. *maradna* (1593: 22., 1595: 127.); II.A.3. *maradot wolna* (1586: 305.); II.A.6. *Marattanak volna* (1569: 77.). 6 adat. — I.A.3. *el maradna* (1594: 168.). 1 adat. — I.A.3. *meg maradna* (1583: 120.). 1 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 6 adatban.

maradhat: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *megh Maradhatna* (1583: 236.); *meg Nem maradhatna* (1584: 260.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

másol: 3 iratban 3 adat. I.B.1. *megh masolnā* (1594: 141.); I.B.3. *meg*

masolna (1560: 153.); II.B.1. *meg Nem maslotam volna* (1597: 242.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

megy: 21 iratban 25 adat. I.A.1. *menyk* (1572: 136.); *Mennik* (1577: 182.); *mennek* (1576: 189.); *hatra mennjk* (1576: 198.); *rya Mennek* (1569: 286.); I.A.3. *Menne* (1569: 77.); *Menne* (1595: 127.); *mene* (uo.); I.A.4. *hasza mennenk* (1575: 95.); I.A.6. *mennenek* (1599: 344.); II.A.1. *mentem volna* (1562: 87.); II.A.3. *ment volna* (1568: 37.); *Ment volna* (1584: 83.); *ment volna* (1589: 84.); *ment volna* (1564: 391.); II.A.4. *mentwnk volna* (1579: 58.); *mentwnk volna* (uo.); *oda mentük volna* (1576: 297.); II.A.6. *mentenek volna* (1579: 58.). 19 adat. — I.A.6. *el meninek* (1591: 133.); II.A.3. *ely ment Vona* (1563: 382.) 2 adat. — I.A.3. *menne fel* (1571: 244.). 1 adat. — I.A.4. *ky menenk* (1596: 360.); II.A.6. *ky mentenek Volna* (1574: 53.); *ky Mentenek volna* (uo.). 3 adat. — Jelen idejű alak 13 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 13 adatban. A 4 adatban előforduló egy *n*-es írásmód valószínűleg nem takar ejtésváltozatot. Bár vö. *mehet!*

mehet: 2 iratban 2 adat. I.A.6. *mehetnenekis* (1599: 344.); II.A.3. *vighez nē mehetet volna* (1567: 146.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

menekedhetik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *megh Menekedhetnekys* (1583: 236.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mer: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *mer-noyok* (1546: 92.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mond: 12 iratban 16 adat. I.B.1. *mondanam* (1574: 53. 2×); *Mondanā* (1573: 318.); *Mondanam* (uo.); *mondanam* (é. n.: 343.); II.A.3. *ellene sem Mondotht Volna* (1583: 236.); *mondot volna* (1576: 252.); *Mondott volna* (1576: 253.); *ellene Nem mondoth vol-*

na (1584: 260.); II.A.6. *ellene mon-dottanak volna* (1584: 260.); II.B.3. *mondotta volna* (1589: 84.); *Monta volna* (1592: 138.); *mōta volna* (1576: 297.); *monta volna* (1568: 353.); II.B.6. *mondottak Volna* (1572: 50.). 15 adat. — I.B.1. *Meg mondanā* (1573: 318.). 1 adat. — Jelen idejű alak 6 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 6 adatban.

mondat: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *megh mondhatnam* (1576: 189.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mulat: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *mulatnayak ell* (1569: 77.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mülik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *Mulnek el* (1573: 318.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

mutat: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Mwtatnaya* (1571: 44.); *Mutatna* (1574: 53.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

müvel: 6 iratban 8 adat. I.A.3. *Mywelne* (1583: 236.); I.A.6. *miüel-ninek* (1584: 260.); II.B.1. *Myweltem volna* (1575: 56.); II.B.3. *Mywelte volna* (1571: 44.); II.B.4. *miweltswk volna* (1579: 58. 3×). 7 adat. — I.B.3. *Meg Myuelne* (1573: 318.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

müvelhet: 4 iratban 5 adat. II.A.3. *mywelhetett volna* (1572: 50.); *Mywelheteth volna* (1562: 276.); II.B.3. *Mywelhetette volna* (1574: 53.); II.B.6. *miwelhetettek volna* (1579: 58.). 4 adat. — II.B.3. *megh Mywelhetette volna* (1572: 50.).

N

neheztel: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *neheztelne* (1598: 381.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

némul: 1 iratban 1 adat. I.A.1. *megh njmulnik* (1587: 295.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

nevekedik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Newekedeth wolna* (1568: 312.).

nevet: 1 iratban 1 adat. I.B.2. *neuetned* (1599: 49.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

nevez: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *megh Newezte wolna* (1574: 53.).

neveztetik: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Neüesztethnenek* (1594: 132.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

néz: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *nyszne* (1567: 9.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

Ny

nyer: 3 iratban 3 adat. I.B.6. *ell niernek* (1598: 381.); II.B.3. *élis Nyerte wolna* (1583: 236.). 2 adat. — I.B.4. *megy nyernynk* (é. n.: 343.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

nyerhet: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *Megh Nyerhetne* (1562: 276.); I.B.4. *megh Njerhethny(n)k* (1586: 264.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

nyomorgat: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *Nyomorgathnanak* (1562: 276.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

nyomorodik: 1 iratban 1 adat. II.A.6. *megh Nyomorottanak wolna* (1572: 50.).

nyúl: 3 iratban 3 adat. I.A.3. *Niulna* (1592: 213.); *hosza niulna* (1587: 295.). II.A.3. *hozsa nem Nywlt wolna* (1574: 53.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

O, Ó

obszervál: 4 iratban 4 adat. I.B.6. *obszerválnak* (1599: 344.). 1 adat. — I.B.3. *Meg Nem obszerválna* (1570: 38., 39.); *megh nē obszerválnaya* (1569: 77.). 3 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

okkurál: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *occurrálnajs* (1586: 265.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

oltalmaz: 5 iratban 5 adat. I.B.3. *oltalmazna* (1570: 40.). 1 adat. — I.A.3. *oltalmazna Megh* (1562: 276.); *Meg nem oltalmazna* (1570: 26.); *Meg Nem oltalmazna* (1570: 27.); *oltalmazna megh* (1587: 67.). 4 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 5 adatban.

oltalmazhat: 9 iratban 10 adat. I.B.3. *oltalmazhattna* (1570: 26.); *oltalmazhatna* (1570: 27.); *oltalmazhatna* (1570: 40.); I.B.6. *oltalmazhatnak* (1570: 27.). 4 adat. — I.B.1. *meg nē oltalmazhatna* (1579: 46.); I.B.4. *meg nem oltalmazhatnok* (1560: 61.); *meg oltalmazhatnóiók* (1592: 186.); *megh nem oltalmazhatnok* (1588: 289.); *megh nē oltalmazhatnank* [!] (1593: 299.); I.B.6. *megh nem oltalmazhatnak* (1597: 216.). 6 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 10 adatban.

oszt: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *osztahanank* [!] (1586: 264.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

osztozik: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *megh osztoztam wolna* (1585: 233.).

öv: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *ónā* (1592: 186.). — A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik.

Ö, Ő

őgyeledik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *egeledet wolna* (1587: 234.).

P

parancsol: 2 iratban 4 adat. I.B.3. *parancholta* (1562: 276. 2×); II.A.3. *parancholt wolna* (1563: 34.). 3 adat. — I.B.3. *parancholna Megh* (1562: 276.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

perel: 2 iratban 2 adat. II.B.6. *perlettek wolna* (1570: 38.); *perlettek wolna* (1570: 39.).

prestál: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *prestálnak* (1592: 372.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

pretendál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *pretendalta volna* (1576: 253.).

privál: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *priualnak* (1599: 344.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

pronunciálhat: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *p[ro]nuntialhatot volna* (1572: 277.).

R

rak: 2 iratban 2 adat. I.B.4. *be raknoyok* (1546: 92.). 1 adat. — II.B.6. *fełraktak... volna* (1579: 58.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

rángat: 1 iratban 1 adat. II.B.4. *rangattuk... volna* (1579: 58.).

rántogat: 1 iratban 1 adat. II.B.4. *rantogattuk volna* (1579: 58.).

referál: 1 iratban 1 adat. I.B.4. *referallnok* (1595: 16.). — A formáns mássalhangzós főhöz csatlakozik.

remél: 3 iratban 3 adat. I.B.6. *Remenleneyek* (1568: 37.); *remínlének* (1592: 227.); *Remenlenek* (1583: 236.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

rendel: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *rendelne* (1586: 395.); II.B.3. *rendelte volna* (1585: 12.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

rekvirál: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Requiralta Volna* (1576: 253.).

ront: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *Ronthana Megh* (1562: 276.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

S

segít: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *segetettē uolna* (1567: 367.).

segíthet: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *segeythettē volna* (1567: 367.).

súlyosít: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *Megh swljositotta volna* (1582: 258.).

Sz

szabadít: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *megh zabadythanaya* (1557: 319.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

szabadíthat: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *meg Nemzabadithathnanak* (1570: 39.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szakad: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *szakadna* (1593: 122.); *zakadna* (1597: 170.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

szalad: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *el szaladnanak* (1575: 196.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

száll: 4 iratban 4 adat. I.A.3. *Zalana* (1577: 65.); II.A.3. *zallothvolna* (1562: 276.); *zallot volna* (1581: 332.); II.A.6. *Bele zallottak volna* (1574: 385.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

szállhat: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *zalhatot volna* Bele (1568: 285.).

szállít: 2 iratban 3 adat. II.B.3. *Zalítotttha volna* (1584: 260.). 1 adat. — II.B.1. *le zallitottā volna* (1579: 58.); *le zallitottam volna* (uo.). 2 adat.

szán: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *zanām* (1573: 318.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szeg: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *Megh zegne* (1568: 37.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szeret: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *szeretnē* (1592: 186.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szerez: 3 iratban 3 adat. I.A.1. *zereznyk* (1556: 373.); I.A.4. *Zerzenynk* (1564: 243.); II.A.3. *zerzet volna* (1575: 195.). — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 1 adatban, kötőhangzós tőhöz szintén 1 adatban.

szereztet: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *ky szerezstette volna* (1568: 275.).

szereződik: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *megh Zerzeotthē volna* (1586: 264.).

szidalmaz: 1 iratban 1 adat. II.B.1. *megh zidalmaztam volna* (1575: 56.).

szól: 6 iratban 6 adat. I.A.1. *szolának* (1577 k.: 2.); I.A.3. *szollana* (1586: 97.); *Zolna* (1562: 276.); *zolna* (1573: 366.); I.A.4. *zolnank* (1596: 322.); II.A.3. *Zoloth volna* (1564: 243.). — Jelen idejű alak 5 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban, kötőhangzós tőhöz 2 adatban.

szolgál: 6 iratban 7 adat. I.A.1. *zolgalnek* (1592: 138.); I.A.2. *zolgalnal* (1557: 319.); I.A.6. *zolgalnanakis* (1592: 292.); II.A.1. *zolgaltham volna* (1575: 370.); II.A.3. *zolgalt volna* (1574: 385.); II.A.6. *zolgaltak volna* (1574: 385.). 6 adat. — I.B.1. *meg Zolgalnam* (1574: 157.). 1 adat. — Jelen idejű alak 4 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

szolgálhat: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *szolgalhattā volna* (1567: 367.).

szolgáltat: 2 iratban 2 adat. II.A.3. *szolgaltaoth volna* (1587: 207.). 1 adat. — I.B.6. *fel szolgaltattnak* (1585: 341.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

szólhat: 2 iratban 2 adat. I.A.1. *szolhatnek* (1577 k.: 2.); *zolhatnek* (1573: 318.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

születik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *szwletnek* (1571: 354.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

T

tagad: 1 iratban 3 adat. I.A.3. *tagadna* (1579: 58.); I.B.3. *tagadnaia* (1579: 58. 2×). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

talál: 7 iratban 7 adat. I.A.4. *talalnank* (1563: 34.); I.B.1. *talalnā* (1585: 7.); II.B.4. *talaltuk volna* (1580: 377.); II.B.5. *Talaltatok volna* (1573: 318.). 4 adat. — I.B.3. *el talalna* (1573: 321.). 1 adat. — I.B.6. *tallalnak megj* (1577:

139.); II.A.3. *megh talalt volna* (1574: 53.). 2 adat. — Jelen idejű alak 4 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 4 adatban.

találhat: 1 iratban 1 adat. I.A.3. *meg talalhatna* (1562: 87.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

találtatik: 3 iratban 3 adat. I.A.3a. *talaltatnek* (1590: 230.); *thalaltatnek* (1580: 238.). 2 adat. — I.A.6. *meg talaltatnhanak* (1577: 280.). 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

támad: 3 iratban 4 adat. I.A.3. *thamadna* (1580: 238.); II.A.3. *tamadot volna* (1575: 195. 2×); *tamadoit volna* (1588: 247.). — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

táplál: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *Taplalna* (1571: 244.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tart: 8 iratban 8 adat. I.A.3. *Tartana* (1559: 144.); I.A.4. *Tartanank* (1595: 293.); I.B.3. *tartana* (1590: 209.). 3 adat. — I.A.3. *megh Nem Tartana* (1580: 298.); I.B.1. *megh nem Tartanam* (1551: 130.); I.B.3. *megh Nē Tartanaya* (1569: 77.); *megh Nem tharthana* (1568: 312.); I.B.4. *megh Nem Tharthanok* (1576: 128.). 5 adat. — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 8 adatban.

tartatik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *megj tartatnek* (1588: 226.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tarthat: 2 iratban 2 adat. I.B.1. *meg nem tarthatnam* (1580: 300.); I.B.4. *megh nem tarthatnok* (1588: 289.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

tartozik: 5 iratban 5 adat. I.A.3a. *Tartoznek* (1577: 65.); *tartoznék* (1584: 261.); I.A.5. *tartoznanak* (1589: 84.); II.A.3. *tartozoth volna* (1556: 119.); II.A.6. *Tarhozthak volna* (1580: 298.). — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns

mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

taszigál: 1 iratban 1 adat. II.B.4. *tazygaltuk...wolna* (1579: 58.).

távozik: 1 iratban 1 adat. I.A.1a. *el tawoznam* (1577: 182.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tehet: 4 iratban 4 adat. I.B.1. *tehetnem* (1589: 121.); II.A.3. *tehetet wolna* (1572: 277.). 2 adat. — I.B.1. *le Nem tehetnem* (1570: 107.); II.B.3. *nem tehette uolna le* (1584: 261.). 2 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

tekint: 1 iratban 1 adat. I.A.6. *megh nem tekentenek* (1573: 176.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

telik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *ky nem Telnek* (1560: 61.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

teljesít: 2 iratban 2 adat. I.B.3. *be nem tellyesetene* (1573: 143.). 1 adat. — I.B.6. *meg nem tellesittenek* (1578: 199.). 1 adat. — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

teremt: 1 iratban 1 adat. I.B.6. *meg teremteneyek* (1546: 92.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

terhel: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *terhelnem* (1551: 130.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tesz: 19 iratban 25 adat. I.A.1. *tennik* (1592: 213.); I.A.3. *tenne* (1572: 50.); *teonne* (1569: 77.); *tenne* (1573: 178., 1584: 261., 1562: 284.); *Tenne* (1562: 356.); *tenne* (1599: 357.); I.A.6. *Thennenek* (1599: 344.); *tennerek* (1580: 377.); II.A.3. *teoth wolna* (1564: 243.); *teoth uolna* (1584: 261.); *theth wolna* (1560: 358.); II.A.6. *teottek wolna* (1596: 8.); *thethenek wolna* (1580: 238.). 15 adat. — I.B.1. *le tennemis* (1570: 107.); *le Nē tennem* (uo.); I.B.3. *le tene* (1572: 218.); *le nē tenne* (1576: 239.); *le nem tenne* (1584: 261. 2×); I.B.6. *le tennek* (1584: 261. 2×); *Le tennek* (1593:

335.); II.A.3. *le teott wolna* (1576: 253.). 10 adat. — Jelen idejű alak 19 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik 19 adatban. Az *n* nem geminálódott 1 adatban.

tétetik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *thetetek* (1580: 238.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

tetszik: 2 iratban 2 adat. I.A.3a. *tecenek* (é. n.: 343.); *tezenek* (1586: 395.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

tilt: 1 iratban 1 adat. I.B.3. *el tiltana* (1583: 68.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik.

többít: 1 iratban 1 adat. II.B.1. *Teobitettem wolna* (1586: 264.).

történik: 32 iratban 43 adat. I.A.1a. *törtinnjm* (1576: 198.); I.A.3a. *Teörtynnek* (1570: 38.); *teortynnyyek* (1570: 39.); *tertinnnek* (1566: 91.); *tertennek* (1554: 102.); *törttennekis* (1570: 107.); *teortinek* (1598: 125.); *törttenek* (1595: 127. 3×); *thorthenne* [1] (1577: 139.); *thortennek* (1577: 139.); *törthennek* (uo.); *tortjnek* (é. n.: 162.); *teörténnék* (1584: 166.); *tortennek* (1594: 169.); *thortinek* (1577: 181.); *theörtennek* (1597: 187.); *teortennek* (1597: 188.); *Törttennek* (1572: 194.); *törtinikis* (1575: 195.); *törtinnek* (1576: 198.); *torthinek* (1578: 201.); *teortennek* (1592: 212.); *teortennekis* (1586: 232.); *Theortinek* (1573: 251.); *Teorthjnyk* (1586: 264.); *Teorthjnnnek* (1586: 265. 3×); *Teorthjnnnek* (uo.); *theorthjnnnek* (uo.); *tortinnek* (1591: 310.); *theorthennek* (1568: 312.); *therthennek* (1584: 313.); *teörttenek* (1587: 324.); *therthennek* (1560: 328.); *Theorthynnyk* (1574: 330.); *törttennek* (1589: 349.); *törttennek* (uo.); *törttennek* (1598: 381.); II.A.3. *törtent uolna* (1596: 62.); *theorthenth wolna* (1568: 312.). — Jelen idejű alak 41 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 41 adatban.

tud: 4 iratban 4 adat. I.A.1. *Tudnek* (1592: 138.); *twdnek* (1576: 189.); I.A.4. *TWdnank* (1557: 319.); II.B.1.

tyttam volna (1577: 100.). — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

U, Ű

ugarol: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *Megh vgarloth wolna* (1593: 291.).

Ű, Ű

ül: 2 iratban 2 adat. I.A.4. *wlnynk* (1573: 235.). 1 adat. — II.A.4. *le wlteonk wolna* (1564: 243.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

űz: 1 iratban 4 adat. II.B.5. *ky vztek volna* (1576: 297. 3×); *ki vztek volna* (uo.).

űzen: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *Jzenne* (1562: 276.); I.B.3. *Jzenne* (1566: 135.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

V

választ: 2 iratban 2 adat. I.A.6. *walazthananak* (1586: 265.); I.B.3. *walazthana* (1562: 276.). — A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

vállik: 2 iratban 2 adat. I.A.3. *el valna [!]* (1576: 297.). 1 adat. — II.A. 1. *váltám uólna megh* (1567: 367.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

vált: 3 iratban 3 adat. I.B.3. *hoza valthana* (1577: 65.). 1 adat. — I.B.3. *waltana megh* (1573: 271.); II.B.6. *waltottak wollna meg* (1596: 8.). 2 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns kötőhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

válthat: 2 iratban 2 adat. I.B.1. *Megh valthatnamis* (1587: 272.); *Megh Nem Valthattnā* (1587: 273.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

változik: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *megh walthoznek* (1586: 265.). —

A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

van: 88 iratban 145 adat. I.A.1. *wolnek* (1575: 56.); *volnek* (1577: 100.); *wolnek* (1573: 178. 3×); *Wolnic* (1551: 250.); *Wolnek* (1569: 286.); I.A.2. *wolnal* (1557: 319.); I.A.3. *volna* (1567: 9. 2×); *uolna* (1594: 14.); *volna* (uo., 1550: 18.); *Volna* (1570: 26.); *volna* (1560: 30.); *wolna* (1563: 34., 1570: 39., 1574: 53. 2×; 1579: 58. 6×); *volna* (1558: 60. 2×); *uolnais* (1596: 62.); *volnais* (1562: 73.); *volna* (1569: 77. 2×; 1589: 84. 2×); *wolna* (1564: 90., 1576: 96.); *volna* (1577: 100., 1554: 102.); *Volna* (1570: 107.); *wolna* (1575: 131.); *volnais* (1574: 140.); *uolna* (1573: 143.); *volna* (1574: 157.); *uolna* (1563—4: 159.); *Volnays* (1577: 165.); *wolna* (1594: 168.); *volna* (uo.); *Volna* (1581: 183.); *wolna* (1576: 189.); *uolna* (1592: 211.); *wolnais* (1592: 212.); *volna* (1572: 218.); *Volna* (1583: 236.); *wolna* (1580: 238.); *uolna* (1586: 240.); *wolna* (1564: 243., 1571: 244., 1576: 252., 1582: 258., 1584: 260., 1585: 262., 1586: 264. 4×; 1562: 276. 4×; 1569: 286.); *Wolna* (1586: 288.); *uolna* (1587: 295.); *volna* (1576: 297. 2×); *wolna* (1568: 312.); *wona* (1573: 318.); *wolna* (uo.); *volna* (1573: 321.); *Volna* (uo.); *uolna* (1587: 323., 1587: 324.); *volna* 1581: 325., 1592: 433.); *wolna* (1574: 338.); *volna* (1585: 341.); *uolna* (é. n.: 343.); *volna* (1568: 353.); *Volna* (uo.); *volna* (1592: 362., 1598: 381.); *wona* (1568: 384.); *wolna* (1572: 393., 1586: 395.); I.A.4. *wolnank* (1568: 37.); *Volnank* (1576: 253.); *wolnank* (1582: 258., 1580: 377.); I.A.6. *volnanak* (1580: 4. 3×; 1567: 9., 1585: 12., 1570: 35.); *wolnanak* (1568: 37., 1579: 58.); *volnanak* (1577: 100., 1575: 195.); *Volnanak* (1576: 197.); *volnanak* (1579: 202., 1590: 209.); *wolnanak* (1592: 212.); *volnanak* (1576: 239.); *wolnanak* (1571: 244. 2×); *Volnanak* (1584: 260.); *wolnanak* (1562: 276.); *volnanak* (1568:

285.); *wolnanak* (1569: 286.); *Volnana-kis* (1592: 292.); *wolnanak* (1581: 325.); *wolnanak* (1560: 328.); *wolnana-k* (1581: 332.); II.A.1. *woltham wolna* (1575: 370.); II.A.3. *volt wolna* (1567: 9. 2×); *wolt wolna* (1563: 34. 2×); *wolth wolnays* (1572: 50.); *Volt Wolna* (1574: 54.); *volt wolna* (1562: 73.); *wolt wolna* (1569: 77.); *volt wolna* (uo.); *wolth wolna* (1576: 128., 1572: 136.); *uolt uolna* (1573: 143.); *volt wolna* (1575: 195.); *wolth wolna* (1562: 276.); *volt wolna* (1568: 353.); *wolth wolna* (uo.); II.A.4. *woltok wolna* (1563: 34.); *wolthwnk wolna* (1562: 276., 1568: 312.); *woltunk wólna* (1580: 377.); II.A.6. *Woltak Wolna* (1576: 128.); *woltak wolna* (1594: 141.); *wolthak wolna* (1577: 181.); *woltanak wolna* (1575: 195.). — Jelen idejű alak 120 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 120 adatban. — Lásd még a 380 múlt idejű alak *wolna* elemét is!

vár: 8 iratban 11 adat. I.A.3. *varna* (1589: 84.); I.B.1. *Varnā* (1573: 321.); I.B.3. *varnaia* (1579: 58.); *Varnaia* (uo.); *varna* (1589: 84.); *uarna* (1563—4: 159.); *warna* (1563—4: 160.); I.B. 4. *warnoyuk* (1579: 58.); II.A.1. *wartā wolna* (1556: 373.). 9 adat. — I.A.3. *varna el* (1573: 366.). 1 adat. — I.A.4. *megh warnank* (1572: 50.). 1 adat. — Jelen idejű alak 10 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 10 adatban.

várhat: 2 iratban 2 adat. I.B.6. *warhatnak* (1563—4: 159., 160.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

vásárol: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *vasarlot wolna* (1589: 84.).

végez: 5 iratban 5 adat. I.A.3. *wygezne* (1562: 276.); I.A.4. *wegezenenk* (1580: 4.); *wygeznynk* (1564: 243.); II.A.3. *vegezet wolna* (1589: 84.). 4 adat. — II.B.6. *el uegeztek uolna* (1584: 261.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

végezhet: 2 iratban 2 adat. I.A.4. *uegezetnek* (1599: 357.). 1 adat. — I.B.6. *el wegezetnek* (1586: 395.). 1 adat. — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

vehet: 3 iratban 4 adat. I.B.4. *wehetnenk* [!] (1562: 276.). 1 adat. — I.B.3. *Meg wehetneyy* (1573: 134.); I.B.6. *Meg wehetnek* (1573: 134.); II.B.3. *megh wehette wolna* (1572: 50.). 3 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

vél: 1 iratban 1 adat. I.A.4. *velnenk* (1580: 4.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

vesz (venni): 36 iratban 43 adat. I.A.1. *Vennek* (1576: 96.); I.A.4. *vennenk* (1546: 92.); I.B.2. *venned* (1599: 49.); I.B.3. *venne* (1599: 49.); II.A.1. *weottem wolna* (1587: 66.); II.A.3. *weott wolna* (1572: 50.); *woth wolna* (1584: 260.); II.B.3. *egybe wetthe wolna* (1572: 136.). 8 adat. — I.B.4. *Be wenneok* (1595: 16.); II.A.4. *be wettewnk wolna* (1577: 81.); II.B.4. *wettewk wolna be* (1577: 81.). 3 adat. — I.B. 3. *uenne el* (1587: 13.); *ne wenneye el* (1587: 66.); *ne Venne el* (1587: 67.); *ne venne el* (1571: 244.); *el wene* (1583: 300.); I.B.6. *Vennek el* (1577: 181.); *wennek El* (1562: 276.); II.A.3. *El wóth wolna* (1576: 197.); II.B.1. *El Weottē wolna* (1586: 264.); II.B.3. *El wóthe wolna* (1576: 197.). 10 adat. — I.B.3. *fel venneie* (1570: 107.); *fel nem uenne* (1580: 261.); I.B.6. *fell nem Vennek* (1595: 293.); II.A.1. *fel nem weottem wolna* (1585: 56.); II.A.3. *veot wolna fel* (1580: 255.); II.B.1. *fel nē weottemwolna* (1574: 53.); *fel nem weottem wolna* (1579: 58.); *fel Nem vettem wona* (1573: 318.); II.B.3. *ffel Nem wotte wolna* (1573: 178.); II.B.4. *fel nem weottwk wolna* (1571: 44., 1572: 50.); II.B.6. *fel nem uóttek wolna* (1571: 192.). 12 adat. — I.A.3. *ky uenne* (1594: 268.); I.B.3. *ky Vene* (1595: 127.); *ky uenne* (1563—4: 159.); *ky wene* (1563—4: 160.); *kj uenne*

(1583: 206.); I.B.4. *Vennwk ky* (1568: 285.); *vennwk ky* (uo.); I.B.6. *kj wennek* (1586: 265.); II.B.3. *ky veotte volna* (1569: 77.); *ki üeotte uolna* (1584: 261.). 10 adat. — Jelen idejű alak 23 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik 23 adatban. Az *n* nem geminálódott 3 adatban.

vesz (**veszni**): 2 iratban 2 adat. I.A.3. *el Ne wezne* (1582: 258.); *el wezne* (1584: 260.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

vet: 2 iratban 2 adat. II.A.1. *vetetem volna* (1565: 161.). 1 adat. — I.B.1. *be wetnem* (1592: 212.). 1 adat. — Jelen idejű alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

vét: 1 iratban 1 adat. II.A.1. *Vet-etem volt wolna* [!] (1577: 182.).

wet: 1 iratban 1 adat. II.B.3. *wetethe wolna* (1556: 383.).

wet: 1 iratban 1 adat. I.A.3a. *el wetetnek* (1580: 238.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

wihet: 4 iratban 4 adat. I.B.4. *Vihethnunk* [!] (1591: 133.); II.B.1. *weghez nem uihettē uolna* (1594: 268.). 2 adat. — II.B.3. *el nē wyhette wolna* (1574: 53.); II.B.6. *el wihettek wolna* (1579: 58.). 2 adat. — Jelen idejű

alak 1 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

wiolál: 2 iratban 3 ada. I.B.3. *wiolalna* (1592: 211. 2×; 1597: 216.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

wisel: 1 iratban 1 adat. I.B.1. *wysel-nem* (1572: 393.). — A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik.

wisz: 5 iratban 6 adat. II.B.3. *witte wolna* (1574: 94.). 1 adat. — II.B.3. *be wytte wolna* (1574: 53.). 1 adat. — I.B.1. *el wynnem* (1569: 286.); I.B.3. *el wynne* (1588: 225.); II.B.6. *el wittek wolna* (1579: 58.). 3 adat. — II.B.3. *ky wytte wolna* (1574: 53.). 1 adat. — Jelen idejű alak 2 adat. A formáns magánhangzós tőhöz csatlakozik 2 adatban.

witethetik: 1 iratban 1 adat. II.A.3. *víghez nē witehetet uolna* (1567: 145.).

wolna: l. van.

won: 4 iratban 4 adat. I.B.1a. *ky wonnalak* (1572: 136.); I.B.3. *wonna ky* (1578: 28.). 2 adat. — II.B.6. *le wontak . . . wolna* (1579: 58.). 1 adat. — I.B.1. *megh wonnā* (1594: 141.). 1 adat. — Jelen idejű alak 3 adat. A formáns mássalhangzós tőhöz csatlakozik 3 adatban.

Az 1292 adatot tehát 291 igető előfordulása adja. Az egyes igékre vonatkoztatott átlagszám: 3 i r a t b a n 4 a d a t.

A bemutatott 291 ige közül 172 (59,11%) fordul elő a hat igekötő valamelyikével, illetőleg többel is. Az egyes igekötők gyakorisága azonban igen különböző. Számszerű és százalékos megoszlásukat a következő táblázat szemlélteti:

Az igekötők számszerű és százalékos megoszlása

Igekötő	Az igekötők száma	Százalékszám
<i>be-</i>	9	5,23%
<i>el-</i>	36	20,93%
<i>fel-</i>	9	5,23%
<i>ki-</i>	16	9,31%
<i>le-</i>	6	3,49%
<i>meg-</i>	96	55,81%
Összesen:	172	100,00%

5. A feltételes mód jelének a tőhöz csatlakozása alapján a 912 jelen idejű alakot a következőképpen csoportosíthatjuk:

A jelen idejű alakok számszerű megoszlása a tőhöz csatlakozás alapján

	Mássalhangzós tő	Kötőhangzós tő	Magánhangzós tő	Összesen
I.A.1.	30	7	4	41
1a.	9	—	—	9
2.	2	—	—	2
3.	170	40	56	266
3a.	68	4	1	73
4.	24	4	3	31
6.	54	5	12	71
I.B.1.	58	25	4	87
1a.	1	—	—	1
2.	1	—	1	2
3.	115	56	17	188
4.	38	16	3	57
5.	1	—	—	1
6.	57	19	7	83
Összesen	628	176	108	912

A mássalhangzós tőhöz csatlakozást mutató 628 adathoz számíthatjuk a 380 múlt idejű alak *volna* elemét is.

6. A feltételes módú igealakok használata.

Feltételes módú igealak nem fordul elő 123 iratban, a vizsgált iratok 30,75%-ában. Nem lesz tanulság nélkül, ha áttekinthetjük e 123 irat műfajok szerinti megoszlását.

A legnagyobb számú csoportot a *z á l o g l e v é l* képviseli: 19 (15,44%), az a hivatalos műfaj, amely leginkább független a hatóságoktól, bár e 19 irat között is van egy (1574: 55.), amely Kraszna megye hatóságának hivatalos kiadványában maradt ránk. A többi 18 (1580: 47., 1562: 89., 1598: 151., 1595: 172., 1592: 174., 1581: 256., 1581: 257., 1588: 290., 1570: 294., 1581: 301., 1595: 314., 1586: 326., 1570: 345., 1590: 346., 1582: 347., 1599: 352., 1593: 363., 1592: 379.) hatósági közreműködés nélkül, legfeljebb tanúk előtt, de gyakran tanúk nélkül létrejött jogi aktust foglal írásba. — 15 irat (18,450%) *missilis levél*. Ezek közül egy (1599: 375.) a szepesi kamara levele Kövér Dorottyához, özvegy Deregnyei Gergelynéhez. A többi egyéni levél, ha egyiket-másikat hivatalos személy (Báthori országbíró, Perényi Gábor főispán, Király György váradi helyettes főkapitány stb.) írta is (1574: 10., 1594:

15., 1596: 86., 1598: 124., 1599: 156., 1592: 167., 1574: 180., 1588: 184., 1580: 203., 1564: 361., 1569: 368., 1575: 369., 1591: 390., 1573: 394.). Esetleg az 1574: 180. jelzésűt tekinthetjük bizonyos mértékig a semjéni falusi hatóság levelének. — 14 irat (12,195%) egyszerű feljegyzéseket, felsorolásokat tartalmaz. Találunk ezek között két hatósági kiadványt is (1573: 51., 1574: 52.), egy feljegyzést arról, hogy Cecey Jakab szolgabíró miről referáljon a vármegye székének (1571: 64.), oklevélfelsorolást (1578: 3.) és különféle tárgyú felsorolásokat (1572: 79., 1594: 85., 1552: 115., 1552: 118., 1580: 149., 1570: 193., 1590: 210., 1583: 259., 1585: 263., 1569: 316.). — 12 menedéklevél (9,756%) képviseli a hatóságon kívüli hivatalos írásbeliséget (1585: 63., 1562: 74., 1563: 75., 1580: 148., 1571: 154., 1588: 221., 1573: 223., 1580: 254., 1592: 267., 1597: 296., 1570: 302., 1592: 359.) — A 10 tanúkihallgatási jegyzőkönyv (8,130%) közül három hatósági kiadványként maradt ránk (1585: 11., 1572: 80., 1580: 386.), de természetesen a többi is hivatalos vagy alkalmilag megbízott személyek vették fel (1595: 17., 1577: 22., 1581: 31., 1577: 82., 1579: 152., 1559: 173., 1590: 350.). — A következő csoportba 9 (7,317%) vencionales tartozik (1575: 45., 1598: 123., 1578: 200., 1581: 303., 1589: 311., 1580: 365., 1580: 374., 1599: 380., 1584: 387.). — Nincs feltételes módú igealak 7 (5,691%) végrendeletben (1565: 126., 1557: 246., 1599: 279., 1594: 351., 1597: 392., 1588: 396., 1594: 399.). — Osztálylevél (divisionales), egyezséglevél és csereügylet írásba foglalása 5—5 (egyenként 4,065%) iratot ad (1557: 21., 1541: 282., 1591: 355., 1596: 364., 1592: 400., 1572: 33. 1573: 163., 1574: 175., 1567: 177., 1578: 281., 1597: 150., 1580: 204., 1593: 214., 1593: 215., 1588: 224.). — Magánadományozási okirat 4 van (3,252%) ebben a kategóriában (1589: 19., 1599: 171., 1596: 248., 1597: 249.). — 3—3 irat (egyenként 2,439%) képviseli a tanácsbíró határozatokat (1590: 110., 1597: 112., 1598: 113.), az adóslévleket, kötelezvényeket (1545: 98., 1587: 241., 1564: 315.), valamint a remissionales műfaját (1562: 190., 1552: 283., 1593: 336.). — 2—2 (egyenként 1,626%) vizsgálati egység tartozik a törvényszéki felelet (responso) (1577k.: 1., 1580k.: 5.), illetőleg a tisztújítás előtti ima (1570: 106., 1586: 109.) kategóriájába. — S végül a következő 5 irat (egyenként 0,813%) nem sorolható megnyugtatóan egyik fentebbi csoportba sem: Cecey Jakab, Kraszna megyei szolgabíró és Dancs Miklós megbízásából a dm on i t i o t („megkínálás”) foganosítottak (1571: 59.); Báthori Miklós országbíró p a r a n c s o l a t a az óvári bírának és polgároknak (1577: 164.); Homonnai Drugeth István kinyilvánítja, hogy a Szentjánosi Lajossal volt pereit „leszállítja” (megszünteti) (1571: 317.); a kassai bíró parancsára megbecsülik Mezti György házát (1599: 376.); végül Divinyi Pál és Márton felszabadítják Szőcs András nevű jobbágyukat, mert a jobbágy öccse törő rab-ságba esett (1591: 391.).

A vizsgálatba bevont 400 irat közül a legnagyobb számú csoport éppen az, amelyben feltételes módú igealak nem fordul elő. Az iménti műfaji csoportosítás azt is mutatja, hogy a missilisek nem a legtöbb vizsgálati egységet adják: a túlnyomó nagy többség hivatalos irat. Vagyis a hivatalos írásbeliséggel nem feltétlenül jár együtt ebben a korban a feltételes módú igealak gyakori használata, sőt — erre is láttunk példát — a hivatali írásbeliségnek sem feltétlen velejárója.

7. Részint a közölt táblázatok, részint a szótárszerű adatsorolás a vizs-

gált anyagban előforduló feltételes módú igealakoknak csaknem minden problémáját megvilágítják. Arra az igen lényeges kérdésre azonban, hogy az egyes igealakok miképpen oszlanak meg a műfajtól függően, illetőleg mondat típusok szerint, továbbá hogy szükséges-e a feltételes mód használata az illető mondatban, vagy csupán a mintául szolgáló latin formula, esetleg a latin nyelv szabályai miatt használnak-e a magyarban feltételes módot, az eddigiekből nem kapunk feleletet. Ezekre a kérdésekre elmélyült és igen részletes elemzés után lehetne válaszolni, a részletes elemzés azonban igen nagy helyet foglalna el. A mondatok tömegét kellene példaként idézni, hogy a típus megállapítását elfogadhatóvá tehessem. Most tehát kénytelen vagyok erről a rendkívül érdekes nyomozásról lemondani, csupán összefoglalóan jelzem általános jellegű megállapításaimat.

Leggyakoribb az idegenszerű használat a „Mikoron mi... összegyűltünk volna” típusú formulákban. Lényegesen kevesebb olyan esetekben, amelyekben a latin a consecutio temporum miatt használja a coniunctivus praet. imp., illetőleg praet. perf. alakjait. A példák többségében vagy nyelvünk mai szabályai szerint is kötelező a feltételes mód, vagy pedig jogi szempontból olykor igen-igen fontos értelemárnyalatot kíván vele kifejezni az irat szerkesztője (valószínűleg ilyen esetekben sem egészen függetlenül a latin mintáktól).

Befejezésül még csupán két dologra mutatnék rá. Egyik az *i k e s r a g o z á s ú* alakok között, másik a *t á r g y a s r a g o z á s t ö b b e s z á m e l s ő s z e m é l y ű* alakok között feltűnő „szabálytalanságok” kérdése. Az első nyilvánvalóan mutatja, hogy az *ikes* ragozási rendszer megbomlóban van, a másik jelzi a *-nök, -nök* ragos alakok háttérbe szorulásának kezdetét.

Összefoglalás

1. A nyelvi jelek mennyiségi viszonyainak vizsgálata nem helyettesítheti a minőségi analízist. Vannak problémák, amelyeket mennyiségi elemzéssel meg sem lehet közelíteni. Kétségtelen viszont, hogy a nyelv működése közben a nyelvi rendszer elemei — akár a fonémák, akár a morfémák, akár a szintagmák szintjén — más-más arányban vesznek részt a közlés felépítésében. Ezeknek az arányoknak a számbavételével egzakt módon lehet jellemezni bármely nyelvi közlést, a nyelvtudományi vagy filológiai vizsgálat tárgyává tett bármely szöveget, esetleg egy nyelvjárás területén felvett bármely terjedelmű szöveggyűjteményt. Éppen ezért a mennyiségi analízis eredményeit sokkal inkább hasznosíthatjuk az úgynevezett „külső” nyelvészet problémáinak megoldására, mint az úgynevezett „belső” nyelvészet sajátos kérdéseinek vizsgálatában. Nem kell elfelejtenünk, hogy a matematikai nyelvészet egyik ágát, a nyelvi statisztikát már akkor is művelték a magyar nyelvtudományban, amikor teljes virágjában volt az újgrammatikus iskola, amikor nemcsak hogy a különféle strukturalista iskolák nem voltak meg, hanem még F. de Saussure híres *Cours*-ja sem.

Természetesen én sem kívánok megfélekedni arról, hogy a nyelvi statisztika nem azonos a matematikai nyelvészettel. Ahogy a matematika nem csupán mennyiségi viszonyokkal foglalkozik, ugyanúgy a matematikai nyelvészet sem merül ki a nyelvi jelek mennyiségi viszonyainak vizsgálatával.

2. A nyelvtudománynak az a legfontosabb és legnagyobb feladata, hogy vizsgálatának tárgyát, a nyelvet, ezt a — bármennyire elkoptatott is már ez a jelző, mégis leírom — csodálatos jelrendszert a m a g a v a l ó s á g á b a n megismerje és megismertesse. Ennek a feladatnak a megoldásához minden

eszközt fel lehet és fel kell használni. De arra mindenképpen vigyáznunk kell, hogy az eszköz ne váljék céllá.

3. Nem kevésbé fontos, és nem is kisebb feladata a nyelvtudománynak a nyelv és a nyelvet beszélő társadalom közötti összefüggések, kapcsolatok feltárása: a „külső” nyelvészet problémáinak megoldása. Ezt a kérdéskört nem lehet kirekeszteni a nyelvtudományból, sőt a tényleges nyelvtudományi munkában még elválasztani sem lehet a kettőt egymástól. Ha ugyanis nem a priori feltevésekre alapozzuk a nyelv természetére vonatkozó felfogásunkat, a „nyelv”-hez — bármely adott történelmi korszakban — hosszabb-rövidebb terjedelmű nyelvi nyilatkozatok, közlések elemzése alapján jutunk el. A nyelvi nyilatkozatokat pedig tartalmukban is, formájukban is külső, nem nyelvi tényezők határozzák meg. Ezeknek a külső tényezőknek és magára a nyelvre tett — sokszor felderíthetetlen — hatásuknak a vizsgálata egyfelől, másfelől a rendszerszerűség ábrázolása az éppen tanulmányozott vizsgálati egységben: ebben látom a „külső” és „belső” nyelvészet elválaszthatatlan egybekapcsoltságát. — A dialektológusnak például le kell írnia egy nyelvi részrendszert, el kell helyeznie a nyelvterület valamely pontján vagy körülhatárolt kisebb területén. A rendszerből kiütköző „szabálytalanságok” magyarázatára körül kell néznie a szomszédos területeken, meg kell állapítania a vizsgált és a szomszédos területek népességének egymással való kapcsolatát, számolnia kell valamely közeli vagy kissé távolabbi város nyelvének, illetőleg a köznyelvnek, valamint az irodalmi nyelvnek a hatásával stb. A történelmi dialektológiában s általában a történelmi nyelvtudományban is szorosan kapcsolódik egymáshoz a „külső” és „belső” nyelvészet. Az írott források nyelvtudományi értékesítése az emléekben megállapítható nyelvhasználati forma rendszerbeli meghatározásával és a nem nyelvi tényezők (az emlék műfaji jellege és keletkezési helye, az író személye, lakóhelye stb.) alapos mérlegelésével végezhető csak el.

Az ilyen természetű nyelvtudományi vizsgálatokban — éppen a vizsgálati egység nyelvi sajátosságainak leírására, más vizsgálati egység nyelvi sajátosságaival való pontos összevetésére — igen fontos munkaeszköznek tartom a nyelvi statisztikát. De csak munkaeszköznek, sohasem célnak.

PAPP LÁSZLÓ

Лингвостатистические исследования

(Резюме)

Изучение количественных соотношений языковых знаков не может заменить их качественного анализа. Есть проблемы, к которым даже невозможно подходить количественным анализом. Несомненно однако, что при функционировании языка элементы его системы не в одинаковой мере участвуют в построении сообщения. С учетом разных соотношений можно точно характеризовать любое языковое высказывание, любой текст, подвергаемый лингвистическому или филологическому изучению и — быть может — собрание текстов с любым объемом, записанных на территории какого-нибудь диалекта. Именно поэтому результаты количественного анализа могут быть использованы скорее при решении проблем так называемой «внешней» лингвистики, чем при изучении своеобразных вопросов

так называемой «внутренней» лингвистики. Нельзя забывать о том, что языковая статистика, являющаяся одной из отраслей математической лингвистики, культивировалась в венгерском языкознании уже и тогда, когда школа младограмматиков была в полном расцвете, когда еще не было не только разного рода структуралистических школ, но даже и известного «Курса» Ф. де-Соссюра.

По мнению автора языковая статистика не тождественна математическому языкознанию. Как математика занимается не только количественными отношениями, так и математическая лингвистика не ограничивается изучением количественных соотношений языковых знаков.

Для решения своей задачи языкознание может и должно воспользоваться всякими средствами. Но лингвисты должны следить за тем, чтобы средство исследования не стало его целью.

Не менее важной и значительной задачей лингвистики является открытие взаимоотношений между языком и обществом: говорящим на данном языке, решение проблем «внешней» лингвистики. Круг этих вопросов нельзя не только исключить из лингвистики, но в действительной языковедческой работе даже и невозможно отделить друг от друга эти две вещи. Ибо если наше понимание природы языка основывается не на априорных предположениях, то до «языка» — в любой данный исторический период — мы доходим путем анализа большего или меньшего объема языковых высказываний, сообщений. А языковые высказывания как в своем содержании, так и в своей форме определяются внешними, не языковыми факторами. Неразрывную связь «внешней» и «внутренней» лингвистики автор видит, с одной стороны, в изучении этих внешних факторов, их часто нераскрываемого воздействия на язык, и в изображении системности изучаемой единицы — с другой стороны. В исторической диалектологии и вообще в историческом языкознании тоже тесно связаны «внешняя» и «внутренняя» лингвистика. Дать лингвистическую оценку письменным источникам можно только путем определения системного места встречающейся языковой формы, и путем основательного взвешивания неязыковых факторов (жанр и место происхождения памятника, личность и местожитительство автора, и т. п.).

В такого рода лингвистических исследованиях — именно для описания языковых особенностей изучаемой единицы, для его точного сравнения с языковыми особенностями других, подвергающихся изучению единиц — автор считает языковую статистику очень важным средством работы. Но только средством и никогда не целью.

Л. Папп

Milyen fa a cserefa?

1. *Csere* szavunk — az ÉrtSz. „régies, ritka” jelzéssel hozza — az irodalomban és a köznyelvben általánosságban ’virgultum; Busch, Gebüsch; bokros hely, cserjés’ értelemben használatos, de irodalmias, régieskedő mellékízű kifejezés. Ezzel szemben Erdélyben, a keleti és az északkeleti magyar nyelvterületen ma is használt fanév (Bereg, Szabolcs, Szatmár). Alábbi adataim alapján megállapítható, hogy Erdélyben a tölgyek ‘*Quercus robur* L. és *Q. petraea* (Matt.) Liebl.’ neveként ismert és használt ma is. Utóbbi értelméből fejlődött ki — nomen collectivumként használva — a ’quercetum; Eichenwald; tölgyes’ értelmezés.

Kutatóink elsősorban a NySz. idézeteire támaszkodtak, s így érthető SZINNYEI JÓZSEF kételkedése MOLNÁR ALBERT *csere* ’quercetum, vepretum, vepres’ értelmezésében (NyK. XXXIII, 136—7. Ugyanitt hivatkozik SZINNYEI, a MTsz. egy értékes adatára: *csérés* ’fiatal tölgyerdő’ (Szatmár m. Mánd, de vö. SzamSz. *csérés* ’cserjés bokros’), végül is azonban PPB (1782) *carpinetum* ’Tseré, Tserés hely’ értelmezése félrevezeti. E hibás magyarázat — helyesen *carpinetum* ’gyertyános’ lenne — CALEPINUSTól ered, ahol *carpinus* ’tser tőgy’ adatában látjuk eredetét. CALEPINUS sok más botanikai botlásával ez is végigvándorolt szótárainkon, s nem egyszer vitte tévedésbe nyelvészeinket.

SZINNYEINEK ez a kételkedése lett szülőanyja a későbbi és a modern nyelvtudományi munkákban szintén felbukkanó aggodalmaknak (TtSz., SzlJSz.). Részben ezt a kételkedést és aggodalmat szeretném eloszlatni — a bemutatott és magyarázott szövegrészekkel — másrészt szeretném felhívni a figyelmet SZINNYEI azon megállapítására, amelyet adataiból következtet, hogy „Mind-ebből az derül ki, hogy a *csere* szó nem azonos a *csere* szóval.” Érdekes, hogy kutatóink SZINNYEINEK ezen megállapítása felett — az EtSz. kivételével — el-siklottak, amikor a *csere* (és a változatának tartott *csereje*) szavainkat magyarázni, megfejteni igyekeztek.

2. De lássuk az adatokat! Egyesekben csak közvetve művelődéstörténeti, fatechnológiai magyarázatokkal lehet a szövegben a *csere* ~ *cserefa* szó értelmét megmagyarázni, ezért erre mindig kitérek.

1653-ban Apáczai Csere János (MEncikl. 231) azt írja, hogy „A tsernek természeti gyümöltse makk, nehaj gyümöltse penig gallos és *tseré* enyv.” Itt Apáczai Csere János a tudományban *Cynips quercus-calicis* Burgds. néven ismert gubacsdarázs által a *Quercus robur* L.-n okozott növényi cserzőgubacsot (másként suskát) ismerteti. Régebben igen fontos növényi bőrcserző anyagunk volt, amelyből külföldre is sokat szállítottak hazánkából (MOESZ GUSZTÁV Magyarország gubacsai. Bp., 1938. 46. p.).

1655-ben Oroszhegyi Mihály által írt munkácska (RMK.I.910=Bibliogr. univers. silviculturae. Hungaria I.k. No. 4791), amely „Az fenyőfának hasznos voltáról stb.” címet viseli, 27. versében a következőket mondja: „az házad négy szege mindenütt Fenyő-fa, noha *Tsere* talpra vagyon el-fundálva”.

1666-ban Gyalu határában írják össze: „Wagjon az Varhoz valo Tölgy makkos Erdeo Tilalmas, melyet hínak *Czerenek*, melyből az varosnak szokott az Tiszt epületre valo fat adnj...” (JAKÓ, Gyalui Urb. 148). JAKÓ i. m.57., illetőleg 207. lapján 1640-ben és 1679-ben is *Csere* néven említik az erdőt.

Az 1694-ben készült sepsiszentgyörgyi erdőrendtartás (Erdészeti Okt. I.617) 2. pontja szerint „Az Híd-avassából, Benkő-avasából, Tisztütő-avasból, Homlok nevű helyről senkinek fát ne adjanak, hanem hídpadlásra, talpnak, malomra, kapulábnak, azt is úgy, hogy más avasban ilyen műbe alkalmas fa nem található; ezen avasoknak egy-egy szálfájának tilalma különkülön fl. 1.”, az 5. pont szerint: „Senkinek az maga udvaráról vidékbe *cserefát* kiadni sem pénzért, sem ajándékon szabad ne legyen, különben minden szál fáért büntetődjék egy-egy forintra.”

Takáts Sándor (Rajzok a török világból. II.k.77.lap 3.jegy.) közli: „Az 1713. évben például Fogaras várának javításához rendelnek 25 *cseregerendát*, 390 *cseredeszkat* avagy padlásfát, 22 *cserelábfát*, 10 falnak való *cserefát*, 170 fenyőpadlásfát, 1380 fűrészdeszkát és öt ölnyi hosszú öreg *cserefát*.”

1739-ben az oprakercisőrai (Fogaras) papírmalom összeírásában... „*cserefa* hosszú válú, ... hosszú *cserefa* tengelj...” szerepel (MKönyvszemle 79: 242).

Az 1655—1739-i adatokban szereplő *cserefa* mindig építkezési célt szolgál, ami arra mutat, hogy minden esetben tölgyről van szó.

Benkő József „Fűszeres Nevezeti” című növénynévjegyzékében (kiadta Molnár János, Magyar könyv-ház. I. szak. XXXIII. könyv 424) 1783-ban ezt írja: „*Quercus robur* Tölgy-fa; Kemény *Cser-fa*; *Csere-fa* (postremum hoc nomen proprie convenit in Cerrim); Vastag belű *Cser-fa*.” A tragikus életű magyar botanikus — aki korának növénytani irodalmát kitűnően ismerte — már felhívja a figyelmet arra, hogy e név sajtóságon illik a cserre, s alább írja is: „*Quercus Cerris Csere-fa*; Kitsin belű *Cser-fa*.” Benkő erdélyi nyelv-érzékét megzavarták a növénytani munkák, és feltehetően Clusius, aki a *Quercus robur* 'Kemeni cher fa' adatával szerepel is névjegyzékében (de Clusius is helyesen jegyzi meg, hogy „*Quercus, Cerrus* Plinij. chérfa” Nomencl.). Clusius „*Quercus, Cerrus* Plinij” adatában a magyarországi középkori latin-ság szóhasználata jelentkezik. Hazai középkori oklevélbeli latinságunk ugyanis a *quercuson* mindig a „*Quercus cerris* L.”-t értette (tüzetesen igazoltam ezt „Történeti adatok az Árpád-kori Baranya megye növényföldrajzához” című dolgozatomban).

E régebbi adatok után csak néhány újabbal teszem igazolásomat teljessé. Az Erdészeti Lapok 1887: 162. helyén írják, hogy „A környező hegyeken — inkább dombokon — csakis a tölgyek (mint e vidéken nevezik: *cserefák*). . .” Az „e vidék” kifejezés a Nyárad felső folyását jelenti, mint a cikkből kitűnik. Az adat úgy érthető, hogy a *Quercus petraearól* van szó, mert a *Q. roburt* külön tárgyalja.

Balassa Iván 1947-ben „Gombfa-faragás a háromszéki Bodoson” (ErdMuz. LII. 153) című dolgozatában írja, hogy „A gombfa anyaga Bodoson (Három-

szék m.) mindig *cserefa*. Azt tartják, hogy egy fa se állja olyan jól az időt, mint ez.”

Gecző Mózes juhász (szül. Homoródalmás, 1896) közölte 1963-ban velem, hogy a *cserefa* 'tölgyfa, a kergét a vargák használták'. Részletező kérdésemre sem tudta megmondani, hogy melyik tölgyről (*Q. petraea* vagy *robur*) van szó e név alatt.

Csikkarcfalvi adatközlőm szerint „A székely *cserefát* mond m i n d e n f é l e tölgyre, de érti alatta a k o c s á n y o s t ö l g y e t is, ami itt még található. A kocsánytalan errefelé nincs. A cseretölgyet, mint olyant nem ismeri, és nem is használja. . . . Bárkit megkérdezel, a *cserefát* említi, de alatta általában a tölgyet érti. A cseretölgyet egyáltalában nem ismeri.”

Összegezve az elmondottakat, látjuk, hogy *csere*, *cserefa* néven m i n d i g t ö l g y e t értettek és értenek, és sohasem a csert (*Q. cerris* L.). Sajnos adataim nem voltak megnyugtatóan elégségesek annak eldöntésére, hogy a *Quercus robur* L. vagy a *Q. petraea* (Matt.) Liebl. értendő-e alatta. Kéréssel fordultam SZABÓ T. A. egyetemi tanárhoz, aki szíves volt a következőket válaszolni: „Arra a kérdésre, hogy mit hívnak Erdélyben *cserefának* egyelőre nem tudok válaszolni. Nyelvatlaszgyűjtésünk rendjén talán tisztázódik a kérdés. . . .”

3. *Csere* szavunk 2. jelentése, amely az előbbiből következik a 'quercetum; Eichenwald; tölgyes'. Noha e jelentéssel szemben SZINNYEI JÓZSEF aggodalmát fejezte ki, mivel szövegből nem látta igazoltnak, meglétében nem kétkelkedhetünk. Nem kétséges megléte már azért sem, mert a magyarban a fanevek nomen collectivumként gyakran használatosak. Például *bükk* (>*Bükk*); *cser* (>*Cser*); *töl* (>*Töl*, 1330: villa *Thul* AO.I.396), *magyal* (>1366: silva vulgo *Magal* Fejér VIII/4,406). Így nincsen semmi akadályja annak, hogy a *csere* 'quercus; Eiche; tölgy' szavunk hasonló fejlődésen át 'quercetum; Eichenwald; tölgyes' jelentést ne kapjon. Erre vonatkozó történeti és jelenkori adataim a következők: Ezek természetüknél fogva elsősorban a földrajzi nevek köréből adódnak.

1640-ben Gyalu határában összeírják: „Az *Csere* erdeo Tilalmas az Maiorság diznokat tartia raita mikor mak vagion raita.” (JAKÓ, Gyalui Urb. 57). 1666: „Wagjon az Varhoz valo Tölgy makkos Erdeo Tilalmas, mellyet hínak *Czerenek*. . . .” (Uo. 148). 1679: „Erdeök. *Csere* nevű Várhoz való, bőv makk idején megh hizlalhat Disznót No. 1000.” (Uo. 207).

1694-ben a sepsiszentgyörgyi erdőrendtartás 3. pontja írja, hogy „Ezeken a fenn specificalt avasokon kívül ha nem találtathatik *csere* erdő az szt.-györgyi erdőkön, . . . stb.” (Erdészeti Oklt. I. 617).

Az újabb földrajzi nevekből is ilyen értelmezésre következtethetünk. Magyarkapus határában 1941-ben gyűjtötték a *Csere*, *Ekklézsia cseréje* 'a ref. egyház tölgyerdeje' helynevet (SZABÓ T. A., Kalotaszeg helynevei 167).

Az általam említett Nyárad vidéki adatot támogatja BENKŐ LORÁND „A Nyáradmente földrajzinevei. Adattár.” című munkájának számos adata, melyből csak a lényegesebbeket említem: *Boscscsere*, *Kerekcsere* (Nyomát); *Csereája*, *Csereódal* stb. (Nyárádszentlászló). *Csérézsdamb* (Fintaháza); *Bártucsere* (Ákosfalva); *Meggyescsere* (Teremiújfalu); *Bekecsere*, *Cserepatakja* (Harasztkerék); *Cserepatak* (Teremiújfalu, Somosd, Ákosfalva stb.), *Bede János cséréje* (Bede); *Vörös csere* (Kisadorján); *Papcsere* (Nyárádszentanna); *Cserefákszálessa* (Kisteremi); *Kécserefaerdeje* (Székelytomp) stb.

Kiss Lajos 1924—29. évi gyűjtéséből ismerjük Kemece (Szabolcs m.) határából a hasonló *Csere* nevet. A „Régi Rétköz” című munkájában írja,

hogy „A tagosítási ügyiratok őrizték meg, hogy a *Csere* 141 hold tölgyes erdő volt. 1919-ben vágták ki az utolsó hírmondó vastag tölgyfát... Ma jó szántóföld... A mélyedésből 20—30 négyszöglet nem lehet szántani, mert vizes” (I.m. 157, 161—2).

Vencsellő határából említi a *Cserejáró* nevű utat, amely a határ északi részében levő Lompérerdő (a Tisza partján 100 hold csupa tölgyerdő volt) felett az erdőbe vezető út volt az első világháborúig (I.m. 421, 423). Fényeslitke határában tölgyes erdők voltak a *Büdöscsere* és *Nagycsere* (Uo. 101).

Borzsova (Bereg m.) határában említik a *Csereszél* nevű mezőt (SIPOS Zs., Borzsova monogr. 119). Az Erdészeti Lapok 1896: 309 lapját követő nyolcadik számozatlan lapon, a faárverési hirdetmények között említik a *Székcsere* nevű tölgyes erdőrészt Kászonaltiz és -feltiz határában. E földrajzi név előtagja a magyar *szék* 'mocsár' szó, amely bizonyossá teszi, hogy a második tag *csere* szava tölgyerdőt, mégpedig 'Quercus robur L.'-ből álló állományt jelent.

Az említett kemecsei, vencesellei és fényeslitkei adatok ugyanezt mutatják (nedves termőhely, illetőleg a „büdös” jelző, amely a víz rothadásának szagára mutat), amely megint a *Q. robur* L-re vonatkozatható.

Tájszótáraink közül a SzamSz. *csere* szavunkat 'cserfaerdő' értelmezéssel hozza. (BENKŐ L., A Nyáradmente földrajzinevei. 30. lapján *csere* 'cserfaerdő'; MIKESY S. MNy. XXXIX, 334—5 lapján „*Csere-dűlő* — szántó, a *cserfáról* 'csertölgy' vette nevét.”, MÁRTON GYULA, Ördöngösfüzes helynevei. 14—5. lapján a *Cser*, *Cserespad*, *Cseroldal* helyneveket 'régii csereserdő voltából, egykori csereserdő, valószínűleg cserfák borították' értelmezéssel magyarázza. Így tulajdonképpen a SzamSz. nem is áll egyedül e magyarázattal.) Kitűnő tudósunkat — CSÜRY BÁLINTOT — ismét a *csere* és *cser* (~ *cserefa* és *cserfa*), és a három leggyakrabban előforduló magyarhoni tölgyfaj (*Quercus robur* L., *Q. petraea* (Matt.) Liebl. és *Q. cerris* L.) kívülállótól legtöbbször figyelmen kívül hagyott különbözősége tévesztette meg. Hogy így lehet, mutatja példamondata is: „Az *ün-laki cserére mend: gom-bázni*.” A népi élelmezésben, gyűjtögetésben oly nagy szerepet játszó gombák elsősorban tölgyeseinkben fordulnak elő. Továbbiakban — sajnos részletezés nélkül — Csengerbagos, Garbolc, Túrterebes határából közli a *Csere* földrajzi nevet, míg Adorjánból a *Kis-* és *Nagycsere* helynevet ismeri.

CSÜRY egy másik adatával is megerősítem előbbi magyarázatomat. A MNy. XXIX, 1933 évfolyamában közzéteszi WICHMANN Bogdánfalva (Moldva) községben végzett gyűjtését, ahol a *cserehilib* szónak 'cserfaerdőben termő vargánya' jelentést adja. A magyarázat 'tölgyerdőben termő vargánya; *Boletus edulis* Fr.?'-ra lenne helyesbítendő. A nemes, étkezési célt szolgáló vargányák elsősorban a *Q. petraea* és *robur* fajokkal élnek szimbiózisban. Hasonló elnevezés Baranyában a *lucsvargánya* (Bakonya), amely névvel a 'Boletus granulatus Fr.' nevű vargányát illetik (tudományos neve: fenyővargánya, szemcsés nyelű tinóru, ld. BOHUS—KALMÁR—UBRIZSY, Magyarország kalaposgombái. Bp., 1951. 84—92). Itt is a termőhelyre utal a név előtagja, mert Baranyában *lucsi* 'erdei fenyő; *Pinus sylvestris* L.' értelemben használatos a hegyháti magyaroknál. A *Boletus granulatus* Fr. pedig kifejezetten az erdei fenyesek gombája.

Tudományos kutatás és megfigyelés eredménye az a megállapítás, hogy egyes kalaposgombák csak meghatározott összetételű növénytársulásban (erdő, rét, cserjés stb.), még közelebről csak egyes fás szárú növények közelében

jelennek meg, és hoznak termőtesteket. A nagy termetű és nagy tömegű termőtestet fejlesztő talajlakó gombák valószínűleg mind egy-egy fás szárú növényhez kötve élnek. A kifejezetten mikorizás gombafajok (pl. *Boletus edulis*-, *B. scaber*-, *B. luteus*-, *Lactarius deliciosus*-, *Amanita*-, *Russula*-fajok) csak abban az esetben fruktifikálnak, ha fás növények gyökereivel élnek közösen (I.m. 25—32. lapja után).

CsÚRY másik közzétett hasonló adata Moldvából a *cseremakk* (sere-makk), amelyet szintén félreértésből 'cserfán termő makk'-nak értelmez. Helyesen ez 'tölgymakk', amint az előző és következő szóösszetételekből látjuk.

A beregi Dercenből közölték a *csere-kokó* 'gubacs' tájszót (Nyr. XX. 431). Dancs Miklós szíves közlése szerint Beregszászon ma is használják *cserekökő* alakban, s jelentése 'gömbölyű tölgygubacs'. Elsősorban gyermeknyelvi szó, de felnőttek is ismerik és használják. E névvel a *Cynips Kollari* Hartig. nevű gubacsdarázs okozta tölgyfagubacsot nevezik. Szatmár megyéből SEBESTYÉN ÁRPÁD volt szíves figyelmemet felhívni a *cseregojó* 'gubacs' szóra. Valószínűleg ez is a *Cynips Kollari* Hartig. okozta gubaccsal azonos. A gubacs — bár tölgyfán keletkezik — bőrcserzésre nem alkalmas. A MTsz. a Székelyföldről közli a *csere-bigió* 'gubacs' nevet. Ezek mind az előbbiekhöz hasonló névképzések.

4. *Csere* szavunk 3. jelentése, *virgultum*; Busch, Gebüsch; bokros, veszszős hely'. Történeti adataink a következők:

Verbőczy István Magyar decretumának 213. lapján a NySz. szerint „*Toevis bokrok es csere helyek*” kifejezés van, amelynek latin eredetije „*rubeta et virgulta*”. PPB(1782) szerint *virgultum* 'sűrű vesszős hely'; míg *rubetum* 'tshipke-bokros hely' jelentésű. Ezt azért tartom fontosnak hangsúlyozni, mert a PPB-ben (1782) felbukkan *csere* szavunknak 'vepretum vepres; Dorn-Beck' értelmezése is, amely bevándorolt későbbi szótárainkba is (Oklsz. stb.), holott ilyen értelmet nem találtam szövegeimben, de népnyelvi gyűjtésekben sem.

Visa 1652. évi összeírásában „*Vagyon egy rosZ Czere Erdeős seövennek valo rosZ veszeők teremnek rajta. Ez az falusiaktul sub poena f. 12 tilalmas.*” (JAKÓ, Gyalui urb. 136).

Asszonyfalva ugyanezen évi összeírásában „*Az Visai hataron vagyon ket Erdejeis az Fejedelemnek. czere Erdeőnek hyak. szabados az Azzonyfaluiaknakis hordani, az Malomgattyarais onnet hord(ana)k. Az Suki hataron egy hasonlo Czere Erdeő eztis eők szabadosan hordgiak.*” (Uo. 141).

Kolozsmonostor határában 1590-ben írják: „*Vagion Gatt Chereye az malom zewksegere ualo.*”, 1652-ben: „*Az Gatt Czereje ezis eppen tilalmas.*” (Uo. 13, 134).

A baranyai Hirics határából ismerjük a *Gácsere* földrajzi nevet. Adataim rá a következők: 1862: *Gátserei* földek (PÁL.BiU. 262, 1866/73/90): *Gajcsere* ~ *Gajtser* — szántó (1866/83/929): *Gátcs*er — szántó Kataszt. (1867): *Gácsere Dülő* (PÁL.BiU. 264, 1894—1904): *Gátcsere*, NÉMETH B. gyűjt. (2408, OrmSz): *Gátcsere* (dn.).

Sajnos nevünkre régebbi adatom nincsen, így eredete nem világos. Azonos lehet az előző helynevekkel, ekkor értelme 'gátcsere', vagyis malomgátfonáshoz szolgáltatott anyagot. De lehet *Gajcsere* is, amikor első tagja a délszláv *gay* 'lucus; dubrava' (BELLOSZTENECZ: *lucus* címszó alatt, idézve MNy. XXXII, 324—5 után). Ez esetben nevünk hasonló kétnyelvű összetétel, mint a Hunyad megyei *Guraszáda*, a somogyi *Lippahárs*, a baranyai *Gájsűrű* stb.

(Hirics határában van *Gáj* [dn.], vö. OrmSz.) Akár egyik, akár másik megfejtés a helyes, a földrajzi név a *csere* 3. értelmezését igazolja. (Elképzelhető, de valószínűtlen egy **Gálcser*e kiindulási alak is [vö. EtSz. *Gájános* címszó alatt].)

Az említett Verbőczi-helynek magyarzója is akadt, aki azt írja, hogy „Ha Verbőczi magyar fordítója a *csere* szót a latin ‚silva’ értelemben használja, teheti, mert a *csere* csakugyan silva-féle. De ha ebből azt hoznók ki, hogy a *csere* és erdő synonym, nagyon tévednénk. *Csere* ma is él; jelent bokros helyet, hol lehet fa is, de nem annyi s nem olyan gazdag tenyészetű, mint az erdőn. A NSzótár [= CzF.] kb. helyesen magyarzza, de téved, ha csupán a *cserefához* köti; lehet az tölgyes, bikkes; mint a cserje sem csupán a cserfa sarja.” (SZALONTAI J., Nyr. VII. 413). Kár, hogy nem közli a szóhasználat földrajzi helyét.

5. *Csere* szavunk kutatói, vizsgálói nehézséget láttak abban, hogy a szó most említett 3. értelmezése hogy hozható összefüggésbe az első kettővel. Hogyan lesz egy meghatározott fafajt jelentő szóból ‚virgultum; Busch, Gebüsch; bokros, vesszős hely’ értelmű. Különösen akkor, amikor a „bokros, vesszős” stádiumon minden fafajunk fiatal korában átmege, tehát fejlődésére nem jellemző mozzanat. Hogy mit értettek ‚vesszőkorú’ erdőnek régen, megtudjuk egy királydaróci írásból, amely 1635-ben kelt: „Az daróczi erdőt csak oly *vesszőkorában* tudja, hogy az szél ide s tova ingathatta.” (ErdOklt. I. 406). Ez az állapot nem lehet jellemző egy fafajra sem, ilyen értelembővülés nem várható. Mi az oka mégis, hogy megtörtént a *csere* szó jelentésében egy ‚tölgy’ > ‚tölgyes’ > ‚bokros, vesszős hely’ értelembővülés?

Itt kell kitérnem arra a megfigyelésemre, hogy a középkori magyar okleveles gyakorlatban a mocsártölgyet (*Quercus robur* L.) magyarul a *töl*, *tölgy* néven kívül az Árpád-kori Baranya megye területén még *h a r a s z t n a k* is nevezték. Eredete a SzlJSz. I/1,212—3 szerint a délszlávból. E fát FILIPOVIC horvát szótára *hrast lužnik* ‚Steineiche’ [recte Stieleiche]; *hrast šiškar* ‚Knoppereiche’ néven ismeri. Hasonló néven ismeri VUKOTINOVIC: *lužnjak*; VESELIC: *lužnjaka*, s így ismerem az élőszóból: *hrast lužnjak* (*lužnik*: ‚Laugentopf, Schrwödefasz: Steineiche’ [recte Stieleiche] FILIPOVIC).

Nem meglepő tehát, ha átkerülve a magyarba a *haraszt* ‚Q. robur L.’ szó hasonló fejlődésen ment át, mint a *csere*. Baranyában 1244: 3 arbores vulg. *harasztfa* (GYÖRFFY 401); 1257: per silvam, que dicitur *horost* (GYÖRFFY 375) és a ZalaiOkm. 36. lapján található 1260: per virgultum *Lazharaztha* Zalából. (A SzlJSz. I/1,213 feltesz egy ‚dumus, rubetum’ értelmű külön átvételt is. Így e fejlődés ez esetben már az átadó nyelvben megtörténhetett.)

Ha erdőgazdálkodásunkat vizsgáljuk, azt látjuk, hogy tölgyeink azok a fajok, amelyeket még a primitív erdőgazdálkodás is rövid vágásfordulóval tudott hasznosítani, sőt egy bizonyos célra csakis fiatal korokban voltak használhatóak, mert későbbi korában a tölgy kérge elparásodott, elcserepesedett. E cél a *cserkéreg-termelés*. A kiválóan sarjadó tölgyeseket rövid, 10—20 éves korokban cserzőkéreg-termelés céljából kitermelték, majd hagyták sarjaikat újra felnőni. Ezt más fafajjal ilyen nagy mértékben nem cselekedhették (vö. ROTH GYULA, Erdőműveléstan. II. k. 725—727).

Így érthető, hogy *csere* szavunk jelentette a tölgyet mint egyed (fafajt), jelentette nomen collectivumként a cserefákból, tölgyekből álló erdőt, de jelentette a fiatal, vesszős, sühánkorban levő, cserkéregtermelésre alkalmas tölgyerdőt is (vö. MTsz.: *cserés* ‚fiatal tölgyerdő’ Mánd, Szatmár m.). A SzegSz. idézi Dugonics-

tól a *cseresedik* 'bokrosodik' jelentésű kihalt szót. Ez is a sarjüzemmódban felújított fiatal tölgyesre mutat, ahol a tuskósarjak bokorszerűen nőnek fel a tuskóról. (A magról kelt erdő szálanként, tehát nem bokrosan fejlődik!)

Sajnos, hazánk erdőgazdaság-történetének feltáratlansága, néprajzunkban a tímár és bőrkikészítő mesterség feldolgozásának szegénysége miatt csak kevés adattal szolgálhatok. De ez a kevés is fényt vet erre az ősi erdei munkára. 1632-ben a Morvay- és Rákóczi-család egyezséget köt a rákóci és morvai erdők használatára. A 10. pont kimondja: „Az vargáknak 14 szekér fát egyikének-egyikének vágni *cserezni* valót (szabad légyen), de az öreg termőfát ne hámozza, mert ha rajta érik és megtudódik s megbizonyosodik, 12 frt az bírsága.” (ErdOklt. I, 399). 1643-ban a Szinyey-Merse család tagjai erdeik használatáról egyezkednek. Ebben írják: „Hasonlóképpen se vargáknak, se hárskötél-csinálóknak semmiféle fát nem szabad bántaniok ugyanezen két forint bírság alatt...” (ErdOklt. I, 453). Amint látjuk a szükség már védekezésre szorította az erdőtulajdonosokat, olyan mértékű volt a vargák cserkéregigénye.

Ellenben a vesztfáliai Siegerlandnak nevezett területen (a Sieg folyó a Rajna mellékvize), amely ma hatalmas vasérctermeléséről nevezetes, már a XIV—XV. század fordulójáról tudomásunk van arról, hogy ott a parasztság 18—20 éves vágásfordulóban cserzőkéreg-termelés céljából nevelt tölgyeseket. A tölgyfakérget a cserzővargák csávájához használták, a hántolt fát faszénné égetve a vasolvasztáshoz. (JOSEF LORSBACH, Hauberge und Hauberggenossenschaften des Siegerlandes. Karlsruhe, 1956., vö. Századok, 1963. évf. 875.).

Ma már alig látjuk a cserzőkéreg-termelésnek óriási gazdasági jelentőségét, pedig a bőrgyártással kapcsolatban még nem is olyan régen országunknak jelentős kiviteli cikke volt. Kolozsvárt a Szamoson már 1366-ban, majd 1405-ben említenek csertörő malmot (JAKAB, oklevéltár Kolozsvár története I. kötetéhez I, 55, 127; innen idézi félreérthetően a NySz.). 1367-ből „Molendines que vlgo *Cherturew* et *Carlou* vocantur” malmokat említ az OklSz. Ebből következtethetünk arra, hogy az európai gazdasági fejlődéssel országunk e téren is lépést tartott.

A cserzőkéreg-termelésnek régi, ma már tájszóvá sülyedt neve *cservágás* volt (Makkoshotyka, Komlóska, Zemplén m.). A szó első — személynévi használatát 1522-ből ismerem (Mich. *Cherwago*, Bodrog helységből — Bodrog m. —, SZABÓ I., Bács, Bodrog és Csongrád m. dézsmalajstr. 60). Más magyarázatot ad KÁLMÁN B. (MNYj. VII, 37), de Bodrog vidékén és a dunai mocsárerdőkben nincs cser (*Q. cerris* L.), hanem csak mocsártölgy (*Q. robur* L.), amely cserhántásra is szolgál.

6. Összefoglalva, *cser*e szavunk nyelvünkben három jelentésben ismeretes. Jelenti a keleti nyelvterületen a 'Quercus robur és petraea', tehát a mocsári és kocsánytalan tölgyeket. Így nevezik az e fajkból álló állományokat, erdőket, amely névhasználat megtalálható a mai északkeleti nyelvterületen is. A harmadik jelentése 'virgultum; Busch, Gebüsch; vesszős hely' értelemben használt, habár nyelvünkben — mint az ÉrtSz. is kiemeli — régies íze van.

REUTER CAMILLO

Sur „cserefa” (Quercus cerris)

Dans le système toponymique hongrois, dans l'ancien comme dans l'actuel, on rencontre souvent le mot *csere*. Nos vieux dictionnaires proposent, outre les analogues latins correspondants, des acceptions tantôt ambiguës, tantôt erronées. Étant donné que les dictionnaires plus récents se réfèrent fréquemment aux anciens, telle ou telle interprétation erronée peut se perpétuer. À partir de l'écorce du jeune chêne (*cserefa* 'Quercus cerris'), on fabriquait jadis une importante matière tannante et c'est ainsi qu'une partie des jeunes forêts de chênes, vieilles de 10 à 20 ans, a été abattue pour en mettre en valeur le bois et l'écorce. On laissait les tailles repousser pendant 10 ou 20 ans. Ceci explique que le terme désignant l'arbre lui-même a pu prendre le sens de „taillis”. En examinant avec soin les dictionnaires et les noms de lieux et en tenant compte de la répartition régionale des différentes espèces d'arbres, on trouve pour le mot *csere* les acceptions suivantes :

1. Dans l'aire linguistique de l'est, le mot désigne le „chêne rouvre” *Quercus robur* et le *Quercus petraea*.

2. Dans des noms de lieux, le mot qui désigne l'arbre peut signifier une forêt où cet arbre est répandu, d'où le sens de „forêt de chênes”.

3. Une partie des forêts de chênes étant exploitée pour l'écorce des jeunes chênes, le même mot a pris le sens de „taillis”.

C. REUTER

Ragadványnevek Heves községből

1. Heves község a róla elnevezett megye déli részén van, a hevesi járás székhelye. Területe 17 239 katasztrális hold, lakóinak száma az 1958-as Statisztikai adatgyűjtemény (Bp.) szerint 10 793, egészében magyar anyanyelvű.

A lakosság többsége mezőgazdasággal foglalkozik, bár azoknak a száma is jelentős, akik eljárnak dolgozni a községből, vagy helyben — a különböző hivatalokban, kisipari szövetkezetekben és más területeken — helyezkedtek el.

2. A község történetéből csak néhány adatot említek, amely a településre, a rajta élő nép sorsára fontos volt, és a lakosság összetételében változást hozott. Heves ősi település. Az Árpádok korában királyi várbirtok, földvárában egy ideig várispánság székel. 1271-ből van adatunk arra, hogy a megye székhelye. 1241—42-ben az országba törő tatár csapatoknak a földvár nem tudott ellenállni, s a pusztításnak esett áldozatul a lakosság nagy része is. Bár nem sokkal ezután megindult az élet — most már nem a földvár és közvetlen környékén, hanem a mai község helyén — a lakosság nem volt ugyanaz. 1596-ban a török hódoltság idején másodszor is tatár csapatok perzseltek fel a helységet, s fűtték rabláncra a védtelen lakosokat. Akik meg tudtak menekülni, később talán visszazivárogtak. A török kiűzése után fokról fokra növekvő népessége többségében máshonnan települt be. A földesuraknak azonban ez a lélekszám nem elegendő, s idegen (német és szlovák) telepéseket hozatnak be. Az így vegyes nyelvűvé vált lakosság a múlt század első évtizedeiben magyarosodik meg. A más vidékről történő betelepedés, az idegen ajkúak megjelenése és beolvadása jelentékenyen befolyásolta a közösség nyelvjárási arculatát és személynévanyagát is. A földművelő törzslakosságot sújtotta a múlt század során megismétlődő pestisjárvány. (E rövid történeti áttekintéshez felhasználtam BOROVSZKY Magyarország vármegyéi és városai III. című munkájának [Bp., Országos Monogr. Társ. 1909—1910.] Heves vármegyével foglalkozó részét.) Az első és második világháború is jelentős veszteséget okozott a község férfilakosságában. A felszabadulás utáni években az elvándorlást és a beköltözést egyaránt jelentősnek mondhatjuk.

3. A gyűjtést 1964 nyarán végeztem a helyszínen. Nagyobb mennyiségű névanyagot tizenegy közlő szolgáltatott. Életkoruk 26 évestől 76 évesig terjed, hét nő és négy férfi. Név szerint is megemlítem Járó Hegedűs Bélát, aki készségesen közölt számos ragadványnevet. Foglalkozás szerinti megoszlásuk: négy tsz-tag, négy háztartásbeli, egy nyugdíjas hivatalsegéd és két tisztviselő. Egy-egy adatot szórványosan mástól is kaptam. A közölt nevek ismétlődéséből arra lehetett következtetnem, hogy a ragadványnevek egy jelentős há-

nyadát sikerült összegyűjtenem. Tudom azonban, hogy szűkebb körben még számos más név él és élhet, és állandóan keletkezhet is.

1895. október 1-től, az állami anyakönyvezés bevezetésétől kezdve és 1913-mal zárva megvizsgáltam az adatokat, s csak 34 megkülönböztető nevet jegyeztem ki a tekintélyes anyagból. Ez a szám arra enged következtetni, hogy tulajdonosuk hivatalosan nem használja őket, bár az adóhivatalban, az idézéseken, befizetési lapokon (csekken) több esetben tüntették fel a megkülönböztető neveket, különösen régen. Később azonban, amikor az utcákat elnevezték, és házásszámmal látták el az egyes házhelyeket, nem volt szükség jelölni a megkülönböztető neveket, nem lehetett félreérteni így sem.

Az anyakönyvi bejegyzés meglehetősen eltérő módon rögzíti e neveket. Az alábbiakban felsorolok néhányat: *Béres* Deák László (1903); *Sikúr* Besenyei Sándor (1895); *Király* Kovács Mária (1901); M. Nagy Sándor (1898) (= *Marsi*); Nagy P. János (1900) (= *Paji*); Tóth Erzsébet (*dancsi*) (1897).

A fent említett időszakban vizsgáltam a keresztneveket is. Azt találtam, hogy 700 adat 45 fajta neve közül a 7 leggyakoribb női név 466-ot, mintegy kétharmad részt jelent. (Mária 125, Erzsébet 105, Anna 67, Etel(ka) 49, Julianna 47, Margit 41, Ilona 32.) A férfineveknél 356 adat 38 fajta nevéből a 7 leggyakoribb 236-ot, szintén a kétharmadot teszi ki. (János 49, József 43, István 42, László 35, Lajos 30, Sándor 19, Zsigmond 18.) Tehát meglehetősen egyhangúságot tapasztalunk.

Mégis a keresztnév csak meghatározott esetben magyarázza a ragadvány-név létrejöttét, ti. csak a vezetéknev függvényeként, a vezetéknev egyformasága esetén. Pl. *Kizs Bran Gábor, Nagy Bran Gábor*. Ilyen egybeesésre természetesen azoknál a vezetékneveknél találunk több példát, amelyekből sok az egyező, az azonos. *Besenyei* és *József* öt van anyagomban, akiket ragadványnév különböztet el. De keletkezésüket nem a szükség magyarázza közvetlenül, hanem egészen egyéni, esetleges okok. (Pl. *Gunyhó*: a kunyhó szó eltérő ejtése; *Vilák-közepe* (s): a kocsmája neve; *Férkő*: apja becézett keresztnéve stb.) Legfeljebb azt mondhatjuk, hogy a már egyénileg külön-külön kialakult neveket aztán a közösség felhasználja a pontosabb, egyértelműbb megjelölésre. Talán a *Nagy* nevéknél éreztem legjobban, hogy a többször előforduló *János, László, Sándor* megkülönböztetésére milyen alkalmas segítőeszköz a ragadványnév. (De ugyanakkor hányszor nem használja ki mégsem a közösség ezt a lehetőséget! Ez persze már a vezetéknev problémája inkább, de ha elszakítva akarnók a két tényezőt vizsgálni, bajos lenne helyes következtetést levonni.)

A vizsgált időszakban 6309 volt a születések száma (ebben a halva születettek bejegyzése is benne van, az alábbi számadatokba én azonban csak a élve születetteket vettem). A következő 10 név az összes nevek előfordulási számának negyedrészt adja: *Balog* 131, *Balázs* 77, *Besenyei* 142, *Kovács* 207, *Molnár* 178, *Nagy* 384, *Pataki* 84, *Szabó* 86, *Tóth* 162, *Varga* 90.

A ragadványnevek nagy része is ilyen nevekhez járul, tehát magasabb szempontból igaz az, hogy a sok egyedi eset összességében mégis azt a gyakorlati szükségszerűséget igyekszik kielégíteni, amit az egyének minél egyértelműbb megjelölése kíván. Idézhetjük itt LŐRINCZE megállapítását: „Ha egy közösségen belül igen sokan viselik ugyanazt a családnevet, akkor a név már nem tudja betölteni eredeti funkcióját: új jegy hozzáadása szükséges az ed-

digiekhez, vagy pedig az eddigiek másik jeggyel való felváltása...” (MNYj. I, 69.)

Meg kívánom azonban jegyezni, hogy míg a *Nagy* nevéknél a legtisztábban lehet ezt szemlélni (43 családot jelölő ragadványnev van), a *Besenyei* névnél csak 10 jelöl családot, a *Kovács* nevéknél 12, nem beszélve olyanokról, mint *Balog*, *Balázs*, *Szabó*, *Varga*, ahol alig találtam ragadványnevet. Ezzel szemben vannak egészen ritka vezetéknevek, amelyeknek mégis van megkülönböztető nevük, pl.: *Arató*, *Dobos*, *Hanuszka*.

Él a közösségben bizonyos névadó tendencia, törekvés, amely nemcsak az egyneveket látja el újabb névvel — más névvel, mint a hivatalos —, hanem a számára jellegzetes, szembeszökő, a megszokottól eltérő tulajdonságú egyént is. Ezek a nevek többségükben gúnynevek.

A gyűjtött anyagban egy-, két- és háromelemű nevek fordulnak elő. Egyelemű, ha csak a ragadványnev szerepel, s az önmagában is elég az egyén megjelölésére. Ilyen pl.: *Cinci*, *Balkán*, *Puhola*. Kételeműnek nevezem azt a típust, amikor a ragadványnev a keresztnévvel együtt fordul elő pl.: *Csi Észter*, *Bolhás Pista*, vagy a ragadványnev a vezeték-névvel szerepel együtt pl.: *Csuja Balog*, *Kopasz Lajjér*. Az elkülönítés azonban nem ilyen egyszerű. Az utóbbi két elemből álló nevek háromeleművé kiegészíthetők; *Csuja Balog Lajos* stb. Igazában tehát az volna a kételemű, amelyet nem lehet feloldani háromeleművé. A ragadványnev és keresztnév kapcsolatából álló kételeműek közt vannak ilyenek pl.: *Madisz Sanyi*, *Tacs Mari* stb., de erre általános érvényű megállapítást nehéz volna tenni, hogy mikor. Az adattárban így próbáltam feltüntetni. A nők nevénel mondhatom ki, hogy általában kételeműként használják. Ezt igazolja több megjegyzés is a közlők részéről, pl.: „*Csáré Juli*, nem is mongya sënki së, hoty *Simon Juli*.” Bizonyítják ezek aztán a nevek használatának módját, szokását is, azt ugyanis, hogy jobban kedvelik a két elemmel való megjelölést. Idegeneknek, hivatalosabb formában a három elemet említik, tehát ragadvány-, vezeték- és keresztnév. Sajnos a hely hiánya megfoszt attól a lehetőségtől, hogy az ejtett variációkat részletesebben felsoroljam, s így félok, hogy a ragadványnevek igazi jellegzetessége, hangulata, használatának módja, szokása veszít helyi színezetéből. Ahol három elemmel írom a neveket, lehet használni kételeműként is.

A ragadványnevek — csekély kivétellel — őrzik gúnyos értelmű, csúfolódó jellegüket. Az idő, a nemzedékek váltása koptat a név hangulatán, de mégsem annyira, hogy az illető jelenlétében is használnák. A közlők is utalnak olykor arra, hogy pl. „*ez inkap csúfolódó név*”. Kivétel csupán az az aránylag kevés eset, amikor az illető már vállalta, használja ragadványnevét.

A ragadványnev keletkezésének és meglétének feltétele, hogy a közösség egy része előtt ismert legyen az elnevezett egyén. Régebben ez inkább megvolt Hevesen is, mert kisebb lévén, jobban számon tudták tartani egymást az emberek. Újabbban inkább foglalkozási körökre, sportcsapatra, iskolára stb. szorul vissza a névadás.

Nagy vonásokban a ragadványnevek keletkezésének korára is lehet következtetni, ha másképp nem, abból, hogy milyen rokonsági fokot említenek a közlők, másrészt éle az a személy, aki közvetlenül kapta a ragadványnevet. Pl.: *Bëra Magyar József*: „*Albërt vót a nagyapánk, oszt rajta maratt.*” Ismerve a közlőt, aki idős asszony, körülbelül a múlt század hatvanas éveire lehet tenni a név létrejöttét, ki lehet számítani az idejét. Vannak bizonytala-

nabb megjelölések is, de annyi abból is megállapítható, vajon a régebbi csoportba tartozik-e. Ahogy számítottam, a legrégebbi rétegbe — a múlt század közepe tájára — kevés név jut, kb. 10—15. A régebbi rétegbe — a múlt század utolsó évtizedeibe — kb. 60—65. A középső rétegbe — a század elejére — a legtöbb tartozik, kb. 160, ezért is vizsgáltam az anyakönyvben ezt az időszakot. A legújabb rétegbe — az utóbbi két-három évtizedet véve — aránylag kevés, 25—30 név tehető. Az arányokban eltolódást jelenthet az, hogy amikor a közlők az anyai, apai ágra utalnak, lehetséges, hogy tévednek egy, esetleg több nemzedéket is. Az anyag tehát általában sok régi ragadványnevet őriz. A név öröklődésére, ahol tudtam, említettem példát.

A ragadványnevek szófaját tekintve azt láthatjuk, hogy köznévi eredetű (*Pucor, Paklincs, Csutkatúz* stb.) 76, tulajdonnévi (*Médárd, Férkó* stb.) 73, melléknév (*Csuja, Síró, Puhos* stb.) 74. Érdekes, hogy erre a szerepre körülbelül egyformán, egyenlő arányban használhatták ezeket a szófajokat. Van néhány igei eredetű is pl.: *Nyögi, Gurú* stb., egy-két indultszó pl.: *Ühüm, Csi*. Megjegyzendő általánosságban, hogy az egyelemű típus főnevesít, minthogy személyt jelent a szó egymagában, s a mellékevek is főnévi jelentést sűrítenek (*Suta, A Néma*). Másrészt viszont a több elemű nevekben előforduló főnevek, tulajdonnevek stb. melléknévi jelleget is öltenek, különösen mikor vezetéknév előtt állnak, hogy megkülönböztessék.

Az elemek sorrendje, szórendje általában: ragadvány-, vezeté-, keresztnév. Néhány eltérés van csupán pl.: *Tót Szákás, Nász Liba*.

A ragadványnevek lehetnek egyszerű és összetett szavak, valamint szószervezetek, ezeket azonban nehéz elválasztani már az összetételtől, hiszen az egységes hangsúly, megszokottság, a kapcsolat eredeti jelentésének elhomályosulása, a formai kötöttség mind oda vezet. (Példák: *Hajdú, Ötpérc, Nébög Jani*.) Számos képzett szó van: *ól—ő Kaparó, Győző; -ül—ű: Nagyabajusszú, Fészemű; -i: Rimóci; -s: Sapkás; -sz: Potyész; -ka: Nyalóka*. R a g o s forma kevés van. Birtokos személyrag van az *Atyám, Édesatyám* szó végén, talán igerag a *Nyögi* szóban. A keresztnéveket sokszor becézik, ennek a ragadványnevek közt is van nyoma pl.: *Férkó, Palcsi*. Nevezik a családot összefoglalóan a ragadványnévvel: *Pajjék, Mamájék, Tót Szákásék* stb., vagy egyes tagjait közös névvel pl. *Kenő lányok*.

Használatos még az a mód is, amikor a ragadványnevet betűszóként ejtik. Pl.: *Csé Nagy Zsigmond*: Cs. Nagy Zsigmond, *Há Kovács Ferenc*: H. Kovács Ferenc. Ezeket azonban inkább csak olyankor lehet alkalmazni, amikor már többé-kevésbé a tulajdonosa is elfogadta azt a nevet, az egészen friss keletű, s valójában még gúnyneveket pedig semmiképpen.

A ragadványnevek legnagyobb része — amint már fentebb utaltam rá — régebbi keletű, amikor a lakosság főfoglalkozása a földművelés volt. Ennek a népnek a szemléletmódja, névadási szokása és hajlama tükröződik a nevekben, s az a társadalmi rend, amely azt a közösséget is determinálta. Nem véletlen, hogy milyen testi és jellembeli tulajdonságokat vesz észre, milyen foglalkozásokat említ. Egész kis történet rejlik az egyes nevekben, s az árnyalatokat az érzi igazán, aki annak a közösségnek tagja volt, benne élt. A ragadványnevek közt számos tájszó van: *Csuja, Csaré, Lajdár*. Hangtanilag is megemlítek néhány jellemző vonást. Ilyen a zárt *ē*: *Hégyēs, Pēppēs*; a jésítés: *Paji, Pētyi, Parágyi*; az *l* nyújtó hatása: *Gurú, Fédecí, Gyócsos*; a teljes haso-

nulás: *Kiccipó, Biffa, Bossós*. Általában a palóc nyelvjárásra jellemző jelenségek.

4. Számos problémát rejt magában a felosztás, a csoportosítás is. A gyűjtött anyag alaki felosztását nem tartottam olyan szempontnak, amely a lényegre irányítaná a figyelmet, s bár ez sem egész megnyugtató, inkább a jelentéstani szempontot vettem alapul, s az alábbiakban így közlöm a neveket.

1. **K ü l s ő t u l a j d o n s á g** (testalkat; testének valamely része; arcának, hajának színe; hangja; jellegzetes ruházata; testi fogyatékosága stb., egyáltalán külső megjelenése) a l a p j á n k a p t á k a r a g a d v á n y - n e v e t

Cinci: Arató István. *Ojan vékony, cingár testű volt*. Esetleg az *inci-finci*-ből keletkezett hangzási és hangulati hasonlóság miatt.

Nagy Balkán: Balassa István. *Nagy, magos embër vót* (l. még *Balkán*).

Csuja Balog Lajos. *Naty fülű, nagy orrú, csúnya embër*. *Csuja* (csuja fülű): nagy, csúnya fülű, nagyot halló.

Síró Balog Lajos. *Síró hangja vót*.

Csi Észtër: Besenyei Istvánné. *A beszélgyye ojan csipogó vót*. *Csi*: valószínűleg a *csipog* ige kezdő szótagja. Örökl. *Csi Pësta—Csi Besenyi István, Csi Panna*: Besenyei Anna.

Csuja Besenyei István. *Naty füle vót, rosszú hallott*. Ez inkább *csúfolódó* név (l. *Nagybajusszú Besenyi* is).

Kis Egedi: Besenyei József. *Kis termete mijat hitták Kis Egedinek is* (l. *Egedi Besenyei*).

Nagybajusszú Besenyi István. *Naty tömöd bajussza vót* (l. *Csuja Besenyi*).

Puhola: Besenyei Lajos. *Kövér, pocakos embër*. *Puhola*: talán a *Puhos* + *Lala* összevonásból keletkezett. Hívják ugyanis *Puhos Besenyinek* is, de *Lalának* is. *Lala*: a Lajos becézett formája. Ugyanakkor *Kenő Besenyi* is, mert abból a Besenyei családból származik (l. ott).

Puhos Besenyi Lajos (l. *Puhola*).

Kizs Betembuk Pál. *Ëty kis embër vót*. Örökl. *Kispál Betembuk József*. *Pucor* *Betembuk István*. *Biztos szerették a hasukot, vaty pocakosok vótak*. *Pucor*: gyomor, has. Örökl. *Pucor Betembuk István*.

Tacs Mari: Bettembuk Mária. *Kódusasszony vót, beszélhibás; nagy, vastag lábú vót, ojan taccsogó járású, mint a kacska. Télën is meztláb járt. Ha kérdësték, hova mëgy, hoty hívják, csak aszt válaszolta „Tacs Mari”*. Csúfnév. *Taccs*: a gyermeknyelvben 'megy.'

Kizs Bran Gábor. *Kis termetű, alacsony embër vót*. (*Bran—Brann*, a *Braun* vezetéknev.)

Nagy Bran Gábor. *Magosap termetű*.

Paklincs: Braun Jakab. *Paklincs*: kullancs. Csúfnév.

Balog Bundi Félixsz. *Muzsikus cigã*. *Bal kezivel hegedüt*. *Balog*: balkezes.

Kisparágyi—Kis Parágyi Jani: Dobos János. *Nagyon kicsi embër vót. Még a nagyapja is kicsi vót*. Örökl. *Kisparágyi Rozi*: Dobos Rozália (l. még *Parágyi Dobos*).

Susán Gál István. *Nagy dërék embër*.

Száraz Gál István. *Nagy, vékony, sovány embër vót*.

Sárgakutya—Vërëskutya: Gál József. *Ojan vërës embër*.

Börbajusszú—Csupasszajú Golsten Imre (*Golsten*: Goldstein). *Nem vót, nem is nőt soha bajussza*.

Csutkatúz: Hanófer Izidor. Fijákérés vót. Kicsi vót, mint a csutkatúz. Kis vörös embër vót. Csutka: kukoricacsutka.

Gyócsos Hanuszka György. Gyódzsgatyába járt. Gyócsos: gyolcsos.

Kaptás Horvát József. Nagy embër vót, rosszú mënt. Kaptás: rossz, hibás lábú (ló, de ember is). Örökl. Kaptás Erzsi: Horváth Erzsébet.

Gágándusz: Juhász Illés. Nagyon nagy gé (=gége) hangja vót, szeretét veszekédni, verekédni.

Kis Kartaji Benedék. (Kartaji: Kartali vezetéknev.) Kis termetű Kartajiak. Örökl. Kis Kartaji Ferenc, Kis Kartaji Kálmán.

Bekecs András. Mindíg bekedzsbe járt. Bekecs: báránybőrből készült mellény. Cipó Kis József: Kis Cipó József: Kiccipó József: A termete mijat kapta, alacsony, kövér férfi vót.

Agyaras: Kovács Ferenc. Naty foga vót (l. Trikusz Kovács).

Fédecí — Nokédli — Nokédli Jóska: Kovács József. Pici, csépp embër vót, akkora, mint egy nokédli. Hitták Fédecinek is (l. Ötpérc néven is).

Kispërègyi: Kovács József. Kispërègyinek hitták, kis embërke vót. Kispërègyi: Kis és Pèrèdi — Pèrègyi: az anyja vezetékneve (l. ott).

Göndör Laboda János. Göndör vót a haja.

Kapcsos Laboda Lajos. Naty, kajla embër vót, ha odakapcsolt valakinek a tenyérivel, az megèrszte.

Sima Laboda János. Sima hajú.

Vörös Laboda Gábor. Vörös hajú, vörös arcú embër vót.

Gója Lajjër János. Hosszú lábú, nagy, verekédős embër vót, úgy ütték agyon fíjatalon bosszúbú. Gója: gólya.

Kopasz Lajjër János. Nem vót a fején haj, még a lánya is kopasz vót. Az egész ivadékaíjt úgy ismerték. Örökl. Kopasz Lajjër János.

Fészemű Mihály Ferenc. Fészeme vót. Fészemű: félszemű.

Bolhás Pista: Molnár István. Elék szennyesék vótak.

Kis Molnár Mátyás. Kis embër vót. Örökl. Kismatyí Molnár János.

Bèngyész Nagy József. Kízs, bëgyës embërke vót. Örökl. Bèngyész Margit: Nagy Margit. A fíja Naty Pista, mán arra nem tették rá a ragadvánt. (Máshol dolgozott.)

Csáré Nagy György. Fére vót a bajusza mindég. Csáré Gyurának csúfolták. Csáré: félreálló, ferde, nem rendes (szellemiekre is). Felesége Csáré Erzsi (l. ott).

Eger Nagy János. Ojan kicsi, mint èggy eger. Eger: eger.

Gurú Nagy János. Kis, alacsony, kövér embër vót a zöreg. Gurú: gurul.

Gyüker Nagy László. Kis, köpcös fíjú vót. Gyüker: gyökér.

Kízs Gyurka: Nagy György. Kis termetű vót, azé lét Kis. Örökl. Kízsgyurka Miklós: Nagy Miklós.

Lajdár Nagy Lajos. Azé, mer nagy, görbe embër vót. Lajdár: lajhár, valószínűleg lusta, lomhább mozgásáért.

Sorfog Nagy László. Sorfog: fogsor. Sorfog Naty Sándor már öröklött. Sorfognak is neveszték, mer naty fogaji vótak èggyík ösének (l. Guri Nagy Sándor).

Vércse Naty Sándor. A hangja ojan vót, mint a vércsèjé.

Vasnyakú: Pap László. Mèksebèsült a háborúba, és gébbe van a nyaka szègény embèrnek.

Kispucor: Pataki László. Ez kimondod gúnynév. Alacsony, kövér termetű

embër, mint egy gömböc, úgy nézët ki. *Kispucor*: Kis+Pucor. (l. *Pucor Pataki*).

Pucor Pataki László. *Pucor*: gyomor, disznógyomor (l. *Kispucor*).

Pocok: Pocók József. *Alacsony, kövér cigányfijú, mindënki csak így ismeri, rendës nevét nem is tuggyák*. *Pocok*: kis, zömök, kövér gyerek. De a *Pocók* névből is rövidülhetett.

Szürkutyá: Pocók Borbála. *Csak Szürkutyának hífták. Örek cigányasszony vót.*

Csáré Simon István. *Mindék fërdén át a kalapja, szerette az itókát. Gazdag embër vót, de szegényék a lészármazottaji.* (Csáré: l. fentebb.) Örökl. *Csáré Simon Ferenc, Csáré Juli* (nem is mongya sënki së, hoty Simon Juli).

Fakó Szabadozs Zsigmond. *Fehér arcú vót. Fakó*: halvány színü, sápadt. Örökl. *Fakó Szabados László*.

Kacsa: Szabados Lajos. *Kis, kövér embër vót, úgy döcögöt, mint a kacsa.*

Kopogós Szabados Mihály. *A járása vót kopogós.*

Dadogó—Hebre Szabó Lajos. *Mer ojan dadogósan beszél. Hebre*: dadogó, hebegő, hibás beszédü.

Sicki—Sicni—Siszli—Siszni Szabó Lajos. *Kicsi vót, ojan siszni embër vót. Kis, csusszogó, sisszëgő embër vót.* Más változat is van, pl. *Slicni, Snicki*, s valószínűleg német eredetü szó, az -i hanghelyettesítéssel alakulhatott. Örökl. ugyanígy *Sicni stb. Szabó János, Szabó József*. Ez utóbbi még *Beles Szabó József* is (l. ott).

Pondró Szalmási László. *Vékony, szálas embër vót.*

Fagyos Szëdlák Zsiga. *Legënkörába lilás vót az arca mindég.*

Mankós Szombati Lajos. *Mankóval járt.*

Suta: Szuromi Lajos. *Balkezes vót. Ballábas fudbalista vót.*

Bapszár: Tennenbaum Gyula. *Magas, vékony embër vót, azé hitták Bapszár-nak.* Néha a lányára is mondták *Bapszár Ica*, de tovább nem öröklődött.

Hebrëgös Vajon István: *Dadogón beszëlt. Hebrëgös*: dadogó, hebegő beszédü (l. fentebb).

Döndő Varga János. *Nagy, dërék, kövér embër vót. Döndő*: kövér, pocakos.

Kis Vejsz: Weiss Adolf dr. *Kisep termetü, alacsony embërke vót.*

Nagy Vejsz: Weiss Imre dr. *Magosap termetü Vejsz doktor vót.*

Kukorica Miska: Viczán Mihály. *Ëty pattogatot kukorica színü ruhába gyöt Hevesre. Kukorica kabát, kukorica nadrág; a háziszötttest neveszték így azelött, a fëlvidékit. Kukorica Jóska*: Viczán József még örökölte a nevet, később azonban már *Vicánnak, Vicám-nak* hívják a családot, a hivatalos nevéen.

A Néma: Vereb Ferenc. *Süketnéma. Mindënki csak így ismeri, hogy a Néma.* A gyerekek is így figyelmeztetik egymást: *Ahun gyön a Néma, ë!* (Nagy, erős ember ugyanis.)

2. **B e l s ő t u l a j d o n s á g** (egyéniségének, természetének, jellemének valamely jellegzetes vonása) **a l a p j á n k i a l a k u l t r a g a d v á n y - n e v e k**

Nyalóka: Braun Sándor. *Nagyon udvarias kis embër vót, nyalós. Nyaló*: hízelgő, udvariskodó + -ka kicsinyítőképző.

Jogász Káráz Benedék. *Ojan tudálékos embër vót. (Káráz: Kárász vezetéknev.)*

Kukumusz Lajjër László. *Naty kuttogó embër vót. Csëndës embër vót. Vót kösztük ojan kukk embër, ojan së nem szó (=szól), së nem mulat, oda mënt,*

ahova kütték.. A jellemzések megfeleltek az illető egyéniségének, de lehetséges, hogy anyai ágon öröklött vezetéknev, illetve ragadványnev (l. ott is).
Örökl. *Kukumusz Lajjër József.*

Potyész Lajjër Sándor. Szerette a potyát. Potyész: potyát szerető, potyaleső. Tanár: Nagy Sándor. Jó fudbalista, oszt a társaji tréfásan elnevezték Tanár-nak. Azonos Gëroc Sándorral (l. ott).

Tunya Nagy Lajos. Nagy, doloktalan ëmbër vót. Tunya: lusta.

Cúkor Pataki György. Kedves, baráccságos. Örökl. Cúkor Pataki László.

Doktor Csaré Simon Ferenc. De sokat be vót rúgva. Nem vót egész rendës. Doktor: szellemi gyengeségre utaló gúnynév. (Csaré: l. fentebb.)

Angyal Sinkovics Ferenc. Finom beszédü, jó ëmbër vót. Angyali jók vótak. Örökl. Angyal Sinkovics István, Angyal Sinkovics Lajos. Lehetségesnek tartom azonban, hogy az Angyal családnévvel van dolgunk, mely anyai részről kapcsolódott a névhez.

Szomorú Szúcs István. Nacs csëndës ëmbër vót, száz évig éltek.

Szákás Tót Kálmán—Tót Szákás Kálmán. Szákásnak hífták, hoty szúrós ëmbër vót, mindenkinek szákát tanát a szemibe. Hibakereső. Szákás: szálkás. Örökl. Szákás Tót Illës—Tót Szákás Illës.

Nyögi Rudi: Wahl Rudolf. Csak Nyögi Rudinak hítták, nem vót gayallër, nehezen fizetëtt, elöb nyögdcësëlt. Nyögi: a nyög ige képzett alakja.

3. Szavajárásáról nevezték el

Sógor Bakti János. Mindënkivel sógornak monta magát.

Balkán: Balassa István. Csak Balkánnak hífták. Állandó szavajárása, mindëm második szava Balkán (l. Nagy Balkán).

Törvebab Balázs László. Csak babon élt, a töröd babot szerette, „ha azzal jólakhatok, nem kël más”, monta.

Firër Balog István. Mer a katonaságná hosszú idöt töttöt, és mint firër jöt haza, oszt nagyon büszke vót rá. Firër: a német Zugführer katonai rendfokozatból rövidült.

Gunyhó: Besenyei József: Fudbalista. A kunyhót gunyhónak monta, társaji elnevezték.

Atyám—Édësatyám Besenyeji Sándor. Mindég az édësattyát emlëgette, és rajtuk maratt. Az ëmbërek is így monták, hogy „mëgyünk atyámékho, Atyámékná vótam”. Örökl. Atyám—Édësatyám Besenyeji István.

Biffa ~ Bikfa: Gyarmati János. Buta, keményfejü vót. Kërdëszték tülle, mëjik fa legjobb a tűzre, ő aszt válaszolta, hogy a biffa. Bikfa: bükkfa, Biffa: a Bikfa teljes hasonulásos alakja.

Sógorzsidó: Hanófer Károly. Mindënkít sógornak hitt.

Ühüm Kizs Balázs. Mindërre aszonta: üggön, ühümnek nevezték el.

Pazar: Kovács Sándor. Ha teccët neki valami, mindég aszonta, hoty pazar. Huszár Kubinyi Miklós. Huszár Kubinyinak nevezték. Az első vilákháború után lëszerëlt, és mikor má jó hanguladba vót a társaság, magát Huszár Kubinyi főhadnagynak nevezte.

Kompër Nagy József. Nagyon szerette a kompért. „Jaj, de jó laktam kompérral!” — monta. Kompër: krumpli, burgonya.

Doktor Suki Mihály. Mindënkinek úgy mutatkozod be, hogy Doktor Suki. Doktor tréfás megjelölése önmagának, hiszen még olvasni is alig tudott. Miteccik: Svarc Mór. Bótos vót, oszt ha belépët valaki, mindíg aszonta, hogy mi teccik.

Mama Jani: Varga János. A mostohaannyukot úgy hitták mama. Mém most is úgy híjják őket Mamájék. A lánya Mama Bözsi, a fija Mama Jani.

4. Szokásos cselekvése, viselkedése, magatartása szerint nevezték el

Putyó Besenyi István. Az ojan kis hetyke embër vót. A Putyó név még gyermekkorából maradt rajta.

Pomádé: Cégér Lajos. Mindíg a bajussza ki vót pödërve, úgy kipomádészta magát.

Futyika Tërka. Nem hitta másnak sënki, csak Futyika Tërkanak. Kapkodós, futkározó öregasszony vót. „Ojan vagy, mint Futyika Tërka.” Futyika: valószínűleg a fut ige kicsinyítőképzős alakja, a t az i előtt palatalizálódott.

Karmestër Juli. Kardos természetű asszony vót. — Templomba előénekës vót. A rendës nevít nem is tuggyák. Az utóbbi magyarázat valószínűbb.

Pipás Kis István. Biztos szeretét pipázni.

Pítar Kovács János. Mindég a pítarba szokott áni. Kocsmájuk vót. Pítar: pitvar. Örökl. Pítar Kovács János, Pítar Kovács László.

Fehér Kovács Sándor. Fehér lova vót, azzal járt, azé nevezték Fehér Sándornak. Fehér ló húszta a kocsiját, mindég avval látták.

Butykos Kovács László. Éggyik össe nagyon szerette a butykost, nem hordozni, hanem kóstolgatni.

Hëgyës: Lajer József. Azé Hëgyës, mer töbre tartotta magát, mint a többi, azé monták, jaj de hëgyës. Hëgyës: hetyke testtartásra, büszke magatartásra utal. Testvére, Lajer Lajos is Hëgyës.

Keserves: Morvai Ábrahám. Bótos vót, oszt ojan keservesen adot mindënt. Kakas Nagy István. Nagyon verekedös embër vót.

Liba: Nagy István. Fudbalozott, oszt a kapu elöt csak topogot, mint liba a jégën.

Pákász Nagy József. Szeretét pákászkonnyi. Pákász: rétségi kishalász, vadász (TSz.).

Szuszmák Nagy János. Szuszmukoló embër vót. Szuszmák: valamivel sokáig bibelődő, pizmogó. Elvonás lehet a szuszmukol — szuszmákol igéből, esetleg a szuszma szó továbbképzése.

Fütyü Takács Pál. Mindék süvütött, mikor dógozott. Kovácsmestër vót. Fütyü: a fütyül ige l hangja nyújtó hatása után elmarad, a jelentés pedig a melléknevi, jelzői használatban'fütyülő, fütyörésző' lesz.

5. Eseményhez fűződő ragadványnevek

Győző Besenyi János. Eszt még azé nevezik így, mer mindég győzött. Éggy icce pájinkájé ëccër ëty szöllöt is elnyert (fogadásból). Győző: itt: nyerő. Örökl. Győző Margit: Besenyei Margit, Győző Besenyi János.

Bossós Ficsór Erzsébet. Mindé jity hitták. Vëránknak is így monták, Bossós Vëra. A kërësztannya konty alá öntött, oszt beatta a Bossós János nevet Ficsór János hejëtt. Csak a katonaságná vëtték lë a nevirü. Örökl. Bossós Pólinak híjják a lányát is. Bossós Ficsór Ferenc. Bossós: borsós.

Nëbög Jani: Hevesi János. Az apja tanító vót. Az iskolába ity szólt rá ëccër, mikor sirt valamijé: "Në bög Jani!" Rajta is maratt. Në bög Jani: Ne bögj, Jani!

Kula Kovács Ferenc. Azé, mer hozot haza ëccër éggy ojan tehenet, hogy lëfele görbülö szarva vót, az apja maj kizavarta vele. Ö még monta, mijen szép

- kula a tehen szarva. Kula:* kajla, lefelé hajló. Örökl. *Kula Kovács Pál*, gyakrabban csak *Kula Paja*.
- Ötpérc:* Kovács József. *Ötpérc alatt elvezetett egy autót az árogra. Sofőr vót l. Fédeci, Nokédli).*
- Médárd Szabó László. Médárd napján született. Valójában az apja keresztnéve vált ragadványnévvé (l. ott is).*
- Nadrág Beni:* Szabolcsi Benedek. *Fijatal legény korába szép nadrágot szerzett a vásárba.*
- Hoszták Tót Miklós. Ide nősüt, ide hoszták, oszt így lett Hoszták Tót. Hoszták: hozták.*
- Kotrocó Vak Palkó. Avöz dadé, jönnek a Ballák! A Ballák nagy, dèrek, vere-kédös legények vótak, és akkor kotrocolt a cigány, ha jöttek. Kotrocó:* lehetséges, hogy az iszkol, kotródik jelentésű *kotroszol* igéből van affrikálódás, l kiesése után, de lehet egyszerűen vezetéknev is; s lehet a *Vak* is ragadványnév. Cigányok esetében különösen nehéz a kérdést eldönteni
6. Foglalkozása miatt kapott ragadványnevet
- Örek Honvéd:* Balázs László. *Kocsmája vót, és a céktáblára vót írva, hogy az Örek Honvéthöz. (Öreg Honvédhez.)*
- Kenő Borcsa:* Besenyei Jánosné. *Kenőasszony vót. A rendös nevit nem is tuggyuk. A családon rajta maratt a Kenő. Kenő:* kenéssel foglalkozó, ahhoz értő (parasztasszony). A múlt század közepe táján élhetett. Örökl. *Kenő Besenyi János, Kenő Érzsi:* Mezei Sándorné Besenyi Erzsébet stb.
- Paprikás Klári:* Besenyi Klára. *Paprikát árolt.*
- Szappanos Vili:* Braun Vilmos. *Szappanfőző vót. Testvére is,*
- Szappanos Dezső:* Braun Dezső. *Szappanfőző vót.*
- Frizír Róza. Nem tuggyuk, mi vót a neve. Házakho járt, kolmizó vassal csináta a nők frizuráját. Frizír:* frizurát csináló, frizírozó, fodrász.
- Gyócsosz Gloněk János. Gyócsot ároltak. Gyócsos:* gyolcsos, gyolcsot áruló kereskedő. Csak a foglalkozással együtt öröklődött: *Gyócsosz Gloněk Andor*, a fia, ugyancsak gyolcsot árult.
- Hészpuk Susztër János. Az ős cipész vót.*
- Kántor Jóska:* Hevesi József. *Régi kántor mék tanító család vót.*
- Paprikás Klári:* Holló Józsefné. *Töröt paprikát árolt.*
- Takács József:* Holló József. *Takács vót valaméjrik őse.*
- Kódús Jóska:* Javorniczky József. *Ménheji gyerek vót, kódulázsbú él. Kódús: koldus.*
- Paprikás Mari:* Jerkó Istvánné. *Töröt paprikát árolt.*
- Mézes Juhász Pál. Sok méhesség vót. Mézeskalácsos vót Paja bácsi.*
- Ingés Julcsa:* Kocsis Jánosné Harangozó Julianna. *Férfüngét vart, oszt járt vásárrú vásárra árolnyi.*
- Brácsos Kovács Ferenc. Vót Hevesen egy zenekar, oszt ő vót a brácsos. Brácsos: brácsás.*
- Hajdú Kovács Ferenc. A nagyapjuk valamikor hajdú volt. Testvére Hajdú Kovács Lajos. Örökl. Hajdú Margit:* Kovács Margit.
- Paprikás Juli:* Kovácsné Gyarmati Julianna. *Paprikát árolt. Lánya, Kovács Irma a foglalkozással örökölte a ragadványnevet: Paprikás Irma.*
- Mézes Kovács József. Hogy méhe vót, hát Mézes Kovács Jóskának hitták. Örökl. Mézes Kovács László.*
- Koporsós Mezeji András. Koporsós vót a foglalkozása.*
- Bíró Nagy János. Hevesnek bírója vót egy időbe.*

Csirke Nagy Zsigmond. Csirke Zsigának ismerték csak. Sok csirkét tartottak, arrú vót az elnevezés. Örökl. Csirke Natty Ferenc.

Határ Nagy János. Határjáró vót. Határmérésébe vót részt.

Kőfaragó Nagy Illés. Kőfaragó mesterségérű neveszték így. Testvére is Kőfaragó Natty Sándor, a mestersége is az, de a család többi tagjára is mondják, pl. Kőfaragó Nagy János.

Rugófelelős: Nagy János. Kárpitosmestér a Kátéezbe. Munkatársaji neveszték el tréfásan. (Valószínűleg csak kis körben ismert új név.)

Fehérlovas Árvaji: Nagy Kálmán. Kocsmáros vót, a kocsmá céktábláján fehér ló vót. (Árvaji: anyja vezetékneve.)

Szódás Nagy László. Szódás Lacinak hitták, mer a foglalkozása szikvizes vót. (l. Bordás Nagy László.)

Liba Nász András — Nász Liba András. Biztosan sok libájuk vót. Sok libát ároltak el, libakeresködő vót. Örökl. Liba Nász János — Nász Liba János.

Beles Szabó József. Lómészáros és belet is árul (l. Sicki Szabó.)

Szedlák Sapkás Ferenc. Sapkakészítő.

Kocsis Tót Miklós. Kocsisok vótak mindig, urasági kocsisok.

Tót Sapkás Benedek. Sapkás Beninek híjják. Sapkakészítő vót.

Juhász Törőcsik András. Juhászok vótak. Örökl. Juhász Panni: Törőcsik Anna, Juhász Törőcsik István.

Vörös Gujás Pál. Foglalkozása vót gujás az ősenek. Örökl. Vörös Gujás Sándor.

Bádogos Róza: Weiszman Róza. Bádogos vót az apja.

7. Vagyoni, társadalmi helyzetére, vallására utal a ragadványnév

Ezres Borcsa: Árva Borbála. Nagyon sok péze vót. Zacskóba horta, ot vót mindég a nyakába, gyűtötte a pézst.

Méhez Balázs György. A nagyapjának igen sok méhe vót, má aszt elneveszték. Örökl. Méhez Balázs József.

Nazarénus: Fekete Gábor. Vallása mijat hitták így. Nazarénus: vallási szekta. (l. Tanyasi Fekete.)

Báró Nyihaji: Fülöp József. Úrhatnám vót, atta az előkelőt, úty tutta utánozni az urakot, hogy égy angol báró sē tutta úgy. Szégyény kis irnokocska vót. Báró: gúnyos utalás az előkelő rangra. Nyihaji: talán az urak ló tartására emlékeztet; a nemesi előnevek jellegzetes -i végződésével szintén nagyon találó.

Kulák Kovács János. Gazdag vót, úty szērészte, nem tiszta úton a vagyont. Új név.

Kaparó Nagy János. Vagyont gyűtött. Kaparó: a kapar ige származéka, szívós törekvés arra, hogy vagyona legyen.

Birkás Nagy József. Sog birkájuk vót. (l. Marsi Nagy József.)

Báró—Császi Báró: Somody Ferenc. Nagy úrnak tartotta magát. Gazdak paraszt vót Császon, homokfutón járt, szép lovakkal. A többi parasztok bárónak hitták. (Báró: l. fentebb.) Császi: Császra való (Heveshez tartozó, régen önálló helység neve).

Madisz Sanyi: Szigeti Sándor. A felszabadulás után a Madisz heji vezetője vót. Madisz: MADISZ, ifjúsági szervezet volt.

8. Lakóhelyére, egykori lakóhelyére vonatkozik a ragadványnév

Vilákközepes Besenyi József. A kocsmája neve vót Vilákközepé. "Itt a vilák közepé, ha nem hiszéd, gyere be", ev vót kiírva.

Tanyasi Fekete Gábor. Tanyán laktak. (l. Nazarénus.)

Csányi Ferenci János. Csányrú kerútek Hevesre, dinnyésék vótak.

Kartaji Kis József. Kartajrú kerútek ide. Kartaji: Kartalra való.

Rimóci Molnár László. Rimócról származott.

9. Máshoz való hasonlóság miatt kapta a ragadványnevet

Kapnër: Erös István. Hevesen nem ismerték fijatal korába csak úty, hoty Kapnër. Ez a Kapnër egy gyorsbeszédű zsidó vót, és ő is ojan gyorsan beszét, és Kapnërnek hífták.

Badër: Majorszki János. Az öreg Badër cigányra hasollított.

Kisztalin: Nagy László. Fudbalista társaji neveszték el, mer valamennyire hasollítot Sztalinho.

10. Nevének változata a ragadványnév

a) Keresztnevének változata

Lala: Besenyei Lajos. Lala: a Lajos becézése. (l. Puhola.)

Fölë (bácsi): Morgenbesszer Fülöp. A Fülöp után neveszték becézve Fölënek.

Pësa Kis István. Az Istvánokat Pëstának is hívják. Ez egy errontot Pësta szó Örökl. Pësa Kis Ferenc, Pësa Kis Sándor.

Böbö: Stolcz Béla. Böbö: A Bélát becészték így.

b) Vezetéknevének változata

Birka: Bárány László. Bárány, oszt Birkának híjják, nagyon harakszik érte.

Kolë: Koleszár József. Csak Kolënek híjják.

Pësa István: Szepesi István. Szepësből lett a Pësa. Pësa Istvánnak ismerte mindëнки. Örökl. Pësa Jóska: Szepesi József, Pësa Mari: Szepesi Mária.

Túró: Turóczy Ferenc. Túróci, de Túrónak hífták. Örökl. Túró György: Turóczy György.

11. A magyarosított idegen név maradt a ragadványnév

Gërösz Beni: Nagy Benedek. Gërösz: a német gross (nagy).

Gërösz—Gëróc Sanyi: Nagy Sándor. (l. fentebb.) Az ejtéskönnyítő ë hangon és az o nyúlásán kívül még sz > c affrikálódás is történt.

Stanicli Szepesi Sándor. Ojan szëgletës vót a beszéde, modora, mint ëty stanicli. Valójában a Szepesi név magyarosítás, előzőleg Stolisni volt a neve, s ennek változata a Stanicli (népetimológia).

12. Házastárs nevének valamelyik eleme lett ragadványnév

a) A férj ragadványneve

Csáré Érzsí: Nagy Györgyné Király Erzsébet. Férje vót Csáré Gyura. (l. Csáré Nagy.)

b) Feleség ragadványneve

Csi Besenyeji — Besenyi István. A feleségét hitták Csi Èsztërnek, örúlla lét Csi Pista, Csi Besenyi. (l. Csi Èsztër.)

Kenő Besenyi János. Felesége vót Kenő Borcsa, mer kenőasszony vót. Róla nevezik ezt a Besenyei családot Kenőnek. (l. Kenő Borcsa.)

c) Feleség vezetékeve

Marsi Nagy György. A felesége vót Marsi lány.

13. Apja nevéből alakult ragadványnév

a) Keresztneve

Dónát Juhász Illés. Valaméjlik őse Dónát vót.

Naty Pál Sándor. Az apja Pál vót.

Naty Sándor Póli. Naty Sándor vót az apja.

Nász Elek József. Valaméjlik őse Elek vót.

Médárd Szabó László — Szabó Médárd László. Apja Szabó Médárd. (I. még az Eseményhez fűződő ragadványneveknél!)

b) Becézett keresztneve

Palcsi Besenyi Gusztáv. Az apja Pál vót, oszt Palcsinak hívták. Palcsi: Pál becézve. Örökl. Palcsi Besenyi István, Palcsi Téri: Bencsik Lászlóné Besenyei Teréz.

Férkó Besenyi István. Az apjuk vót Ferenc. Férkó: Ferenc becézve. Férkó Besenyi József (testvére).

Viki Betembuk János. Viktor vót az ős. Viki: Viktor becézve.

Bëra Magyar József. Albërt vót a nagyapánk, oszt rajta maratt.

Viki Mónár János. Óse vót Viktor, errü van a rövidített Viki név.

Paji Nagy István. Azé, mer az ős Naty Pál vót. Paji: Pali, Pál becézve. Örökl.

Paji Nagy Gábor, Paji Nagy Lajos.

Nagy Laci Panni. Az apja Nagy László.

Nagy Gazsi Piros. Az apja Nagy Gazsi vót. Gáspár becézve Gazsi.

Gazsi Pataki Mihály. Éggyik ősse Gáspár vót. Örökl. Gazsi Pataki Lajos.

Josi Varga László. Valószínű az őse Józsi vót.

c) Ragadvány- és keresztneve

Kispál Betembuk József. Éty kis embër és Pál vót éggyik ősse.

d) Ragadvány- és becézett keresztneve

Kismatyí Molnár János. Kis embër vót, és Matyinak hitták az apját. (I. Kis Molnár.)

Kizsgyurka Miklós: Nagy Miklós. Az apja kis termetü Nagy György, ebbü lett a Kizsgyurka, a fíját is csak Kizsgyurka Miklósnak híjják. (I. Kizs Gyurka.)

e) Nevelőapja, nem törvényes apja vezetékneve

Vicán Ficsór József. Unokája Vicám Mihájnak. Törvéntelen fíjú lévén az annya nevirü Ficsór.

Járó Hegedüs Béla. Járó Lőrinc nevelt fíja.

Kontrik János: Stander János. Valaméjlik ősenek Kontrik nevü mostohaapja vót.

14. Anyja nevéből alakult ragadványnév

a) Keresztneve

Naty Kalára Károj. Az anyjuk Klára vót. Kalára: Klára. Testvére Naty Kalára Sándor.

Orosz Éva Benedék. Anyuk Éva vót. Örökl. Orosz Éva László.

b) Becézett keresztneve

Ilka Mezeji László. Ilkának hitták az anyját. Ilka: Ilona.

Viki Molnár Gusztáv. Az annya Viki vót. Viki: Viktória becézve.

Lëna Nagy János. Lëna néni vót az annya.

Lëna Ujvári László. A nagyannya vót Lëna néni.

c) Vezetékneve

Gyõri Árvaji József. Az annya Gyõri lány.

Bozák Balázs Dénes. Az annya Bozák lány.

- Cigili Balog György. Cigili az anyja vót.*
Árpási Besenyi József. Anyaji ágon éggyik őse vót Árpási.
Zsója Besenyi Sándor. Anyaji részrű Zsója.
Kismarci Betembuk Ferenc. Kismarcinak hitták mindēn retyerutyáját. Az anyja vót Kismarci jány. Örökl. Kismarci Betembuk János, Kismarci Rozi: Betembuk Rozália stb.
Mēngyi János: Bolyhos János. Anyja családgya vót Mēngyi.
Pócik Csikós István. Anyaji ágon valószínű Pócik vót.
Pocó Csikós József. Anyja neve a Pocó.
Parádi—Parágyi Dobos János. Parágyi az anyja neve. Örökl. Parádi—Parágyi Dobos Lajos, Parágyi Rozi: Dobos Rozália stb. (l. Kisparágyi.)
Majjér Sándor: Gulyás Sándor. Anyja lehetőēt Majjér.
Gaji Jani. Karneczki István. Anyai részrű Gaji. Örökl. Gaji Pista: Karneczki István.
Csócsina: Kovács Sándor. Az anyja Csócsina lány vót. Csak Csócsinának nevezik. Örökl. Csócsina Rozi: Kovács Rozália.
Kovács Kiráj Lajos. Az anyjuk vót Kiráj.
Mede Kovács János. A zöregēt is annak hitták meg a fíjjait is. Tán az anyja vót Mede.
Peredi—Peregyi Kovács József. Anyja neve Peredi Klára. Az ő házugba laktak, Peredi ház. Csak őt hitták így, a testvérēt nem. Peregyi: d > gy palatalizáció történt, mely más nevekben is megvan, pl. Parádi >Parágyi. (l. még Kis-peregyi.)
Táncik Kovács István. Az anyja Táncik lány vót.
Kukumusz Lajjér József. Az anyja neve Kukumusz Panni. Lehetséges, hogy a névvel együtt a természetet is örökölte. (l. Kukumusz Lajjér.)
Gaji Marsi László. Az anyja vót Gaji.
Pocó Mészáros János. Pocó az anyja neve.
Pisér Mónár János. Az anyja nevin Pisérék. Örökl. Pisér Mónár István, Pisér Mónár Ferenc.
Árvaji Naty Kálmán. Az anyja Árvaji vót. Árvaji: Árvai. (l. Fehérlovas.)
Benke Nagy István. Az anyja vót Benke.
Bojtok Naty Ferenc. A nagyanyja Bojtok Teréz vót. Még az öregēket elneveszték.
Bordás Nagy László. Az anyját Bordás Terkának hitták. (l. Szódás Nagy.)
Bozák Nagy János. Anyja Bozák lány.
Cse Nagy Lajos. Nagyon régi elnevezés. Valószínű, hogy az anyját Csenek hitták. Cse: Cseh.
Csēpcسانی Nagy István. Csēpcسانیnak hitták az anyját.
Csonka Nagy Benedek. Az anyja vót Csonka.
Hanák Nagy Miklós. Az édesanyja Hanák Erzsí vót.
Kotrocó Nagy János. Kotrocó valószínű az anyja neve.
Marsi Nagy József. Az anyja Marsi jám vót. Sog birkájuk vót, hitták Birkás Józsefnek is. (l. Birkás Nagy József.)
Szalina Naty Sándor. Valószínű Szalina nevű vót az anyja. Örökl. Szalina Nagy János.
Bozák Pataki Lajos. Anyja vagy nagyanyja vót Bozák.
Frank Pataki István. Az anyja nevirű Frank.
Pētyi Pataki András. Az anyja vót Pētyi. Pētyi: Peti családnév, t > ty pala-

talizáció történt, amely szabályos e nyelvjárásban. Örökl. *Petyi Pataki Lajos, Petyi Mari*: Besenyiné Pataki Mária.

Pócik Pódsz György. Pócik az anyja neve.

Kismarci Sinkovics János. Kismarci nevű vót az anyja családgyya.

Tamás Szabados Ferenc. Anyja vót valahoty Tamás. Örökl. Tamász Gizella: Orosz Andrásné Szabados Gizella.

Csillik Szuromi Pál. Az anyja Csillik Klára vót.

Árva Vajon Gusztáv. Anyja neve Árva. Testvére Árva Regina.

15. Ismeretlen eredetű ragadványnevek

Péppés: Antal János. Szeret pécsmégelni.

Egedi—Egegyi Besenyi József. Az Eger környéki Eged hetyységről nevezték el. Valószínűtlen. (l. Kis Egedi.)

Trikusz Besenyi István. Vékony embér vót, valószínű ezé nevezték tótosan a nevét.

Mike Besenyeji István. Szintén tótos név, valószínű Miklós volt az őse.

Fütyü Róza. A név régi, vezetéknevét nem tudta a közlő. Fütyü: minden bizonynyal a fütyül ige, az l nyújtó hatása után elmarad. Talán szokása volt a cselekvés. (l. fentebb.)

Kóbász: Gaji Gusztáv. Az öreg Kóbászt nem ismerték Gaji Gusztinak.

Pini Guszti: Halbik Gusztáv. Keveset mért a pindbe, kocsmáros vót. Kevéssé hihető ez a magyarázat.

Trikusz Kovács István. Fösvény vót.

Kasúr Lajjér László.

Vacér Jóska: Lajer József. Ojan rosz lova van, mint Vacérnak, szállóige Hevesén.

Pócátli: László Lajos. Magas, lassú mozgású fíjú vót. Fudbalista társaji nevezték így. Általába kapus vót.

Csahaj Mezeji István. Róla van elnevezve a Csahaj köz (ma Pozsonyi utca).

Séka Mezeji István.

Piritós Mónár János. Szerette a piritóst, vagy szerettek rápirítani.

Guri Naty Sándor. (l. Sorfog Nagy.)

Linó—Linó Laci: Nagy László. Sportoló vót, társaji így nevezték.

Suri Nagy László.

Vérese Sükur Benedék.

Sós Rózsi. Ojan vagy, mint Sós Rózsi. Elhagyatott, alávaló nő vót. A rendés nevit nem is tutták. (A közlő gyerekkorában már idős volt.)

Zölderdő Szabó János. Biztos erdőbe találták. (?)

Kancél Szilágyi József.

Krimpli Tógy Gyula. Ijen mēnheji gyerek vót.

Csicsics: Veres József. Mēkkülönbösztetése vót a többi Vērēséktől.

MÁTÉ JÓZSEF

Beinamen aus dem Dorfe Heves

Als Einführung bringt Verf. einige Angaben über das Dorf und dessen Geschichte. Er gibt die Zeit sowie Art und Weise der Sammlung an.

Er behandelt kurz die Verteilung der Vornamen und Familiennamen. Das Aufkommen von Übernamen lässt sich seines Erachtens einerseits da-

durch erklären, dass viele Leute denselben Familiennamen haben; andererseits erhalten einzelne Mitglieder der Gemeinschaft einen Beinamen auf Grund ihrer charakteristischen Eigenschaften, Gewohnheiten, wegen ihres Benehmens usw. (Viele von diesen tragen den Charakter von Spottnamen.)

Verfasser bespricht die Verwendung der Beinamen. Er untersucht das Material vom Standpunkt der Wortarten und der Morphologie her, und weist auch auf die mundartlichen Beziehungen hin. Zum Schluss behandelt er Fragen der Ordnung des Materials, und bringt die gesammelten Namen in einer Gruppierung, die ihre Entstehung widerspiegelt.

J. MÁTÉ

Ragadványnevek Felsőnyárádon

1. A Felsőnyárádon gyűjtött ragadványnevek eredetük és funkciójuk, valamint a használatmód alapján bonyolult, egymást keresztező csoportokat alkotnak. Az eredet és funkció összekapcsolása indokolt, mert a kettő sok név esetében magyarázza és feltételezi egymást. A neveket éppen ezért eredetük alapján a következő csoportokba osztottam:

1. Más személy család- vagy utónevéből alakult ragadványnevek;
2. Foglalkozásnévből keletkezett ragadványnevek;
3. Lakóhely a névadó;
4. Testi vagy lelki tulajdonság a névadás alapja;
5. Csúfnevek;
6. Egyéb;
7. Ismeretlen eredetűek.

2. A nevek többségének funkciója a megkülönböztetés. A faluban sok az azonos nevű család és e családokon belül az azonos utónevű egyén. Ezeknek a megkülönböztetésére szolgál a ragadványnevek túlnyomó része. Pl. a több Szarka családot a *Csontó*, *Dápsi*, *Imri*, *Réti* ragadványnévvel különböztetik meg. Ezek a ragadványnevek az élő beszédben a hivatalos családnév helyét foglalják el: *Csontó Józsi*. Megkülönböztetésre hivatalosan is szükség volt, s a már meglévő ragadványneveket erre fel is használták: kezdőbetűjüket a hivatalos név elé írják: *Cs. Szarka József*. Ezenél a fejlődési sorrend tehát: a meglévő ragadványnévből elvonják a hivatalos megkülönböztető nevet. Amelyik névnél a ragadványnév kezdőbetűje és a megkülönböztető betűjel megegyezik, azoknál a betűjelet a ragadványnévből vonták el. Az öröklésben éppen ezek a legszívósabbak. Az előbb említettekhez hasonlóan a lakóhely nevéből és a foglalkozásnévből keletkezettek is, amennyiben ezeknek is nyomuk van a hivatalos használatban. Ezt a folyamatot az utónév gyakori vagy ritka előfordulása befolyásolja.

A fent említettek példájára mesterséges elvonást is csináltak az anya családnevéből. Pl. *V. Szabó Lajos* anyja *Vádnai Érzsi*. A folyamat mégsem teljesen megfordítható, mert a jelek alapjául szolgáló nevek nem használatosak ragadványnév módjára. Ezt az a körülmény is megakadályozza, hogy a mesterséges jelekkel megkülönböztetett nevek viselőinek rendszerint van más természetű ragadványnevük is. A jelként használt betűt is csak néhány esetben ejtik a családnévvel együtt: *Elszabó*, *Elnagy*.

Kevesebb a száma azoknak a neveknek, amelyek keletkezésükkor csúfoló szándékúak voltak vagy azok ma is. Ezért nehéz a határt megvonni a testi vagy lelki tulajdonság alapján keletkezett (eredetileg többnyire csúfnevek) és a mai csúfnevek közt. Az előbbi csoportba tartozókon a csúfoló szándék

már nem érezhető, vagy csak viselője számára az, de a névadó közösség már csak egyszerű megkülönböztető névnek fogja fel, míg az utóbbiak egyértelműen csúfnevek. E két csoportba tartozó nevek rendszerint nem öröklődnek.

Az Egyéb csoportba kerültek azok a nevek, amelyeknek ismertek a keletkezési körülményei, de egyik csoportba sem sorolhatók. Az I s m e r e t - l e n eredetűek használatmódja megegyezik a többi névével, de semmi támpont nincs keletkezésükre vonatkozólag.

3. Mivel eredetük alapján osztályozom a neveket, a szócikkeket úgy állítottam össze, hogy abból a használatmód is kitűnjön. A nevek a beszélt nyelvben egy-, két- és háromeleműek lehetnek, tehát a ragadványnév szerepel ön magában, a családnév helyett, a család- és utónévvel együtt. A ragadványnevek aránylag kis számát az a körülmény magyarázza, hogy ugyanazt a nevet több egyén is viseli.

A szócikkben első helyen áll az élő beszédben használt, a — jel után a hivatalos forma, hogy a használatmód kiderüljön, ” —-jelben a gyűjtés közben kapott magyarázat, végül saját megjegyzéseim. Ha a nevet csak egy egyén viseli, abban az esetben az öröklésre nem teszünk külön megjegyzést. Az öröklést a címszóként felvett név által jelölt személytől számítom.

1. Más személy család- vagy utónévéből alakult ragadványnevek

Az e csoportban tárgyalt ragadványnevek olyan személyek család- vagy utónévéből váltak ragadványnévvé, akik e ragadványnevet viselő személlyel rokoni kapcsolatban vannak.

Aládár Pistá — Váradi István. Az apa, Váradi Aladár ritkán előforduló utóneve válik gyerekei ragadványnévévé: *Aládár Märi*, *Aládár Annus*, *Aládár Idä*, felesége *Alädárné*.

Ali Bözsi — Pál Erzsébet. Apja Pál Ali. (Vö. *Aládár Pistá*.) Pál Ali gyerekei: *Ali Juli*, *Ali Lajos*. Unokái nem öröklik.

Csändä Lajos — Cs. Kovács Lajos. A természetes apa (Csanda Lajos) nevéből keletkezett ragadványnév. Gyerekei: *Csändä Pistá*, *Csändä Bözsi*, de unokái nem öröklik.

Csontó Józsi — Cs. Szarka József. Nagyanyja (*Csontó Kläri*) nevéből keletkezett. Gyerekei öröklik: *Csontó Érzsi*, *Csontó Bélä*, *Csontó Icä*, *Csontó Zoli*.

Däpsi Ircsu — D. Szarka Ilona. ”Az ősük Szuharül nösült, Däpsi jänt”. Anyai ágon kapott név, már a nagyapja is viselte, a lányunoka révén tovább nem öröklődik.

Gélëcsäk János — G. Szabó János. ”Gélëcsäknäl ält vönek”. A férj a feleség nevét viseli ragadványnévként. Fia, *Gélëcsäk Jäncsi* öröklí, mert Szabó János több is van, de lányai mindig *Szabó Piros*, *Szabó Märi*. Fiának nincs utóda.

Hejceji Irénke — Szabó Irén. A nevelőapa (Hejcei Béla) nevéből alakult.

Imri Pistá — I. Szarka István. Apját — eredetileg Imri Istvánt — a Szarka család fogadta örökbe. Fiánál az apa eredeti családneve már úgy használatos, mint a többi, e csoportba tartozó ragadványnév. Nincs utóda.

Kälmän Kärcsi — Kocsis Károly. Apja neve Kocsis Kálmán. A nevet elsősorban a gyerekek használják játszótársaik megkülönböztetésére.

Käroly Kärcsi — Görgey Károly. Apja neve Görgey Károly. (Vö. *Kälmän Kärcsi*.)

Kocsis Lajos — Majoros Lajos. A nevelőapa (Kocsis András) nevéből keletkezett. Nincs utóda.

Láng Lajos — L. Szabó Lajos. Felesége *Láng Erzsi*. Lánya *Láng Irén*, de fia mindig *Szabó Gyuszi*. Nem öröklődik tovább.

Lovás Szabó János — L. Szabó János. Anyja *Lovás Erzsi*. A ragadványnév a családnévvel együtt fordul elő, és az apánál az utónév is szerepel. A többi családtag neve *Elszabó Imre*, *Elszabó Bözsi*, *Elszabó Vilma*. A családnév és ragadványnév együtt előfordul még az egész családra vonatkozó *Lovás Szabójék* formában, de helyett is egyre gyakoribb az *Elszabójék* alak.

Ráfi Borcsa — Oláh Jánosné. "Az apja Nagy Ráfájél vót". *Ráfájél* 'Ráfael'.

Ráki Imre — R. Kovács Imre. Anyja *Ráki Mări*. Gyerekei mind öröklék. *Ráki Zsófi*, *Ráki Piros*.

Réti Micu — P. Szarka Miklós. Apját Réti József nevelte. Gyerekei öröklék. *P.* 'Peku' (1. a 7. csoportban *Peku Jóská*).

Tátár Bándi — Kocsis András. A mostohaapa (Tátár József) nevéből keletkezett.

Ebbe a csoportba kell sorolnunk azokat az eseteket, amelyeket mint a fordított fejlődés bizonyítékát említettünk a bevezetésben.

L. Nagy József — anyja *Lengyel Märgit*;

V. Nagy István — anyja *Vörös Borcsa*;

V. Szabó Lajos — anyja *Vádnáji Erzsi*;

V. Szabó István — anyja *Värgä Erzsi*;

G. Tóth Béla — anyja *Gäl Mägdolná*;

B. Tóth Béla — anyja *Bäk Annä*.

A megkülönböztető betűjelet ezekben mindig az anya nevéből vonták el, de az anya neve nem szerepel ragadványnévként. A betűjelet a névvel együtt ejtik: *Elnägy*, *Vénägy*, *Vészabó*, *Bétót*, *Gétót*.

2. Foglalkozásnévből keletkezett ragadványnevek

Borbé Kärcsi — Fekete Károly. Apja borbély.

Fúrós Lajos — F. Kovács Lajos. Fúrómester volt. Egy lánya öröklé a nevet: *Fúrós Märgit*. Másik két gyereke *Kovács Kläri*, *Kovács Lälí*, valószínűleg azért, mert ezek születésekor már nem volt fúrómester az apa, bár az ő ragadványneve tovább él.

Härängözö Näty Pistä — Nagy István. Apja harangozó volt. Testvérei közül egyedül kapta a nevet, mert több Nagy István is van. Tovább nem öröklődik.

Päb Zsuzsikä — Lipták Zsuzsanna. A katolikus pap szakácsnője volt.

Piktor — Nagy Ferenc. Foglalkozása szobafestő. Ő maga a ragadványnevet egyelemű névként viseli. Gyerekeinek a ragadványnévből és utónevükből kételemű nevük alakult: *Piktor Bälä*, *Piktor Fëri*, *Piktor Ernő*, felesége *Piktorné*.

Susztër Täri — F. Sztari István. A *Sztari* szóban a szókezdő *sz* elhagyásával oldják fel a mássalhangzó-torlódást, szólamkezdő helyzetben is mindig *Täri*. *F.* 'Felső' (1. a 3. pontban *Fëlső Täri*).

3. Lakóhely a névadó

Alsó Täri — A. Sztari István. A falu alsó, mélyen fekvő részében lakik. A név megkülönbözteti *Fëlső Täri*-tól. Utónevük is azonos.

Amërikās — Hejcei Béla. Amerikából települt haza. Egyelemű név. Minél több idő telik el a hazatelepülés óta, a név használata annál ritkább.

Csëngëri Náty Pistá — Cs. Nagy István. "Óseji Csëngërből gyöttek." Gyerekei mindig *Csënágy Láci*, *Csënágy Márgit*, *Csënágy Bözsi*.

Fëlső Tári — F. Sztari István. A *Fëlvégben* lakik. (Vö. *Alsó Tári*.)

Hidás Szárká Bërti — H. Szarka Bertalan. A *Nátyhíd* mellett laknak. A ragadványnév nem szorította ki a családnevet.

Szirmái jedző úr — Molnár Sándor. Szirma községben volt jegyző. Felesége *Szirmájiné*. Gyerekei nem öröklük.

Szögi Vërës János. A falu *Szög* nevű részében lakott.

Telekësi Èrzi — Juhász Józsefné. Telekes községből jött férjhez. A *Telekësi* névvel elsősorban sógornőjétől, Juhász Bertalannétól különböztetik meg, aki szintén *Èrzi*.

4. Testi vagy lelki tulajdonság a névadás alapja

Görbelábú Náty Pistá — V. Nagy István. (V. magyarozatát l. 1. csoport V. *Nagy István* címszavánál.)

Hëbëgős — R. Kovács Imre. Egyelemű név. R. 'Räki' (l. 1. csoportban *Räki Imre*).

Lúdás Mätyi — Fekete Lajos. "Mer ojan mind *Lúdás Mätyi*."

Mätu Zsuzsó — Dombi Miklósné. "Acs csak úd rämärätt ä zännyärül, äv vót ojan bämbusz." *Mätu* 'bamba, ügyetlen'. (Vö. SzamSz. *Bambuc* 'bamba, ostoba, ügyetlen'.)

Némä Zsuzsi — Kovács Zsuzsanna. A gyerek anyja ragadványnevet öröklí, mert az anya nem ment férjhez. Lánya *Némä Ilon*.

Sántä susztër — F. Sztari István. Ua. mint 2. csoportban *Susztër Tári*, 3. csoportban *Fëlső Tári*, mind egy személy ragadványneve.

Suli Bözsi — Bíró Györgyné. MTsz *suli* 'alattomos, sunyi'.

Süked Dobos — Dobos János.

Träppër — Munkácsi István. "Mer mindik *träppolt*." Egyelemű név.

5. Csúfnevek

Borz ~ *Borz Szábó János* — L. Szabó János. "Hä ärättni mëntek kijäbältäk egymásnak, csúfoltäk egymäst." Öröklődik.

Ciccëm Dányi — R. Szarka Dániel. "Az äpjä igën viccës vót, oszt mindënkënek äszt montä, hoty ciccëm bábëm, fűrëm mämëm."

Csikkáncs — Konyha Lajos. "A tántító kutyäjät *Rikkáncsnak* hittäg, de mit tuggyá äszt egy fälsi, oszt *Csikkáncsot* mondott."

Hujku Józsi — Ablonci József. Talán a *huj ki* állatterelő szóból keletkezett. Állítólag reggelenként hangos *huj ki* kiáltások közben hajtotta ki a disznót.

Rëzëdä Páli — D. Szabó Pál. D. 'Delí'. (l. 7. csoportban *Deli Szábó*.)

Rókä — Magyar János. "Mer äz ösük vërës vót".

Kácsä — Oláh János. (Vö. *Borz*.)

Këcske — Tóth Sándor. (Vö. *Borz*.) Öröklődik.

Kolop — V. Szarka Lajos. "A nägyännyok tót ässzon vót, oszt ä käläpot kolopnak montä."

Nyúl Pistá — Nagy István. (Vö. *Borz*.)

Trozsäk Märi — Kovács Józsefné. "Mindënkivel lëfekütt". *Trozsäk* 'szalmazsák'.

6. E g y é b

Dolláros Mări — Kocsis Lajosné. Anyja, *Dolláros mámi* Amerikából települt haza, és pénz hozott magával. *Mámi* 'néni, öreg asszony'. *Dolláros Mări* fia *Dolláros Lajos*. A fiú az anya ragadványnevét örökli.

Kis Kun Láci — Kun László. *Kis* 'ifjabb'. A jelző az idősebb Kun Lászlótól különbözteti meg.

Kis Kum Berti — Kun Bertalan. (Vö. *Kis Kun Láci*.)

Kisúr Lajos — D. Szabó Lajos. *D.* 'Deli'. (Vö. 7. csoportban *Deli Szabó*.) Gyereke nincs. Testvére meghalt, de annak a gyerekei *Kisúr Láci*, *Kisúr Gyulá*.

Kisz Szabó Lajos — V. Szabó Lajos. (V-t l. 1. csoport V. Szabó Lajos címszavánál.)

Pápúr bácsi — Pap Dániel. A felnőttek által használt *Pap úr* megszólításból keletkezett a gyerekek nyelvében.

Vitéz Lajos — V. Szarka Lajos. Az első világháborúban tüntették ki. Öröklődik. Gyerekei: *Vitéz Gyuri*, *Vitéz Gábor*, *Vités Sanyi*, felesége *Vitézné*, unokái *Vitéz Ihu*, *Vitéz Kati*.

7. Ismeretlen eredetűek

Dámák Berti — H. Szarka Bertalan. *H.* 'Hidas'. (l. 3. csoportban *Hidas Szarká Berti*.)

Deli Szabó — D. Szabó Pál. A ragadványnev nem öröklődik, de a hivatalos forma az *Elszabó*, *Elnagy* féle nevekhez hasonlóan a beszédben is megvan: *Dészabó Érszi*.

Ficér — F. Sztari István. *F.* 'Felső'. (Vö. 3. csoportban *Felső Tári*.)

Fránci Nagy Jóska — ifj. Nagy József.

Péku Józsi — P. Szarka József. Öröklődik. Gyerekei *Péku Jóska*, *Péku Ilonka*, felesége *Pékuné* ~ *Péku Juli*.

Petyo ~ *Pletyo* — Tóth Sándor. Egyelemű, öröklődik, de fia *Petyo Pistá*.

Pozsgó Juli — P. Szabó Julianna. Valószínűleg ez is az anya családneve lehetett.

Ráža Kovács — Kovács Lajos.

Rozín Danyi — R. Szarka Dániel. (l. 5. csoportban *Ciccém Danyi*.)

Sziszég Várga — Varga István.

K. SZOBOSZLAY ÁGNES

Die Beinamen in Felsőnyárad

Das Dorf *Felsőnyárad*, wo die Namen gesammelt wurden, liegt in Nordungarn, im Komitat Borsod. Die Beinamen bilden nach Herkunft und Gebrauch komplizierte Gruppen. Die Verbindung der Herkunft und der Funktion ist begründet, weil sie einander oft erklären voraussetzen. Die Namen wurden auf Grund ihrer Herkunft gruppiert. Die Mehrheit der Namen dient zur Unterscheidung der gleichnamigen Familien und Personen. Der kleinere Teil der Beinamen ist Spottname. Die Namen werden mannigfaltig verwendet. Sie kommen mit den amtlichen Namen und anstatt der amtlichen Namen oder nur allein vor.

Á. SZOBOSZLAY

Ismertetések, bírálatok

Tanulmányok a magyar nyelv életrajza köréből

LIGETI LAJOS és PAIS DEZSŐ közreműködésével szerkesztette BENKŐ LORÁND. Budapest, 1964. Akadémiai Kiadó. Nyelvtudományi Értekezések. 40. sz. 384 l.

A Nyelvtudományi Értekezések 40. számát „Bárczi Géza születésének 70. évfordulója alkalmából írták tisztelői, barátai, tanítványai”. Már a kötet címe is az ünnepeelt munkásságára utal. Legutóbbi könyve ugyanis „*A magyar nyelv életrajza*” (Bp., 1963. Gondolat Kiadó) címmel jelent meg. Az emlékkönyv tanulmányai — csekély kivétellel — valóban a magyar nyelv életének valamelyik korszakából merítik témájukat, s legtöbbször olyan kérdéseket tárgyalnak, amelyekkel BÁRCZI GÉZA maga is foglalkozott, tovább fejlesztik az ő nézeteit, kiegészítik azt, vagy vitatkoznak vele. A kötetet a szerkesztő „Bárczi Géza hetven éves” című értekezése vezeti be, amelyben BENKŐ LORÁND áttekinti a kitűnő tudós életpályáját, méltatja tudományos és tanári, valamint nevelői munkásságát. Ezután hatvanegy szerzőtől hatvan tanulmány következik átlagban 5—6 lapnyi terjedelemben, s végül a kötetet BÁRCZI GÉZA tudományos munkáinak jegyzéke zárja be, amelyet E. ABAFFY ERZSÉBET állított össze.

Bár a legtöbb értekezés a magyar nyelv életrajza köréből meríti anyagát, mégis annyira szétágazóak, hogy a szerkesztő nem vállalkozott arra, hogy valamilyen szempont szerint csoportosítsa őket, hanem a könnyebb megoldást választva, a szerzők neve szerint ábécérendben közli az egyes dolgozatokat. Az emlékkönyv tanulmányait témájuk szerint csoportosítva megállapíthatjuk, hogy leggazdagabban a nyelvtörténet, szótörténet van képviselve, de szép számmal foglalkoznak a szerzők nyelvjárási kérdésekkel, tájszómagyarázatokkal, kisebb arányban finnugor nyelvészeti, általános nyelvészeti, leíró nyelvtani, névtani, irodalmi nyelvi, stilisztikai, nyelv művelő és egyéb problémákkal. Évkönyvünkben természetesen nem foglalkozhatunk mind a hatvan tanulmánnyal. Leghelyesebb talán az lesz, ha a nyelvjárási témát tárgyalókat mutatjuk be olvasóinknak a többiek közül pedig az általunk fontosabbnak tartottakra hívjuk fel a figyelmet. Természetesen a válogatás teljesen egyéni, a kötet gazdag és értékes anyagából mások bizonyára más értekezéseket emeltek volna ki.

VÉGH JÓZSEF „*Az őrségi és hetési diftongusrendszer és a vele kapcsolatos kérdések*” című dolgozatában (369—74) megállapítja, hogy az Őrségben és Hetésben a köznyelvi *ó, ő* helyén *u, ü* van hangsúlytalan szótagban, toldalékok előtt és toldalékokban. A köznyelvi *é* helyén ezeken a területeken hangsúlytalan helyzetben és toldalékokban — csekély kivételtől eltekintve — *i* szerepel, hangsúlyos helyzetben viszont *ië* kettőshangzó fordul elő. Az *uo, üö*, valamint *u, ü* kettős megfelelést VÉGH BÁRCZIVAL szemben úgy magyarázza, hogy az eredeti *ou, öü* diftongusból minden helyzetben *ó, ő* fejlődött, az *ó, ő*-ből azután hangsúlyos helyzetben *uo, üö* lett, hangsúlytalan helyzetben pedig egyidejű rövidülés-

sel és zártabbá válással *u, ü*. (A nyelvjárásra jellemző ugyanis egy erősen rövidítő tendencia). VÉGH szerint ez a záródás és rövidülés hasonló volt ahhoz a fejlődéshez, amelyen „a tővégi rövid magánhangzók az elsorvadás előtt keresztülmentek” (371—2). A szerző helyesen próbálja egy kiindulópontból magyarázni az *uo, üö ~ u, ü* kettősséget. Véleményünk szerint is az eredeti záródó diftongus *ó, ő*-vé fejlődött. Nem értjük azonban miért hasonlítja Végh József a rövidülés és záródás folyamatát a tővégi magánhangzók sorsához. A sorvadás —ha egyáltalán volt ilyen — különben is csak a rövid szóvégi magánhangzókat érintette. Az *ó, ő* további alakulása kétféleképpen képzelhető el: zártabbá vált, *ú, ü*-vé, utána pedig megrövidült, vagy az *ó, ő* időtartama csökkent a nyelvjárás erősen rövidítő tulajdonsága következtében. Az utóbbi esetben azonban olyan hang jött létre, amely szóvégi helyzetben nem állhat a magyar nyelvben: *o, ö*. Nem állhatott tehát az őrségi és hetési nyelvjárásban sem. A *barázdo, vargányo*-féle formák nyilván újabb alakulatok, s még ma sem kizárólagosak a jelzett vidéken (vö. VÉGH JÓZSEF, Őrségi és hetési nyelvatlasz. 29. és 30. térképlap). A rendszerkényszer következtében azután az *o, ö* helyébe *u, ü* lépett. A zártabb hangok később behatoltak a hangsúlytalan szótagba és a toldalékokba is. Az analógia és a nyomán esetleg kifejlődött zárt tendencia olyan erős volt, hogy a hangsúlyos szótagok *ó, ő* elemeire is hatott, s ezeket *uo, üö* kettőshangzóra bontotta. Az analógia az ilyen tőszavakban, mint *szőlő* > *szüőlü* és a rövid, zárt magánhangzót tartalmazó toldalékos alakokban kezdődhetett, majd ezek mintájára olyan szavakra is kiterjedt a kettőshangzó, amelyek végén nem volt zárt magánhangzó vagy megfelelő toldalék. — Az őrségi és hetési *i*-zés fejlődését VÉGH is analogikusnak tartja. Véleménye szerint először a diftongusos eredetű *i*-zés alakult ki. Az *i* rövidségét ugyancsak a nyelvjárás rövidítő sajátossága magyarázza. A kettőshangzóból eredő *i*-zés toldalékokban jelentkezett, innen hatolt a szótövek hangsúlytalan szótagjába, s egy időben jelentkezik a hangsúlyos szótagban levő *ië* diftongussal (373—4). Szerintünk ez a kettőshangzó is az analógia következtében jött létre.

IMRE SAMU „*A w > b megfelelés a felsőöri nyelvjárás német jövevényszavaiban*” (148—9) című cikkében rámutat, hogy az osztrák-bajor *w > magyar b* megfelelés a felsőöri nyelvjárásban „szinte napjainkig élő jelenség maradt”. Ezt a nyelvjárás olyan jövevényszavai bizonyítják, amelyek kétségtelenül XX. századi átvételek: *bëkkër*, ’ébersztóóra, vekker’; *bëkni*, ’hosszúkás alakú, pék sütötte kenyér’; *biëslü*, ’virslü’. Ez egyben azt is igazolja, hogy a korábbi átvételeknél is (*bognár, bükköny*) hanghelyettesítés történhetett, s a kérdéses szavak nem német nyelvjárási *b*-vel kerültek át a magyarba. A fentiekén kívül ez a megfelelés megtalálható még a következő szabakban: *baktul* ’éjszakázik’; *bángli* ’könnyű, kis lovas kocsi’; *bédër* ’vihar, zivatar’; *bimmëlli* ’pattanás’; *binsüil* ’szerencsekívánatot mond’; *buog*, ’mérleg’; *fédërbájsz* ’síkpor’; *kornabiëkk* ’borókafenyő’; *prëzbuost* ’disznósajt’; *subiksz, biksz* ’cipőmáz’ és néhány tulajdonnévben: *Bájsz* ’Weiss’ *Ézsbát* ’Oswald’; *Balfuo* ’Wolfau’; *Biëllëstoaf* ’Willerdorf’. A jelenség nem kivétel nélküli.

MOÓR ELEMÉR „*A csalitójás elnevezései a népnyelvben és az elnevezések művelődés- és néptörténeti tanulságai*” című érdekes tanulmányában (260—4) elsősorban a *palozsnak, palostojás, palozsna* ’csalitójás’, valamint a *jërce, katroc ~ ketrec; réce ~ ruca; kacsca, kakas, gácsér* jövevényszavaink eredete, s a magyar nyelvterületen való elterjedése alapján megállapítja, hogy a baromfi-tenyésztést a magyarság a szlovénektől és a szlovákoktól tanulta meg. A székeleknyél és a moldvai csángóknál élő *palozsnak* szó szlovén eredetű. A szerző

szerint ez a szó is azt bizonyítja, hogy a székelyek őseit a XI. század végén a Dunántúlról telepítették át Dél-Erdélybe, majd onnan mai hazájukba.

KÁLMÁN BÉLA „Tájszómagyarázatok” címmel (158—65) az *aja* 'szekérrúd' *bagócs* 'bögöly'; *baksa* 'kendergombolyító'; *bocskor*; *huszka* 'lúd, tojólúd'; *kahanc* ~ *kahan* ~ *káhán* ~ *káhánec* ~ *kahanyec* 'bányamécs, olajlámpa'; *kröppőj* 'fánk'; *kümöl* 'köménymag' és a *passzentos* tájszavak etimológiájával foglalkozik. Ezenkívül adalékot nyújt a *szikár* szó eredeztetéséhez, és a *csupa*, valamint a *hedegő* 'bál, mulatság' szavak jelentéseinek alakulását magyarázza.

N. KAKUK ZSUZSA a régi nyelvi *szekszena* 'málhás nyereg, csomag' szavunkat a perzsa eredetű török *seksene* 'istállófelszerelés, teherszállító ló, csomag' szóval veti egybe, amely a török hódoltság idején szláv közvetítéssel került át nyelvünkbe. A szó népnyelvi *szekszinás* 'becsípett' jelentésű változatát újabb, szerb átvételnek gondolja. A székely nyelvjárásban előforduló *szakszina* 'holmi, limlom' pedig a szerző szerint valószínűleg román közvetítéssel került át (154—7).

LŐRINCZE LAJOS a hóvirágnak Szentgálon még főképpen az idősebbek által ismert névvel, a *nyakaszegett* szóval és ennek kapcsán a *szeg* ige különféle jelentésváltozataival foglalkozik (240—3) BEKE ÖDÖN pedig összegyűjti azokat a régi és népnyelvi növényneveket, amelyekben a *kakukk* előfordul (39—42).

DEME LÁSZLÓ „Gondolatok nyelvatlasz-ellenőrzés közben” című tanulmányában — mint a magyar nyelvtudomány egyik nagyobb vállalkozásának munkatársa — az atlasz különböző munkálatai során szerzett tapasztalatairól ír (66—72). Dolgozatából érdekes felvilágosítást kapunk az atlasz adatainak értékelésére vonatkozólag, s igen hasznosak a kívülálló számára a nyelvatlaszgyűjtés módszerének tanulságai is. DEME gazdag tapasztalatai alapján rámutat, hogy a magyar falvakban — különböző hatások következtében — egyre inkább terjed a köznyelv. A falu lakói „kétnyelvűvé” váltak, beszélnek a nyelvjárást, de a köznyelvet is a környezetnek megfelelően. A szerző szerint „Ma a köznyelvis beszéd idegenek előtt egyre többekben már reflex” (71). Ez mindenképpen helyes megfigyelés, de szerintünk kissé pesszimista módon értékeli DEME LÁSZLÓ a helyzetet amikor azt írja, hogy tizenöt-húsz év múlva „a hagyományos nyelvjárási anyagot általánosan a köznyelvi szorítja ki” (69).

KIRÁLY PÉTER „A Magyarországi Szlovák Nyelvjárások Atlaszának jelentősége” című dolgozatában a készülő atlasz alapján a párhuzamos nyelvfejlődés problémájával és a magyar nyelvnek a magyarországi szlovák nyelvjárásokra gyakorolt hatásával foglalkozik (187—92).

B. LŐRINCZY ÉVA az Új Magyar Tájszótár szerkesztése közben felmerült szerkesztési problémák egy részéről tájékoztatja az olvasót „A tájszók közös, illetőleg külön szócikkbe sorolásának néhány kérdése” címmel (244—8). A szerkesztőknek az egyes szavak szócikkbe sorolásánál követett elveit és módszereit a *bimbó*, a *cserebogár* és a *patics* szócsaládokon mutatja be igen szemléletesen.

KÁZMÉR MIKLÓS „A *-fa* 'falva' névföldrajza és megterhelése” című dolgozatának a *-fa* utótagú földrajzi nevek földrajzi elterjedése és gyakorisága a témája (174—80). Ez a tanulmány részlet egy előkészületben levő nagyobb dolgozatról, amely a helységnevek nyelvöldrajzi, megterhelési és kronológiai problémáit tárgyalja. A szerző megállapítja, hogy a *-falva* > *-fa* változás nagyrészt a XVI. század közepétől a XVIII. század végéig ment végbe (175). A *-fa* utótagú földrajzi nevek a Dunántúlon élnek. A XIX. század elején a sűrűség szempontjából három terület különíthető el: a) Felső-Csallóköz, b) Sopron, Vas, Zala és Veszprém nyugati széle, c) Somogy délkeleti és Baranya nyugati része (177).

KÁZMÉR LIPSZKY adatainak vizsgálata alapján megállapítja, hogy a *-falu*, *-falva*, *-fa*, *-falud* utótagú névvaltozatok közül a *-fa* 16,27%-ot tesz ki. Végül arról olvashatunk KÁZMÉR tanulmányában, hogyan fordulnak elő számszerűen és százalékosan LIPSZKY adatai között a *-falu* (és változatai), a *-háza*, *-lak* ~ *-laka*; *-telek* ~ *-telke*; *-szállás* ~ *-szállása*; *-vár* ~ *-vára* (és változataik), valamint a *-város* utótagú helynevek (180).

SIPOS ISTVÁN „*Határ- és dűlőneveink történetéből*” címmel a Közép-Zemplén megyei Mihályi község XVIII. és XIX. századi, valamint mai földrajzi neveit veti egybe, s von le belőlük következtetéseket. Megállapítja, hogy a többtagú elnevezések egytagúakká egyszerűsödtek, pl: *Falucska rét* ~ *Falucska*. Ez a sajátosság a később keletkezett neveknl is fennáll. A több dűlő összevonásával kialakított határrészek nevei is egytagúakká váltak, ha a jelzett tag a határ természetes egységeit kifejező köznév (föld, rét stb.) volt, pl. *Papi földek* ~ *Papi*. SIPOS szerint a „szlovák úzus támogatta a magyar egytagú jelzők névként való használatát” (327—9).

KELEMEN JÓZSEF „*Ikerítéssel és ikerítésből való kiválással magyarózott neveinkről*” című tanulmányában (181—6) összegyűjtötte az eddig közzétett ikerített becező neveinket. Az adatok alapján arra a következtetésre jut, hogy az ikerített nevekben vagy a teljes név, vagy a csonkított név továbbképzett alakja található meg (*Eszter-Peszter*; *Jóska-Bóska*), majd részletesen foglalkozik az ikerített becező nevek hangtani sajátágaival is.

Érdekes és sokak által már lezártnak gondolt problémát elevenít fel PAPP ISTVÁN „*Voltak-e sorvadó magánhangzók nyelvünkben?*” című értekezésében. Megvizsgálja, hogy vannak-e a sorvadó hangok egykori meglétére konkrét bizonyítékok. Arra a megállapításra jut, hogy sem a nyelvjáráások, sem a nyelvemlékek nem nyújtanak idevágó adatokat. A franciás helyesírású oklevelek kérdéses jelölismódja (pl. *Copusde*, *Quelede* stb.) mögött sem sorvadó *i*, vagy más sorvadó hangot kell keresnünk, hanem pl. egy *Keledi* ~ *Kelede* ~ *Keled* ejtésbeli ingadozást kell látnunk (291—3). A görög betűs szórványok adatai pedig kétségkívül azt mutatják, hogy a véghangzók teljes értékű vokálisok voltak abban a korban, amelyben eltűnésük már folyamatban volt (294—5). PAPP ISTVÁNNAK ez a dolgozata folytatása és kiegészítése a Magyar Nyelv LIX. kötetében „*Rövid véghangzóink sorsa és a nyelvi szerep*” (393—408) címmel megjelent cikkének. A két tanulmány a felvetett kérdést új megvilágításba helyezi, s a probléma tisztázása érdekében új irányba tereli a kutatók figyelmét.

Ugyancsak szilárdnak tartott nyelvészeti tételt vesz revízió alá BALÁZS JÁNOS. „*Belviszonyragjaink eredetéhez*” című tanulmányában (28—33). Kétségségbe vonja, hogy a *-be*, *-ben*, *-ből* ragok a *bél* 'intestina, interanea, pars interior' szóból származnak. Véleményét egyrészt azzal indokolja, hogy *bél* szavunk teljesen ismeretlen eredetű, másrészt a belőle való származtatásnak hangtani nehézségei vannak. BALÁZS a *-be* határozószó *-n* locativusragos alakjának tartja a *-ben* végződést, a *-ből*, valamint a régi nyelvi *-bél* szerinte ugyancsak a *be* határozószónak az *-l* ablativusragos formája. Ezen az alapon meg tudja magyarózni a belviszonyokragok többi régi nyelvi változatait is. Feltevést érdekes analógiákkal támogatja. Véleménye szerint ebből a *töböl* származik a *bél* 'intestina, stb.' szó is. A *be* határozószó pedig eredetileg nyomatékosító partikula lehetett, amelynek esetleg osztlják megfelelői is kimutathatók. BALÁZS érdekes fejtegetéseinek a további kutatás bizonyára nagy hasznát veszi.

A. KÖVESI MAGDA „*Egy vitatott eredetű magyar névszóképző*” című dolgozatában a *-g* denominális névszóképzővel foglalkozik (218—25). Ez a képző

csak néhány szóban jelentkezik (*balog, jog, kéreg*). A szerző gazdag anyagon mutatja be, hogy a képzőt tévesen tartották egyesek a *-k* (< fgr.*-kk) formáns változatának. A magyar denominális *-g* képző azonos a *boldog, részeg* stb. deverbális *-g* elemével és a *lóg, mozog, kesereg* stb. igék *-g* járulékával. A magyar képző történeti adatai, valamint a finnugor megfelelőik és funkcióik finnugor*-*rk* előzményre utalnak. KÖVESI MAGDA megállapítása szerint a finnugor *-*rk* képző „a finn-permi csoport nyelvében őrizte meg denominális névszóképző szerepét”, s a permi nyelvek közvetítésével került a magyarba, nyelvünk külön életének kezdetén.

SEBESTYÉN ÁRPÁD a *módon, módra, mód; számra, szám; közben* névutók kialakulásának problémáit tárgyalja (314—9). Véleménye szerint ezek minősítő jelzős szerkezetből, az *ízben* névutó pedig számjelzős előzményből fejlődött viszonyzóvá. SEBESTYÉN elhárítja azt a téves hiedelmet, hogy a névutó csak főnévhez járulhat, s helyesen mutat rá arra, hogy a ma alakuló névutók szinte mindegyike „párhuzamosan fejlődik viszonyzóvá személyragos és személyragtalan formában, tehát birtokos és melléknévi minősítő jelzős szerkezetben” (pl. *terén ~térén* stb.)

Még hosszasan folytathatnánk az ismertetést, hisz az emlékkönyv minden egyes tanulmánya megérdemelné, hogy külön foglalkozzunk vele, sajnos azonban erre nincs módunk. Megemlítjük még, hogy néhány apróbb sajtóhiba maradt a könyvben. Ezek közül kettőre hívjuk fel a figyelmet: *a*) a külső borítólapon a megjelenés évének 1964 van feltüntetve, a belsőn viszont 1963 — nyilván az utóbbi a téves, *b*) a 372. lapon a MNy. LXXVII. kötetére történik hivatkozás a LVII. helyett. Ezek azonban apróságok.

A kötet értékes dolgozatok gyűjteménye, valóban seregszemléje a magyar nyelvtudománynak, és méltó megemlékezés BÁRCZI GÉZA hetvenedik születésnapjáról.

JAKAB LÁSZLÓ

VILJO NISSILÄ: **Suomalaista nimistöutkimusta.** Helsinki 1962. 220 l.

A most ismertetendő könyv egyrészt egyetemi segédkönyv, másrészt tudományos kézikönyv. Didaktikus részletek mellett jócskán tartalmaz új, eddig publikálatlan anyagot. Foglalkozik a személynévanyaggal és a helynévanyaggal egyaránt.

Az első, bevezető fejezet a finn névkutatás történetével, a névgyűjtés módszereivel és a névtan forrásaival foglalkozik. A nevek iránt már az 1600-as években volt némi érdeklődés, de tudományos névtanról csak LEIBNIZ működése óta beszélhetünk, aki a még most is érvényes tételt kimondta, mely szerint a személy- és helynevek eredetileg köznevekből származnak. Az első finn névtani tanulmány SJÖGRÉN nevéhez fűződik (1828). Az anyaggyűjtés, valamint a módszeres kutatás azonban csak a XIX. század végén indult meg. Pénzügyi nehézségek, képzett gyűjtők hiánya többször megszakította a gyűjtőmunkát. Újabb lendületet vett a gyűjtés az 1950-es években, mikor jelentős állami segítséggel megalakult a Helynév-archívum. Ide besorolták az eddigi gyűjtések több tízezer adatot tartalmazó anyagát is, és tervszerűen megindult a helynév és személynévgyűjtés az egész országban, sőt a második világháború utáni békekötésben a Szovjetunióhoz csatolt területek helynévanyagát is nagyrészt összegyűjtötték az áttelepültektől. Az így archivált anyag természetesen nem egyöntetű, ezért még a fölgyűjtetlen területek mellett a megbízhatatlan anyag újragyűjtése is helyenként szükségesnek mutatkozott.

A mezőgazdaság gépesítése, valamint a „maaltapako”, a lakosságnak a városokba való tömörülése miatt a helynevek összegyűjtése Finnországban is a sürgős feladatok közé tartozik. A szinkron gyűjtés mellett folyik a történeti helynévkutatás is a legrégebb írott és nyomtatott forrásokból egyaránt.

A következőkben részletes utasításokat ad a helynév- és személynévgyűjtők számára a gyűjtés módszereit és technológiáját illetőleg.

A forrásokról szóló szakaszokból megtudjuk, hogy a szinkron névanyag kb. százezer kartont tartalmaz, amely a teljes mai névanyagnak mintegy 45%-a. A mai 512 járás (pitájá) névanyagából 141-é teljesen, 271-é részben van fölgyűjtve, százé pedig még 1962-ben fölgyűjtetlen volt. A történeti névanyag több százezer adatot tartalmaz részben kartonokon, részben összeírások forráskiadványaiban. Az archívum nagyszámú térképpel is rendelkezik a XVI. századtól kezdve. Ugyanebben a szakaszban részletes és ismertetéssel ellátott fölsorolás következik a nyomtatott forrásokról, szinte teljes annotált finn névtani könyvészet. A végén megemlíti még a legfontosabb külföldi összefoglaló munkákat, névtani folyóiratokat. (Sajnos, a Magyar Nyelvjárásokat nem említi.)

A második fejezet a nevek keletkezésével és pusztulásával (élettanával) foglalkozik. A nevek keletkezhetnek természetes elnevezéssel, amely kezdetben csak köznévvé, később válik tulajdonnévvé (nagy sziget > Nagysziget). A személynév is eredetileg köznévvé volt (magyar példán szemléltetve: a régi *Ketiüd* név második gyermek, a *Küsid* kistermetű ember). A névadásba belejátszott a hasonlítás is: *Kenyérkő* (kenyér alakú kő). A hit és a babona is szerepet kapott a nevek alakulásában, mint pl. az óvónevek a személynévadásban vagy a régi itáliai *Maleventum* változása *Beneventummá*, vagy a délafrikai *Cabo tormentoso* (Viharos fok) *Jóreménység fokká*. Áttelepülők más vidékre is elvihetik szülőhelyük földrajzi neveit. Nálunk is ismeretes az a tréfás névadás, amikor a határ vagy község távoli, nehezen elérhető részeit ilyen nevekkel illetik, mint *Szibéria*, *Alaszka* vagy *Mexikó*. A szállók, mozik neve Finnországban is igen gyakran nemzetközi, akárcsak nálunk: *Bellevue*, *Lido*, *Boston*, *Capitol*, *Casino*, *Astoria*, *Gloria* stb.

A személynévek közül a keresztnéveket két csoportba osztja: a pogány és keresztény nevekre, a finn vezetékneveket pedig a következő nyolcra: 1. Ősi finn név: *Nuija*; 2. Keresztény név: *Paavo*; 3. Származást jelentő név *Turkulainen*, *Lappalainen*; 4. Foglalkozásnév: *Pappi*, *Seppä*; 5. Tulajdonság jelölő név: *Puujalka*, *Laiha*; 6. Természeti név: *Kivi*, *Kuusi*, *Kettu*; 7. Idegen eredetű nevek; 8. Megfejtetlen nevek. A helyneveknek 26 típusát különbözteti meg a szerző.

A legrégebb finn nevek a XIV. századból maradtak fenn. A név első előfordulása a név korának minimumát (terminus ante quem) jelenti csak, de a néhány éve följegyzeti név is lehet több évszázados. Néhány gyakorlati példán mutatja be a szerző, milyen kritériumok jelezhetik egy-egy finn név régiségét.

A vezetéknevén régebben Finnországban is változhatott a birtok változásával, újabban pedig a szándékos névváltoztatással. A helynevek változásának és pusztulásának oka lehet többek közt a lakosság kicserélődése, a művelési mód megváltozása (erdőirtás, ipartelepek létesülése), a név elhomályosulása, megrövidülése, népetimológia stb.

A harmadik fejezet a helynevek szerkezetével foglalkozik. Kilenc csoportban tárgyalja a helynevek alaki sajátosságait: 1. Egyszerű és összetett helynevek (pl. *Saari* 'Sziget' és *Vasikkasaari* 'Borjúsziget') 2. Kihagyásos (elliptikus) helynevek a finnbén mindazok, amelyek genitívusban merevedtek

meg. Ezek egy birtokos szerkezetet alkottak, amelyeknek második tagja leköpött: *Nurmiste* (Nurminenéké). Egy másik kihagyásos típus, mikor melléknévi igenév a helynév. Ilyenkor rendszerint egy jelzős szerkezet második tagja tűnt el (pl. *Zúgó*, *Csörgő* pataknevek, *Susogó*, *Égett* erdőnevek); 3. Elvont (absztrahált) nevek. Ide sorolja a szerző az olyan nominatívusi helyneveket, amelyek téves visszakövetkeztetés eredményei egy gyakran használt (pl. illatívusi) alakból. *Korösi*, amelyet a *Korosin* illatívusból vontak el, holott ez többes számú illatívus, és az igazi alapalak *Koroinen* volna; 4. Értelmező (epexegetikus) nevek. Ilyeneknek nevezi a szerző az olyan helyneveket, amelyekből nem derül ki, mire vonatkozik, és így később egy értelmező tag (-sziget, -erdő stb.) is járul hozzájuk, pl. *soarnastuoli—soarnastuolikivi* (szószék > szószékkő). 5. Az egyes és többes számú alapalakokkal foglalkozik; 6. Az összetett helynevek első tagja lehet főnév (*jänesnokka* 'nyúlfok'), melléknév (*jürkkäsär* 'meredek sziget'), névmás (*meriänsilta* 'a mi hidunk'), számnév (*üheksipuiinen* 'kilencfás'), igenév (*haisevalaht* 'búzló öböl') vagy határozószó (*alletiä* 'aláút'). A szerző foglalkozik még az összetett nevek alaki sajátágaival (genitívusos és nominatívusos összetételek); 7. A helynevek hangalakja az idők folyamán gyakran megváltozik, megkopik, a felismerhetetlenségig átalakul; 8. Elsődleges és másodlagos nevek. Előfordul, hogy egy város eredetileg valamely természeti tárgy nevét veszi fel, mint *Lahti* 'öböl', *Joensuu* 'folyótorkolat' stb; 9. Az íródéakok tudákoskodása és a népetimológia is „értelmesített” néhány helynevet, mint *Savulahti* 'füst-öböl' eredetileg *Savolahti* a *Savo*-törzs nevéből vagy a Helsinki városából ismert *Katajanokka* 'boróka-fok' előtagja a svéd *skata* 'hegy, csúcs' népetimológiás „értelmesítése”. Érdekes a Helsinki melletti *Huopalahti* 'nemez-öböl' nevének alakulása. Az eredeti finn *Haapalahti* 'nyárfa-öböl' nevet átvették a svédek *Hoplaks* alakban, majd ebből finnesedett vissza, de tévesen a *Huopalahti*. Érdekes, hogy az orosz *Carszkoje szelo* (Lenin-grád mellett) is orosz népetimológiának köszönheti nevét (< *Saarenkylä* 'Szigetfalu').

A negyedik fejezet a helynevek rétegződésével foglalkozik. Először a finn, majd a lapp, skandináv, szláv és alnémet eredetű személy- és helyneveket tárgyalja. A kötetet irodalomjegyzék, valamint név- és szómutató zárja le.

NISSILÄ műve jó összefoglalás. Nyelvi nehézségek miatt a magyar irodalommal nem ismerkedhetett meg, de sajnós mi nem is rendelkezünk ilyen névtani kézikönyvvel, azt meg nem lehet egy külföldi összefoglalástól megkívánni, hogy más országbeli részleteredményekkel is foglalkozzék. Természetesen számos közös probléma is adódik, noha a magyar helynevek és személynevek kialakulása egészen más társadalmi és történeti körülmények között történt, és nem is egyformán alakultak ki. A kutatásokra vonatkozólag meg kell állapítanunk, hogy bár a magyar helynévkutatás korábban indult fejlődésnek, és már sok érdekes eredményre tekinthet vissza, pillanatnyilag elmaradt a finn kutatások mai állása mögött.

Bár a személynevek és helynevek alakulásában sok közös vonás van, és igen erős a kölcsönhatás (a helynevek jelentős része tulajdonosáról kapja nevét, és a személynevek — vezetéknevek — egy nem csekély hányada város vagy vidék nevéből származik), mégsem tartom helyesnek az ilyen mérvű egybeolvasztást. A két névcsoport kutatásának és történetének problematikája a sok hasonlóság ellenére is sokban különbözik egymástól, és a teljes egybeolvasztás az áttekintést megnehezíti.

Bár találunk utalásokat egyes helynevek és személynevek földrajzi elterjedésére, szívesen láttunk volna néhány szemléltető térképet is.

Mindent egybevéve NISSILÄ műve igen hasznos könyv, amely nemcsak a finn névtan iránt érdeklődők kívánságát elégíti ki, hanem általában a névtan művelői is sok érdekest találnak benne.

KÁLMÁN BÉLA

HAJDÚ, PÉTER: **The Samoyed Peoples and Languages.**

Indiana University Publications, Uralic and Altaic Series. Vol. 14. Bloomington The Hague (1963). Indiana University—Mouton et Co. 114 l.

HAJDÚ PÉTER a szamojéd népek és nyelvekről szóló első összefoglaló tanulmányát 1949-ben tette közzé (Nyr: 73, 9—13, 64—68, 225—231, 336—340; MNyTK. 76). 1962-ben e tanulmány legnagyobb része teljesen átdolgozott és méreteiben is többszörösére bővített formában a szerző „*Finnugor népek és nyelvek*” című művének a szamojédokról szóló részeként jelent meg.

HAJDÚ könyve a kiadó és a szerző rövid előszavából, valamint 12 fejezetből áll. A fejezetek címei a következők: 1. A szamojédok felosztása, lakóhelye és száma (The Distribution, Habitat and Number of the Samoyeds) 1—5. l. 2. Szamojéd népnevek (Appellations) 6—7. l. 3. A szamojédok embertani vonásai (The Physical Anthropology of the Samoyeds) 8—9. l. 4. A szamojédok életmódja (Samoyed Customs) 10—27. l. 5. A szamojéd társadalom (Samoyed Society) 28—31. l. 6. A szamojéd vallás (Samoyed Religion) 32—36. l. 7. A szamojéd népköltészet (Folklore) 37—41. l. 8. A szamojédok története (The History of the Samoyeds) 42—52. l. 9. A szamojédok érintkezése idegen népekkel (Samoyed Contacts with Foreign Peoples) 53—56. l. 10. A szamojéd nyelvek jellemző vonásai (The Characteristics of the Samoyed Languages) 57—81. l. 11. A szamojéd nyelvek kutatása (Research of the Samoyed Languages) 82—88. l. 12. Könyvészet (Bibliography) 89—113. l.

Az első öt, valamint a nyolcadik fejezet lényegében szörszerint olvasható a magyarul megjelent tanulmányok megfelelő helyein. A többi fejezetben azonban sok az értékes és érdekes új anyag. A vallásról szóló rész a szamojéd népek sámánhitének alapvetően egyező és a későbbi fejlődés során kialakult különböző vonásait vázolja. „*A folklór*” című fejezet a szamojéd népköltészetéről ad megkapó képet. A főbb műfajok a következők: az epikus dal (a hősmonda és a meseszerű panaszdal), ivódal, lírai dal, mese, kozmogónikus, mitológikus monda, sámándal, találós kérdés. Legnagyobb művészi értéke az epikus dálnak van, amelynek az eszmei és művészi mondanivalója „ünnepléses komolysággal tölti el a hallgatóságot”. A szamojédoknak idegen népekkel való kapcsolatát a jövevényszavak tanulása alapján világítja meg a szerző. HAJDÚ — a szűk terjedelem ellenére is — áttekinthető képet tud adni a szamojéd nyelvek sajátosságairól. A nyenyec (jurák) és a szelkup (osztják szamojéd) leírása mellett röviden bemutatja az enyec (jenyiszjeji szamojéd) és a nganaszan (tavgi) nyelvet is. Az egyes nyelvjárások közti hangtani és szókincsbeli különbségeket példák illusztrálják. A szamojéd nyelvek közül a nyenyec és a szelkup jutott el az írásbeliség fokára. A 11. fejezet a közel negyedfélszázados szamojéd nyelvészeti és néprajzi kutatás történetét ismerteti. A bibliográfia a szamojédokról szóló nyelvészeti és néprajzi munkák, valamint az önállóan megjelent nyenyec és szelkup nyelvű kiadványok jegyzékét tartalmazza.

Térkép és képek nincsenek a könyvben. A csatolt sajtóhibajegyzékből több sajtóhiba helyreigazítása kimaradt. Így pl. a 30. lapon (alulról a nyolcadik

sor) a Sel'kup szó Enets-re, az 51-en (alulról a 14. sor) levő számadat 60 000-ről 6000-re javítandó.

HAJDÚ PÉTER könyve kiváló, végig lebilincselő, tudományos igényű rövid összegezése a szamojédokról való mai tudásunknak, amelyet a finnugrisztika és a szamojédok iránt érdeklődők nagy haszonnal és élvezettel forgathatnak. Egyedül azt említhetnők meg, hogy a szamojéd — lapp kapcsolatokra is utalhatott volna — legalább egy mondatban — a szerző, ha e kérdés tárgyalása nyilvánvalóan nem is lehetett célja tanulmányának.

MOLNÁR FERENC

Nyelvjárási adatok

Tyukod földrajzi nevei

Tyukod nagyközség az Ecsedi-láp szélén. Szabolcs-Szatmár megyén belül a csengeri járás tartozéka. Hosszanti, nyugat—kelet irányban fekszik, és elég nagy területen érintkezik délnyugaton Romániával. Tyukod határa 10 819 katasztrális hold. Ennek nagy része, 8645 katasztrális hold szántóterület, de mintegy kétharmada csak a láp lecsapolása után vált termőfölddé. Határának története valójában egy az Ecsedi-láp történetével.

A központi település mellett három tanya is létrejött: *Szalmaváros*, *Zsíros*, *Károlyi-kaszáló* (v. *Újtelep*).

Tyukod földrajzi neveit 1959-ben gyűjtöttem össze, de felhasználtam PESTY FRIGYES 1864-ből való kéziratot anyagát és MORVAI PÉTER 1937-ben megjelent cikkét is (MNY. XXXIII, 258), amely sok tyukodi dúllőnevet tartalmaz.

Tyukod területén korán létrejött az első település. A XII. századtól kezdve okleveles adatok bizonyítják létezését (MAKSAI: A középkori Szatmár megye. Bp., 1940. 233.). Először az 1181-i határjáró oklevélben szerepel *Tyukod* néven, majd az 1215-ből való Várad Regestrum *Ticud* alakban közli. Az okleveles adatok szerint előfordult még: *Thywkud* (Anjou Okl. II. 520); *Thykwid* (Károlyi Okl. II. 49, 132) alakban is.

Tyukod nevének alakulásában az *u > o* nyiltabbá válás (*Tyukud > Tyukod*), valamint a palatizáció (*Thywkod [iu] > Tyukod*) játszott szerepet (vö. BÁRCZI, Htört. 83). Alapszava: *tik* + *-d* kicsinyítőképző.

A XIV. században a régi falu mellé egy új település keletkezik, amely *Ete* nevű birtokosáról *Ete-Tyukodja* nevet kap (MAKSAI: i. h. *Etetykudya*, *Ethetywkodya*). A birtokos elhalásával megszűnt a birtokjelölés: *Ete Tyukodja > Ete-Tyukod*, s a név kihálásával értelmetlenné vált szóból lett *Eke-Tyukod*. 1395-ben már e település elnéptelenedett (SZIRMAY: „Szathmár vármegye fekvése, történeti és polgári esmérete”. Budán, 1809—10. II. 126), s a régi Tyukod település veszi át nevét egy időre. Az 1836-i egyházi jegyzőkönyv még *E. Tyukod*-ként említi, de később már ismét csak *Tyukod* néven szerepel.

Utca nevek

Adi Endre-köz (régen *Hajda*); *Adi Endre ut* (= *Báróukèrt*). *Alsóuszilonta* (= *Hunyadi ut*); *Alsóvasutucca* (= *Gyepsör*); *Árpád ut* (< *Sztálin ut* < *Fő ucca*, *Nagy ucca*); *Bajcsi-Zsilinszki ut* (= *Rákosi ut*); *Balog Menyhárt-féle sikátor* (= *Lenin-köz ut*); *Báróukèrt* (régen az Uray bárócsalád kertje volt, 1945 óta két utca épült itt párhuzamosan: *Adi Endre ut* és *Vasvári Pál ut*); *Báróu uttya* (bárói birtokra vezetett); *Bem ucca* (= a régi *Újsör* + *Vasut ucca*); *Bürgezd ucca* (= *Lenin-köz ut*); *Csengeri ut* (régen Csengerbe vezető földút, melynek egy szakasza mellett építkeztek, s ez ma a *Táncsics ut* nevet viseli);

Csòrdaut (legelőre vezet); *Dinnyefőüd* (dinnyét termeltek rajta. Ma *Kosut ut* néven ismert település); *Dóuzsa György ucca* (= *Méntelep ucca*); *Faluvég* (= *Bem ucca*); *Felsőüszilonta* (= *Rákóci ut*); *Főü ucca* (= *Sztálin ut* > *Árpád ut*); *Gépálmási ut* (gépállomásra vezető); *Hájda* (ismeretlen eredetű, ma *Adi Endre-köz*); *Hunyadi ut* (= *Álsóüszilonta*); *Kisucca* (= *Lenin ut*); *Kosut ut* (= *Dinnyefőüd*); *Lenin-köz ucca* (= *Lévai sikátör*); *Lenin ut* (= *Kisucca*); *Lévai-sikátör* (= *Lenin-köz ucca*); *Méntelep ucca* (az itt levő ménistállóról); *Nagy Móric sikátóra* (az itt élő személyről); *Nagy ucca* (= *Árpád ut*); *Patáj ut* (= *Gépálmási ut*); *Petőüfi ucca* (= *Gyepsör* + *Gépálmási ut*); *Pocvég* (disznóeledelként használt lápi póc [Umbra Kramerer = U. Canina + vég 'faluvég']. Ma az *Árpád* uthoz tartozik.); *Rákóci ut* (= *Felsőüszilonta*); *Rákosi ut* v. *telep* (= *Bájcsi-Zsilinszki ut*); *Szilonta* (*Álsó* + *Felső Szilonta*); *Sztálin ut* (= *Árpád ut*); *Táncsics ut* (= *Csengeri ut*); *Tébőjda* (sűrű veszekedésekről kapta nevét; ma *Szabadság tér*); *Vasut ucca* (Vasúthoz vezető = *Bem utca*); *Vasvári Pál ut* (= *Bárókért*).

Határnevek¹

+ *A mézsáros tanyája*; + *Apróüér* (vizenyős terület, melyen kis erceskék folydogáltak); *Árokhát* (sz. határárok mellett); *Bagjos* v. *Bagöjvár* (sz. sok bagoly tanyázott itt); *Bagoji legelőü* (*Bagoly* mellett fekvő); *Balogé* sz. *Balog Menyhért-té* (sz.); + *Bálint éger* (Személynévről elnevezett égererdő); *Báróü tagja* (= *Kis-tag*); *Begyese* (sz.); *Belsőükerekér* (sz.); *Belsőüszárosérhát* (sz.); *Belső túrmántanya* (= *Margit tanya*); + *Bivájfiredőü* (mocsaras terület, csak bivalyfogattal lehetett megközelíteni, s a bivalyok gyakran szekereüstül belefeküdtek a sárba, innen a neve); *Boddzásszer* (sz. Sok földibodza termett rajta); *Böjtör kértüye* (sz. családnév); *Bokörnád* (sz.); *Bonconfőüd* (sz. Régen legelő volt, s egy állatvész következtében elpusztult állatokat a helyszínen boncolták fel. *Boncol-Boncon: n—l > n—n vö.* PAIS: MNY. XLVIII, 204); + *Bondér lép* (ismeretlen eredetű); + *Bürgezd* (1257: *Bylgez*, Hazai Okm. VI, 91; 1461: *Bylgezd*; 1478: *Bilgezd*, *Bilgez*; KNIEZSA, MNépn. IV, 205. 1546-ban még népes település volt Tyukod határában. A XVII. században elpusztult, lakosai Tyukodra költöztek, róluk nevezték el a *Bürgezd* utcát. Neve fennmaradt a *Bürgezdiláp* v. *dülö* névben.

Szláv eredetű. < *Bélb-gozdb* 'fehér hegy, erdő'. Előfordult még Szilágy vm-ben is, *Bürgözd* formában. Vö. KNIEZSA: MNépn. IV, 205; + *Bürgezdiláp* (sz.); *Cigányok sirálma* (te. Népetimológia szerint sáros terület volt, ahol a vándorcigányok gyakran elakadtak, és sirtak.); + *Csalános*; + *Császár laposa* (családnévből); + *Csengeri délidülöü* (sz.); *Csengeri dülöü* (sz. Csengerbe vezető út mentén); + *Csengeri északi dülöü*; + *Csinálosak sörja* (a csalán népies nevéből); + *Csontosér*; *Debreceni lép* (sz. Debrecenből jött embernek adták bérbe); *Déli dülöü* (sz.); *Dinnyefőüdjája* (sz., tel.); *Döktér* (te. elhullott állatok temetője); *Döktéri dülöü* (sz. Dögtér melletti.) v. *Döktér tábla* (sz.); + *Élsöü égér goronca*; *Élsöü fördölöü* (sz. a háromnyomásos gazdálkodás emlékéét örzi); *Élsöü lapos* (sz.); *Érdöütábla* (sz. egyik sarkán kis erdő volt); *Érzsébet major* v. *tanya*; *Égér* v. *Égres* (sz. égererdő); *Északi dülöü* (sz.); *Falu főüggye*; *Farét* (vizenyős, bokros terület); + *Farkasos éger* (farkast találtak az égererdőben); *Főüdvári dülöü* (családnévből); + *Fürézne patakja*; + *Füzfa-*

¹ A zárójelben levő rövidítések: cs.: csatorna, gyü.: gyümölcsös, h: híd, k.: kaszáló, l.: legelő, sz.: szántó, te.: temető, tel.: település, lakott terület, u.: út, +: kihalt név.

domb; + *Ficfásér* (a rajta levő fűzfáról); + *Gátas cser*; *Góujás* (sz. Falucsúfolás eredménye; a szomszédos uraiakat neveztek gólyásoknak, s az Ura határára nyúló területet is így nevezték); + *Görcs égér*; *Gusztirét* (sz. keresztnévről); *Gyári tábla* (sz. 1945 előtt a Kálmán-major nevű tanyán szeszgyár működött, de a háború alatt felrobbantották. A tanya lakói elköltöztek, s a gyár helyén levő terület neve *Gyári tábla* lett. Két részből áll: *Kisgyári tábla*, *Nagygyári tábla.*); *Gyene tag* (sz. személynévről); + *Gyékényescser* (gyékénynövényzetről); *Halászóutóú* (sz. lápos, vizenyős hely volt, gyakran halat is fogtak benne.); *Hármadik fordulóú* (sz. *Urai forduló*. Úrával határos); + *Határszél* (sz.); *Hecki kertje* (sz); *Hegyves tábla* (sz. Alakjáról. Hegyesen nyúlik a Börveji határra.); + *Heléné* (helye és eredete ismeretlen); *Homoggödör tábla* (sz.); *Hosszuszér* (sz. PESTY; Mivel a leghoszabban nyúlnak a határban.). *Hörcsökfálva* (tel. Míg szántóterület volt, sok hörcsög tanyázott itt, később kiépítették, s a települést is tréfásan nevezték el. *Szalmavároshoz* tartozó utca.); *Igényelt* (sz. Az első világháború után a hatóságok által az igénylőknek kiosztott föld neve.); + *Illéskuta* (Illés nevű ember lapos fekvésű területe volt *Bürgezd* közepén.); *Ilona-tag* (sz. = Nagytag. Urai Kálmán báró feleségéről nevezték el.); + *Ivókut sörja* (1855: sz., k. helye ismeretlen); *Jakabrét* (sz., tel. Családnévből. Két részből áll: *Nagy Jakabrét*, *Kis Jakabrét*); + *Jánosi kizsüdlőú*, + *Jánosi nagy düllő* (Pontos helye ismeretlen. A Tyukod határában levő *Jánosi puszta* mellett terülhetett el. Ma a pátyodiakhoz tartozik.); + *Jánosi puszta*; + *Jász-las égér* (Csak MORVAY említi.); *Jékeji-tag* (sz. Jékey földesúrról); *Kájdí birtok* (sz. családnévből); + *Kaparás cser* (MORVAY említi.); *Kóúkmántanya*. (gyü. Kaufmann uradalmi birtoka volt); *Kádár tanya* (sz.); *Kálmán major v. tag* (Kálmán-nevű Urai báróé volt); + *Káposztaföld* (= *Homoggödör tábla*. Káposztát termeltek rajta régen.); *Károji kaszállóú* (tel. Régen kaszáló volt, Nagykárolyból jártak oda kaszálni, bérbbe adta a falu. 1945 után különböző uradalmi cselédek települtek le itt.); *Katolikus temető* (te.); *Kecskés* (sz. kecskelegelő volt); *Kelemen düllőú* (sz. családnévből) v. *Kelemené*; *Keleti düllőú* (sz.); + *Kenderásztatóú* (= Bonconföld); + *Kendészér* (pontos helye ismeretlen); *Kerekér* (sz. Területén beszélnek *Nádlókerekérről*, *Külső- és Belsőkerékérről*. 1864: *Kerekér-tó.*); + *Kerek kaszállóú* (Csak MORVAY említi.); *Kértája* (sz. 1864: *Kertalja*. Mivel a faluvéghez legközelebb esik.); + *Kettőshalom* (MORVAI); + *Kétútközi* (ismeretlen helyet jelölt); *Kétvájasközi* (sz. = *Halászóú*. *Kis- és Nagyvájás* közötti szántóterület.); *Kisasszonrész* (sz. Valamikor két kisasszony birtokában levő terület volt.); + *Kizsgyep* (gyepes rét volt); *Kizs György fojója*, *Kisjakabrét* (sz.); + *Kiskotymán*; (kátyús terület tréfás neve volt.); + *Kiskutyafás* (vö. *Natykutyafás*); + *Kisnyáras* (vö. *Nagynyáras*); *Kisperes* (sz. *Peres* melletti szántóterület.); + *Kisrét* (Pontos helye ismeretlen. Lápi terület volt.); *Kistag* (sz. = Báró tagja); + *Kistátom* (pontos helye és eredete ismeretlen); + *Kistövis* (sz.; k. 1864: *Kistövis düllő*. Ezelőtt igen sok kökénytövis termett rajta.); *Kisvájás* (cs.); *Kisvég* (tel. = *Pocvég*); + *Kizsziros* (sz. *Zsiros* melletti lápi terület neve volt.); *Klára major* (sz.; + *Jékeji tag*. Jékey László feleségéről.); + *Kóúdosok tanyája* (= *Méneskut*. A báró kertje előtt levő puszta térség. Itt telepedtek le régen a koldusok.); + *Komlóú* (Komlót termett, lápi terület volt.); + *Kóúrós* (sok vastagszárú gyomnövény termett rajta); *Kóúrósi csatorna* (cs.); *Kotra* (sz. 1864: *Kotra-tó*. A név eredete ismeretlen.); + *Kotymán* (a kátyú népies neve); + *Körtétova* (Helye és eredete ismeretlen. Csak MORVAY említi.); + *Közös égér* (Falu közös égererdeje volt. Pontos helye ismeretlen.); + *Közösök ajja* (sz., tel.

Közösen használt földterület volt. = *Közösök sörja*; *Kulágdülő* (sz. 1952—53-ban az ún. „kulákok”-nak a falutól távol eső részen adtak földet, s elnevezték *Kulágdülőnek.*); + *Kutyafás* (= *Farét*. Nevét a sok kutyafa: 'ramnus frangula' gyomnövény miatt kapta. Két részből állt: *Kiskutyafás* és *Nagykutyafás.*); *Külső kerekér* (sz.); *Külsősárosérhát* (sz.); *Külsőtűrmántanya* (tel. Turmán nevű birtokosáról. A határban volt, ezért kapta nevét, fsszehasonlítva a faluban levő *Belsőtűrmántanyával.*); *Lapostó* (sz. lapos fekvésű szántóterület, gyakran víz állt rajta.); *Lápi dülő* (sz.); *Lápóudal* (sz. = *Jékejtag*); *Márgittanya* (tel. = *Belsőtűrmántanya*); *Májvásgoronca* (sz. vadmalývás földhát); + *Mándi halma* (gyü. = *Staudinger tanya*); *Második földuló* (sz. = *Csengeri forduló*. Csenger felé eső.); + *Mérő nyilas* (Helye és eredete ismeretlen, MORVAY említi csupán.); + *Nagyégér* (= *Éger*); + *Nagyér* (= *Nagyérgoronca* = *Kecskés*); *Nagygyári tábla* (sz., vö. *Gyári tábla*); + *Nagygyep* (egyházi és községi kaszáló volt = *Szilonta*); + *Natyhalom*; *Nagyjakabré* (sz.) + *Natykaszálló* (= *Natykaszálló cserje*); *Natykizsgyula erdeje* (sz. régen erdő volt itt); + *Nagykotmán*; + *Natykutyafás*; + *Nagyláp*; + *Nagynyáras*; *Natytag* (sz. = *Ilona-tag*); *Natytagosi csatorna* (cs. a *Natytag* végében húzódik); *Natytagosi ut* (u.); + *Natytövis*; + *Nagyziros* (sz.); *Nádas* (sz. náddal sűrűn borított terület); *Nádlóykerekér* (sz. Télen *nádoltak*, nádat vágtak itt, s ebből alakult.). + *Nádudvari gujakut* (helye és eredete ismeretlen); *Nyilasok* (sz. nyilhúzás emlékéét őrzi); *Nyilasok sörja*; *Nyóuchóud* (sz. kb. nyolc holdnyi terület egy táblában); + *Óucskatőítés* (régí földhányás); + *Óucskavás* (a *Vájás* nevű csatorna első, kezdetleges része); *Orosz Ferinéje* (gyü.); *Ossán dülő* (sz. *Osán* nevű család melletti terület); + *Örvesi rész*; + *Pallagok sörja* (egymás mellett sorakozó terméketlen földdarabok közös neve volt); + *Pap égre* (a református lelkész innen kapta a tűzifát); *Papszeri* (sz. *Pap* nevű ember birtoka volt); *Pártosér* (tel., sz. lapos lápi terület magasabban fekvő része); *Peres* (sz. Tyukod és Porcsalma perlekedett érte, végül Tyukod nyerte meg a pert, s innen kapta nevét e terület. Két részből áll: *Kisperes* és *Nagyperes.*); *Pécsi tag* (sz. Pécsi László birtoka volt.); + *Piskáros* (ismeretlen helyű és eredetű); + *Piskáros környéke*; *Pörcsalmi földuló* (= *Első forduló*. Porcsalmával határos.); + *Ravaszer* v. *Ravaszerhát* (sz. A helyi magyarázat szerint egy család é r volt ott, amely gyakran hirtelen elöntötte ezt a területet. Ennek magasabban fekvő részét nevezték *Ravaszerhátnak.*); *Ravaszyuk* (sz.); *Rádijé* (sz. *Rádi* nevű család területe); *Református temető* (te.); *Rekettýs* (sz. rektettye bőven termett itt). + *Samu égre* (Csak MORVAY említi.); *Sarkadi birtok* (tel., sz. családnévből); + *Sáncárok* (a régi falut körülvevő csatorna); *Sárosér* v. *Sárosérhát* (sz. Sáros terület volt, s magasabb része *Sárosérhát*. Két részből áll: *Belső- és Külsősárosérhát*); + *Sásaspapégre* (a református lelkész égererdeje, mely sással volt tele); + *Sáságy* (sással borított terület); + *Sáságyi csatorna* (*Sáságy* mellett). + *Simi láp* (Helye és eredete ismeretlen.). + *Sóuskővőgy* (Csak MORVAY tesz említést róla.). + *Sóustengér* v. *Sástengér* (= *Sóutengér sörja*); *Stóuzingér tag* (= *Mándi halma* gyü. *Staudinger* nevű földbirtokosé volt); *Szálmaváros* (tel. 1920 óta létező tanya a lápi területen. 1945 óta épült egy népes utcája: *Hörcsögfalva*); *Szárkatag* (sz. *Szarka* családnévből) *Szárvidi kaszálló* (sz. birtokosáról nevezték el); *Szigettábla* (sz. Vizenyős, vízállásos hely volt, s a dombos részek szigetként emelkedtek ki.); *Szilakszer* (1. szilfával borított terület volt); + *Szilasszerájja* (A *Szilakszer* melletti terület lehetett.); *Szilontasi hid* (h. a *Szilontáról* a *Vájáson* keresztül vezet); *Szoták dülő* (sz. a dülő első illetve szélső földdarabjának tulajdonosa nevérol);

Tiborut (Nagykárolyba vezető földút, melyen először Gróf Károlyi *Tibor* jött keresztül. Ő is csináltatta.); + *Tizpallag* (a parlagon heverő földek hozzávetőleges neve.); + *Türmán hid* (h. a Vájáson levő híd a *Külsőturmántanya* mellett); *Türmántag* (sz. *Külső- és Belső-turmántanya*, valamint az ezekhez tartozó szántóterület összefoglaló neve); *Türmán uttya* (u. *Turmántag* mellett elhaladó út); *Újtelep* v. *Újsőr* = *Károji kaszáló*. 1945 óta egymás után épültek itt az új házak.); *Uraji düllő* (sz. Urával határos terület); *Vadaskèrt* (sz., tel. A báró fákkal telepitette be ezt a részt, állatokat akart ide hozatni, de csak terv maradt.); *Vakarcsdüllő* (sz. családnév); + *Varádistó* (sz. < *Varadics*. Ismeretlen eredetű növénynév + *tó*. Vö. BARLAY: MNy. XLIV, 152); *Vasuti düllő* (sz. vasút mentén elterülő szántóföld); *Vájás* (cs.); + *Vén tiszta* (helye és eredete ismeretlen.); + *Vicu, zohogó* (sz. egy sebes folyású patakocska zuhogott, csobogott előtte); *Zséderérhát* (I. 1855: *Zséderér és környéke* k. 1864: *Zséderidüllő*. Hajdan a *Zsedéri* család birtoka. *Zséder* ~ *Zsedér* családnévből keletkezett tényleges birtoklás alapján.); + *Zsidógyasszongoronca*; *Zsigóidüllő* (sz. A földdarab végén lakó *Zsigó Zsigárol*.); *Zsiros düllő* (sz. főként zsirosiak használták); *Zsiros* ~ *Zsiros tanya* ~ *Zsirospuszta* (tel. A láp ezen részén a víz felszíne mindig olajosan csillogott. Innen ered a név.).

DEBRECZENI ILONA

Ömböly földrajzi nevei

Ömböly (*Ömböj*) Szabolcs-Szatmár megye délkeleti részén fekszik a román határszélen. Régen a Romániában levő Szaniszló község határához tartozott. Károlyi birtok volt, két részből állt: Ömbölyből és Zsuzsánna ~ Zsuzsanna majorból. A két település mintegy három kilométernyire van egymástól. Ömbölyön a század elején egy erdőszlak, régebben egy csárda állt, a *Zömböji csárda*. Zsuzsánna volt a gazdaság központja. A Károlyiaknak még egy majorja volt a közelben, ezt a lakosság *Karój*-nak hívja, most Romániához tartozik. 1947-ben Ömbölyt és Zsuzsánna majort *Ömböly* néven önálló tanácsú faluvá vonták össze. *Ömböly* középkori falunév volt, ezért kapta az új falu ezt a nevet. *Ömböjnek* ~ *Nagyömböjnek* most a volt Zsuzsánna majort nevezik, a régi Ömbölyt pedig *Kisömböjnek* hívják. A Zsuzsánna major a Károlyi családnak arról a tagjáról kapta a nevét, aki a múlt század végén örökölte ezt a birtokot. A falu lakóinak száma 1964-ben kb. 1100 fő, határának nagysága az 1956. évi adatok szerint 4350 katasztrális hold (Magyar városok és községek. Bp., 1958.). A terület nagyobb része erdő. A földrajzi neveket Bige József, Somogyi Mihály és Korán János közlése alapján gyűjtöttük össze 1964-ben.

Belterületi nevek

A régi majorban utcanevék nem voltak. Magát a majort *Zsuzsánna* ~ *Zsuzsanna* majornak, vagy egyszerűen *Zsuzsánnának* nevezték. A gazdaság centrumát *Major központnak* hívták. Ma ez a *Szabaccság tér*. A településen átmenő utakat arról a községről nevezték el, amelybe az út vezetett. Előfordult, hogy ugyanannak az útnak két neve is volt: egyik a major mellett levő falu, a másik pedig egy távolabb fekvő nagyobb helység nevéből eredt. Így például a *Bélteki út* és a *Debrecenyi út* egy országút neve, mert Bélteken kereszt-

tül vezetett Debrecenbe. A szomszédos falvokról kapta a nevét a *Penészleki ut*, a *Piricseji ut*, a másik Károlyi birtokra vezetett a *Karóji ut*, ma: *Vöröshadsereg ut*. Nagykárolyba lehetett menni a *Natykároji uton*; ennek másik neve: *Kettőskörtefa*. Még ma is megvan az a két vadkörtefa, amelyről elnevezték. Ma már természetesen több utcája van Ömbölynek, ezek a névadás mai szokásai alapján születtek. Ilyenek: *Dóuzsa ucca*, *Hunyadi ucca*, *Fenyves ucca* (kis fenyves mellett vezet); *Kosut ucca*, *Lenin ucca*, *Petőüfi ucca*, *Rákóüci ucca*, *Iskola tér* (régén: *Csikóü karám*). A belterületen van a *Szárítóü telep* (dohányt szárítanak itt), és a *Szezyár*, ez azonban ma már csak raktár.

Külterületi nevek¹

A régi uradalom gazdálkodási formáját őrzik az ilyen elnevezések, mint *Belső egyes*, *kettes*, *hármás*, *négyes*, *ötös*, *hatos*; *File mezeji egyes*, *kettes*, *hármás*, *négyes*, *ötös*, *hatos*; *Gyilkos egyes* stb.; *Ömböji egyes* stb.; *Mácsaji egyes* stb. Ezeket a táblákon ~ forgókon belül természetesen a kisebb területeknek is van nevük.

Almás düllőü (Düllőút Kisömbölyben. Egyik részén almafa van.); *Amerikaji hid* (Amerikából hazajött ember építette.); *Aporházi ~ Porházi alá* (Erdei út), *Árva riész*, sz. (A Filemező egyik része); *Bagojlesőü* (Domb az Amerikai hídnál. A tetejére baglyot tettek ki csaléteknek. Rászálltak a sasok, és akkor lőtték le őket.); *Baji riész*, e. (A Csere-erdő része. "Bajiné lakott az erdőü mellett."); *Báránlegelőü*, e. (Tavasszal ezen legeltették a kisbárányokat. 1934-ben fenyőfával ültették be. Most már *Fenyves*-nek is hívják.); *Belsőü ~ Belsőü fordulóü ~ Belsőü terület* (=Ömbölyi forgó) sz., l., k. (A majorság középső részén volt); *Biélteki hid*; *Bitang*, e. (Sűrű, bozotos erdőrés. Két része van: *Kisbitang* és *Nagybitang*.); *Cifra ~ Cifraji riész*, e., sz., l. (80—90 hold terület a Belső kettesben); *Cigántisztás* (Tisztás a kisömbölyi erdőben. A szénégető cigány sokáig égetett itt szenet.); *Csere ~ Csere erdőü*, e. (500—600 hold erdő, 3/4 része a határon túl van. Részei: *Baji riész*, *Tótkaszálóü*, *Kőrösös*, *Gujakut*.); *Csemetekert* (Régi neve: *Ozonnázóü*, l. ott.); *Csillagdöglőü*, e. (A főerdész Csillag nevű lova itt döglött meg); *Csikóü karám* (Valamikor a csikók karámja volt ezen a helyen, ma *Iskola tér*); *Csomaköz*, sz., e. (A román határ mellett van. Itt van Kisömböly.); *Döktüer* (Az elhullott jószágokat ássák el ide. A Bélteki hídnál van.); *Égetház ~ Égetházi riész*, e. (Régén szántó volt, most fenyőerdő. Leégett az ott levő kerülőház, arról nevezték el.); *Farkasház* e. (Egy Farkas nevezetű kerülő háza volt.); *Fényi erdőü*, e. (Régén Fény községhez tartozott. Mondják *Ligeti erdőü*-nek is, mert Aporliget felé esik. Részei: *Bitang*, *Gyula szobor*, *Hóütember*, *Kistrenk*, *Körmeji erdőü*, *Kenderásztatóü riét*, *Natykunyhoüü*, *Natytrenk*, *Péterakasztóü*.); *Fenyves*, e. (vö. *Báránlegelő*); *File ~ Füle ~ Filemezőü ~ Fülemezőü*, sz., e. (Aporliget és Piricse között terül el. Hat forgóra volt osztva.); *Forrási fojás*, cs.; *Fő alá* (Nagy nyiladék a kisömbölyi erdőben); *Fucskóü főüggye*, sz. (A gazdájáról kapta a nevét); *Furujás*, e., sz.; *Füleji fojás*, cs.; *Gujakut*; *Gyilkos*, sz., e. (Penészleken van egy *Gyilkos tanya*. Ebben lakott egy kerülő, akit Tamás és Fülöp betyárok elevenen megnyúztak, mert elárulta őket. Az ömbölyi határ erre eső részét nevezték el a tanyáról.); *Gyula szobor*, e. (A Fényi erdő része. Egy vadászat alkalmával Hír Gyula tanító lába között elszaladt egy vaddisznó. A tanító annyira megijedt, hogy beletett a nadrágba.

¹ A művelési jellegre utaló rövidítések: e.: erdő, cs.: csatorna, gy.: gyümölcsös, k.: kaszáló, l.: legelő, r.: rét, sz.: szántó, szö.: szőlő. Az *ë* betű félhangzós, félhosszú zárt e-t helyettesít.

A következő vadászatkor az urak ezen a helyen derékba kettéfűrészelték egy fát, a kergét lehántották, s ráírták az emlékezetes eseményt.); *Hóusztrasz*, e.; *Hóuttember*, e. (Egy tót vándor csipkeárust találtak itt megölve, itt is temették el.); *Huszonhatos*, e., k. (26 hold nagyságú terület a nagyömbölyi erdőben); *Kátyóú r.*; *Karóji óudal* (A határ *Karój* felé eső része); *Kenderásztatóú riét*, r.; *Kereszthegy*, e. (Nagyobb domb, kereszt volt rajta, bójtben itt imádkoztak.); *Kéthóúdasok*, sz. (1945-ben, a földosztáskor mindenkinek két hold földet mértek itt ki); *Kettőú híd* (Régen két híd volt, ma már csak egy van.); *Kettőú sorompóú*, e.; *Kisbitang*, e. (vö. *Bitang*); *Kislegelőú*, l.; *Kispusztás*, sz.; *Kis-tanya* (14 taksás család lakta); *Kistrenk*, e. (L. *Natytrenk*); *Korán alé* (Korán földjére vezető út); *Kör*, e. (Egy hold kör alakú akácos volt.); *Körmőú*, *Körmeji erdőú*, *Körmeji riész*, e.; *Körösös*, e. (Körisfa van benne); *Középforgóú*; *Kuni háza* (Erdészlak a nagyömbölyi erdőben. Kuni nevezetű erdőszről van elnevezve.); *Libatojóú*, r. (A vadlibák tojnak ezen a helyen.); *Ligeti erdőú*, e. (vö. *Fényi erdőú*); *Mácsa ~ Mácsaji forgóú* (A Mácsai hármás, négyes, ötös szántó, a többi erdő. Vö. *Csere*.); *Messzilátóú erdőú*, e. (Háromszögelő volt benne, már lebontották.); *Ménesakol* (Juhászok laktak); *Nagybitang*, e. (vö. *Bitang*); *Natykunyhóú riész*, e.; *Nagylegelőú ~ Nagylegellőú*, l.; *Nagyömböji erdőú ~ Ömböji erdőú ~ Zsuzsannaji erdőú*, e.; *Nagyritkás*, e. (Nagy tölgyek vannak benne.); *Natytrenk*, e.; *Ozsonnázóú ~ Ozsonnázóú riész* (=ma: *Csemetekert*. Régen az uraság itt rendezte majálisait, kirándulásait.); *Ömböj ~ Ömböji forgóú*, sz. (vö. *Belső*); *Ömböji erdőú*, e. (=Nagyömböji erdőú, *Zsuzsannaji erdőú*); *Öthóúdasok*, sz. (1945-ben öt hold földet mértek itt az embe-reknek.); *Őúrház riész*, e.; *Pap Jani föld*, sz. („*Pap Jani kanász vóú*”).); *Pap Jani kut*; *Péterakasztóú*, e.; *Pikét alé*; *Porházi ~ Aporházi alé* (Erdei út); *Repülőú híd* (Először csak egy fa volt átfektetve a víz fölött; ma már állandó híd, de a régi neve megmaradt.); *Róúkahegy ~ Róúkahegyi tábla*, e., sz., l. (Itt sok róka volt az erdőben.); *Rutkaji erdőú ~ erdeje*. (1952-ben ültette Rutkai); *Sármán ~ Sármánhegy ~ Sármánhegyi riész*, e. (Sármán nevű ökör itt pusztult el, erről kapta a nevét); *Sóús alé* (A határhoz vezető dűlőút. A háború után ennek a végében csempészték a sót Romániából.); *Srádi* (gazdájáról nevezték el. Ma már Kuli nevezetű lakja.); *Svápkaszálóú*, sz. (Régen kaszáló és legelő volt. Svábok kaszálták. A környéken Fény, Csanáros, Kaplony és Káplánd községekben svábok is laktak.); *Sziénási híd* (Az erdőben lekaszált szénát itt tárolták.); *Sziénüs kert*; *Szilvás dűlőú*; *Szőűlőú*, e., sz., gy.; *Szőűgujalapos*, sz., szö. (Az üszögulya járt ide legelni.); *Templomí domb* (Valamikor kápolna állt rajta); *Tóútkaszálóú*, k. (Mindig ugyanaz a tót ember kaszálta. Nevezik még *Zsukán kaszálóú*-nak is.); *Tömös ~ Tömösi riész*, l., sz., e. (Valamikor vízállás volt); *Zárt kert*, szö. („*Garágygyával van bekerítve*”).); *Zsukán kaszálóú*, k. (vö. *Tóútkaszálóú*. *Zsukán* nevű emberről van elnevezve.); *Zsuzsannaji erdőú*, e. (vö. *Nagyömböji erdőú*).

JAKAB LÁSZLÓ

Szalmatercs földrajzi nevei

Szalmatercs Nógrád megyében a szécsényi járásban fekszik. Területe 1960-ban 1323 katasztrális hold, lakóinak száma szintén az 1960-as népszámlálási statisztika alapján 568. A szomszédos községek északról nyugat felé haladva: Piliny, Endrefalva, Magyargéc, Karancsság, Karancskeszzi. A Salgó-

tarján—Szécsény—Balassagyarmat útvonal szeli át. Vasútállomása nincs, legközelebbi állomások Salgótarján és Szécsény. Ezekről a helyekről autóbusszal közelíthető meg.

A falu névének eredete nincs pontosan tisztázva, a szájhagyomány két, sőt három változatot is megőrzött. A falu első név szerinti említése 1368-ból való, *Zalmaterch* alakban. A későbbiek folyamán még *Zalmatercs*, *Zalmathyrcz* alakban jegyezték fel. A község 1864-ig kétrekeszes volt: az egyik *Szalmatercs*, a másik rekeszt változatos nevekkel jelölték: volt az *Kistercs* és *Kisszalmatercs* nevű, az egyesülés időpontjában pedig a *Pusztatercs* név jelölte e részt. Az egyesülés utáni egységes név a ma is használatos *Szalmatercs* lett. Az eredeti falu ezek közül egyiknek a helyén sem volt, hanem a mai falu északi oldalán, kissé távolabb attól. Ennek az emlékét őrzi a *Pusztafalusi oldal* földrajzi név.

Szalmatercs a Zách nemzetség ősi birtoka volt, majd ezek utódai után köznemesek birtokolták a falut. Ma tsz-község.

A falu a palóc nyelvjárasterülethez tartozik, jellemző nyelvi sajátosságai: illabiális rövid *á*, labiális hosszú *ā*, a zárt *ě* fonéma, gyakori a palatalizáció — különösen jellemző a palatális *l' = ly*. Szalmatercsről eddig semmiféle közlés nem jelent meg.

Belterületi nevek¹

Falurészek: *Báksá*: az itt lakó birtokos családról, *Tugár*: ismeretlen eredetű. — Épület: *Fehér Ló kocsmá*: fehérre meszelt ivóház. — Utcanevek: *Adi Endre uccá*, *Aráj János uccá*, *Béke úttyá* — a Baksa alsó sor, *Dózsá György uccá*, *Kosút uccá* — a közlekedési főút, *Május égy uccá* — a Baksa felső sor, *Petőfi út* — a *Tugár*, *Rákóci út*.

A külterület földrajzi nevei

Alsó-Szállás (sz). A faluban régen bánya volt, és a bányászok előbb ezen a területen telepedtek le. Számuk szaporodásával azonban a terjeszkedés folytatódott, s annak a későbbi településnek Felső-Szállás nevet adtak.

Árnyék-Hollós (sz) a Hollós északi (árnyékos) része.

Bágvőgy (sz, l) szintén a madarakról elnevezett völgyeszerű bemélyedés.

Báksá (régebben szántó, ma település — régi birtokosáról).

Bárátok úttyá (sz, r). A Szécsényben lakó ferencesek ezen az úton jártak az északabra fekvő falvakba.

Bányabérc (sz). Karancskeszi Bányapuszta nevű határrészével szomszédos terület.

Benyúlló (sz) erdők közé benyúló szántásra alkalmas terület.

Bérvás vagy *Borotvás* (sz) rossz talajminőségű, rosszul termő terület.

Borotvási lápos (sz) az előbbi szomszédja, annál laposabb rész.

Borzágos (sz, és akácós) sok benne a *borzág* nevezetű növény.

Bulgár erdő (az 1911-ben betelepülő Nyitra megyeiek erdőrésze. A „bulgár” a nyitraiak mellékneve).

Csápás — út.

¹ Művelési jellegre utaló rövidítések

á.: árok, *e.*: erdő, *gyü.*: gyümölcsös, *h.*: hegy, *l.*: legelő, *p.*: parlag, *r.*: rét, *sz.*: szántó, *sző.*: szőlő. +: ma már nem élő földrajzi név.

Csērésódal (sz, sző, gyü) a régen itt termett jellemző növény és a terület térszíni formája határozta meg.

Csērēstető (az előzőhöz hasonlóan alakult név).

Csomájáró vagy *Csomārā jāró* (sz) a karancssági Csoma nevezetű pusztával határos terület.

Cigāmpáták (a partján lakó cigánycsaládról).

Cigghíd (a patakon a cigányház mellett épített híd).

Dijőja (sz) valaha diófa lehetett itt.

Dobos (sz, r) ismeretlen eredetű.

Döktér (l) elhullott állatok elföldelésére kijelölt hely.

Döktér ódál (l, p) az előzővel szomszédos terület.

Erdő

Erdő teteji (sz) hegy tetején, az erdő felett elhelyezkedő szántóterület.

Fehérföd (sz) a föld színe miatt.

Fehérfödök álatyyi híd (fából készült átjáró az előbbi névvel jelölt területen végigfolyó vízmosás felett).

Felső-Szállás (sz, l) *L. Alsó-Szállás*.

Folyās (sz) hegy alatt fekvő lapos terület, gyakori itt a vízfolyás.

Folyāsi híd (a Folyás területén levő vízmosás fölé épített átjáró).

Gātās rét (r) a kertektől kerítés (gát) választja el.

Görbe-Nyílās (r) alakja és talán a nyílasosztás emléke miatt.

Hāgymās állya (sz) az előbbinél laposabban fekvő terület.

Hāgymās páták (a *Hāgymās* területén folyik keresztül).

Hāgymāsi híd (híd a *Hāgymās* patakon).

+ *Házikó bérc* (A *Klára bérce* régebbi neve. Ma már e név nem él, csak az 1777-ből fennmaradt térképről olvastam le.)

Hētytető (sz, l) fekvése, természeti adottsága szabta meg a nevét.

Hollós ódál (sz) hollók tanyáztak rajta.

Hollós kút (a Hollós területén van).

Hollóskútyi híd (szomszédsága miatt).

Hollós réttye vagy *Hollós réttyi* (r) fekvése, gazdasági minősége alapján.

Hosszú-Csērēs (sz) a régi cserfákról és a parcellák hosszúságáról.

Ibolyās-pusztá (sz, l) a növényről.

Kāvicsos tető (természeti fekvése és talajminősége alapján).

Kendérfödök (sz) az ott termelt növényről.

Keregdomb (sz, gyü) alakja miatt.

Kertállya rét (r) a falu déli részén, közvetlenül a házakhoz tartozó kertek alatt terül el.

Kertfelyi földök (sz) a falu északi oldalán levő kertek szomszédságában elterülő szántóföldek.

Képódál (sz) az itt felállított keresztrol, amit errefelé *kép*-nek neveznek.

Kizsdobos (sz) a Dobos szomszédja.

Kiscsápās — út.

Kishíd (mérete miatt).

Kis-Hollós (sz) az állatokról és méretéről.

Kis-lāpā (sz) mély fekvésű, kis kiterjedésű terület.

Kis-Ortās (sz) kis területű erdőirtás (*ort* 'irt').

Kis-Ortāsi kút

Kisrét (r) kis területű rét.

Kistāblā (sz) kis, majdnem pontosan négyzet alakú terület.

- Klārà bérc* vagy *Klārà bérci* (sz) a régebben *Házikó bérc* névvel jelölt terület mai neve — egy Klára nevű leányt innen raboltak el a törökök. (L. + *Házikó bérc*.)
- Köröshégy* (e) növényzetéről és térszíni formájáról.
- Köröshégy állya* (sz) szomszédsága és térszíni formája miatt.
- Közébdöllő* (sz) két dűlő között elhelyezkedő harmadik dűlő.
- Körtélyes* (sz) növényzetéről.
- Lápos-Csérés* (sz) a térszinforma és növényzete miatt.
- Lápá döllő* (sz) mély fekvésű, lápos terület.
- Lucernās* vagy *Luternās* (sz) az állandóan itt termelt növényről.
- Mágoshégy állya* (sz, l) elhelyezkedése miatt.
- Mágoshégy* 'Magashegy' (l, e, sz) természeti adottságok miatt.
- Málomszög* vagy *Málomszög* (sz, r) régen malom állt itt.
- Meredék-Hollós* (sz) állatok és a természeti viszonyok alapján.
- Mélylápá* (sz) vizes, lápos terület.
- Ménéspatak* (Régen ebből itatták meg az uraság ménését. Ezt a patakot jelöli a *Cigánypatak*, *Nagypatak*, és *Sáspatak* név is.)
- Ménésállya* (r) közvetlenül a patak mellett húzódik végig.
- Náty-Csápās* — út.
- Nátyhid*
- Náty-Hollós* (sz) az állatvilág és mérete határozta meg nevét.
- Nágylápá* (sz) a falu határában a legnagyobb, összefüggő, vizes, lápos mocsaras rész.
- Nágy-Nyilas* (r, sz) mérete és a nyilasosztás emléke miatt.
- Nágyortās* (e, sz) nagy területű erdőirtás.
- Nátypatak*
- Nágyrét* (r) méret- és gazdasági minőség meghatározta név.
- Náty-Szöllő* (sző, gyü) nagy területe és az itt termelt növény miatt.
- Nétyhátār* (sz) négy község határa találkozik e helyen.
- Nétyhátār állya* (sz, l, r) elhelyezkedése miatt.
- Nyārós* (sz) talán sok nyárfa volt itt hajdanán — ezt nem tudta biztosan egy adatközlő sem.
- Ortās* (sz) az időben legkésőbbi erdőirtás neve.
- Pállág* (l) műveletlen földdarab.
- Pállágrá járó* (sz) a Pallaghoz vezető út mentén elterülő szántó.
- Pátákrá járó* (r) a patak partjánál véget érő (oda „*kijáró*”) rét.
- Pāst rét* — libalegelő.
- Pípáhégy* (alakja és talán építőanyaga — vörös és sárga agyag, amit pipa-készítésre használnak — miatt.
- Poncá* (sz) a név eredete ismeretlen.
- Pusztáfälusi ódāl* (sz, e) a falu régi helye, mely az elköltözés után puszta [= üres] maradt.
- Pusztáfälusi hid*
- Pusztáji kendērfődek* (sz) a pusztatercsi részen kizárólag kender termő terület.
- Rájkó hégy* (e, l, p) cigánygyerekek — a rajkók — jártak ide játszani.
- Répāsvőgy* (sz) természeti adottsága és az ott termelt növény alapján adott név.
- Rövīt föld* (sz) mérete miatt.
- Rövid rét* (r) mérete és gazdasági minősége alapján.
- + *Rókalikak* (ma már nem élő földrajzi név).
- Sāncrét* (r) sánc — árok — húzódik rajta végig.

Sāspáták (a patak partján dúsan termő növényről).
Sāsás rét (lápos rét, még a sás is gyakran kinő rajta).
Sűtt reték (sz, e) napos oldalon fekszik. Nagy meleg esetén mindenféle növény kiég belőle.
Sűrő 'Sűrű' (sz, l, e) sűrű, bozótos hely.
Süvegésék (sz) hegyesre kifutó alakja miatt.
Szárdóka (sz, p) ismeretlen eredetű.
Szöllőhegy (sző, p) az itt termelt növényről.
Szöllők állya (sz) az előbbi névvel jelölt terület mellett.
Szök-Hollós (sz, r) az állatvilág és alakja szabta meg a nevét.
Szőgrét (alak és gazdasági minősége alapján nevezték így).
Teknyő (sz) teknőre emlékeztető alakú bemélyedés.
Teknyő-Hollós (Bemélyedés a Hollósok területén).
Téglaház (sz, p) hajdanában a téglaegetés itt történt.
Temetőhegy (e) a hegy lankás oldalán elhelyezkedő temetőről.
Tócsika (h) a névadás oka ismeretlen.
Tócsika állya (sz) elhelyezkedése miatt.
Tócsika tető (hegytető) az előtag eredete ismeretlen, az utótag térszíni formát jelöl.
Tulok pállágja (sz). A név első tagja a birtokos nevének őrzője, a második tag pedig azt jelöli, hogy a gazda nem művelte rendesen a földjét.
Úrbérésségi erdő (e) a földosztás során az úrbéresek erdőrészét itt adták ki.
Várnyúvögy (sz, l, e) az állatvilág és a térszinforma miatt.
Zsidókert (beépített terület). Az egész zsidócsaládot itt, saját portájukon ölték meg.

TÓTH KATALIN

Adalékok a mérai ruházat műszókincséhez

Azon a vidéken, ahol a népviselet máig is megmaradt, számos olyan öltözékdarabot viselnek, amely a népi műveltség sajátos termékének tekinthető. Ezek az öltözékdarabok nagyrészt nevükkel együtt őrződtek meg napjainkig, de vannak olyanok is közöttük, amelyeknek már csak a nevét ismeri a ma élő lakosság. Tudják, hogy nagyapáink még viselték, ők maguk azonban vagy gazdasági okok, vagy a divat miatt más ruhadarabbal cserélték fel.

A városi divat hatására mindenütt, és így a Kolozsvártól nem messze fekvő Méréban (Kolozsvár tartomány, Kolozs rajon) is fokozatosan teret hódítanak a gyári ruházati cikkek. De Méréban mint a kalotaszegi népviseletet őrző tájegységnek egyik legkeletibb falujában még eléggé őrzik a hagyományos öltözetet.

Jóllehet a városi ruhadarabok neve már nagyrészt ismert közöttük, ők maguk még nem, vagy csak kis számban viselik azokat. Éppen ezért a városi ruhadarabok nevét csak abban a mértékben tüntetjük fel műszójegyzékünkben, amilyen mértékben elterjedtek. Úgy gondoljuk, hogy a név ismerete még nem elegendő ok arra, hogy valamely falu lakosságának ruházati műszókincsébe bekerüljön.¹

¹ Szójegyzékünk anyagát GÁLFFY MÓZES gyűjtötte 1942-ben, és CSÁK LÁSZLÓ egészítette ki 1956-ban. A két gyűjtő megfigyelései azonosak a ruhadarabok, minták használatában és névhasználatában említett változás tekintetében.

Célunk az, hogy a Mérában használt ruházati cikkek műszókincsét és az ezekkel szorosan összefüggő cselekvések szóanyagát szótárszerűen összefoglaljuk. Az egyes címszók végén közlünk első pillantásra talán nem is oda tartozónak látszó példamondatokat is. Ezt többnyire vagy a címszóban megjelölt ruhadarab részét, vagy az öltözködéskor való együvé tartozást jelölő szó miatt tettük.²

A szavak általánosan ismert köznyelvi jelentését csak abban az esetben közöljük, ha anyagunkkal kapcsolatban van. Például az *áll* ige igen általánosan ismert köznyelvi értelmét nem közöljük, hanem csak a ruházatkodással kapcsolatos 'illik' és a nyelvjárásban sajátos jelentésben élő '(szűkön) van' jelentését, jöllehet a nyelvjárásban is ismeretes az általános köznyelvi értelem. A jelentés után N. jelzéssel néprajzi vonatkozású észrevételek következnek, majd fonetikus jelöléssel a példamondatok. A ma általánosan használt szavak előtt semmilyen jel sem áll. Az egyes címszók elé tett + elavult ruhadarabot, a o ritkán használt nevet jelöl.

áj 1. valamely öltözékdarab alsó része, 2. a bagazia díszes alsó része: *Elrontottuk a bagaziját, levettük az áját. Ráncos az ajja* (ti. a bagaziának).

ajjas aljjal ellátott: *Esz kék, sárga s mindemféle ajjas.*

alatta ül dolgozik rajta: *Hamár megvaygon* (ti. a szedés), *ha alatta ülünk. Há ha alatta ülünk!*

áll 1. illik, 2. van: *Nem állott jól a fijatal menyecske kendője* (s azt mondta), *husz ki magat, hoty kapjon a szem a szemeten!*

+ *álszoknya* ~ *ásoszoknya* Unterrock (l. *szoknya*).

+ *ánglijaposztó* színes posztó, melyet díszítésre használnak: *A* (harisnya) *zsebe tizenétyesoros, kutyásom vót ánglijaposztó; piross és más töpféle színü.*

aprógyöngy gombostűfej nagyságú színes üvegyöngy. N. Főleg kötény ráncolására varrt hímzés díszítésére használják.

+ *aszaj* a condra oldalának alsó szélén levő betoldás (l. *condra*).

asszonyos asszonyok által viselt ing: *Asszonyost hörd. Egy rendes, két rendes asszonyos.*

asszonyosing asszonyoktól viselt vállfő nélküli ing: *Az asszonyosink két-soros kötises.*

asztalláb szorzásjel alakú varrásminta: N. Lepedő és kendő szélében szálvonnással van varrva, kötényszedésben, gyöngyből: *Nity foglalos az asztallábbal. Ez az asztallábja neki. asztallábas asztalláb-mintás* (l. *rozsás*): *Ez a rozsás asztallábas. Ez asztallábas rozsás.*

átót átdujja a tüt varrás vagy szedés közben az anyagon: *Ózsd ától fijam, mintha ippen szedné!*

átső stoppolásszerűen varrja a gyöngyszédést: *Szönni ától az egisszet.*

+ *bagazija* felhajtott elejű félszoknya, amelynek az alját kivarrták. Részei: 1. *bagazija* (maga a félszoknya), 2. *gallérja*, 3. *szedise*, 4. *ája* ~ *ajja*, 5. *kötője*. (Nem mindegyiknek van. A gallérjára és az aljára is varrnak, az elejét felhajtva a derekukra kötik.) N. A bagazija felhajtott része kb. 15—20 cm szélességben hímzett. Hímzésmintája olyan, mint a kötény kötéséé. Csak selyemmel hímezik: *Ez bagazija szedis. Ráncos az ájja. Soknak it* (ti. az alján) *van kötője,*

² Az anyag nagy részét Szabó Györgyné, született Muszka Erzsi 64 éves özvegyasszonytól, Tótszegi Györgyné, született Kozma Erzsi 37 éves, Varga Györgyné 76 éves és Varga János Magyar 65 éves, valamint Sándor István Picula 74 éves mérái lakosoktól gyűjtöttük. Nekik és mindazoknak, akik készséggel álltak rendelkezésünkre munkánkban, köszönjük szíves türelmüket.

- asztán az mekköti. Akinek nincs, csag bészúrja (begyűri a derekához), így ni (mutatja). A bagaziját nem vesszük (=nem viseljük).
- bakkancs** Schnürschuh: *Bakkancsot addig nem láttam. A háboru (az 1914-es értendő) után lett a bakkancs viselet nagyobb divatba.*
- bakkapocs** a kapocs horgas része, amely a nősténykapocsba illeszthető.
- barackmago** mintanem. **N.** Kötény-szedésbe, bagaziaszedésbe teszik (3. ábra).
- bárámbőr** Lammlleder, Lammfell: *Kozsog bárámbőrből, prémgallérról vagy on.*
- bárna** bordó, általában sötét szín: **N.** Az asszonyok viselnek bárna színű ruhadarabot. — *Nekem örökké bárna vót* (ti. a gyöngye).
- bárson** Samt, von Samt: *Most ez, amit szaptam ki, ez bárson. Vöttüing bárson s rēja töttük.*
- bársonkendő** Samt-Tuch: **N.** Az asszonyoké fekete hímzett, a leányoké egyszínű piros volt. — *Bársonkendő, az is ki van várva. Teszünk neki röjtyát.*
- + **bársonnadrág** Hose von Samt: **N.** Piros, zöld, fekete vagy kávészínű bársonyból készült priccses nadrág. Csak fiatalok viselték. — *A bársonnadrágot innepli két-három évig, asztám viseli.*
- + **bársonyos** mit Samt besetzt, samten: *Ez meg bársonyos ing.*
- becsíp** levág a végéből egy keveset: *Van kereggallér, van csonka-gallér izs, be van csípve a vége.*
- behány** a ruha szélét nagy öltésekkel bevarrja: *Asz csak úgy be van hámvó.*
- béhuz** bármilyen ruhadarabnak valamilyen anyaggal való bevonása: **N.** Leggyakrabban a lájbit húzzák be.
- béjártot** festékanyagba forgat, beleforogat: *ki-kiütött, amind jártotta bé az ember* (ti. az alapszín festés-kor).
- + **bekecs** kis, rövid bundaskabát. **N.** Háziiszóttos gypjúból varrták. Viselték férfiak, legények és gyermekek is.
- béköt** a nadrág alá szorítja le (az ingét): *Asztat hosszan csinájja* (ti. az inget) *zs béköti.*
- beléhúz** belevon, behúzó: *A párkámba beléhuzom a libagégét. Az embereknek sziju vam beléhúzva* (ti. a nadrág korcába).
- belékap** kikezdi, kirágja: *Azir tesszük ide ki, hogy ne kapjom belé a möj.*
- belészövődik** belevarródik: *Ide belészövődik* (a jegy).
- béllés** 1. Futter, 2. a lájbi vászonanyaga: **N.** Erre varrják rá a húzót (l. húzó).
- bemocszkozik** ~ **bemucskozik** 1. *el-mocszkozódik.*
- beszeg** ~ **bészeg** a szélét keskenyen visszatúrve végigvarrja: **N.** Idegen anyagot is tesznek néha védőként rá; és ezt is ugyanúgy végigvarrják.
- bészúr** begyűr.
- bétáncól** a ruhát átizzadja (tánc közben): *Né, má bétáncólt! Mindegyiked bétáncolja.*
- bétekér** összefogás után begöngyöli (a ruhát) valamibe: *Bétekèrjük* (a fersinget) *s ètesszük.*
- betű** 1. Buchstabe, 2. monogram. **N.** A nászajándékként kapott minden egyes ruhadarabba be szokták varrni. A kötényre — a szedés fölé — a vőlegény szokta gyöngyből rávarratni. Egyes leányok a kötényük derekára a teljes nevüket belevarrják gyönggyel. Géppel is szokták selyemszállal a fejkendő egyik sarkába apró betűvel belevarrni a név kezdőbetűit. A betű általában nyomtatott betűalak, de előfordul írott alakban is. — *Mos má tettem egy betüt.*
- billentyű** a szűr hátracsüngő gallérja (l. *lebbenytyű*): *Billentyű, ügyesen ki van tulipántosan csinálva.*
- bitől** viseltessé válik (l. *elbitől*).
- bluz** Bluse. **N.** Kartonból készült, ing

- helyett viselt téli ruhadarab. Résezi: 1. *gallérja*, 2. *eleje*, 3. *hátúja*, 4. *úja*, 5. *mandzsettája*. — *A bluznak van külöm mandzsettája. A bluszt a csurdé bőrre vesszük.*
- + *bocskòr* bőrből hasított lábbeli, melyet beléfüzött szíjakkal kötnek a lábra.
- bòjt* 1. a *condrán* levő gombszerű dísz színes *angliaposztóból*, 2. *Quaste* (pl. valami zsinór végén): — *Vam még rájta nagy bòjtak. Pirozs bòjt a sapkán.*
- bòjtos* bojttal ellátott: *A lājbinak a fűzzøje bòjtos.*
- bokòr* mintacsoport. **N.** Különbözõ mintákból alkotott, szervesen összefüggõ, kb. 8×8 cm nagyságú. A bokorkötés alapeleme.
- bokòrkötis* köténydísz. **N.** A kötény szedésétõl az aljáig kétoldalt, a szélétõl kb. 10 cm távolságra lefutó 7—8 cm széles díszítés. Különbözõ mintákból álló csoportok megismétlésével készül. A fiatalok kötényén az alapszín világos, az öregekén fekete vagy kék. Erre kerül rá a minta. — *Gyászos bokorkötis.*
- bokréta* ~ *bokrita* 1. kalap mellé tűzött virág, 2. kalapdísz. **N.** Különbözõ nagyságú, vászonra tömõttén rávarrt gyöngybõl készül. Kb. 8×8, 10×10 cm nagyságú. Fõként 10—14 éves gyermekek és a fiatal legények hordják. — *A bokrétának is ki van varva az ajja. Má mijentes mekházasodik, leveszi a bokritát.*
- bokréta ajja* a bokréta alsó részén levõ gyöngydísz: *A bokrétának ki vam varva az ajja.*
- bomlik* oldódik, bontódik: *Egyik ruhárul le vesszük; ity ha bonytyug, bomlik.*
- bont* old, szétszed: *Amnyid bontottam, amég etandáltom, annyit mírgelõttem, hogy māj megbolondúltam. Ity ha bonytyug, bomlik.*
- bòrsòhim* hízmésminta. **N.** A hólyagos és paraszt borsóhim összefoglaló neve (l. ott).
- bør* ~ *bür* Leder, Fell: *Fejér bør ki-diszitve* (ti. a nõi mellrevaló). *Ez a búre (=bõrre) vam varva. Akkò rējãtõttük a búrt. A búrt vászonra varjuk.*
- brostú* biztosítótú: *Brostúvè mutatta èggy andrásházi romány asszon.*
- buggyos* felsõ lábszárán bõre szabott (nadrág): *Amejik vin embèr, asztán annak nem kèl priccsesen, úgy buggyoson* (a nadrág).
- buji* ~ *bujka* ~ *bujka* rövid, ujjas kabát posztóból vagy flanellból, kézelõvel és alacsony, felálló gallérral. Résezi: 1. *gallérja*, 2. *ujja*, 3. *háto*, 4. *eleje*, 5. *mandzsettája*. — *A le-ginyeknek bujka vót, csak kapoccsal akasztódott össze. Bujka sòtétkégbül. Eszetet, eszt a bújkát úgy vesszük a bárson is, s úgy varjuk. Bujkájø se vót, profétájø se vót. Szedis vót a gallérján a bujkán;* (az ujján pedig) *piros posztót szegljezett èty piros s ègy zõt proféta.*
- + *bulándra* *dulándlè*, menyasszonyi fátyol. **N.** Rendszerint hárással ki-varrt és pillangókkal díszített (l. *pongyola*). — *A menyasszonyi csipke bulándra, vaty ponygyola, így is monygyák.*
- bunda* földig érõ, ujj nélküli báránybõr kabát.
- bundáskabát* bélelt téli kabát (l. *natykabát*).
- butus* télen a lábbeli fejrészére ráhúzható posztópapucs szerű készítmény.
- butykos* borsóhim formájú minta. **N.** Ingvállba és ingujjba varrják hárszából. Úgy készül, mint az *azsúr* (l. *szemrehorgas*).
- bü* ~ *bü* tág, a testtõl elálló: *It szüköm vót s lenn ojam búvön. Hoszszabb az ujja zs bújjobb. Ijem bújjobb vót itt az ujja* (a bø ujjú ingnek).
- + *bügatya* tág, a testtõl elálló vászonnadrág: Résezi: 1. *szára*, 2. *ülettye*, 3. *røjtya*, 4. *párkánnya*. — **N.** Ma már csak szüreti bálon vagy más ünnepi alkalommal viselik. — *Nem*

is tért volna alája a bügatyá (ti. a nadrágnak). *Bügatyát mos csak maskurának veszik fel. Bügatyát tártják, ha beteg (hasmenése van) az embèr, vaty halálro. Ára a végre tette el a feleségem. Nyutóbül szütték hat szilbe, röjtozs gatyá vód, bügatyá. Csag bügatyához kötöttek cifra sùrcot.*

büuju ing tág, a testtől elálló ujjú ing (l. *kerek ing*): *Szük uju ink s büuju ing.*

cefter ~ *cetter* szvetter; rövid kötött kabát: *Fonok valami gyapjut cetternek. Asztat kötik, a cettert. Eb-bül ippeg egy zseb lesz a cetterhez. Mekköthettem volna èty cettert.*

cifra 1. cifraság, 2. díszes, hímes: *Jajaj, uty feszokták a cifrát! A kötényik cifra.*

+ *cifra bujka* díszített bujka. N. Prófétával ellátott bujka (l. még *bujka*). *A legények cifra bujkáro vették a mērevalót.*

cifra kalap díszes szalmakalap. N. Férfiak utoljára 1917 telén viselték; ma csak nők hordják (l. *szalmakalap*). — *Prófétákat töttek a cifra kalapra. A bõjtot gyönygyösön tötték, ot hátul fűgyögött. Legények viselték télen is.*

+ *cifra nyakravaló* díszes nyakkendő. N. Kb. 150 × 25 cm nagyságú glottszalag, amelynek vége profétával és rojttal volt díszítve. Legények és házasemberek viselték a nyakra csavarva bujkához, olyanformán, hogy díszített vége a mellükre lecsüngött. — *Hírül se lehet kapni cifra nyakravalót* (kiment a divatból).

cifraság díszítés, himzés. *Mijentest megvan* (ti. a fersing), *megvan a cifraságjo.*

+ *cifra sùrc* díszes kötény. N. Piros színű selyemből készült. Férfiak és legények viselték bõgatyához. *Cifra sùrc kívárva kézzel zs géppel is. Csag bügatyához* (ti. viselték). *A gatyá ajáig irt. A lèjányok varták ki*

hárásszal. Csak piros sùrcot viseltek. + *cifraszij* rézgombokkal díszített, tenyérnyi széles, derékra köthető szij: *Cifraszíjat viseltünk innepnap is, hétköznap is, csag bügatyáro, nyáron. Vót ojan hosszú szij, hoty kéccè tekèrték meg a faron. A legény odakötötte melléje a kötőbevalót* (amit a lánytól elvett).

+ *cifra zsepkendő* díszes zsebkendő. — N. Mind a négy sarkában mintával díszített 25 × 25 cm nagyságú zsebkendő. Az átlós irányban levő sarkokba azonos virágminta kerül. Leányok készítik legényeknek ajándékba.

cilinka csüngő szál, foszlány: *Na, vág le innét aszt a cilinkát!*

cipő ~ *cipő* Schuh: *Cipőbe strimflit húznak.*

civilgunya polgári ruha: *Még nem hozták vissza a civilgunyát a kasszárnyából.*

+ *condra* félhosszú, combközépig érő, háziszótt posztóból készült, bőre szabott, bőujjú, elől, az alacsony, fölálló gallérnál összeköthető díszes kabát. Részei: 1. *úja*, 2. *háto*, 3. *gallérja*, 4. *bõjt*, 5. *aszáj*, 6. *sinyør* (amivel a nyaknál összekötik). — *A rajta levő díszítés kutya anglia posztóból és színelő posztó. A condrát is kirakták kutyáson. A férfi szürke posztóból, szárközépig irt. Nyárbo is fejbül, innepnap* (ti. viselték asszonyok és lányok). *Fè lehet öteni az ujját. Sinyorokkal kötöttem össze.*

+ *condrakötő* elől, az alacsony, fölálló gallérhoz erősített zsinór.

csatt Schnalle

csattol csat segítségével megköt

csík vászonba szőtt színes sáv

csigagyöngy csiga alakú különféle redőzött felületű üveggyöngy (l. *makk*)

csinál 1. készít (díszít), 2. tesz, rávarr: *Ruháro* (=kötényre) *is csináltág gyönygyel. Zódre festyük s csinálunk valami cifrát rējá.*

csipke 1. a főkötőre kötött keskeny fejdísz, 2. a fersing aljára varrt kötött dísz: *Csak az égyik szile láccik ki a csipkének. Haja ides, a csipkémre tegye fē a kötőt! Csipke csak a rományoknak van* (ti. a fersing alján).

csipkehegy csipkeminta: **N.** Köténykötésbe, a szedés mellé és ingujjba varrt csipkeszerű dísz.

csizma Stiefel. Résej: 1. száro, 2. törka, 3. kerge, 4. óra, 5. sárka, 6. tálpa, 7. patkója, 8. húzója (l. keményszáru, görbeszáru, rogyotszáru, ezerráncu, piros csizma).

csizmahúzó felül, a csizmaszár két oldalára belül varrt bőrszalag, melynél fogva a csizmát felhúzzák.

csizmaszár a csizmának az a része, amely a lábszárat takarja: *Szártekerőt tettünk, hogy a csizmaszár ájon ety kicsit kifeszülve. Piros szegő van a csizma szárán.*

csonkagallér legény és férfi ingnyakfajta; elöl, a gombok fölött be van csípve a a sárka: *Van kereggallér, van csonkagallér izs, be van csípve a vége. Pántos vaty fodros ez a csonkagalléros* (ti. ing).

csonkagalléros ing csonkagallérosan szabott, ráncolt elejű férfiing (l. *fodros ing*)

csürdeböjt gyönggyel díszített bojt hárász nélkül: *A csürdeböjtöt behánnyuk mátással, s azután rakjuk a gyönygyölt rostéjason. Fölfűzzük s azután megmérjük, hogy mennyi kell.*

csüngilázik a vállra vetett kabát ujjá lóg: *Pártát s condrát a leányok viseltek, csüngilázott a két úja* (ti. a condrának).

csüngő gyöngydísz. **N.** A pártát és a szalagot köti össze. Olyan, mint egyetlen bokor a bokorkötésben (l. ott is). — *Ot vót az a sok csüngő. Pecsétes pándlikának nevezték.*

damaszt férfiing az anyagról elnevezve: *Damaszt, emeletesgalléros, nem ojam bú a dërëka s hosszabb.*

darázs hímzés. **N.** Az ingujj varrásá-

ban, a csipkehegy mellett és a kötény szedésében található. — *Tulipántos, macskanyomos a mintájo kéd darás között.*

darázsoson darázmintával kötve: *Darázsoson kötött cettèr.*

dërék az ing és a köntös része: *Az eleje, úja, háto, dërëka, ahol a kötis van* (ti. az ingen).

dërëkaj Unterbett: *Betesszük az ágybo a dërëkaj alá* (ti. a fersinget), *ha szükséges.*

derik-kötis a derekán megkötött ruhára mondják, hogy ilyen módon köthető meg

o *dërëksziju* nadrágszija. **N.** Csak az öregek nevezik így.

dijó dióforma: *Dijóra vót összefűzve* (ti. a gyöngy). *Dijó forma vód, de fáro vót kötve.*

dijószböjt színes hárászsal ellátott *csürdeböjt*. **N.** Ingekötőre teszik, 16 éven felüli leányok viselik.

dísztü brostü

dívat Mode

dívatos dívatban levő: *Min tovább, min tovább, min dívatosabb.*

egybeszabott összevarrt blúz és szoknya: *Kockás, fekete, kék egybeszabott* (ruha).

egyeles vászon elegyevászon, kenderből és gyapotból szőtt vászon (l. *fodorvászon*): *Ez a szüggatya vászon; fodor vagy egyeles vászon.*

egyenes 1. egyenes, 2. nem priccses szabású nadrág (l. még *nadrág*): *Priccses nadrág és egyenes szabásu* (nadrág volt dívatos). *Ennek* (ti. az egyenes szabásúnak) *nincs külön neve.*

egyenruha egybeszabott ruha (l. *egybeszabott*): *Mos má egyenruhát vesz.*

ëlbitöl viseltessé válik, viseltessé lesz: *El vam bitölva, hürbölva* (a fersing).

eleje ruhadarab elülső része: *Az eleje, úja, háto, dereka, ahol a kötis van* (az ingnek). *Az eleje a fersingnek.*

ëlhagy 1. nem viseli, 2. nem törődik, 3. megkopik (szólásban): *A pirossat*

elhaggya, csak feketit vesz. *Ne hadd e magad, amé ement az urat katonának!*
 elhagyúl elmegy a színe, megfakul: *Elhagyúlt, má vam vaty hãrminc éves; van ugyan (=van bizony).*
 elhasad zerreissen: *Né, èl van hasadva má, ronygyos az ing.*
 elhürböl elviseli, elszaggatja a ruhát: *El van hürbölva (a fersing vagy más ruhadarab).*
 èlmucsozik bepiszkolódik: *Tãncolunk s èlmucsozik, bemucsozik.*
 ènyomorít elrontja (a mintát): *Asz má ènyomoritattad!*
 èlront ~èront elbont, alakít: *Elrontottuk a bagaziját, levettük az áját. Aszt ojan hamar èronytyuk, hogy hamaráb mim megvárjuk. Mind èl van rontva (a bagazia).*
 èlszennyeződik bepiszkolódik: *Né, hogy èlszennyeződött a fãrsãngolásal!*
 èlszakad zerreissen: *El van szakadva, pórã ment.*
 èltanál ~ètanál 1. megtalálja a módját, 2. hasonlít hozzá: *Annyid bontottam, amég ètanáltom, annyit mirgelõttem, hogy màjd megbonoldúltam. Melléje tette ez (ti. az eredetinek), de nem tanálto èl.*
 èltérvez megtervez: *Hamarébb egy menyecske várta a lobogóra (a címert). Asztán ketten-hãrmon összeültünk s èltérvestüg gyönygybül.*
 èvisél ~èvisél abtragen: *Mekhatta nekem, s én èviséltem.*
 emeletezsgalléros magas nyakú férfing: **N.** Csak öregek hordják, — fiatalok urast viselnek. — *Damaszt, emeletezsgalléros. Nem ojam bú a dereka, s hosszabb.*
 epèr gyöngyből varrt minta: **N.** A kötény kötésébe és csipkébe teszik.
 epres epermintával díszített: *A szedise kerekenn epres.*
 èsztovãta szövõszék.
 ezerrãncu csizma lãgyszãrú, a torokrésztlõl fõlfele, a szárán fokozatosan csõkkenõ rãncozatú nõi csizma: **N.**

Kb. 1927-ben kezdték viselni. Régebben legények is hordták.
 fátyõlba konytyõl menyasszonyi fátyolban esküvõ leányt konytol (l. konytol): *Mikó nagy lakodalom vagon, monygyák, hoty fátyõlba konytyóják.*
 fejér ~fejir weiss: *Fejir idegen rózsás (fejkendõ). Fejérhesz (fehér fersinghez) csak fekete szõr nem tanál.*
 fejéres kissé fehér: *Mijen az? Fejéresebb.*
 fejõt színes pamut: *Mink szünnüing, de nincs ithon fejõt.*
 fejõtõs pamutos szõnivaló: *Fejõtõs lehed benn (a házban nyáron is; ez nem szégyen. Ha azonban más szõnivaló van, szégyen a nõkre).*
 fekete schwarz: *A pirossat elhaggya, csak feketit vesz.*
 félcipõ Halbschuh: *Félcipõvel, füzõssel mennek.*
 feldõrsõl ~fedõrsõl meleg vízben, szappannal dõrszõl: *Hamaráp fedõrszõjjük (mosáskor a ruhát), asztán õnytyük le (lúggal).*
 félfüz ~fõlfüz ~fèfüz gyöngyöt cèrnãra húz: *Nincs fèfüzve, megvesszük, fèsorójuk így. Fõlfüzzük, s azután megmérjük, hogy mennyi kell.*
 félhagy nem viseli többé: *Itt is félhagytaq vele.*
 fèhajt 1. a ruha alját fõlemeli, 2. beszeg: *Vót sokszor, ehethünk vót szilvãt. Fèhajtottuk a bagaziját (s oda rakták be a szilvãt).*
 félhúz ~fèhúz magãra vesz, lábãra erõsit: *Húz fe a csizmãt!*
 felkezd elkezd, szokássã tesz, divatba hoz: *Esz csak mos kesztik ity fèl, hogy így rãncoják.*
 félkõt ~fèkõt 1. fejére erõsit, 2. magãra vesz: *A csipkét rãkõtõm a fükõtõre. Ère fèkõtõm a keszkenyõt úty, hocs csak alik pislancson ki. Mekhõt a két tesvire, má nem kõtõ fèl (a piros kendõt). Mèr kõtitek oda fèl a szoknyãtokat, nem lehet mektalãlni a csicseteket! (mondja a legény a lãny-nak).*

felőt ~ fēőt fölveszi magára a kabát-félét: *Sze bú hát, fē lehet őteni az úját* (a condrának).

felötözik sich anziehen.

fēsoról cérnára fűz: *Nincs fēfűzve, megvesszük, fēsoròjuk így. A gyönygyöt fēsorojja.*

fēszed ráncol, ráncot levarr: *Min szetük fē a szilit.*

fēszoek ~ fēlszoek megszok, divatossá tesz: *Jajjà, úty fēszoekták a cifrát! Most úty fēlszoektuk!*

fēvār annáhen: *Én is fē tuam* (= tudom) *vārni.*

fēvesz ~ fölvesz 1. magára ölt, 2. odaerősít: *Má van húsz esztendeje, hogy nem vöttem föl esztet. Azir van hátul* (a kontya), *me nincs mit fēvegyen a tú a karikára* (= kontykarika).

fēlveti a vállára vállára veszi a kabátját.

fērsing ~ fēsing elöl nyitott, kapoccsal összefogott szoknya. N. Az idősök feketét vagy barnát, a fiatalok piros, fehér vagy sárga fersinget viselnek. A piros színüre alul, körben csipkéből, a fehér színüre meg keskeny szalagból készült karikát tesznek. A karikák száma szerint nevezik 5—6 stb. rendes fersingnek. — *A fērsing is változik. Ojan hosszú fēsingjik vagyon. Ez ëty fērsing. Leráncoltuk, s töttem rējá kõnyeret, hogy nyomújom meg a fērsing.*

fest farben: *Zödre festyük, s csinálunk valami cifrát rējá.*

festò festék: *Mos, hogy a katonaládáját csinálto, evél próbálto ki, mijen a festò.*

finyes glänzend: *A harmadik min finyezs gyönygyel* (díszít).

fodòr a szoknya alsó részére varrt körbefutó dísz.

fodorvászon kender és gyapotszálból szótt vászon, melyet vízbeveréssel fodrossá tettek.

fodros ing elöl, derékig ráncolt csonkagalléros férfiing.

foglalò ~ foglalò a mintákat összetartó, a közöttük levő űrt kitöltő

rész. N. Hárászból és selyemből varrt minták között hárász és selyem, gyöngyből készültek között egyszínű gyöngy. A fiataloknál világos, az öregeknél sötétszínű: fekete, kék vagy barna. — *Ez a foglalòja.*

foglalos foglalóval ellátott minta: *Nity foglalos az asztallábbol. Kettös rozsás foglalos.*

fon spinnen: *A hāj vigibe ronygyot fonunk, hoty fētegyük a karikáro. Kendert fon.*

fonal ~ fonál meg nem szótt, de megfont kender vagy lenszál.

fonákul a visszájával kifele: *Az elép fonákul vót* (pl. a köténye).

fõrma 1. minta, 2. alak, 3. hasonló valamihez: *Most ëvittik formánok. Dijó fõrma vód, de fáro vót kötve. Fõrmájo se azoknak, szeginyes. Mind annak van* (= amilyen az), *de nem formájo, nem tanálto* (el).

fõrmál 1. alakít, 2. lemintáz, lemásol: *Formájo, ety kicsit teszen* (= igyekszik).

fõrmáz alakít: *Fõrmázjuk esztet.*

fõd alapszín: *A ruha fõggye. Mindemfële fõdü van.*

furkò ~ fúrko vászonkabát.

fúrkoíng ~ fúrkoíng könnyű nem meleg ing (l. még *szük ujjú ing*). N. Férfiing szabású, fodros ujjú ing. Ma csak nők viselik, régen férfiak is hordták. — *Nem ojam, mind az a kis fúrkoíng. Gyódzsbul csinálnok neki* (ti. a kicsinek) *ëty kis fúrkoínget. Hosszuingbe ojan a legény, mind a lēján a fúrkos ingbe.*

fükötò ~ fükötò Haube. N. F fiatal menyecskék hordják, az anyós adja, ebben kontyolják a menyasszonyt. Temetéskor vele együtt temetik el. — *Ezem van a fükötò. Rēja a keszkenyõt, vosárnop a fükötòt. A fükötò tarka, cifra.*

fül csizma füle; elöl, a szív alakra kivágott rész kis, lehajtható félköre. N. A fül kb. 4 × 1/2 cm méretű fekete, piros vagy zöld bőr. Csak

- lágyszárú csizmát díszítettek vele. — *A fülím piros posztó vót; kitürték, hogy láccoggyék.*
- füsül kämmen: Hásztán nálunk nem mi füsüjük.*
- fütyög lóg: Hátul mék fütyög a kötő. Úgy lobogott, úty fütyögött az ingik. A bõjtot gyöngyösön tötték, ott hátul fütyögött.*
- füzző gyapjúzsínór; a lájbi összefűzésére és összekötözésére szolgál: A lájbinak a füzzője bõjtos.*
- füzzős gyapjúzsínórral ellátott: Szeretik, hoty füzzösön legyen.*
- gallér ~ gallër 1. Kragen, 2. a fersing vagy gatyja felső, kemény széle; ez fogja le a ráncokat: Ez a gallérja, ez a szedise.*
- gatyá bő vagy szűk szárú vászon láb- ravaló. Részei: 1. párkánya, 2. láb- száro vagy gatyaszár, 3. gallérja, 4. hasitékja, 5. pálho, 6. ület (csak a bőgatyának), 7. kötője. — Ijen (ti. kékített) gatyájik vót s piros sùrc. Az öregrendüjek visélneg gatyát, mikor erőssen meleg van.*
- gatyagallér a gatyá felső, derékra ke- rülő részének a neve (l. gatyá)*
- gatyahasiték a gatyá elülső, kivágott része (l. gatyá).*
- gatyakötő ~ gatyakötő a gatyá párká- nyába húzott madzag (l. gatyá).*
- gatyapálha ~ gatyapálha a gatyá szá- rának összevarrásába betoldott vászondarab (l. gatyá).*
- gatyapárkány a gatyá szegélye a de- rékon, amelybe a gatyakötőt húz- zák (l. gatyá).*
- gatyáület a bőgatyának a fenékrészébe betoldott négyzögalakú vászondarab (l. gatyá).*
- gatyaszár a gatyának az a része, amely- be az ember a két lábát dugja (l. gatyá).*
- gép varrógép: Cifra sùrc, kivárva kézzel zs géppel is.*
- gomb Knopf: A fjalatloknak is és az öregeknek gomb (ti. a lájbin).*
- gombol ~ gomból knöpfen.*
- gombojig Knäuel: Nem mírsz nekem egy gombojigot?*
- gombos gombbal ellátott: A viselő gatyá gombos.*
- gombostü színes üvegfejű gombostü. N. A gombostüvel tűzik fel a legé- nyek a kalapra, a lányok meg a pártára a színes, nagy pillangót. — A kalapra hátul gombostüket tesz- nek. (Oldalt a kalapon bokréta,) hátul gombostü.*
- görbeszárú csizma a lábszár görbüle- téhez igazodó, szegő nélküli ke- ményszárú csizma.*
- gúnya ~ gunya alsó-, felsőruha: Tégy ide egy gúnyát alájo. Még nem hosz- ták vissza a civilgúnyát a kaszár- nyából.*
- gyapju Wolle: Fonok valami gyapjut ceftèrnek.*
- gyász fekete vagy sötét színű ruha: A gyászt letette, most pirossat is vesz.*
- gyászos sötét színű: Ez má gyászos- sab bagazija. Mikor ijen innep jött, vöttünk ijent, me ez barnáp, feke- téb, gyászossabb. Amejik nem piros, mind gyászos. Gyászosok ezek is, megvan neki a masszájo. Fekete a főggye, gyászos, ha piross is a há- rász.*
- gyászos penděj sötét alapszínű pen- dely: Gyászos pendej zöd, barna, kik (ti, minden szín gyászos, a piros- sat kivéve.)*
- gyengül, gyengévé válik, elkopik: Mosòdig, gyengül, naty terét tàrt (ti. az ingváll).*
- gyócs Leinwald: Gyódsbul csinálók neki èty kis fùrkóinget. Gyócs, vi- zesen leszedve.*
- gyönygy Perle: Ruháro (= kötényre) is csináltág gyöngyèl. Min kitördelész- tek a gyönygyök. A gyönygyönn átol nem menyen a sejem.*
- gyönygyözsbõjt gyönggyel ellátott bojt: A sapkábo gyönggyözsbõjtot, kö- tőbe-valót viseltek.*
- gyönygyvirágoz gyönggyvirágmintával díszít: (A hunyadi bujka ki volt) himezve, gyönggyvirágozva könyökig.*

gyűszűsziju derékra tett széles bőrv.

N. Ma már nem használják.

håjdamfåimn fedetlen fejjel: *Håjdamfåimn mennek, tiszta pirozsba. Pårtåt azutån tesznek* (16 éves korban).

håjogos azsúrserű mintával ellátott: *Håjogos szálvonás.*

håjogozs borsóhim azsúrserű himzés.

N. Lepedő szélébe és ingujj kötésebe varrják.

hårász gyapjúfonal: *A gyóccsåt mos-sák mek, hogy ne írje a hårászt, hogy ne ószicse. Hårászt vett, asztån nem került negyed annyiba.*

hårászkeszkenyő ~ *hårászkeszkenyő* gyapjúfonalból készített nagykendő (l. *natykeszkenő*): *Csak télem viselik a natykeszkenyőt, hårászkeszkenyőt.*

hårászozsbõt hárászból készített bojt (l. *keregbõt*). **N.** Az ingkötő végére teszik, és piros vagy fekete hárászból készítik.

hårászosing gyapjúfonallal kivarrt női ing: *It vadnak hårászos ingek.*

harisnya posztónadrág. **N.** Csak fehér színű volt régebben, ma szürke is van. — *Télen a harisnyára nem kötöttek cifraszíjat.*

hasiték a lábravaló elülső, kivágott része, a *slicce* (l. *gatyá*).

håt Rücken (l. *ing*): *Hamaráb leráncolom a hátát s azutån az elejít így egymásro. Így leszedem eszet, s így a hátát s asztån a ujját.*

håtulvarratos csizma, amelynek a szárát hátul varrják össze. **N.** Nők viselik. — *Oldalvarattos van s hátulvarattos is van* (ti. női csizma).

håziposztó házilag szőtt posztó: *A viselõ háziposztó vót, vån vet szövet.*
hegyesóru csizma a lábujjak felé elkeskenyedő alakú csizma.

himez színesen kivarrt (A hunyadi bujka ki volt) *himezve, gyöngyvirágozva könyökig.*

hintókerék vállfőminta.

hõlmi 1. általában ruhanemű, 2. apró háztartási cikkek összessége.

hõrdoz visel: *Mék hõrdosztá* (a cond-

rát) az örek *Sándor Ferenc Kovács. hõrgasharisnya* olyan posztónadrág, amelynek a két lábszár összevarrásába varrt zsinórja hátul, a fenék-részen *hõrgas vót* (= girbe-görbe).

hõrgos ~ *hõrgas* minta. **N.** Szilvماغgal és inyimával együtt használt lepedő- és ingujjaminta. Az ingujjba hárászból, a lepedőbe fehér pamutból varrják. — *Ez mek szilvماغos, hõrgas.*

hosszudërëku derékban hosszú: *Esz hosszudërëku, asz kûrtadërëku* (ing).

hosszuing nadrágba beköthető, hosszszüderékü ing: *Hosszuingbe ojan a legén, mind a lejån a fûrkos ingbe.*
hosszu mërëvaló báránybõrből készített, hosszú, gazdagon hímzett ujjatlan női mellény: *Hosszu mërëvalót asszonyok és lejányok viseltek.*

hunyadi bujka díszesen kivarrt bujka. **N.** Ma főként piros és zöld selyemmel díszített gépi hímzésű a bujka, tulipános, rózsás mintával. A széle kereken, barackmaggal díszített. — *A hunyadi bujka fehér, pirosz, zõt szinnel himezve gyöngyvirágozva könyökig. A zsebek kifírázvo, az egész háto, dërëka kivárva.*

hûrbõl elvisel, elszaggat (l. *èlbitõl*): *Èl vam bitõlva, hûrbõlva* (a ruha).
hurok (l. *urok*).

hurokõltés (l. *urokõtés*)

hõzentráger ~ *huzostróger* nadrágtartó: *Van huzostróger is, fõként a gyerekeknek.*

húzó a női lájbi belését bevonó rátét. **N.** Lájbin zöld, piros vagy mintás kázsmírszövetbõl; ingujja selyembõl, bársonyból, illetõleg szövetbõl van.

in mintában a virág szárrésze

inas ~ *inás* olyan minta, amelyben *in* van: *Sárga inas.*

ing Hemd. Részei: 1. *gallérja*, 2. *kõtõje*, 3. *vållo*, 4. *úja* ~ *ujja*, 5. *pålha* ~ *pålho* ~ *pålha*, 6. *szegõje*, 7. *mánzssettájo* (ez nincs mindenik

ingnek), 8. háto, 9. eleje, 10. dē-rēka, 11. karótője, 12. pocok. — Ez válfűs ing. Hamaréb vesznek éggy inget, rēja a lájbit.

ingúj az ing része

ingváll rancos, kivarrt női ing: Az ingvállon csak kézelő van.

inkötő ~ inkötő a bőjűj ing nyakát gomb helyett összefogó zsinag. N. Nyolc szál egyszínű hárászból két ágba fonják. A végére rendszerint bojtot tesznek.

inyima fonalra kötött hímzés. N. Hárászból varrják ingujjba vagy ingkötésbe, férfiingvállba vagy pendelybe. — Fajai: kigyós, kisorzsás, pénzszegrezdes és asztallábas-rózsás. — Ez vessző, esz pinz s esz

hörgas s ez vessző s esz szilvamag. Szemre vót s inyimámro (a varrás). inyimás inyimamintával ellátott: Ez megint inyimás, tulipántos. Két kigyó van összefordítva.

írásos előrajzolt mintájú varrottasfajta

jár 1. kerül, 2. megy: Fērsingre, kötösre is jár kötiny. Azok csizmábo járnok (ti. a férfiak nyáron is).

jegy ismertetőjel a fehéreneműn: Minden tisz singnek van egy jegy. Az én jegyem vót éggy em (M). Hazurúl jeggyel jün, hogy észmērjük a mējēnküül.

juházbunda bokáig érő, ujjatlan és bő báránybőr kabát: Most asztán kezdik eszt a juházbundát (viselni).

CSÁK LÁSZLÓ—GÁLFFY MÓZES

Kórógyi szójegyzék*

ábazát Stirnfläche: Dēszká áobázátu á Páli bácgiká háozá.

áblákszöm (-öt, -ök, -i) ablaküveg: Igön létyszáros á záblákszöm, mögmossok.

áboráol (-ol) forró vízben főz, puhít.

ábrákos tárosznya (-áot, -áojá) Futtersack: Tēd Tilcsá nyákáobá já zábrákos tárosznyaot, nēm láotod hugy ghös?

ábráonozik munka közben elmereng: Mijön ábráonozó, tēd á dóugodát!

ábrosz asztalterítő: Tērűzsd lē áz ásztált áz ábrosszá. Nr.** Aki kezét az abroszba törli, pattanásos lesz az arca. Karácsonykor az abroszról a morzsákat a kert felé kell lerázni, és arrafelé is kell összehajtogatni, hogy a tyúkok a kert felé szokjanak.

ácse azt se: Áccse hosztá vizzá, ámit tēnap ghordot, mos mēg ágyáo nēki!

áodáomcsutká Adamsapfel: Aodáomnák mēgákatt á torkáon á zálmá csoportyá, mēr bötyök vougt, kingöt. Az ászonyoknák nincš , mēr á zálmáonák á husosáot etik, nēm á csoportyáot.

áodúhájtoú végrehajtó.

áodúlevél (-t, -je) adóiv: Hun ádoulevél?

ádrész ~ átrész cím (levélen): Nēm tudom, írja mēg áz átrész.

ágáorkutyó agár: Sováon vágyol, mind áz ágáorkutyó.

ágás (-sá) faoszlop, cölöp, földbe ásott, ácsolt fatörzs, melynek felső vége két, illetve három ágban végződik. Ezek tartják a gerendákat a régi barona-házakban (régiszó). Sz. Touťáogást áol. Nr. A tornác ágasai cifrák, minden két ágast a fent kicifrázott búthájtaos tart össze, ami a koszorúfához ér. A fal vázát alkotó gerendák közt rézsút táomásztáogás is van, hogy jobban tartsa a falat.

* Az áo mindenütt kettőshangzó.

** Rövidítések: Nr.: néprajzi, Sz.: szólás, Km.: közmondás.

ägäskölödük (-ni) a ló két hátulsó lábára áll: *Annyirá äögäskölödött ä löü!*

ägázát rokonság: *Kerestem äz äögäzátot.*

ägendäozik konfirmálásra való előkészítésen vesz részt.

äg rossz, romlott: *Ak hus vóút ä hentösné.* **Nr.** Ha a kisgyereket megigézték, akkor az anyja újhoid vásárnapján, éjfélkor beleteszi a gyereket egy fazékba, a tűzhöz teszi (még a szenesházban!), a szakács meg keveri. Közben az anyja levetközük meztelenre, s így háromszor megkerüli a házat. Minden fordulóban beszél a szenesházba: „*Mit főz?*” A szakács felel rá: „*Ak hust!*” Ezután a szakács meg az édesanya kiviszi a fazékban a gyereket egy személtlapáton, és a szemétdombra borítja. Ha ez megtörtént, beviszik a házba a gyereket, lapátra teszik, és bedobják a kemencébe. Háromszor teszik be és veszik ki. Utána a bölcsőbe teszik, lekötözik. Ha mindent pontosan elvégzik, biztosan meggyógyul a gyerek.

ägát (-ol) nagyjából összevarr: *Né csäk ü ägázsd, vörd meg igön szépön!*

ägläony vénlány.

ägronóm állatorvos: *Agronómnäk mondik, äolätorvos vóút Bukováöron.*

äksäog akadály: *Välämi äksäog gyüm, oszt nem mén ä dolog.*

äogy (újabban használják!) Bett: *Ojän gyinge, huty még äz äogyät së biri megvetni.* **Sz.** *Mégveti äz äogyät* (lefekvésre előkészít, fölkelés után rendbehozza). *Mind äz äogyät fëkszi* (betegskedik). *Aogynäk esik* (megbetegszik). **Km.** *Ki mint veti äogyäot, ü älszi äz äolmäot.* **Nr.** Régi alakja: két kecskeláb, ezeken keresztülfektetve deszkák. Rajtuk szalma, erre szalmatakaró vagy szalmapárna kerül, erre négy kicsi *tähüspárnä* (derékalj) egymás mel-

lett, *ponvä* felébe (nem vesszős, hanem pamutos), 3 vánkös, dunyha. A tetejét *vesszős ponvä* takarja be, rajta kicsi vánkös, díszpárna. Ágygyal álmodni, betegség. A lakodalomban a fektetëskor a koma az ägy fölé, a gerenda alá szürja a komabotot. Vége a megbízatásnak. (Haraszi.) A menyasszony ägyät ünnepeylesen szállítják el a búcsüzatató után.

ägyäl ägyba-főbe ver: *Odämék, ägyöm, häot, ägyälük ägymäost.*

ägyäösol a kévéket rugatáskor körbe lerakja: *Ményünk ägyäösoni!*

ägydëszkä az ägynemü védelmére az ägy és a fal közé tett deszka.

ägyék — *läogyékä* az emberi test része, a comb hajlatai közé eső és a hastól lefelé terjedő táj, a nemi szervek tájéka: *Ü fäoj ét ä häsäm läogyékäobä.*

ägyonlív (-öl, -ött) löfegyverrel rälöve, megöl: *Ägyonlívött mindönt, ämit äkärt.*

ähä igenléskor vagy meglepödëskor használatos indulatszö: *Ét is vóút essëö? — Ahä!*

ähucsön amint, amikëppen: *Emondom ähucsön tudom. Ähucson nëöv, ü kötik meg ä széölëöt.*

äoj (-ol) váj, ás: *Jöü méj gödröt äoj!* *Aojom ä péräot.* **Sz.** *gödör äojni* = sírt äsni.

äjäk (äjäkot, äjäkä) Kinn: *Ojän pättänäos vän äz äjäkämon. Az äjäkädrä löüg ä hosszi té'sztä.*

äojkol kiäsnü, kikaparni: *Mincsä äojkolik ä födët ü tikok.*

äkädik akadály: *E csäg ätt äkädiknäk vän.*

äkäsztöüfü címöre 1. elvetemült, kötnivaló gazember, 2. jómadár (tréfás): *Hun vägyö mä, te äkäsztöüfü címöre, hun jäorol?*

äkäsztöü kápcis horgas kapocs.

äkkurätus ravasz: *Ojän äkkurätus, mind ä röükä.*

äknä 1. kémény. **Nr.** Az akna a régi házban a szabad tűzhely; majd

egész szélességében nyúlik felfelé, körben folytonosan keskenyedve. Dorongokból készült váza van, amit ágakkal befonnak, besároznak, lesimitanak. Keresztben alkalmazott dorongok feszítik ki, hogy össze ne dőljön. Ezekre a rudakra akasztják a füstölni való húsfélésegeket, szalonát. A háztetőn kívül deszkával borítják be, a legtetevén kis tető van rajta. A kémény a házhoz képest magas; 2. kályhacső, 3. téglából rakott kémény (újabb), 4. robbanó lövedék.

áknásöprőü ~ *áknásöprőü* kéményseprő: *Oján szurkos vágyol, mind az áknásöprőü.*

ákol ~ *ákál* (régí) (-t, -já) 1. a disznóól külső, földetlen része, kifutója, vályú is van benne: *Kihajtotáok a disznákát az ákálbá.*; 2. rudakból, szálfákából összerótt kerítéssel elkerített hely a trágyadombon, ahova a teheneket, marhákat zárják, hogy tapodják a trágyát, mert akkor jobban érik.

álámuszi ügyetlen: *Oján álámuszi, nem ért sém Mihé sē, nēm tuggy á dógot.*

áold (-ol) felköszönt: *Má vān á születésöm nāpjā, nēm áoldol?*

áll ~ *áoll* (-ol) 1. steht: *Ét áolt á fūonáol Pistā.*, 2. tart, folyik: *Még áol á báol.*, 3. valamilyen állapotban van: *Nā hucsóü áolunk?* (kérdézi a később jövő a már dolgozótól, pl. aratáskor, szántáskor): *Rosszul áojunk* (nincs pénzünk), 4. tűr, kibír: *áoli á szidáost.*, 5. illik: *Nēm jóul áol nēki á szoknyáojā.*, 6. ért valamihez: *Nēm áol á kezéhő.*, 7. mutatkozik valami, beáll a cselekvés: *Esőüre áol az üdőü.*, 8. ér valameddig: *á selēmánkku fekete, dērékig áol.*

áll ~ *áolá* Kinn: *Māj lēsött az áqlā*
Nr. A kicsi, pár hónapos gyereket úgy szórakoztatják, hogy a felnőt a gyerek állára mutat, és mondja: *áqli, szájára: táoti, orrára: szortyi,*

szemére: *pili*, homlokára: *sík mező*, fejére: *kerek erdő*, ebbe láknak á vádisznak a kucibá!

áolápot terheesség: *Lāocik az áolápottyā.*

álelujā álmos, fáradt, kedvetlen: Sz. *Ojām vágyok, mind az álelujā.*

áolkötő 4—5 cm széles fehér vászoncsík, amivel felkötik a halott állát. Nr. Az állkötőt a ravatalozáskor vagy temetéskor a halott lábához teszik.

áqlóü ~ *áollóüká* 1. Az evőszék tejére kerek lyukat vágnak, ebbe állítják bele az állni tanuló gyereket: *Beléáqlátám á poronytyot az áollóü.*, 2. valamilyen időhosszúság nyomatékaul szolgáló szó; teljes, egész: *Egy áollő hétig esött az esső.* *áoltát* (-ol) állít: *Rákáosogbā áoltátik á kéüvőket.*

áollóulān állva: *á mēnyásszony ānnyā áollóulān észik.*

álmácsoport almacsutka, melyről az ehető részt leették.

álmádik (-dok, -ol, *álmágyunk*, *álmánák*; *álmádom*, *álmádod*, *álmádi*, *álmágyok*, *álmáditok*, *álmádik*) alvás közben álmot lát: *Mit álmátáol?* Nr. Ha valaki álmában gyereket szoptat, akkor valami rosszszat várhat. Ha a gyerek anyja álmában összepiszkolja magát, akkor gyalázat éri a családot.

áomhideg (öt, -e) hirtelen ébredéskor érezhető fázás: *áomhidege vān, gyorsān öbret fen.*

ámā hát: *ámā láotod, hūgy szurkosodik á bárász k fūojā! Minē mondik kijetöket Dóráonák? ámā ázir, mē Dóráok vágyunk.*

ámā nyi! hát látod, látja: *Mi csinyáol ot á sárogbā? ámā nyi!*

ángol Anglia: *ángolbul váló!*

áonygyikā ~ *áonygyöcsā* 1. idősebb vérrokon feleségének neve, 2. sógorasszony: *ánygyöcsā vóut othon, jütek az ökrök, fēnāolták á kerütégre, kocolik á káput. ánygyöcsā ászt hitte, jün válāki, szálād, kérdi: kincöm,*

kincöm, honán isz jüsz tē?
ánslóug boroshordó kénezésére való kénrudacska.
ánténá (új) hullámfogó, rádió, televízió alkatrésze.
ántikáovi (tréfás) rántott leves.
ányavér az anya vére: *Há erős az anyavér, mégérleli a gyereket, a koraszülék is él a gyerek.*
ányiká az anya kedveskedő, becézőneve. **Sz.** az *ányikáod napját!* (Káromkodás.)
ápát csak ebben a szólásban: *Otháttá a ápáton!* 1. cserbenhagyta, 2. Táncraakérés után a leány otthagya a legényt a poros álláson.
ápóu ~ *ápóucsá* 1. nagypapa vagy dédapa, 2. öregember: *Régön vóut csizmásos ápóucsá, bocskoros ápóucsá, kicos ápóucsá,* 3. cicázáskor ezzel csalogatják a cicát: *ápóucsá, ápóucsá!*
ápóuszákáol kék virágú szarkaláb. (Delphinium consolida L.)
áprilisz bolondozik április 1-én bolondot járja valakivel.
áprilisi hovászsseő a bolondos április hónapban eső, esővel elegy hó.
ápróu bors tört feketebors.
ápróuléik üzlet szatócsüzlet: *ápróuléik üzlettyük vóut.*
áraszt az oldalt kinyújtott hüvelykujj és kisujj hegye közti távolság: *Égy áraszt hurkáot étt még.*
áratóuréikli aratáskor használt rékli.
áorcínthus jácint, hyacinthus.
árcsilcsáp (régi) pofon üt.
áorkus (-sá) ívpapír: *Háloom, Kárcsi levélét írt Pirinék, géjpeé írtá, egisz áorkust.*
ársóu orsó: *Elejtete az ársóut, lényizött, méglaota, huty lóuláobá vón.*
ásósúsor egy ásónyomban haladó sor: *az földet ásóúvá fénások egy ásóúsorrá, a másók ásóúsort kidobáglom a széjléjre.*
ástuk Az első tengely egy faághoz van erősítve, ennek neve *állóu* vagy *ástuk*.
ászpárát asparagus.

ászonyánya (régies) édesanya: *ászony-ányáom, ágyáol ímögöt!*
ászonpösze férfi létére asszonyi munkát végző személy, süt, főz.
átalszáolóu átszállóhely a villamoson: *Hun vón az átalszáolóu Réjtáfurá?*
ázikék (gyűjtőnév) azokhoz tartozók, azok: *ázikéknák nincs simi bájik.*
áqtyfü (-t, -k) 1. az ágnak az a vége, ahol az ember feje pihen, 2. vánkös: *az áqtyfüre té'szöm a fejém, de lecsúszik. Nr. Bükje az áqtyfübe a hájtüt, akó elüszte az ördögöt.*
áziltá ~ *ázutá* azóta.
bábicá szeretője, babája valakinek.
bábonyá babona: *Ecs csák a Sáora nene bábonyáojá.*
bábotekenyőü csecsemőnek való teknőcske. **Nr.** Kis, vájt teknő ez, amelynek a fenekére egy kevés szénát tesznek, mert Krisztus is szénában feküdt. Kicsi vánkösba burkolják az újszülöttet, gatyamadzaggal lekötik a teknőbe. Az így elhelyezett gyereket az anya teknőstől maga mellé veszi az ágyba. Hat hétig fekszik így az anya és gyermeke.
báburá₁ a ház alapzatául szolgáló tuskó, talpfa.
báburá₂ tölteni való paprika.
bácáocs aknavető: *Mikó a mijeink ekesztek lünni a bácáocsokká, a csétnikök eméntek, nem lét sē híruk, sē hámvuk.*
bácsi idős férfi, rokon férfi megszólítása: *Pistá bácsi.*
bácsiká rokon férfi megszólítása: *ányikáom teszsvérje neköm bácsikáom, de Pálkóu szomszidnák ászon-dom íjéjzs bácsi.*
bágdál 1. járkál: *Ú fáoj a láobom étt nyí, sokát bágdáltám.,* 2. guggolva előrehalad, pl. a békatáncban.
báig muslica.
bágoj ~ *bágo* ~ *hálmádaor* (bágot, -já) éjjeli madár, kuvik, halálmadár: *Égye még a bágo* (tréfás). *Mindön este a házunk felett sir a bágoj*

mádaor! **Sz.** *éjjeli bájój* (=mindig éjjel csavarog). **Km.** *Bájój mondi a verébnek nátyfejű.* **Nr.** Ha a ház tetejére száll a bagoly, és ott sír, meghal valaki abban a házban.

bágoz ~ *bágóz* párizk (kutya, macska, nyúl): *Bágoznak a kutyók.*

bájú 1. gyermekijesztő (tréfás): *Mégész a bájú!*, 2. kisgyerekekkel folytatott játék. **Nr.** A felnőtt a szeme elé teszi a kezét, és azt mondja: *bájú*. Közben félszemével a gyereket figyel, hirtelen lekapja a kezét, fejével a kicsi felé bökk, s azt mondja: *bák!* Kétszer-háromszor megismétli a játékot, míg a kicsi el nem neveti magát.

bájúkol ~ *báukol* 1. vonít: *Bájúkol a kutyó. Ébá zucaobá hálót lész, igön bájúkol válaki kutyójá.,* 2. üvöltözik a részeg: *ámikó mászlag, akko bájúkol, üvötözik.* **Nr.** *Bájukónák a kutyók, lész hálott, égyöm, há lefele a feji, há főnfele bájúkol, lész gyü-lös.*

bákás gyermekijesztő rém, farkas-szerű: *Vigyáoz, mé viszön a bákás, ijögetik a poronytyot. Nē mēny ki, evisznek a bákások.*

Bákás csúfnév (Ambrusék csúfneve). *bákmácská* kandúr.

bákogát bakkkal ijeszti a gyereket: *Nē bákogázd, mé māj sír!*

bákon félig hizott sertés, marha.

báksáol szüret után elmaradt szőlőt, diót, kukoricatörés után kukoricát, burgonyaszedés után burgonyát keresztel: *Ebe já szőlőbe de sokát lehetne báksáolni. Báksáoltám pé-ráot.*

báksi him: *Báksi nyúl.*

bákszli tejeskanna.

bálábén *Hyoscyamus niger* L., mérges növény.

bálgos balkezes.

bálháská játék. Hol az olló, komám-asszony?

bállos 1. balkezes, suta, balog: *Tē gyerök, miko lēttē tē bállos?*, 2. a rúd mellett álló ló: *a bállos lová*

mégdöglött.

bängéjta száradásra ritkásan összerakott vályogfal.

bányis beteg: *Ojám bányisok a csibikék!* *bányiskol* betegeskedik, kókadozik. *báopá* nagybácsi.

bápcsa babfőzelék: *Ej déj jóu bápcsa, igön jóul esik!*

báopká nagybácsi (becéző alak).

bárábancóus 1. garabonciás diák. **Nr.**

A garabonciás diákot arról lehetett felismerni, hogy a vendéglátótól sohasem kért mást, csak tejet., 2. az, aki szereti a tejet: *Mágá is csak ojá bárábancóus, csak a tejet iszi.*

bárábér csavargó (nem sokat törődik a külsejével): *Ojám vágyok, mind a bárábér.*

bápszömö a bab hüvelyében fejlődő szemek egyike.

bárackicá kajsziparack.

báráká barakk: *Bárákákát építettek a fáluvégre.*

báoraonyos akál birkaol.

báraótos barátkozó: *Báraótos embör Izrá.*

báráozdiká barázda.

bárcóká 1. a kukorica virága, címere,

2. diófa, mogyorófa virága: *Má lēhullattá a dijufá a bárcókáojit.*

bárcókáozik virágozik (a kukorica): *Miko bárcókáozik a kukoricá, jün a fű is rájta.*

bárhányos halszálkamintás: *Ezöket a zsáokokát mind bárhányossán szü-tték.*

bárják 1. zászló. **Nr.** Az esküvő kitüzése után a szülők megveszik a *bárjákot*, 2. madárijesztő.

bároká szörme.

bárokáos szörmés: *Bárokáos kábáot.*

bárnil barnává lesz: *Éjn es bárnilok a nápon.*

bároná házépítéshez használt dorong. *báronáfál* ~ *bárunáfál* dorongokat raknak szorosán egymás fölé, ezt azután besározzák kívül-belül.

bás 1. éppen, pontosan: *Bás tizenkét*

óra van., 2. nyomósításként Bág nem igaz? Más bág hüzudol.
bátri zseblámpa: Nē süttesse á bátrit!
béantrágot becsip, megrészegeedik:
szomszédék fijik béantrágot á torbá.
béborongózik beborul, felhősödik:
Kezdött béborongóuzni, ász hittem essü lesz.
bédugil elzárul: Bédugilt áz órom.
béfogdos 1. fogással bepiszkít: Ne fogdossátok bé ászit á szoknyáot, máj oja fogáosos lesz., 2. kocsiba fog: Mire éjn visszájötem, má fogdostá bé á lovákát., 3. nyüstbe, bordába befogja a fonalat: Béfogdosik á fonálát.
békápát berugat valakit.
belébúdos belebújik: Belébúdositák á számbóba.
belegóunijá begónia.
belezná vászonym olyan vászon, melyben üres, lyukas marad a szövés, mert a nyüstben elszakad a mellék.
béjllháortyo bél.
belézsuppán beleesik: Egy gyerek belézsuppánt á vízbe.
bémájteröz a ház falát malterrel besimítja.
bémovosodik belepi a moha.
bese vércse: Má még éty kicsi piléjt evitt á bese!
bésíkút falat betapaszt: Bésíkúcsuk áz éstáolóút.
bésziválódik a fagyon a vászon megfehéredik.
bétippád besüllyed.
biber páprika apró, gömbölyű rózsapaprika.
bibörke pajor, kukac: á herjóukbul is is van bibörke.
bijjél fehér (bórszín) Ojan bijjél vóut áz orcáom.
bincáok szőlő, uborka, dinnye koscsánya.
binóuká hinta: ápiká, ugyé hónap fénkötöd á binóukáot!
biriske a fűzfa barkája.
bíruská kisliba.
bizsos kényes: Ez á csödör oju igön bizsos.

blombérosztát betömeti a fogát.
bobojó paradicsom.
bobojó léjv paradicsomleves.
boborcséik pattanas.
boborcsóus 1. pattanasos: De boborcsóus áz orcáod!, 2. csaláncsípés után a hólyagos bőr is ilyen.
bobos pácgirtá búbos pacsirta.
boboszkodik birkózik.
bocskoros bogáor káposztabogár, á káposztalepke hernyója.
bogácskóuróu Atractylis hirsutior.
bogáozik állandóan szerbül káromolja az istent (bogati!) Hát té egyebet sz tudol csák mindig bogáozni!
bokáos csaráp zokni.
bokkáncs bakancs.
bolnicšáor ápoló.
bombóná cukor cukorka (új).
bonc comb.
bonctüv combtó: Bonctüvig éjrt á víz.
bonszéjir bojt pamutból (sapkán, papucson, ostonon): Szjép bonszéjir van á lippögőujin.
bornyus márhá borjas tehén.
bosztáony dínyeföld: A bosztáonybá szjép dinya termöt.
bozsojikáméntá borsfü.
bögöre egyfülü fazék: Egy bögöre méiz.
büllönködik ingerkedik: Ó Déborká, Déborká ét háttáol, pedig de sokát böllönköttünk! (Siratás.)
bőüv 1. testtől elálló ruha, 2. gazdag, dús: Bőüven termöt., 3. termékeny, sokat termö: Bőüv esztendü., 4. sok, bőséges: Hát termöt bőüven belüle!
böce kisborjú (gyermeknyelv).
brádvá szekerce: Brádváuvá fárágik á ggréndáot.
brédvá kápá nehéz, nagy kapa.
brékusá béka: Raléjptem egy brékusáorá.
búcol csókol: á menyásszony búcoli áz ápikáojáot.
búcolgátóuzik csókolózik.
bucsák sarok: Ot á bucsákban á fődik.
budáok tompa élú csákány.
bufáol üt, ver: Bufáolik ütét á gyerkök.

bugyér holmi, ruhanemű: *Sok bugyért magaóra szédi téilon.*
bumbáor nagyon kövér, erős termetű: *Éj de bumbáor létel!*
buov pásztílá olomecet pirulában.
burzáfá bodzafa.
buszonyóu fülledt, meleg: *Bisztos lész essőu, ojam buszonyóu meleg van.*
búty batyu: *Véd á bútyod, mēny!*
búzika búza.
büfe ~ *bife* kocma: *Ot mulát á bi-fébe.*
bükfenc bukfenc.
büsödik romlik (a tojás).
büsöt tikmony záptojás.
cákor (-t, -já, *cákrák*) patkány: *Cákrák evittéjk á tikot.*
ceglédréipá cékla.
čekker fonott födeles kosár.
cerésznye cseresznye (régies).
cerkviná egyházi adó.
cervene piros.
cic (-öt, -e, -ök) karton.
ciciká kismacska (becézve).
cifrávonálás csikos: *Cifrávonálás szoknyáojá van.*
cigáon mámuz horgolt papucs.
cigáretli cigarettá.
cigáretlizik (-ok, -ott) cigarettázik.
cimá a vörös- és fokhagyma alsó gyökere.
cimet (-öt, -ttye) fahéj.
civár szivar: *Kápot ojam civárt, mind á petrēncerúd!*
copáok fiatal, sovány (gyerek).
cúlá szennyes ruha: *Gyerte, mēnyüink cúlá mosni!*
cundēr salakos út: *á cundērön mēny, nē légy sáoros!*
cüppöget tagadást jelezve cuppogat.
-csá simulószó, nyomósításra szolgál: *ájsá ěde á kéjst, Ęrzsike!*
csáláng *urtica dioica*. Nr. Pünkösd hajnalán szokták szedni a gyógyírként használt csalánt.
csáráp 1. vastag, gyapjúharisnya, 2. mindenféle harisnya. Nr. Régen Harasztiban a menyasszony anyjának a vőlegény komája *dájkácsárápot* ajándékozott.

csárdá gulya: *Kimēnt á csárdá, csárdá útszéli kocma.*
csárdák kukoricagóré.
csáskézü balkezes, balog.
csátlóu harisnyatartó (kerek gumi, a lábszárra húzzák): *Oján táog má ez á csátlóu, máosikát kēl venni.*
csekkáj gyútóu foszforos gyufa.
csemez (-ök) mezei poloska.
csērhéjús cserhajú, érdes felületű (dinnye, tők).
csērná kává ~ *káfá* török módra főzött kávé.
csēt kī lóterelő.
csicság bojtorján: *Belérágtt á csicság á csárápombá.*
csicságos pérá olyan krumpli, amelyen kis krumplik sarjadnak.
csicsögő aprópénz: *Hunán szēted ászt á sok csicsögőt?*
csikár fősvény: *Oján csikár embör!*
csikócsá kiscsikó.
csikóut sikolt: *Oját csikóutotám, huty mékhálotáok az ucáon is.*
csinge labda: *Zucsd á csingéit!*
csinyá a hordó fenekén a kiálló rész, amin az utolsó vaskarika van: *Lētöröt á hordóu csinyáojá.*
csipperkodik ágaskodik, kapaszkodik: *Csipperköttem, osztá bényisztem az áblákon.*
csiprihes mindenre kíváncsi, minden lében kanál (kisgyerek).
csoport 1. csutka: *Dobd el ászt á körtecsoportot., 2. kukoricacsutka.*
csotá a kukorica lemorzsolása után maradt csutka.
csöpörke₁ gomba: *Csöpörke levest ětt.*
csöpörke₂ igen rövid.
csuvá lüszterből készült, gyönggyel díszített, testhez simuló női télikabát.
dengá egy vég (vászon, szövet): *Bétürjük á váoszonyt dengáobá.*
diskuráocijá vitatkozás: *átul fűg, me-dig tárt á diskuráocijá, áko hozik á mēnyászont á férjéjhö.*
doronci magtól el nem váló: *Doronci bárászk.*

dörbityül dörgölve mos: *Dörbityöli a cúláot.*
dudóus hájmá dughagyma.
dugáfá donga.
dukkol csavarog: *Öröké csák dukkol,*
nëm csinyáol simít.

dukszol fejfel öklelőzik.
düdü pléhből készült kanásztülök.
dügeny fekete színű koporsó.
dütéís a szántóföldön látható ekefordítás.

PENAVIN OLGA

Tájszavak Balmazújvárosról*

odaát: a szomszédban. *Odaát van tengerít mörsölni.*
odabolondít (-öl): haszontalanul odahív, odarendel. *Kár vóút ijen semmisígr odabolondítani!*
odafekszik: 'odasüt' értelemben is. *Egiz dílelőt odafekszik a nap.*
odaíg: leég. *Odaígett a tiszta.*
odaíg: addig
odapisil: maga alá vizek
odasóuz: odavág, jól odaüt
odatesz: ágyba, nadrágba vagy valami nem kívánatos helyre végzi szükségét
odavan: meghalt
okádik (-öl): hány
okádik: hányás. *Mektéír, mint kutya az okádikára.* (Szm.)
okozs-bolond: félkegyelmű, de akinek sokszor talpraesett megállapításai vannak
oktondi: ostoba (gyermeknek mondják)
óltóy: az oltógyomorból kivágott darabka, melyet a juhtejbe eresztenek spárgán a juhtej megaltatására
ólvas (-öl): számlál. *Jóul mególvastad a birkát?*
opsit: katonai elbocsátólevél
órdas: sötétszürke
ördináréi: közönséges, alpári, gyenge minőségű. *Nem vettem kendőt, mer csak ordináréik vóúttak.*
örgonól: óbégat. *Ne örgonájjatok itt a fülembé!*
örja: sertésgerinc. *Főúsztem nekik jóy örljalevest.*
orozvakóútt: titokban kelt (a kotló a

gazdasági udvarban valahol titokban eltojt csirkéket költ ki).
ostorcsapóy: egy gyermekjáték fajta. (8—10 gyerek egy sorba fogódzik; az egyik szélső csak körbe topog, minél távolabb van a gyerek a központtól, annál sebesebben kell futnia, a legszélső így gyakran „leszakad”.)
ostörhegyes: négyes fogatnál az első pár jobb szélső lova
osztáj: osztozkodás hagyatéknál. *Megvóút kösztünk az osztáj mék pinteken.*
osztájoz: örökséget feloszt
osztózik: egymás közt vitatkozik, veszekedik. *Sose láttam ijen kéít tesvirt, ezek mindig osztóznak.*
óybéígat (-öl): jajgatva kiabál, ordítva énekel
óycska: régi
óycsóull: olcsónak tart. *Nagyon óycsóllom eszt a báránybör sipkát.*
óyesztendőy: az év utolsó napja
óyhatatlan: elkerülhetetlen. *Óyhatatlan, hogy a kiccsirke át ne bújjik a léic köszt a kiskèrbe.*
óydálbörda: a feleség tréfás neve
óykuláréi: szemüveg. *Had veszem fel eléíbb az óykuláréimat.*
óyrási: órai. *Élment a hat óyrási vonat.*
óytvár: sebes bőrbetegség, inkább gyermekeknél
óyzlág: kirakat
öhöm: igen
ökörnyál: fehér, fátolyszerű pókháló, mely ősszel a levegőben száll

* Vö. MNyj. VIII, 176—9, IX, 155—64 és X, 138—50.

ökrendezik: hányingeres görcei vannak, de csak hébe-korba jön fel valami
ölis: disznóölés. *Hónap ölís lesz.*
ölős csirke: rántanivaló csirke
ördögbiibliája: kártya
öregapa: a nagyapánál idősebb előd.
Nem tom hányadik öregapja idejibe kerültek ide.
örömanya: a menyasszony anyja lakodalomkor
örü: ürü, herélt kos
örvivel: ürügével. *Annak az örvivel gyött, hoty széíndát vesz.*
összeeskábál: összetákol. *Összeeskábáltam eszt a kis aklot.*
összeesőű (fővök, fősz): összeizzad.
Ne bújjatok úgy össze, mert összeesőűttök.
összefülled: összepállik. *Összefüllett ez a zsák szikifű.*
összekajtat: összekutat. *Összekajtatam írte az egisz Hortobágyot, mékse tanáltam.*
összekucorodik (-öl): összegörbül, összekuporodik. *Úty hazsba rukta, hogy egiszén összekucorodott utánna.*
összemesckásodik: összecsomósodik.
Összemesckásodott a lábom.
összemarikkál: két marékkal. *Attam nekik tengerit is két összemarikkál.*
összemeagy: összetúrósodik. *Összement a té.*
összeögyeledik (-èl): összekeveredik.
Mikòr félvittem az iskolába, èlszallatt tüllem, oszt összeögyeledett a iöbbivel.
pabbír: az egyháznak járó természetbeni fizetés
pacánnyi: kicsike, igen kicsi
packázik: félvállról intézi a dolgot, de abba sincs köszönet. *Ne packázz velem!*
pacuha: pongyola, cábár, rendetlen öltözetű. *Nem tom megírteni, hogy ez a takaros jány hogy ment ijen pacuha emberhe.*
pacskòl: paskol
pacsmagòll: pancsol. *Ne pacsmagòlljatok ott a sárba!*

pádimentom: deszkapadló
paksus: marhalevél
pali: ostoba fiú, vagy olyan legény, akit lehet orránál fogva vezetni. (Újabb keletű szó lehet az újvárosi nép nyelvében.) *Marinak is akatt ety palija.*
palló: 1. deszkahíd a vízlevezető árkon keresztül, 2. deszkajárda. A főbb utcákon volt a múlt század végéig.
palizsna: csalitojás, melyet azért tesznek fészekbe, hogy a tyúk oda-szokjék tojni
pampucòl: elkényeztetve babusgatva öltöztet, csinosít. *Örökké pampucòlja a gyerekeit.*
pántlika: szalag (idősebbeknél)
panyókán: vállára véve, úgy, hogy az ujjába nem húzza bele a kezét. *Melege van, csak panyókán (panyókára) veszem fel a nagyújjast.*
pap: a búzakereszt legfelső kévéje. *Mingyán kiesz ez a kereszt is, csak a papot teszem rá.*
pápaszem: szemüveg. *Aggyátok mán ide a pápaszemet!*
papál: majszolva eszik (gyermeknyelvi szó)
pápastaszínű: halvány színű, beteges színű. *Nem tom, mi vam vele, egisz nap ojan pápastaszínű vòut.*
papòl: sokat beszél. *Ne papòjj annyit, inkább járjék a kezed.*
páppá: az apa gyermeknyelvi neve
Papré: a községtől északnyugatra eső határrész neve
papsajt: a mályva zöld állapotban levő termése, melyet a gyermekek szívesen eszegetnek
paráhol: vízzel magcsapkod, hogy a vasalás könnyebb legyen
paré: paraj
párgòl: gőzöl. *Fájt a füle, mekpárgòltam neki, elállott.*
pártúz: parázs
pászmásan: szakaszosan. *Pászmásan esett a jég a Háton.*
pásztorbír: a pásztor fizetése

patália: lárma, lármas veszekedés.

Micsoda patáliát csapod belőlle!

patika: gyógyszerház

patka: házak előtti lóca. Régen az esti munkák után sorjában kiültek az öregek, gyermekek a padkára, odajöttek a szomszédok tanyázni, s úgy 9—10 óra tájig elbeszélgettek. Ma már ez a szokás kihalófélben van.

patkópíz: fáradságpénz. *Na, még amellet mindíg akatt ety kis patkópíz is.*

pecek: hegyes fadarabka, különféle rendeltetéssel

peckás: cséplőgépnél a fűtő. *Élmentem peckásnak a Naty Sándor gépihe.*

peckesen: egyenesen. *Még mindik peckesen jár ez a vín ember!*

pecsi: a hús gyermeknyelvi elnevezése. *Kicsi pecsi naty popa* (kis hús, nagy kenyér).

pediglen: pedig

példálóúddzik: célzásokat tesz. *Csak példálóúddzott, hogy aggyak neki, de én úty tettem, mintha nem értenim.*

péyva: pelyva, polyva. *A péyvat is behörtuk.*

pemete: tengeri csuhajból készült seprűféle, mellyel a fűtött kemence kövezett sütőrészét elseprik

pemetevíz: a kemence előtt egy edényben víz áll, melybe a fűtőeszközöket használat után belemártják, hogy el ne égjenek.

pendèj: hosszú női ing

pendèjkémény: szabad kémény. *Mosmán nem szabad pendèjkéményt csinálni.*

peníszvirág: csenevész gyermek. *Mim peníszvirág a valamennyi!*

penna: író toll

percent: kis, percegő hangot ad az óra, jelzi, hogy rövidesen következik az óraütés. *Percent az óura.*

pereputty: a rokonság tréfás megnevezése. *Hoszta magával az egisz pereputtyát.*

pèrnye: a szalma hamuja. *Vit ki a*

pèrnyét a ganéra! Locsòljátok le a pèrnyéjit, hogy èl ne vigye a széj!
perli: cipőfűző. (Idősebbeknél, a fiatalok már *fűzdőü*-nek nevezik.)

peszra: nagyobbacska lányka, aki kisebb gyermekre ügyel fel, s azt hordozza, gondozza

pesztonka: ugyanaz, mint a *peszra*, csak kisebb lányka

peszrál: kisgyermeket gondoz

pí (*pít, pihe*): pehely. *Fisülköggy meg, tiszta pí a hajad!*

picinkó: kicsike

piciri: kicsike (gyermeknyelvben)

pihes: pelyhes. *Ni, a kis pihes, még mit nem akarna!*

pillis: kenyér vége. *Haggyátok meg nékem a pillisit!*

pillangó: lepke

pipakíssig: a pipához való eszközök, felszerelések

pipakupak: pipafedő

pipaszárlábu: nagyon vékony lábszárú

pipaszúrkálóu: díszes, csavaros fejű egyenes drót, mellyel az eldugult pipát takarítják. Ehhez hasonlítják a vékony lábat is *Ojam vikony a lába, mint a pipaszúrkálóu.*

pire: csirkehívogató: *pire-pire-pire.* Néha a csirke neve is. *Attatok a péréknek derát?*

pirinyóu: igen kicsi

pirítóus: pirított kenyér

pirongat (-òl): dorgál. *Nem bántotta, csak mekpirongatta.*

pisít: erős sugárban ömlik. *Csak úty pisított a vír.*

piszkafa: a fűzésnél használatos mintegy 2 m hosszú akácfa, mellyel a fűtőanyagot piszkálják meg a kemencében. *Sovány, mint a piszkafa.*

piszkòl: szid. *Míg ot vóutam, egyre piszkòlta a jánt.*

piszkoskodik (-òl): szemtelenkedik. *Hajja, mennyík innét, ne piszkoskogyík véjlem!*

piszmoz (òl): lassan tesz-vesz, szaporátlanul dolgozik. *Meddik piszmozòl még?*

- piszokfiszek:** piszkos hely. *A házuk se más, mint ety piszokfiszek.*
- pitár:** pitvar. *A pitárba kerezsd, oda tettem le!*
- pite:** lisztből, tojásból, tejből készült cukros öntött tészta.
Nem led belőlle se pite, se málé.
- pitizgál:** piszkálgat. *Mit pitizgálsz ott?*
- pitykézik:** gombozik. *Kint pitykéznek az ablak alatt.* (Idősebbek)
- pläjbász:** 1. ceruza (idősebbeknél).
Erössen fogott a pläjbássza. 2. penis
- Poc-utca** egy régi utcanév, mely az öregek emlékezetében megmaradt (kb. a mai Semsey utca helyén).
- pocsik:** csúnya, förtelmes
- pocosszájú:** szíkes szájú. *Ne egyél annyi naprát, mert pocos lessz a szád (pocosszájú leszél)!*
- pocos veréb:** kis veréb, amelyet az anyja táplál, szíkes szájú veréb
- pocskòl:** vízben játszik, egymást csapdossa vízzel. *Ne pocskòljatok a vízbe, gyertek ki onnan!*
- pocskondiáz:** szid, gyaláz
- pocsvány:** posvány
- pohos:** pocakos, nagy hasú
- pókhasú:** nagy hasú, pocakos
- pókos:** csomós lábú (ló)
- popa:** kenyér (gyermeknyelvben)
- porong:** porond
- poros állás:** a legelő jószágok állandó helye, ahol a lábukkal felferik a földet
- potyòl:** paskol
- potyesz:** a has tréfás neve. *Megrakta a potyeszt.*
- pózma:** pózna
- pöffed:** puffad, dagad
- pörgölt:** pörkölt
- prádés:** parádés (kocsis)
- préda:** pazaroló. *Naty préda vòut az az asszony világitelibe!*
- préjdál:** pazarol
- prezbitèr:** egyháztanács tag a reformátusoknál
- prezbitériom:** egyháztanács
- próvbálatlan:** tapasztalatlan. *Tanácsot kírek ebbe a dologba, mer próvbálatlan vagyok.*
- próvbált:** tapasztalt
- puceír:** meztelen
- pruszlik:** díszes női mellény az ún. magyar ruhához
- pukli:** pult (öregek beszédében)
- pukkancs:** lobbanékony ember
- pulicka:** tengerilisztből készült vízben főtt étel
- purgyé:** cigánygyerek
- pustòl:** kavarja a szél a havat
- puszli:** férfimellény
- rácsarkodik (-òl):** rákiabál, ráordít
- rábecsülltet:** kivetteti rá a kár értékét
- rácsap (-òl):** levegőből rajtaüt. *Rácsapott a héja a csirkéjre.*
- ráihezik:** megkíván valamit. *Nagyon ráéjheztem mán egy kis birkapörgöltre.*
- ragaszkodik (-òl):** köznyelvi értelme mellett azt is jelenti, hogy kapaszkodik. *Ragaszkodnak hátúl (a szekéren).*
- ragaszt (-òl):** szerez. *Az idejn ragasztottam eszt a kis főűdet.*
- ragyás:** himlőhelyes
- rájto:** létra. *Hozzátok csak a räjtoját!*
- rákapat:** rászoktat. *Rákapatta a dohányszásra.*
- rálesz:** rááll. *Nem láttam rosznak a dóugot, rálettem.*
- rámegy (rámigy ~rámicc):** rátör
Nem szígyelled magad, hocs csak úgy rámigy az emberre!
- ráòlvas:** varázsigéket mond rá
- rapòrt:** kihallgatás (az öregeknel)
- rászorít (-òl):** rákényszerít. *Szorícса rá tanítóúir eszt a betyárt a tanulásra. Ithon előű se veszi a könyvet.*
- ráta:** földterület. *Egy rátában a főűdünk, oszt így könnyebben mek tudom munkálni az övéjkit is.*
- rátéhékedik (-èl):** ránehézkedik. *Ne rátéhékegy úgy rám!*
- rátestál:** ráhagy örökül
- rátotta:** rántotta
- rátukmál:** ráerőszakol, rábeszél
- reckír:** kockázat
- redves:** korhadt

réjáz: lármázik. *Ne réjázatok itt a fülemben:*

Rekeszér: egy ér neve az újvárosi határban

reklí: női hálóing (az idősebbeknél)

remonda: kiselejtezett katonaló

renget: ringat. *Rengezsd el a gyereket!*

reperál: kijavít. *A kért farába a kerítést reperájják.*

repetsarkú: lenézett, mezítláb járó nőszemély

restèll: szégyell. *Nagyon restèllem magam miatta.*

retirál: meghátrál (öregeknél)

retkes: a piszok, a víz és a szél megfeketíti a bőrt, s mint a téli retek, olyan színűvé válik, erre mondják, hogy retkes

rézelő: a pálinkafőzéskor a rézcsőből kifolyó mintegy fél liternyi réz-oxidtól átítatott pálinka, melyet nem szabad egészségügyi szempontból meginni

rezorvában: tartalékban (öregeknél).

Nincs rezorvában ety kétnyelű késed?

rézbagó, *rézfaszú bagó*: babonás hiedelemvilágában élő ártó szellem, mellyel a gyerekeket ijeszti: „*megájj, mer elvisz a rézfaszú bagó!*”

rezsdbéles: nyújtott tésztából készült béles

rézsútosan: ferdén

rigli, *rigedli*: tolózár

rókatánc: cigánytánc, nagy ügyességet kíván

rongy: köznyelvi értelme mellett semmirekellőt is jelent. *Rongyembèr.*

rosszèrköűcsű: semmirekellő, nehéz természetű

rostabéllel: annyi mennyiségnyi, amit egy rostabéllel ki lehet merni. *Mekpattogattam nekik négy rostabéllel is, hogy egyenek, èlvannak véjle egy darabig.*

rőűf: régi hossz mérték

ruca: kacska. *Lűttem ety kercerucdt.*

rugott: elvált a szoptatástól. *Rugott bornyú.*

VARGA ANTAL

MUTATÓ

a Magyar Népnyelv I—VI. és a Magyar Nyelvjárások I—X. kötetéhez

B e v e z e t é s

1. Ismert dolog, hogy mutatót készíteni fáradságos, háládatlan munka. Hogy mégis nekivágtam, több oka van. Elsősorban azoknak a jelenlegi és régebbi — s talán leendő — hallgatóimnak akartam vele segítséget nyújtani, akik a nyelvjáráskutató munka iránt érdeklődnek, s egy-egy kérdés szakirodalmi felderítésében útmutatást keresnek. A szakember jól tudja, mit hol talál. Mégis, esetenként neki is hasznára lehet, ha az ittenihez hasonló, nem központi folyóiratok egyébként esetleg elsikkadó adalékainak leltárát kezébe veheti. Ösztönzött a debreceni helyi hagyomány is. 1964-ben múlt 25 éve annak, hogy a magyar nyelvjáráskutatás kiváló tudósa, CSÚRY BÁLINT megindította a Magyar Népnyelvet, a magyar dialektológia és névtudomány első és azóta is egyetlen saját fórumát. E negyedszázad alatt korszakok múltak el nemcsak társadalmi és tudományos életünkben általában, hanem a nyelvjáráskutatásban is. A fejlődés jól nyomon követhető a közben megjelent 16 kötet tartalmának alakulásában. Így aztán — ha egyébként nem is mindig —, tudománytörténeti szempontból érdekes és tanulságos volt az anyagnak ilyenfajta fegyelmezett áttanulmányozása.

2. Magáról a vizsgált — nevében ugyan kettős, de lényegében egységes folyamatot jelentő — sorozatról megemlíthetjük, hogy formailag évkönyv gyanánt jelent és jelenik meg. Kezdetben a Debreceni Tudományegyetem Népnyelvkutató Intézetének évkönyve volt, majd néhány évig az Erdélyi Tudományos Intézettel közös kiadásban jelent meg, újabban pedig a Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének évkönyveként, de országos munkatárs hálózattal, sőt külföldi szerzők gyakori közreműködésével jelenik meg.

Azt, hogy 25 év alatt csak 16 kötete látott napvilágot, elsősorban a háborús évek kiesései okozták. Nehezítette a rendes kerékvágásba zökkenést a negyvenes években kialakult nyelvtudományi szemléletmód is. A kihagyások miatt célszerűnek látszik az egyes kötetek főbb könyvészeti adatainak bemutatása:

Magyar Népnyelv:

I. Szerk. Csúry Bálint; Debrecen	1939. 179 l.
II. Szerk. Csúry Bálint; Debrecen	1940. 291 l.
III. Szerk. Bárczi Géza és Szabó T. Attila; Debrecen— Kolozsvár	1941. 430 l.
IV. Szerk. Bárczi Géza és Szabó T. Attila; Debrecen— Kolozsvár	1942. 483 l.
V. Szerk. Bárczi Géza; Debrecen	1943—46. 77 l.
VI. Szerk. Bárczi Géza; Debrecen	1947—49. 176 l.

I. Szerk. Bárczi Géza; Debrecen.	1951. 271 l.
II. Szerk. Kálmán Béla (D. Bartha K., Papp I.); Budapest	1953. 189 l.
III. Szerk. Kálmán Béla (D. Bartha K., Papp I.); Budapest	1956. 223 l.
IV. Szerk. Kálmán Béla (D. Bartha K., Papp I.); Budapest	1957. 208 l.
V. Szerk. Kálmán Béla (D. Bartha K., Papp I.); Budapest	1959. 199 l.
VI. Szerk. Kálmán Béla (D. Bartha K., Papp I.); Budapest	1960. 161 l.
VII. Szerk. Kálmán Béla (Papp I.); Budapest	1961. 191 l.
VIII. Szerk. Kálmán Béla (Papp I.); Budapest	1962. 184 l.
IX. Szerk. Kálmán Béla; Budapest	1963. 196 l.
X. Szerk. Kálmán Béla; Budapest	1964. 171 l.

3. A mutató felépítése a következő:

- I. Tartalommutató
 - A) Önálló közlemények
 - B) Idegen nyelvű kivonatok
 - C) Ismertetett könyvek
 - D) Nem lapszámozott mellékletek
- II. Tárgymutató
- III. Szómutató
 - A) Magyar szómutató
 - B) Idegen szavak mutatója
- IV. Helységnevé mutató.

Az anyag elrendezésében általában a Magyar Nyelv Juhász Jenőtől származó mutatóit tekintetem irányadónak. Sajnos, a terjedelem korlátai nem engedték meg a megkívánható teljes részletességig menő bontást és kivetítést.

A kötetek jelzésében az újra kezdődő számozás arra kényszerített, hogy alakilag különítsem el a két sorozat párhuzamosan futó köteteit. A megoldást készen kínálta a nyelvészeti szakirodalmunkban szokásos kétféle hivatkozási mód: az arab és római számmal való kötetjelzés. R ó m a i s z á m m a l jelzem tehát a mutató minden fejezetében a Magyar Népryelv köteteit, a r a b s z á m m a l pedig a Magyar Nyelvjárásokét. Így például az II, 19 jelzés az előbbi sorozat második kötetét, a 2 : 19 meg az utóbbi sorozat azonos helyét jelöli.

A mutató egyes fejezeteire nézve még a következőket kell figyelembe vennie az olvasónak:

a) A tartalommutatóban a szerzők neve általában a cikkek alatti formában szerepel. Az asszonyok férji előnevét azonban egységesen kezdőbetűre rövidítve jelzem. Néhány külföldi szerző magyarra fordított keresztnévét eredetijére igazítottam vissza, nehogy ebből azonosítási zavar támadjon. K e t t u n e n L ő r i n c helyett tehát K e t t u n e n , L a u r i található. Az idegen nyelvű kivonatok mutatójában a keresztneveket az egységesség kedvéért kezdőbetűkre redukálva közlöm.

b) A tárgymutatóba nem vettem fel külön az idegen nyelvű kivonatok anyagát, hiszen a cikk részletesebb bontásban mutatja ugyanazt. Csak globálisan utalok az egyes nem nyelvészeti dolgozatokban tárgyalt anyagra, de nem részletezem például a kendermunkák, népi hímzés, fejenhordás, gyógyítás stb. műveleteit, speciális kérdéseit. Nem tartalmazza a tárgymutató azokat a tárgyalási témákat sem, amelyek a közölt népnyelvi gyűjtésekben szóba kerülnek.

A címszók megválasztásával arra törekedtem — éppen a MNy. mutatójának tapasztalatai alapján —, hogy a túlzott bokrosítást elkerüljem. Elsősorban az ottani „hangok és hangcsoportok története” címszó volt rám elrisztó hatással, s ezért az egyes hangok kérdéseit a megfelelő betűrendi helyre tagoltam szét. Még egy-egy hang esetében is külön címszónak vettem a betű hangértékét, a kérdéses hangokat együtt tárgyaló, majd az egyes hangokat külön elemző közléseket. Az egyes hangok megterheltségét összefoglaltam *a*-zás, *i*-zés stb. címszó alatt, tekintet nélkül arra, hogy a terhelés mely más hang rovására gyarapszik (nyílt, zárt, *á* utáni stb. *a*-zás). A hangváltozások, illetőleg szembenállások esetében ezt sajnos nem lehetett megtenni, így egy címszóban ugyan, de külön jelzem a változás vagy szembenállás egyes típusait.

A hangváltozás jelzésére a bevett > jelet használom. A szembenállás, váltakozás jelölésére a szokásos hullámvonal helyett (~) — mivel azt kizárólag a címszónak a szócikk belsejében való ismétlődésére kívántam fenntartani — kettőspontot alkalmazok.

Mind a tárgymutatóban, mind a továbbiakban megjelölöm az érintett témát tárgyaló szakasz kezdő és befejező lapszámát is. Egy oldalon ismételt előforduló probléma vagy szó esetében nem használok külön jelzést, s az oldal számát is csak egyszer írom ki.

c) A szómutatóba nem vettem fel az egy-egy nyelvi jelenség illusztrálására szolgáló szóanyagot (pl. *i*-zés példái). Mégis, főleg tőtanulmányokban vagy ragozási téma kapcsán, ha a szerző önálló szócikkben mutatja be egy-egy szó, szótó viselkedését, ezt már érdemesnek tartottam a kivetítésre, az ilyenek szerepelnek a szómutatóban. Hasonlóan jártam el a földrajzi nevekkal is: illusztráló anyagban vagy adatközlő felsorolásban szereplő egyes neveket nem céduláztam ki, de a névtani dolgozatokban önálló címszóként felvett és magyarázott helynevek bekerültek a szómutatóba. Ragadványneveket sajnos így sem tudtam felvenni.

A szómutató adatait csak akkor kurzíváltam, ha a köznyelvre lefordíthatatlan régi, kihalt vagy fonetikus jelölt tájnyelvi szó került elő. A köznyelvi-sített címszótól erősen eltérő változatok helyén természetesen utalok a megfelelő címszóra: *Scumedi* 1. Szemed. Egy címszón belül nem tagolom tovább a változatokat: Imre alatt nem válogatom szét az Imbre, Imrő irodalmát, mivel az adatok száma ezt nem indokolja. A betűrendileg távol eső variánsok helyén természetesen utalok az összegező címszóra: Imbre 1. Imre.

d) Az idegen szavak mutatója zömmel olyan adatokat tartalmaz, amelyek a magyarból kerültek át a különböző nyelvekbe. A magyarba bekerült szók megmagyarosodott formában megtalálhatók a magyar szómutatóban. Az idegen szavak mutatójában nem jelzem külön a magyarnak átadott formákat — terjedelmi okokból. Az idegen szók viszonylag kis száma nem tette célszerűvé a nyelvek szerinti tagolást. A hovatartozást a címszó után zárójelben közlöm.

e) A helységnév mutatóban elsődlegesen az egyes kötetek adattári részében közölt nyelvjárási anyag megoszlását kívántam szemléltetni. Célszerűnek láttam azonban, hogy az egyes településekre vonatkozó tanulmányokat és

egyebeket is jelezzem. Ezzel ismét a kezdő, helytörténeti érdeklődésű kutatónak szerettem volna segítséget nyújtani. Ha egy-egy tanulmány nagyobb tájegységet tárgyal, de megnevezi a vizsgált községeket, azokat külön is feltüntettem, főleg ha a nyelvi anyag szét is választható az egyes települések szerint.

Az egyes helységnevek utáni zárójeles nagybetűket a Magyar Nyelvjárási Bibliográfia módjára használom az anyag jellegének jelzésére. Az élő nyelvi és történeti adatokat itt nem különítem el. A települések neve — helykímélés céljából — csak magyarul, megyejelzés nélkül szerepel, általában a közlésben található formában. Néhány régies írásmódot megváltoztattam.

Nem kis nehézséget okozott a mutató szempontjából a régi és újabb fonetikai jelölésmódok hű követése. Fokozta ezt a nyomdaváltás is. A betűtípusok kényszerű keverésén túl helyenként a mellékjeles betűt kénytelenek voltunk a pusztá alapbetűvel helyettesíteni vagy körülírást alkalmazni.

f) A mutatóban az alábbi jelzéseket és rövidítéseket használom:

- | = kisebb egységek választójele
- || = nagyobb egységek választójele
- ~ = a címszó megismétlődésének jele
- > = a hangváltozás irányának jele

ált. = általában, általános
birt. = birtokos (jelzői)
bolg. = bolgár
cser. = cseremiszi
dszl. = déli szláv
e. = egyes szám
E. = egyéb tanulmány, említés
F. = földrajzi név
fejl. = fejleménye(i)
fgr. = finnugor
fi. = finn
fr. = francia
h. = hang
hn. = helynév
I. = ismertetés
id. = idegen nyelvi
ik. = igeikötő
kny. = köznyelv
knyi. = köznyelvi
lp. = lapp
m. = magyar
md. = mordvin
mgh. = magánhangzó
msh. = mássalhangzó
N. = névanyag (személy, állat)

ném. = német
nu. = névutó
ny. = nyelv
Ny. = nyelvjárási tanulmány
nyj. = nyelvjárás
nyji. = nyelvjárás
óm. = ómagyar
osztj. = osztják
P. = próza, szövegközlés
pass. = passim, elszórtan
rom. = román
Sz. = szóközlés
szerk. = szerkezet
szhv. = szerbhorvát
szl. = szláv
szlo. = szlovén
szlov. = szlovák
szn. = személynév
szrag. = személyrag
t. = többes szám
típ. = típusú
V. = Vers, mondóka közlés
vog. = vogul
votj. = votják
zürj. = zürjén

I. TARTALOMMUTATÓ

A) Önálló közlemények

Árvay József

- A térszíni formák nevei a barcasági Hétfalu helyneveiben III, 39—56
A térszíni formák nevei Kalotaszegen IV, 3—50

Bakó Elemér

- A finn népnyelvkutatás I, 81—111
Adalékok a magyar és finn nyelv rövid és hosszú *i-*, *ü-* és *u-*magánhangzóinak fiziológiai-akusztikai összehasonlításához II, 29—46

Csúry Bálint élete és munkássága III, 7—38

Sárréti népnyelvi szövegek III, 347—50

A debreceni egyetemi Magyar Népnyelvkutató Intézet működése az 1941. évben III, 415—20

Beszámoló a „Csúry Bálint” országos népnyelvi szókincsgyűjtő versenyről III, 421—8

Egy magyar szócsalád: *hopp, hoporcs, hömpölyög, hederít* IV, 51—70

Végh József: Táj- és népkutatás a középiskolában IV, 461—2

Suomen kansan murrekirja I. k. IV, 462—4

Hakulinen, L.—Kalima, J.—Uotila, T. E.: Itäkarjalan murreopas IV, 464—5

Hakulinen, L.: Linguistisch-ethnologische Forschungen in Kola, Ostkarelien und Ingermanland IV, 465—8

A debreceni Magyar Népnyelvkutató Intézet működése az 1942. évben IV, 469—74

Balassa Iván

- Szerep helynevei I, 130—8
Az *a*-zás a kolozsvári Hóstát nyelvében III, 57—69
Vámosi Nándor: A debreceni csiz-

madiák cég- és műszavai IV, 459—61

A „ledolgozás” magyar elnevezései 2 : 138—45

Balogh István

Nagygál István debreceni bíró és esküdt társai megerősítik a debreceni varga cég szabályait II, 262—9

Bárczi Géza

Előszó III, 5—6

A városi népnyelv kérdéséhez III, 70—85

Jegyzetek a budapesti népnyelvről IV, 71—89

Egy kezdődő magyar hangváltozás VI, 111—6

A magyar nyelvatlasz munkálatai 1 : 145—55

A nyelvjárási hangjelölés kérdéséhez 2 : 38—42

Petrovici Emil akadémikus magyarországi látogatása és a Magyar Nyelvatlasz 3 : 191—3

N. Bartha Károly

Adatok gyermekbabonáinkhoz II, 252—8

D. Bartha Katalin

Tanulmányutam a szlavóniai magyaroknál I, 112—8

Szlavóniai népnyelvi szövegek III, 377—80

Mutatvány a készülő Szlavóniai Szótárból III, 381—7

A szlavóniai nyelvjárás szóképzése 1 : 34—63

Szlavónia (Kórógy) [nyji.gy.] 1 : 167—80

Beke Ödön

Tájszavak (Kopács, Baranya m.) 3 : 212—21

Tájszavak (Bogdánd, Szilágy m.; Kationa Imre mesegyűjteményéből) 4 : 199—207

A moldvai északi csángó szótárhoz 7 : 190

Tájszómagyarázatok 8 : 101—18

Benigny Gyula

Orbis (Bulletin International de Documentation Linguistique. Tome I—II.) 4 : 106—10

Benkő Loránd

A Nyárárdmente földrajzinevei (Adattár) VI, 144—60

Észrevételek a magyar kettőshangzók eszközfonetikai elemzéséhez 3 : 102—12

Csűry Bálint

A szamosháti nyelvjárás felső nyelvállású magánhangzóinak története I, 7—21

A szamosháti nyelvjárás *e~é*-féle hangjainak története II, 3—14

Deme László

A magyar nyelvjárások hangjainak jelölése (Az egyezményes hangjelölés ismertetése) 2 : 18—37

Benkő Loránd: Magyar nyelvjárás-történet 5 : 182—9

Dombrovszky József

Cercetari de Lingvistica III., IV.k. 7: 155—9

Orbis (Bulletin International de Documentation Linguistique. Tome X.) 8 : 155—8

Fülöp Lajos

A számbeli egyeztetés főbb kérdései Gyöngyös és vidékének nyelvjárásában 4 : 49—62

Gálffy Mózes

A magán- és mássalhangzók állapota a szindi népnyelvben II, 183—94

A kalotaszegi Magyarbikal népnyelvének névszótövei IV, 90—146

Trunk (Moldva) [nyji.gy.] 4 : 162—5

Gazda Ferenc

Csomakőrös helynevei IV, 147—57

Gergely Béla

Kisbács helynevei III, 86—101

Kalotaszeg névutós helynevei IV, 158—82

Gődény Endre

Györtelek helynevei 9 : 192—4

Habovstiak, Anton

A *liace* 'gyeplő' és *lievc* 'lőcs' szó változatai a szlovák nyelvjárásokban 7 : 123—9

Haider Edit

Konyár földrajzi nevei 10 : 167—9

Hajdu Mihály

Az Orosháza környéki kásos méhésetről 9 : 149—55

Hakulinen, Lauri

A népnyelvi szótár és a modern nyelv-kutatás III, 102—14

A finn nyelv jellemzése 4 : 87—94

Heckenast Gábor

Szemponatok a nyelvjárási hangfelvételek készítéséhez és tárolásához 9 : 125—34

Hegedűs Lajos

Bukovinai csángó [nyji.gy.] V, 55—8

Hajdúnánás [nyji.gy.] V, 63—6

Bitó VI, 117—26

Bukovinai csángó [nyji.gy.] VI, 160—1

Molvai csángó [nyji.gy.] VI, 162—6

Hajdúnánás [nyji.gy.] VI, 169

Tanakajd [nyji.gy.] I : 192—200

Somlóvásárhely [nyji.gy.] I : 201—4

Komádi [nyji.gy.] I : 205—9

Téglás [nyji.gy.] I : 210—3

Moldvai telepések [nyji.gy.] 1 : 241—57

A hangfelvételes nyelvjáráskutatás jelentősége 2 : 3—17

Diftonguselemzések sármelléki hangfelvételekről 3 : 52—101

A diftongusok eszkozfonetikai elemzésének kérdéséhez 3 : 113—22

Somogyhatvan [nyji.gy.] 4 : 166—8

Egerarcsa [nyji.gy.] 4 : 168—73

P. Hídvégi Andrea

A magánhangzók labilizációja Anonymus magyar szórványaiban 1 : 95—117

Az Új Magyar Tájszótár gyűjtési utasítása 5 : 167—72

Holm, Gösta

Nyelvjárás- és helynévkutatás Svédországban 8 : 99—100

Horger Antal

Tályog V, 3—10

Imre Samu

Népnyelvi szöveggyűjtés Felsőőről I, 164—70

Felsőőr helynevei II, 47—80

Az *é* hangok állapota a felsőőri népnyelvben III, 115—29

Felsőőri népnyelvi szövegmutatvány III, 370—4

Német kölcsönszók a felsőőri magyarság nyelvben IV, 183—95

Hegedűs Lajos: Moldvai csángó népmesék és beszélgetések 2 : 172—80

A szlovákiai nyelvatlaszgyűjtés tájszóanyaga 4 : 173—99

Beszámoló szlovákiai nyelvatlasz-gyűjtésünkről 6 : 124—46

Nyelvjárási jelenségek statisztikai feldolgozása 8 : 11—26

Imreh Barna

Küküllő-, Maros- és Nyárad-vidéki helynevek a XVI—XIX. századból IV, 405—21

Jakab László

Adalékok a mezősegi *a*-zás történetéhez 3 : 131—5

Telek 4: 81—6

H. Fekete Péter: Hajdúböszörmény helyneveinek adattára 6 : 120—1

Tájszavak (Kemecse) 6 : 147—9

Lencsés György „Ars Medica”-jának *ö*-zése 8 : 29—59

Kiss Lajos: Régi Rétköz 9 : 135—7

A felszólító módjel kérdéséhez 10 : 37—49

Márton Gyula: A borsavölgyi nyelvjárás igetövei és igealakjai 10 : 126—9

Kálmán Béla

Benkő L. és Lőrincze L. szerk.: Magyar Nyelvjárási Bibliográfia 1 : 165—6

A szókezdő mássalhangzócsoport egyik feloldási módja a magyarban 2 : 59—70

A Magyar Nyelvjárások Atlasza 2 : 182

Adalékok a magyar mássalhangzók újabb történetéhez 3 : 123—30

A Magyar Nyelvatlasz 3 : 195

Gyermeknyelv és nyelvjárások 4 : 96—100

A szlovákiai nyelvatlaszgyűjtés tájszóanyaga 4 : 173—99

Észt nyelvjárási antológia (Valimik murdetekste I. szerk. H. Ahven, M. Must, P. Palmeos) 5 : 190

Végh József: Őrségi és hetési nyelvatlasz 6 : 110—2

Papp László: XVI. század végi nyelvjárásaink tanulmányozása 6 : 113—6

Benkő Loránd szerk.: Magyar hangtani dolgozatok 6 : 117—9

Fokos-Fuchs, D. R.: Syrjänisches Wörterbuch I—II. k. 6 : 122—3

Beszámoló szlovákiai nyelvatlasz-gyűjtésünkről 6 : 124—46

XVI. századi jobbágyneveinkhez 7 : 23—42

Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények I—III. k. 7 : 150—4

Deme László: A XVI. század végi

nyelvi norma kérdéséhez 7 : 168—70

Inczeffi Géza: Szeged környékének földrajzi nevei 7 : 171—2

Halálokok a martosi anyakönyvben (1778—1820) 7 : 185—6

Megjegyzések a nyelvjárási izogloszszákról 8 : 3—9

Szavajárási neveinkhez 8 : 139—42

Benkő Loránd: A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában 8 : 143—9

Karácsony Sándor Zsigmond: Személyneveink 1500—tól 1800-ig 8 : 149—51

Büky Béla: A fővárosi keresztnévadás hatóerői 8 : 151—3

Tanning, S.: Mulgi murdetekstid. Eesti murded I. k. 8 : 153—4

Vszeszojuznoje szovesanyije po voproszam finno-ugorszkoy filologii 26—30 ijunja 1961. g. Téziszy dokladov. 9 : 142—3

Arvint, V.: Terminologia exploatarii lemnlui și a plutaritului 9 : 143—5

Bárcki Géza 70 éves 10 : 3—6

Bárcki Géza: A magyar nyelv életrajza 10 : 115—7

Kannisto, Artturi

Paasonen Henrik kutatóútjai III, 130—47

T. Kapi Irma

Régi „kocsmák” az Ipoly-völgyben 5 : 164—6

Keresztes Kálmán

Szövegmutatványok az ormánysági nyelvjárásból III, 375—7

Az Új Magyar Tájszótár 2 : 181—2

Nyelvjárási adatok Sajóvámossról, Bátorból és néhány szó a nyelvjárási szövegközlésről 3 : 162—73

Kettunen, Lauri

Tapasztalatok a nyelvjárási térképezés köréből III, 148—55

Király Péter

A Magyarországi Szláv Nyelvatlasz 3 : 185—90

Az általános szláv nyelvatlasz 9 : 119—23

Kiss Lajos

Szláv eredetű tájszavainkhoz 5 : 147—51

K. K.

Az Új Magyar Tájszótár 3 : 196

Kniezsa István

Az Ecsedi-láp környékének szláv eredetű helynevei IV, 196—232

A zobori apátság 1111. és 1113. évi oklevelei mint nyelvi (nyelvjárási) emlékek VI, 3—50

Kovács István

Szógyűjtés a visszatért Óbástról I, 139—64

A középső palócság *e* hangjai II, 15—28

Igekötőink fejlődése és használata a medvesalji népnyelvben III, 156—88

Palóc népnyelvi szövegek III, 364—7

Ókigyós [nyji.gy.] V, 73—6

A nemzedéki változások Somoskőújfalu nyelvjárárásában 2 : 146—53

Kuznyecov, P. Sz.: Russzkaja dialektologija 2 : 154—64

Néhány mondattani sajátosság a középső palócság nyelvjárárásában 3 : 29—34

Somoskő és Somoskőújfalu [nyji.gy.] 3 : 197—9

Palóc szövegek (Egyházasbást, Pered) 5 : 191—8

Az *l* kiesésének történetéhez 6 : 32—43

A szlovák népnyelv kutatás eredményei 7 : 139—45

Szövegek Debrődről 7 : 187—9

Az *a* utáni *o*-zás az északnyugati nyelvjárásterület északi részén 9 : 87—104

A nyugat-dunántúli *á* utáni *o*-zás a XVII. és XVIII. században 10 : 51—62

Nyelvjárási szövegek Amadékarcsáról 10 : 135—8

Kovács László

Nyulasi betlehemjáték IV, 452—8

Gyorsírás alkalmazása a népnyelv-kutatásban V, 49—54

Garbolc [nyji.gy.] V, 58—60

Garbolci helynevek VI, 132—43

Garbolc [nyji.gy.] 1 : 214—35

Garbolc [nyji.gy.] 1 : 236—40

Debrecen—Macs [nyji.gy.] 2 : 187—8

Debrecen—nyulasi gúnynevek 3 : 174—84

Debrecen [nyji.gy.] 4 : 154—9

A. Kövesi Magda

Képzőtanulmányok a Sopron megyei nyelvjárásokból 2 : 71—106

Az Ómagyar Mária-siralom *ualallal* szavának értelmezése 3 : 136—53

A *fa fo* alakváltozatról 4 : 69—79

A *-ni* főnévi igenévképző a rokon nyelvek tükrében 5 : 126—39

Vilkuna, K.: *Oma nimi ja lapsen nimi* 7 : 163—5

Az előmagyar nyelvjárás ún. „permiés” vonásainak kérdéséhez 9 : 57—69

Munkácsi —Kálmán: *Manysi (vogul) népköltési gyűjtemény* IV. k. 2. rész 10 : 117—22

Lőrincze Lajos

Szempontok és adatok személyneveink újköznevelés történetéhez 1 : 64—94

Szentgál [nyji.gy.] 1 : 181—91

B. Lőrinczy Éva

Palatális magánhangzók labializációja a Königsbergi Töredékben és Szalagokban 1 : 136—42

Az Új Magyar Tájszótár 1 : 156—64

A moldvai csángó nyelvjárás variánsai 2 : 107—19

Márton Gyula

Zártabbá- és nyíltabbáválás az ördögösfüzesi nyelvjárásban I, 118—21

A magánhangzók állapota a nagymoni népnyelvben II, 195—203

A nagymoni népnyelv ige-alkalmai III, 189—232

A rumén nyelvatlasz-munkálatok története és módszere IV, 233—67

Az igealakok szerepe a Fekete-Körös völgyében 6 : 44—55

Az *i*-zés állapota a Fekete-Körös völgyében 10 : 63—82

Melich János

Tarjó (In memoriam cari amici V. Csúry) III, 233—7

Murádin László

Klézse (Moldva) [nyji.gy.] 6 : 155—6

Nyelvjárási szövegek és tájszavak 9 : 177—81

Must, Mari

Az észti nyelvjárás kutatás az Észti Szocialista Szovjet Köztársaság Tudományos Akadémiáján 7 : 131—7

Nagy János

Diószegiék munkássága V, 40—8

Nagy Jenő

Magyarvalkói vállfőminták I, 122—9

A német nyelvjárás kutatás vázlatos története és mai állása II, 124—82

Csikasz 1 : 143—4

Név Nélkül

Mit akarunk? I, 3—6

A debreceni egyetem Magyar Népnyelv-kutató Intézetének működése 1939 júliusától 1940 decemberéig II, 270—6

A Magyar Népnyelv II. munkatársainak tudományos működése 1939 júliusától 1940 decemberéig II, 276—81

Nagy Rózsa

Szókincsgyűjtés a baranyamegyei Nagyváty nyelvéből III, 387—400
Adatok a baranyamegyei Nagyváty növényekkel kapcsolatos szokásaihoz és néphagyományaihoz IV, 268—308

Németh Géza

Egy dunántúli falu keresztnévanyaga 1790 óta 2 : 120—37

Nyirkos István

Az abaúji Pusztafalu ő-zése 5 : 153—63

Pusztafalu [nyji.gy.] 6 : 156—60
Csúry Bálint halálának 20. évfordulójára 7 : 147—9

Király Péter: Ismeretlen magyar glosszák 7 : 166—7

A *-csa*, *-cse* képző elterjedtségéhez 8 : 129—31

Sananjalka (Suomen kielen Seuran Vuosikirja I., II., III.) 8 : 160—4

Szathmári István: A magyar stilisztika útja 8 : 164—6

Az abaúji nyelvjárás magánhangzórendszeréről 9 : 71—85; 10 : 85—104

Pais Dezső

Rengeteg IV, 309—31

Pákozdi Endre

Vésztői ragadványnevek 7 : 83—99

Pandur Julianna

Sztojkov, Sz.: Ungarszki zaemki v Banatszkija govor 7 : 173—7

Papp Ferenc

Csicsagov, V. K.: Iz isztorii russzkich imen, otcsesztv i familij 7 : 160—2
Materialy i isszledovanyija po russzkoj dialektologii. Novaja szeria I. 8 : 158—60

Papp István

Bárcki Géza: Fonetika 2 : 165—71

Az állítmányi szerkezet őstörténete 3 : 3—28

A felszólító módjel problémái 4 : 25—36

J. Soltész Katalin: Az ősi magyar igekötők 4 : 111—4

Hangtan 5 : 42—100

A magyar mondatban egyetemi oktatásának kérdéseire 6 : 23—31

Megjegyzések egy magyar szócsalád történetéhez 7 : 79—81

Az igenevek helye a nyelvtan rendszerében 8 : 61—80

A szóalkotás problémái 9 : 3—30

Papp László

A hosszúpályi népnyelv *i* és *é* hangjai V, 23—39

Érmellék [nyji.gy.] V, 60—3

Az *ú* és *ű* hangok a hosszúpályi népnyelvben VI, 51—110

„Ő-ző nyelvjárás Debrecenben” 4 : 3—23

A nők megnevezése a XVI. század második felében 6 : 56—88

Nyelvi statisztikai vizsgálatok 10 : 7—35

Penavin Olga

Az igekötők használata Kórógyon 6 : 100—1

Kopács személynévanyaga 9 : 182—92

Péter László

Az ő-zés kérdéséhez 1 : 118—35

Pető József

Debreceni népnyelvi szövegmutatvány III, 351—3

Petrovici, Emil

Rom. *Oriş*, *Oriş*, *Orişa*, *Orăşani*, *Orăşeni* < magy. *Varjas* 4 : 64—7

Reuter Camillo

Kárász helynevei 7 : 101—22

Sámson Edgár

-döz képzős gyakorító igéink 9 : 107—17

Sándor Gábor

A kolozsvári Hóstát emberi erővel végzett teherhordási módjai és eszközei III, 238—74

Sárközi Zoltán

Debreceni céh-iratok az ipar nyelvének magyarosításáról 2 : 183—6

Sebestyén Árpád

Gacsály [nyji.gy.] 1 : 269—70

A *-fele* toldalék szamosháti használatának és jelentésfejlődésének kérdéséhez 3 : 35—51

Nyelvjárási gyűjtők képzése a debreceni egyetemen 3 : 193—5

Tanítani — tanítani (Az *-ít* képzőt követő kötőhangzó eltűnéséről) 4 : 37—48

A Csúry-féle, szamosháti *é* fonológiai értékeléséhez 4 : 101—5

A népi kendermunka Gacsályban 5 : 102—25

Nagyiván [nyji.gy.] 6 : 150—5

Egy tájnyelvi atlasz tervéről 8 : 83—91

Papp László: Nyelvjárási és nyelvi norma XVI. századi deákjaink gyakorlatában 8 : 166—70

Hedblom, F.: The Tape Recording of Dialect for Linguistic Sound Archives 9 : 145—8

Papp László: Nyelvjárástörténet és nyelvi statisztika 10 : 123—6

Szövegek Gacsályból 10 : 131—5

Sima Ferenc

Nyitra vidéke [nyji.gy.] 3 : 199—204

Tájszók Nyitra vidékéről 3 : 204—11

Tájszómagyarázatok 5 : 140—6

Somogyi Mátyás

Szövegek a Csallóközből 8 : 173—6

Sovijärvi, Antti

Adalékok a magyar és finn nyelv rövid és hosszú *i*-, *ü* és *u*-magánhangzóinak fiziológiai-akusztikai összehasonlításához II, 29—46

Sulán Béla

Az *i*-zés kérdéséhez V, 11—22

Szemponatok az *i*-zés vizsgálatához 1 : 3—33

Bazsó Lidi néni önéletrajza (Martosi nyelvjárási szöveg) 4 : 115—53

Adalékok az argó — különösen a közép-európai argó — szókincsének tanulmányozásához 7 : 59—77

Martosi szövegek a népi gyógyászat köréből 7 : 178—84

N. Szabó Erzsébet

Nagyiván helynevei 8 : 182—3

Szabó Géza

Szógyűjtemény a kabai juhászok nyelvéből 4 : 159—62

Szabó István

Ikerítődés a békési népnyelvben I, 65—80

Népnyelvi szövegek Békésről II, 258—62

Az *i*-zés esetei a békési nép nyelvében III, 275—304

Két *i*-ző békési helynév IV, 422—8

Szabó T. Attila

A bábonyi népnyelv igealakjai I, 48—64

A személynevek helyneveinkben II, 81—123

Előszó III, 5—6

Az újabb erdélyi népnyelvkutató munka kezdete III, 305—13

Adatok a gajcsánai csángó népnyelv igealakjaihoz IV, 332—6

Máramarosi helynevek IV, 432—40

Az Erdélyi Tudományos Intézet Magyar Nyelvészeti Osztályának 1942. évi munkája IV, 475—9

A moldvai csángó nyelvjáráskutatás története 5 : 3—38

A *-ni*, *-nitt*, *-nul*, *-nül* határozórag-csoport az erdélyi régiségben 6 : 3—22

Az *Isztambul*-, illetőleg a *Malomba*-típusú helynévkölcsönzés kérdéséhez 7 : 3—21

A *cibóka* tájszó és alakváltozatai 8:121—6

A *felimeg*, a *fersing* és rokonságuk 9: 39—54

Jegyzetek a Román Nyelvatlasz új sorozatának III. kötetéhez 9: 137—41

Szabó Zoltán

A nyelvjárási ikeképzők tanulmányozásának szempontjai 6: 90—9

Nemzedékek és nemek szerinti különbségek a kalotaszegi nyelvjárás ikeképző-használatában 8: 133—6

Szathmári István

Kisújszállás [nyji.gy.] V, 68—73

Három *t*-ző nyelvjárás összehasonlítása VI, 127—31

Székely Pál

Egy mese a szolnokdobokai Bálványosváraljáról IV, 441—50

Szépe György

A Román Nyelvatlasz újabb kötetei 5: 174—81

Néhány, a szinkron dialektológiával összefüggő kérdésről 7: 45—57

Hutterer, C. J.: Geschichte der ungarndeutschen Mundartforschung 8: 170—2

Szerdahelyi István

Rétközi népnyelvi szövegmutatványok III, 357—9

Szilágyi László

Hajdúnánási népnyelvi szövegek III, 353—7

Rokonságnevek a hajdúnánási népnyelvében IV, 337—62

Ormágy IV, 428—31

Hajdúnánás [nyji.gy.] V, 66—8

Hajdúnánás [nyji.gy.] VI, 166—9

Szilágyi Róza

Édesanyám emlékeiből IV, 450—1

Konyár [nyji.gy.] 2: 258—68

K. Szoboszlay Ágnes

Felsőnyárad földrajzi nevei 10: 105—13

Szűts Ferenc

Szövegmutatványok a mosonmegyei szigetközi nyelvjárásból III, 368—70

Teisler Pál

A mezőfényi földművelés szakszókincse 9: 165—77; 10: 150—66

Tóth Gabriella

Csokonai helyesírása 3: 154—61

Török Gábor

Régi „*kocsmák*” az Ipoly-völgyben 5: 164—6

Varga Antal

Tájszavak Balmazújvárosról 8: 176—9; 9: 155—64; 10: 138—50

Varga Lajos

Palóc népnyelvi szövegek III, 360—4
Igealakok és igeragozás a szuhogyi népnyelvben IV, 363—79

S. Varjú Anna

Szatmárcseke földrajzi nevei 8: 180—2

Vass Ilona

A szépkenyerűszentmártoni népnyelv szókinéséből III, 401—14

Végh József

A felső nyelvállású, hosszú magánhangzók a békési nyelvjárásban I, 22—47

A derecskei népnyelv igetővei és igealakjai II, 204—51

Társadalmi szempontok a népnyelv-kutatásban (Adatok a népi udvarias beszédhez) III, 314—43

Békési népnyelvi szövegmutatvány III, 344—6

- A békési népnyelv névszótövei IV, 380—404
 A nyelvjáráskutatás időszerű kérdései 2 : 43—58
 A nyelvjárási anyaggyűjtés időszerű

- feladatai 6 : 103—9
 A magyar nyelvjárási szókincs-archívum (A hagyományos paraszti gazdálkodás ismeretanyagának és szókincsének gyűjtése) 9 : 33—6

B) Idegen nyelvű kivonatok

Bakó, E.

- Die finnische Mundartenforschung I, 174—5
 Physiologisch-akustische Vergleiche zwischen den kurzen und den langen *i*-, *ü*- und *u*-Vokalen des Ungarischen und des Finnischen II, 283—5

Balassa, I.

- Die Ortsnamen von Szerep Kom. Bihar, Ost ungar) I, 176

Balogh, St.

- Stadtrichter (bíró) Stephan Nagygál und die Geschworenen (esküdt társai) bestätigen die Regeln der Schuhmacherzunft von Debrecen II, 290

Bárczi, G.

- Un changement phonétique dans sa phase initiale VI, 173

Bartha, Karl

- Daten zum ungarischen Volksaberglauben II, 290

Bartha, Katalin

- Meine Studienreise bei den Ungaren in Slavonien (Jugoslavien) I, 175

Beke, Ö.

- Mundartworterklärungen 8 : 118—9

Benkő, R.

- La toponymie des deux rives du Nyárád (Lieux-dits) VI, 176

Csúry, V.

- Die Geschichte der mit hoher Zungestellung gebildeten, geschlossenen Vokale der Szamosháter Mundart I, 171—2
 Die Geschichte der *e~é*-Laute der Szamosháter Mundart II, 282—3

Fülöp, L.

- Principales questions de l'accord numérique dans le dialecte de Gyön-gyös et environs 4 : 62—3

Gállfy, M.

- Der Bestand des Vokalismus und Konsonantismus in der Volkssprache von Szind (Im Komitat Torda-Aranyos) II, 288

Хабовштяк, А.

- Названия слов *liace* 'возжа; повод' и *lievé* 'возовая тяга, люшня' в словацких диалектах 7 : 129

Hakulinen, L.

- Charakteristik der finnischen Sprache 4 : 95

Heckenast, G.

- Richtlinien zur Behandlung und Lagerung der Magnettonbänder und Magnettonband-Aufnahmen 9 : 134

Hegedűs, L.

- Bitó* VI, 173—5 [Etymology]

Hídvégi, P. A.

Directives for Collection of Material for the New Hungarian Dialect Dictionary 5 : 173

Holm, G.

Mundarten- und Ortsnamenforschung in Schweden 8 : 93—9

Imre, S.

Mundartliche Texte aus Felsőőr I, 177
Die Ortsnamen von Felsőőr II, 285
Recherches statistique sur les phénomènes dialectaux 8 : 27

Jakab, L.

Telek [Wortklärung] 4 : 86
Un problème de vocalisme dans le *Ars Medica* de György Lencsés 8:59
Zu den Fragen des Zeischens der Befehlsform 10 : 49—50

Kálmán, B.

Language enfantin et dialectes 4 : 100
Les noms de serfs au XVIe siècle 7 : 42—3
Remarques sur les isoglosses dialectales 8 : 9
Une catégorie spéciale des noms de personne 8 : 142

Капи, Т. И.

Старинное слово „*kosma*“ в долине реки Ипель 5 : 166

Край, П.

Общеславянский Лингвистический Атлас 9 : 123

Kiss, L.

Zu den slwischen Lehnwörtern der ungarischen Mundarten 5 : 151—2

Kniezsa, É.

Les deux plus anciennes chartes de Zobor, comme monuments linguistique (dialectaux) VI, 170—2

Kovács, St.

Wörterverzeichnis aus dem Dorfe Óbást I, 177
Die *e* ~ *é*-Laute des mittleren Palóc-Gebietes II, 283

Zur Geschichte des Ausfalls des *l* 6 : 43

Die Ergebnisse der slowakischen Mundartforschung 7 : 145

Assoziativer *a* > *o* Vokalwechsel auf dem nördlichen Teile des nord-westlichen Sprachgebietes 9 : 104—5
Le changement associatif *á*—*a* > *á*—*o* dans les XVIIe—XVIII^ess. 10 : 61

Kovács, L.

Toponymie de Garbolc VI, 176

Kövesi, A. M.

Über die Variante *fo* des Wortes *fa* 4 : 79—80

Das Infinitivsuffix *-ni* im Spiegel der verwandten Sprachen 5 : 139

Zur Frage der sogenannten „permisschen“ Züge des vorungarischen Dialektes 9 : 69

Márton, J.

Verbreiterung und Verengung der Vokale in der Mundart von Ördögösfüzes (Siebenbürgen) I, 176

Der Bestand des Vokalismus in der Volkssprache von Nagymon II, 289

Роль глагольных форм в долине реки Кришул Негру 6 : 55

Must, M.

Estnische Dialektenforschung in der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR. 7 : 137—8

Nagy, Eu.

Hemdschultermuster in Magyarvalkó I, 176

Die deutsche Mundartenforschung (Geschichtlicher Abriss und heutiger Stand der Forschung) II, 285—8

Nyirkos, I.

Prononciation de *ö* pour *ë* dans le parler de Pusztafalu 5 : 163

The range of the suffix *-csa*, *-cse*
8 : 131

Vocalism of the Dialect in the County
of Abaúj 9 : 86; 10 : 104

Ohne Namensnennung

Was wir wollen I, 171

Pákozdi, E.

Beinamen aus der Gemeinde Vésztő
7 : 99—100

Papp, I.

Das Problem des Moduszeichens des
Imperativs 4 : 36

Lautlehre 5 : 101

Zu den Fragen des Unterrichts der
ungarischen Syntax auf den Univer-
sitäten 6 : 31

Zur Geschichte einer ungarischen
Wortfamilie 7 : 81—2

Die Stellung des Verbalnomens im
System der Grammatik 8 : 80—1

Probleme der Wortschöpfung 9 : 30—1

Papp, L.

Les voyelles *ú* et *ű* dans le parler
populaire de Hosszúpályi VI, 172
—3

Ö-Lautung in Debrecen 4 : 23—4

Les noms des femmes dans la seconde
moitié du XVIe siècle 6 : 88—9

Лингвостатистические исследования
10:36

Penavin, O.

L'emploi des préfixes verbaux à Kó-
rógy 6 : 102

Petrovici, E.

Roum. *Oriş*, *Oriş*, *Orişa*, *Orăşani*,
Orăşeni hongr. *Varjas* 4 : 67—8

Reuter, C.

Geographical Names of Kárász 7 : 122

Sámson, E.

Ungarische Verba mit Suffix *-döz*
9 : 118

Sebestyén, Á.

Tanítani — *tanítani* (Über den Schwund
des Bindevokals nach dem Suf-
fix *-ít*) 4 : 48

Zur phonologischen Wertung des *é* in
der Mundart von Szamoshátság 4 : 105

Hanfverarbeitung in Gacsály 5 : 125

Über den Plan eines regionalen
Sprachatlases 8 : 92

Шима, ф.

Наблюдения над некоторыми об-
ластными словами 5:146

Sovijärvi, A.

Physiologisch - akustische Vergleiche
zwischen den kurzen und den lan-
gen *i*-, *ü*- und *u*-Vokalen des Ungari-
schen und des Finnischen II, 283—5

Sulán, B.

Contribution à l'étude du vocabulaire
argotique en Europe centrale 7 : 77
—8

Szabó, St.

Gemination in der Békésér Mundart
I, 174

Volkssprachliche Texte aus Békés II,
290

Szabó, T. A.

Die Verbalformen der Bábonyer
Volkssprache I, 173

Personennamen in den ungarischen
Ortsnamen II, 285

Geschichte der Mundartforschung der
Moldauer-Tschangos 5 : 39—41

Eine Gruppe von Adverbialsuffixen
im siebenbürgischen Altertum 6 : 22

Über die Entlehnung von Ortsnamen
von Typ *Istambul* bzw. *Malomba*
7 : 21—2

Das Dialaktwort *cibóka* 'Eichhörn-
chen' und seine Formvarianten
8 : 126—7

Felimeg 'Oberhemd', *fersing* 'Rock'
und ihre Verwandten 9 : 54—5

Szabó, Z.

Concerning the criteria of studying the verbal suffixes of the Hungarian dialects 6 : 99

Differences of age and sex in the use of verbal suffixes in the dialect of Kalotaszeg 8 : 136—7

Szathmári, É.

La fréquence du phonème *i* dans trois parlers locaux VI, 175—6

Szépe, G.

Some Remarks on Synchronic Dialectology 7 : 57—8

Szoboszlay, Á.

Ortsnamen von Felsőnyárad 10 : 113

Терек, Г.

Старинное слово „*кочма*” в долине реки Илель 5 : 166

Végh, J.

Die mit hoher Zungstellung gebildeten geschlossenen langen Vokale in der Békéser Mundart I, 172—3

Die Verbalstämme und Verbalformen der Mundart von Derecske II, 289—90

Aktuelle Fragen der Materialsammlung ungarischer Mundarten 6 : 109
Das Archiv des mundartlichen Wortschatzes des Ungarischen 9 : 37

C) Ismertetett könyvek

AHVEN, H.—MUST, M.—PALMEOS, P.: Valimik murdetekste I. 5 : 190

ARVINTE, V.: Terminologia exploătarii lemnului și a plutăritului 9 : 143—5

Atlasul Lingvistic Român. Partea I. Vol. I—II; Partea II. Vol. I. : IV, 253—6; 5 : 177

Atlasul Lingvistic Român. Seria noua. Vol. I—II. 5 : 179; Vol. III. 9 : 137—41

BÁRCZI G.: Fonetika 2 : 165—71

BÁRCZI G.: A magyar nyelv életrajza 10 : 115—7

BENKŐ L.: Magyar nyelvjárástörténet 5 : 182—9

BENKŐ L.: A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában 8 : 143—9

BENKŐ L.: L. még: Magyar Hangtani Dolgozatok; Magyar Nyelvjárási Bibliográfia

BÜKY B.: A fővárosi keresztnévadás hatóerői 8 : 151—3

Cercetări de Lingvistică III., IV. 7 : 155—9

ЧИЧАГОВ, В. К.: Из история русских отчеств и фамилий 7 : 160—2

DEME L.: A XVI. század végi nyelvi norma kérdéséhez 7 : 168—70

Език и литература XI. 7 : 173—7

H. FEKETE P.: Hajdúböszörmény helyneveinek adattára 6 : 120—1

FOKOS—FUCHS, D. R.: Syrjänisches Wörterbuch I—II. 6 : 122—3

HAKULINEN, L.—KALIMA, J.—UOTILA, T. E.: Itäkarjalan murreopas IV, 464—5

HAKULINEN, L.: Linguistisch-ethnologische Forschungen in Kola, Ostkarelien und Ingermanland IV, 465—8

HEDBLUM, F.: The Tape Recording of Dialect for Linguistic Sound Archives 9 : 145—8

- HEGEDŰS L.: Moldvai csángó népmesék és beszélgetések 2 : 172—80
- HUTTERER, C. J.: Geschichte der ungarndeutschen Mundartforschung 8 : 170—2
- INCZEFI G.: Szeged környékének földrajzi nevei 7 : 171—2
- KALIMA, J.: L. Hakulinen—Kalima—Uotila
- KÁLMÁN B.: L. Munkácsi—Kálmán
- KARÁCSONY S. Zs.: Személyneveink 1500-tól 1800-ig 8 : 149—51
- KIRÁLY P.: Ismeretlen magyar glosszák 7 : 166—7
- KISS L.: Régi Rétköz 9 : 135—7
- КУЗНЕЦОВ, П. С.: Русская диалектология 2 : 154—64
- LŐRINCZE L.: L. Magyar Nyelvjárás Bibliográfia
Magyar Hangtani Dolgozatok (Tanulmánygyűjtemény, szerk. Benkő L.)
6 : 117—9
- Magyar Nyelvjárás Bibliográfia (szerk. Benkő L. és Lőrincze L.) 1 : 165—6
- MÁRTON Gy.: A borsavölgyi nyelvjárás igetővei és igealakjai 10 : 126—9
- Материалы и исследования по русской диалектологии Нов. с. Т. I. 8 : 158—60
- Micul Atlasul Lingvistic Român. Partea I. Vol. I—II; Partea II, Vol. I.: IV,
254—6; 5 : 177—8
- Micul Atlasul Lingvistic Român. Seria noua. Vol. I. 5 : 179
- MUNKÁCSI B.—Kálmán B.: Manysi (vogul) népköltési gyűjtemény IV. k. 2. rész
10 : 117—22
- MUST, M.: L. Ahven—Must—Palmeos
Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények I—III. 7 : 150—4
- Orbis I—II. 4 : 106—10; Orbis X. 8 : 155—8
- PALMEOS, P.: L. Ahven—Must—Palmeos
- PAPP L.: XVI. század végi nyelvjárásaink tanulmányozása 6 : 113—6
- PAPP L.: Nyelvjárás és nyelvi norma XVI. századi deákjaink gyakorlatában
8 : 166—70
- PAPP L.: Nyelvjárástörténet és nyelvi statisztika 10 : 123—6
- PETROVICI, E.: Texte Dialectale 5 : 178
- Sananjalka I—III. 8 : 160—4
- J. SOLTÉSZ K.: Az ősi magyar igekötők 4 : 111—4
- СТОИКОВ, С.: Унгарски заемки в Банатския говор (Език и литература XIV.)
7 : 173—7
- Suomen kansan murrekirja IV, 462—4
- SZATHMÁRI I.: A magyar stilsztika útja 8 : 164—6
- TANNING, S.: Mulgi murdetekstid. Eesti murded I. 8 : 153—4
- UOTILA, T. E.: L. Hakulinen—Kalima—Uotila
- VÁMOSI N.: A debreceni csizmadiák céh- és műszavai IV, 456—61
- VÉGH J.: Táj- és népkutatás a középiskolában IV, 461—2
- VÉGH J.: Őrségi és hetési nyelvatlasz 6 : 110—2
- VILKUNA, K.: Oma nimi ja lapsen nimi 7 : 163—5
- Всесоюзное совещание по вопросам финно-угорской филологии 26—30 июня
1961. г. Тезисы докладов 9 : 142—3
- WEIGAND, G.: Linguistischer Atlas des Dacoromänischen Sprachgebietes
5 : 174—5

D) Nem lapszámozott mellékletek

(a megadott számok között)

- Térkép-vázlat Felsőőr határának helyeiveihez II, 80—81
Térkép-vázlat az Ecsedi-láp környékének szláv helyeiveiről IV, 232—233
A gyorsírásos nyelvjárás szöveggyűjtés illusztrálása V, 52—53
Térkép-vázlat Garbolc helyeiveinek eloszlásáról VI, 142—143
Hibajegyzék az 1. kötethez (paginázva, borító nélkül. 11 lap)
Térkép-vázlat a moldvai csángóság településeiről 5 : 38—39
Fényképek a gacsályi népi kendermunka illusztrálására I—VIII. tábla 5 : 112—113
Táblázat a gacsályi kendermunkák eszközeiről és egységeiről 5 : 112—113
Térkép-vázlat a 'gyeplő' jelentésű szlovák szók elterjedéséről 7 : 126—127
Térkép-vázlat a 'lőcs' jelentésű szlovák szók elterjedéséről 7 : 128—129
Térkép-vázlat a dunántúli *e* hangszínváltozatainak megoszlásáról 8 : 14—15
Térkép-vázlat a dunántúli *á* hangszínváltozatainak megoszlásáról 8 : 20—21
Térkép-vázlat a dunántúli *ö* hangszínváltozatainak megoszlásáról 8 : 22—23
Térkép-vázlat az *-ë (-jě)*, *-ö ~ -e (-je)* toldalék dunántúli megoszlásáról 8 : 24—25
Táblázat a Tisza—Szamos közti tájnyelvi atlasz próbagyűjtéseiből 8 : 92—93
Térkép-vázlat a XVII—XVIII. századi nyugat-dunántúli *á* utáni *o*-zás területi elterjedtségéről 10 : 62—63
Térkép-vázlat Felsőnyárad belterületének, illetve határának földrajzi neveiről 10 : 114—115

II. TÁRGYMUTATÓ

- a* hang | ~az óm.-ban 1 : 109—10 | ~ járulékelemként 2 : 87 | szlov. ~m. fejl. VI, 38—9
a-zás | ~ált. III, 57—9; 3 : 131—2 | ~ nyjokban I, 119—20; II, 183—5; III, 57—69; IV, 333; 5 : 20; 10 : 96—7, 100 | ~régiségben IV, 478; 3 : 131—5
a hang váltakozásai | *a* : *à, o, ò* 2 : 113 | *a* : *ā, ō, ó* 2 : 111 | *a* : *e* 2 : 112, 113, 117 | *a* : *e, ě* 2 : 116 | *a* : *e, è* 2 : 114 | *a* : *o, ò* 2 : 110, 116, 117 | *a* : *ō* 2 : 112
a hang változásai | *a* > *g* I, 120 | *a* (*g*) > *ó* I, 121 | *a* > *ě, (e)* 9 : 85, 102—3 | *a* > *o* II, 186, 203; 9 : 87; 10 : 51—61 | l. még: *o*-zás
ā hangértéke I, 50
g hangértéke II, 186; III, 59; IV, 93, 333
g-zás II, 186—7
ā hang az óm.-ban 1 : 109—10
ā-zás 5 : 187; 9 : 84
ā hang váltakozásai | *ā* : *e* 2 : 114 | *ā* : *o* 2 : 114
ā hang változásai | *ā* > *a, á* V, 8 | *ā* > *á* 1 : 110 | *ā* > *ā* 1 : 110 | *ā* > *o* > *ā* 1 : 110
ā-zás 9 : 83; 10 : 99
ā hang változása | *ā* > *á* 2 : 147—8
ā hang | ~hasonító és elhasonító hatása 2 : 118 | ~illabilizáló hatása 1 : 121 | ~hangszínváltozatai 8 : 19—23
ā-zás 10 : 99
ā hang váltakozása *ā* : *ó* 2 : 115
ā hang változásai | *ā* > *ā* 5 : 187 | *ā* > *ō* II, 203 (*ā* utáni *o*-zás: l. *o*-zás)
ā hangértéke III, 74; IV, 92
ā-zés IV, 93

- aa* típ. kettőshangzók eszközfonetikai elemzése 3 : 87—92
 achronisztikus igealakhasználat III, 166 l. még: igeragozás
 adatközlés, adatközlők l. nyelvátlasz, nyelvjárási
a és *á* hang viszonya I, 16; 5 : 64
a és *é* hang viszonya IV, 389, 404
 affrikáció 5 : 91
 affrikáták 5 : 69—70; 6 : 117 | ~ fonetikus jelölése 2 : 34 | ~ sorsa a fgr.-ban 9 : 64
 ág-nevek helynévként II, 88—90
ai > *é* II, 200
ai > *é* II, 7
 ajakformáns a m. és fi. *i*, *u*, *ü* hangokban II, 45
 ajakműködés szerinti mgh.-variánsok 2 : 110
 ajaküreg saját hangja II, 45
 ajkak szerepe a hangképzésben 5 : 57
aj : *é* II, 28
 akadályok a nyji. jelenségek terjedése előtt II, 151
 akció-érték az igenevekben 8 : 73—4
 akusztikai-fiziológiai eltérések a m. és fi. *i—í*, *u—ú*, *ü—ű* közt II, 40—3
 aláfoglalás a predikatív szerk.-ben 3 : 11—3
 alakmátsítás (figura etimologica) 9 : 18, 20
 alakmátsító szóösszetétel 9 : 20, 22
 alak szerinti tájszavak 5 : 167—8, 186
 alaktan 6 : 25 | l. még: szó ~, mondat ~
 alaktani eltérések nemzedékek nyj.-ában 2 : 149
 alaktani eszközökkel való szóalkotás 9 : 11
 alaktani sajátosságok a gyermeknyelvben 4 : 99; a Dunántúl XVII. sz.-i nyj.-ában 10 : 55
 alaktani témák nyj.-gyűjtőknek 6 : 107
 alakváltozat és ejtőváltozat a tájszók közt 5 : 186
 alany-állítmányi szerk. egyeztetése 4 : 51—4
 alanyesetű személynevek helynévként II, 81
 alaphang l. hangfekvés
 alapszó és szótő fogalma 9 : 16
 alárendelés a mondat őstörténetében 3 : 19
 alárendelő szó szerkezetek 8 : 67
 alászálló művelődési javak III, 337, 342
 állatbetegségek babonás gyógyítása IV, 285—8
 állítmányi szerk. őstörténete 3 : 4—28
 l. még: alany-állítmányi szerk.
 alliteráló keresztnévadás 8 : 152
 általános alany kifejezőmódjai 3 : 29—33
 Általános Szláv Nyelvátlasz 9 : 119—23
 amerikai városi nyelvi eltérések III, 81—2
 analitikus szemlélet az újgrammatikus iskolában III, 105—6
 analízis szerepe a mondatalkotásban 3 : 20
 analógia 5 : 187 | ~ hatása a nyj.-kban V, 15, 35; 1 : 27—8
 Anonymus szórványainak mgh.-labializációja 1 : 95—117
 anya nevéből vezetéknev 7 : 34
 apa keresztnévének átörökítése 2 : 127; 7 : 27
 archaikus szóképzés 2 : 72—89
 archaizmus a szépirodalomban 9 : 7
 area isolata VI, 116
 argó III, 70; IV, 71—89; 7 : 59 | ~ eredete, fejlődése 7 : 60—3 | ~ szókincse IV, 76—89; 7 : 59—78 | l. még: jassznyelv
 aromán nyelvjárás IV, 260—1; 7 : 158
 artikuláció-bázis 5 : 92—3
 artikulációs ingadozások 2 : 118
 artikulációs sajátosságok a finnben 4 : 90
 asszociációk szerepe a keresztnévadásban 2 : 128—9
 asszociációs hangváltozások 2 : 118
 átképzéletes igeidő-használat III, 165—6 | l. még: igeragozás
 atlasz-módszer a nyelvjárástörténetben 6 : 21
 átmenet az igekötő és ragos határozó közt III, 188
 átmeneti szófajkategóriák 8 : 78

- attributív mondatforma 3 : 19
 átvonás (*a zember*) 4 : 28—9
au kettőshangzó II, 196
av, ov (szl.) ~ (m.) *ay, oy* VI, 42
 az névelő z-jének átvonása 4 : 28—9
 azonosítás a predikatív szerk.-ben
 3 : 11—3
b hangértéke VI, 35
b hang járulékelemként 2 : 88
b > bb I, 66
 babonák I. gyermekbabonák
 babonás gyógymódok IV, 275—88
 babonás szokások IV, 299—308
 Bakó Elemér II, 277
 Balogh István II, 280
 bánáti bolgárok magyar jövevényszavai
 7 : 173
 Bárcki Géza 10 : 3—6
 barkók 10 : 105
 N. Bartha Károly II, 280
 Békési Szótár III, 416; IV, 470
 Berlin nyji. eltérései III, 82
 beszéd-dallam 5 : 43
 beszéd és írás 5 : 44—9
 beszédíram vizsgálata 2 : 14
 beszédíram | ~ szerepe a diftongálás-
 ban 3 : 75 | ~ és szótag viszonya
 3 : 121
 beszéd szubjektív elemei 2 : 13—4
 beszédszünet mérése, szerepe 2 : 16—7
 beszédtechnika 5 : 91—2
 beszédtempó I. beszédíram
 beszélőszervek 5 : 49—58
 betlehemjátékok IV, 452—8
 betűejtés 5 : 99—100
 betűírás 5 : 46
 betűk mint megkülönböztető nevek
 1 : 72
 betűszók 9 : 29
 bibliai nevek helynevekben II, 91
 bilíngvizmus I. kétnyelvűség
 birtokjel III, 128—9
 birtoklástörténeti mozzanat a hely-
 névadásban II, 81, 85—6
 birtokos összetétel helynévként II,
 102
 birtokos szerk. egyeztetése 4 : 61—2
 birtokos személyrag | ~ aktualizáló
 szerepe IV, 362 | ~ csonka vagy tel-
 jes tőhöz járulása I, 43 | ~ több
- birtok jelzésére III, 120 | e. 3. I, 24;
 II, 5, 111, 115; III, 128, 302; IV,
 425; V, 14, 20; 8 : 25—6; régiségben
 10 : 10—21 | t. 3. II, 119
 bolgár (bánáti) nyj. magyar kölcsön-
 szavai 7 : 173
borja : *borjúja* funkcionális külön-
 sége I, 43
 boszorkányok távoltartása II, 255
 bővítményviszonyok 3 : 27
 Budapest | ~ nyji. eltérései III, 81 | ~ i
 keresztnévadás 8 : 151 | ~ i nép-
 nyelv IV, 71—89
 bukovinai csángó I. csángó
c hangértéke VI, 34
c hang | ~ jelölése VI, 34 | ~ meghono-
 sodása a m.-ban VI, 45
c-zés I, 118
c > cc I, 67
ch hangértéke VI, 34—5
ch hang I. λ
 cacuminalis I. kakuminális
 casus I. kázus
 céh | ~ élet IV, 459 | ~ iratok 2 : 183 |
 ~ szabályok II, 262—9
 cigányok | ~ kiejtése V, 15, 96—7 | ~
 megnevezése I : 71
 cívisnyelv kutatása II, 271; III, 35
 418; IV, 470—1
 congruentia I. kongruencia
 corpus I. korpusz
 correlatio I. korreláció
cs hang | ~ jelölése VI, 34 | ~ járulé-
 elemként 2 : 88
cs > c I, 118 | *cs > ccs* I, 67
 családnév | ~ -ből gúnynév 3 : 180 | ~
 és keresztnév viszonya II, 82—3 | ~
 + keresztnév típ. nőnevek a XVI.
 sz.-ban 6 : 59—64 | l. még: szem-
 élynevek, vezetéknev
 csángó | ~ -k eredete 5 : 9, 14, 23—4,
 33—4 | ~ -k elrománosodása 5 : 32 |
 ~ hangok: *cs* 5 : 9, 21; *sz* 5 : 4, 7, 8,
 10, 20, 21; *a*-zás 5 : 20 | ~ hangfel-
 vételek 5 : 19, 24 | ~ hanglejtés III,
 17 | ~ népdalgyűjtések 5 : 7, 22 | ~
 népköltészet kutatása 5 : 25 | ~ nép-
 mesék éeszélgését bek 2 : 172—
 80 | ~ néprajzi kutatás 5 : 22—6 | ~
 névkutatás 5 : 21 | ~ nyelvmélekek

- 5: 10—1 | ~nyelvföldrajzi kutatások 5: 25 | ~nyelvi sajtóságek 5: 3—21 |
 ~nyj. hangtörténete 5: 15, 20 |
 ~nyj.-kutatás története 5: 3—41 |
 ~nyji. atlasz 5: 31, 37—8 | ~nyji. különbségek 5: 23, 31—3 | ~-román nyelvi kölcsönhatások 5: 28—30, 34 | ~ szótár 5: 15—7, 34 | ~ szöveggyűjtések 5: 19—20 | ~ települések 5: 26—7, 29, 31—3 | ~-k vallása 5: 33
- cseh argó m. elemei 7: 59—78
 cseremisiz l. mari
 csettintő hang 5: 51
 csizmadia céh IV, 459
 Csonkai helyesírása 3: 154—61
 csokulás (ik.-ben) III, 162
 csoportnyelvek 7: 59 | ~ szerepe a városi népnyelvben IV, 82
 Csúry Bálint II, 276; III, 5—6, 7—38; 7: 147-9
 „Csúry B.” szókincsgyűjtő verseny III, 421—8
 Csúry-iskola (nyj.-kutató irányzat) 2: 19, 46, 50 | l. még: debreceni nyji. iskola
- d* hangértéke VI, 35
d hang | ~elhagyása 1: 13 | ~ a finnben 4: 89 | ~járulékelemként V, 19; 1: 13; 2: 86 | ~jelölése VI, 35
d: gy 2: 113
d (szl. + *e*, *ě*, *i*) >(m.) *d* VI, 13
d hangértéke 2: 33, 39
d hang (kakuminális, posztalveoláris) keletkezése, képzésmódja VI, 113; 5: 68; 6: 150
d hangértéke 2: 33, 39
ḍ hang keletkezése VI, 113
 dadogás 5: 95—6
 dákoromán nyjk. kialakulása 7: 155—6
 dallam l. beszéddallam
 Darmstadt nyji. eltérései III, 76
de, *di* (szlov.) >(m.) *d* VI, 45
 deákok szerepe a XVI. sz.-i irodalmi ny. kialakításában 8: 166—70
 Debrecen | ~ művelődési hatása II, 271 | ~nyji. eltérései III, 77
 debreceni | ~ betelepülések III, 78—81
- | ~céh-iratok 2: 183 | ~cívusnyelv kutatása II, 271; III, 35, 418; IV, 470—1 | ~nyji. iskola 1: 9, 118—9; 2: 19, 46, 50 | ~ő-ző nyj. 4: 3—24
- Debreceni Cívus Szótár III, 421
 Debreceni Grammatika III, 116
 denazalizáció III, 18; 9: 59—69
 depalatalizáció II, 193; 10: 54
 determinálás eszközei 3: 9
 diakronia és szinkronia 6: 23—4 | l. még: szinkronia
 diakronikus szempont a nyj.-kutatásban IV, 12; 1: 7
 dialektikus nyelvvizsgálat 5: 183—4
 dialektológia 7: 45 | l. még: nyj.-kutatás, orosz dialektológia
 differenciálódás l. elkülönülés
 diftongus l. kettőshangzó
 diglosszia 7: 54—5 | l. még: kétnyelvűség
 diktálás után való éneklés 1: 217
 dinamikus szemlélet a nyj.-kutatásban 2: 51—2
 Diószegi Sámuel nyelvújítása V, 40—8
 direkt és indirekt módszer a nyj.-kutatásban II, 151—4
 direkt módszer | ~ a nyj.-gyűjtésben III, 193; IV, 90 | ~ a román nyelv-atlaszban IV, 244—5
 díszítőelemek a magyarvalkói hímzésben, I, 124
 disszimiláció l. elhasonulás
dj, *dl* (szl.) fejleményei IV, 229
 dolgok és szavak III, 107
 dunántúli *á*, *e*, *ő* hangszínvariánsai 8: 13—25
dz (szlov.) >(m.) *gy* VI, 45
dz, *dzs* hangok jelölése gyorsírásban V, 50—1
e féle hangok | *e*—*é* hangpár viszonya 5: 64 | *e*—*é* hangok története II, 3—14 | *e*—*ě* megkülönböztetésének izoglosszája IV, 87, 8: 4—5 | *e*-féle hangok a nyjk.-ban II, 3—14; 15—28, 8: 13—9 | *e* és *ě* közti hang 1: 24 | *e* járulékelemként 2: 87
e-zés | ~a budapesti népnyelvben IV, 85 | ~nyjk.-ban I, 119; II, 4, 18—21, 185; III, 117; 9: 82; 10: 100

- e* váltakozásai | *e* : *ë* 2 : 111, 116 | *e* : *é* 2 : 110, 115, 116, 117 | *e*, *è* : *é* 2 : 117
- e* változásai | *e* (m.) > (szlov.) *a* VI, 16 | *e* > *e* II, 3—4; III, 117 | *e* (id.) > (m.) *e*, *é* VI, 40 | *e* > *ē* > *é* V, 32 | *e* > *é* II, 190; V, 32 | *e* > *ē*, *ë* II, 201 | *e* > *i* III, 127, 1 : 24 | *e* (szl.) > (m.) *i* VI, 14 *e* > *ö* II, 188
- ę* hangértéke II, 3
- ę* hang I, 24
- ë* hang | ~ jelölése gyorsírásban V, 51 | ~ kiszorulása a közny.-ből IV, 86; 5 : 48 | ~ története II, 3
- é-zés* 2 : 22—4, 201; III, 302, 1 : 121; 10 : 53, 97
- ë* hang váltakozásai | *ë*, *è* : *e* 2 : 114 | *ë* : *é* 2 : 117 | *ë* : *o* 2 : 114 | *ë* : *ö* 2 : 117
- ë* hang változásai | *ë* > *e* II, 3, 4—5; IV, 86—7; 2 : 148 | *ë* > *ē* II, 3, 5 | *ë* > *é* III, 303; V, 33; 1 : 27 | *ë* > *i* II, 203; III, 122 | *ë* > *ö* 1 : 120, 139
- ë* hangértéke II, 3, 201
- ë* hang története II, 5
- é-zés* II, 200
- ë* (naz.) hangértéke II, 3
- e*, *ę* (naz.) hangértéke 8 : 36—7
- ę* hang 5 : 154—5
- ę* : *ő* váltakozás 2 : 111
- ë* (szl.) hangértéke és m. megfelelői IV, 231; V, 29; VI, 40
- è* hangértéke II, 9—10
- è*, *ē* : *é* váltakozás 2 : 115, 117
- ë* : *ö* váltakozás 2 : 114
- é* > *é* hangváltkozás II, 200; III, 116; IV, 389, 1 : 8
- ē* hangértéke II, 11
- ē* hang | ~ története II, 6 | ~ a nyjk.-ban II, 6, 26—8
- é-zés* 10 : 99
- ē* : *ë* váltakozás 2 : 111
- ē* > *é* 2 : 148
- é* hangok | ~ a régiségben III, 115 V, 23; VI, 127; 1 : 28 | ~ a nyjk.-ban II, 3—14, 15—28; III, 115—29 V, 32—9
- é* hang | ~ (XVI. sz. előtti és XVI. sz.-i) története és nyji. fejleményei II, 3—14, 24—5; III, 115—6, 275, 303 | ~ illabializáló hatása 1 : 121
- é-zés* | ~ kapcsolata az *í*-zéssel 1 : 8 | ~ tágabb értelemben 1 : 9, 31—2 | ~ a nyjk.-ban III, 125; V. 32—9, 1 : 20—3; 9 : 83; 10 : 93 | ~ a régiségben 10 : 26—35
- é* váltakozásai | *é* : *i* V, 19—20 | *é* : *ő* 2 : 113
- é* változásai | *é* > *é* V, 33 | *é* > *e* II, 3 | *é* > *ē* > *e* II, 5 | *é* > *è* I, 20; II, 12—4, 201; III, 222 | *é* > *i* I, 121; II, 203; III, 121, 125, 275, 303—4; V, 30; 1 : 3, 7, 28—30 | *é* > *i* > *i* III, 121—5; III, 300—4 | *é* > *i* II, 188, 203; III, 122—5 | *é* > *íé* III, 117—20, 129
- è* hangértéke II, 3, 10—12, 201; III, 27; 2 : 19
- è* hang | ~ jelölése gyorsírásban V, 51 | ~ fiziológiai alkata 4 : 104 | ~ fonológiai értékelése 4 : 101—5 | ~ földrajzi elterjedése II, 10—12 | ~ nyelvi terjedése II, 201 | ~ története II, 8—14
- é-zés* II, 8—14, 25—6, 200—3; III, 28
- é* > *ę* II, 6, 200
- é* (naz.) hangértéke II, 3
- é* hangértéke 10 : 68
- é* > *é* 2 : 148
- egybeírás—különírás Csokonainál 3 : 158
- egyelemű nevek 1. személynevek
- egyesen módszer 1. direkt módszer
- egyni beszéd mint a nyj. alapja II, 135—6
- egyni nyelvhasználat ingadozása 5 : 10—11
- egyni nyelvi változások szociális gyökerei VI, 112
- egyensúlyi helyzet a fonéma-terhelésben V, 16
- Egyetemi Magyar Nyelvészeti Füzetek 5 : 182
- egyetemi nyelvészeti oktatás 6 : 23—31
- egyezményes nyji. hangjelölés 2 : 18—42
- egyeztetés a fi. jelzős szerk.-ben 4 : 91—2 | 1. még: (in)kongruencia
- egységes nyji. hangjelölés 2 : 18—42

- egységesülés és elkülönülés, VI, 111
egytagú mondat 3 : 17—8
egytagú szók *ē*- (*ö*-)zése 1 : 121
e_i > *é* II, 200; 1 : 27
e_i > *é* II, 7
ejtésváltozat és alakváltozat 5 : 186
elektroakusztikai eszközök a nyj.-ku-
tatásban 2 : 5—6
életkor szerinti eltérések egy telepü-
lés nyj.-ában III, 73—4, 325; 2 : 146
—53, 174; 5 : 35; 8 : 133—7 | 1.
még: eltérések, nemek szerinti el-
térések
elhasonítás V, 4
elhasonulás V, 9; 9 : 85, 87—105
elhomályosult melléknévi igenevek VI,
74
elísio I. mgh.-kivetés
elkülönülés I. egységesülés és ~
ellentézés az ikerszókban 9 : 14
ellipsis I. mgh.-kiesés
előmagyar nyjk. permies vonásai 9 :
57—69
elsősülöttek elnevezése 2 : 127—8
eltérések egy település nyj.-ában III,
72, 316—7; IV, 363 | 1. még: élet-
kor, nemek szerinti eltérések; Bu-
dapest, Darmstadt, Debrecen, nyji.
eltérései
elvonás 9 : 28
ember szó ált. alanyként 3 : 30—1
emelkedő és eső kettőshangzók egy
nyj.-ban III, 41
emfatikus változatok | ~ jelölése
gyorsírásban V, 52 | ~ a csángó nyj.-
ban 2 : 10—1
emfázis | ~ szerepe a beszédben 2 :
13—4 | ~ a diftongálásban 3 : 75
emocionális I. érzelmi
énekló hanglejtés 5 : 82
eo, *eo* hangértéke 8 : 36—7
Erdélyi Múzeum Egyesület III, 307
Erdélyi Tudományos Intézet III, 310,
417—8
erdélyi | ~ m. népnyelvkutatás III,
305—13 | ~ m. nyelvatlasz III, 312,
9 : 140 | ~ német nyelvatlasz II,
160
érintkezési | ~ jelentésátvitel 9 : 11 |
~ névadás 9 : 9 | ~ névátvitel 9 : 10
értelmező I. névmási értelmező
érzelmi tényezők a hanglejtésben 2 :
13—4; 5 : 83
esemény alapú gúnynevek 3 : 182
esetragok és birt. szragok sorrendje
az uráli nyk.-ben 4 : 109
eső és emelkedő kettőshangzók egy
nyj.-ban III, 41
északamerikai német nyelvatlasz II,
160
eszközfonetikai nyj.-vizsgálatok III,
26—7, 35, 152—3; IV, 471—2;
3 : 52—122
észt | ~ népnyelvkutatás I, 3 | ~ nyelv-
atlasz I, 3 | ~ nyji. antológia
5 : 190 | ~ nyj.-gyűjtések 7 : 131—7 |
~ nyji. szövegkiadvány 8 : 153
eszterga az orsóképzítéshez 5 : 123—4
etimológia | ~ módszere IV, 331 | ~i
elv a szótagolásban 5 : 74—5
etnikai keveredés hatása a nyj.-ra
1 : 122
ēu > *é* V, 4 | *ēu* > *iu* V, 4
ēū > *öū* > *ö* V, 3
explozív tendencia 10 : 55
expirációs hangok 5 : 10—1
extern nyelvi változások II, 138
f hang szó belsejében 3 : 123—4
fakitermelés szókinccse 9 : 143
fakultatív variánsok 2 : 109
falukutatás III, 308
Fazekas Mihály nyelvújítása V, 40—8
fejenhordás III, 243
„fej” és „kéz” viszonya a nyelvemlé-
kekben 7 : 169
-fele toldalék használata 3 : 35—51
felekezeti határok és nyj.-határok II,
152
félhosszú mgh.-k jelölése III, 69,
232 | 1. még: nyji. hangjelölés
feleség megnevezése a XVI. sz.-ban
6 : 67—77
felszólító módjel problémái 4 : 25—36;
10 : 37—50
fényképarchívum a nyj. kutatásban
I, 104
férfi keresztnévek helynévként II,
86—7
fesz és laza hosszú mgh.-k 2 : 27

- figura emitologica 9 : 18—20 | l. még: alakmástitás
- filmezés a fi. nyj. kutatásban I, 103
- filológia mivolta 7 : 49, 51
- finn hangok | *d* 4 : 89 | *i*, *i*; *u*, *ú*; *ü*, *ű* hasonlósága a megfelelő magyar hanghoz II, 29—46 | *i*, *i* fiziológiai-akusztikai összehasonlítása II, 40; palatogramja II, 33; röntgenrajzai II, 37; spektrogramja II, 38 | *u*, *ú* fiziológiai-akusztikai összehasonlítása II, 43; röntgenrajzai II, 37; spektrogramja II, 38 | *ü*, *ű* fiziológiai-akusztikai összehasonlítása II, 42; palatogramja II, 33; röntgenrajzai II, 37; spektrogramja II, 38
- finn-karjalai nyj. | ~ sajátságai IV, 464 | ~ affrikációja, palatalizációja, *š*-ezése, véghehezet hiánya, zöngétlenedése, *ž*-zése IV, 464
- finn nyelv | ~ artikulációs sajátságai 4 : 90 | ~ igenevei 8 : 61—4 | ~ jellemzése 4 : 87—95 | ~ konzervatívizmusa 4 : 88 | ~ msh.-torlódásoldása 2 : 65 | ~ névmásainak szerepe a jelző egyeztetésében 8 : 162 | ~ személynévadása 7 : 163
- finn—magyar kapcsolatok III, 30
- finn népnyelvi | ~ fénykép-archívum I, 104 | ~ kutatások I, 3, 81, 106 | ~ nyelvmesterek I, 89 | ~ szótár III, 102 | ~ szöveggyűjtés IV, 463
- finnugor filológiai konferencia 9 : 142
- finnugor nyelvek | ~ denalizációja 9 : 59—69 | ~ hanghelyettesítése 3 : 123
- fiziológiai-akusztikai eltérések a fi. és m. *i*, *i*; *u*, *ú*; *ü*, *ű* közt II, 40—3
- fogalmi és képzetmozzanatok a szó jelentésében 3 : 9
- fogalomkörök szerinti nyji. gyűjtés I, 92; II, 161; III, 112
- fogalomírás 5 : 46
- foglalmak tartalma és köre 3 : 9
- foglalkozások szókincese III, 320—1
- foglalkozásnév vezetőnévként 7 : 36—8
- foglalkozással kapcsolatos gúnynevek 3 : 181
- fokozás | melléknév középfoka IV, 93; 2 : 85
- fokozó jelzők IV, 317
- fokváltakozás a m.-ban II, 79
- fonéma | ~ egyensúly V, 16, 39 | ~-k terheltségének mérése 1 : 6 | ~-többlet izoglosszája 8 : 4—5 | ~-variánsok izoglosszája 8 : 5
- fonematikus nyj.-jellemzés 2 : 22, 41
- fonémszámstatisztika 2 : 22
- fonetika 2 : 165 | ~ és fonológia 5 : 44 | ~ és hangtan viszonya 2 : 166, 171
- fonetikai | ~ eszközök I, 6 | ~ intézet a fi. nyj.-kutatásban, I 105 | ~ terminológia 2 : 116—8
- fonetikus | ~ és fonetmatikus feljegyzési mód 2 : 22, 41 | ~ írás III, 151—2; 2 : 18—24, 169; 5 : 48—9; a német nyj.-kutatásban II, 131; a román nyelvatlaszban IV, 245—6; szupraszegmentális sajátságok feljegyzésére 10 : 131
- fonográf | ~ a néprajzi gyűjtésben 9 : 145 | ~ a nyj.-i gyűjtésben 2 : 4
- fonogram l. hanglemez
- fonológiai szempont a nyj.-kutatásban 1 : 12; 5 : 187—8
- forme à reprise l. újrakezdő forma forrásprobléma a dialektológiában 7 : 47
- földrajzi köznevek l. térszínformanevek
- földrajzi nevek l. helynevek, ill. a szó- és helységnévmutató megfelelő helyét
- földrajzi szempont a nyj.-kutatásban II, 137 | l. még: nyelvföldrajz, nyelvjáráskutatás
- földrajzi tényezők és nyelvjáráshatárok 8 : 3
- főnévi igenév l. igenevek
- főnévi jelzős kapcsolatok helynévként II, 95—123
- francia hatás a Zobori okl. nyelvében VI, 37, 47
- francia nyelvatlasz II, 153
- funkció-eltolódás 6 : 27
- funkcionális hangok 5 : 75
- g hangértéke VI, 35

- g hang | ~járulékelemként II, 55—6; 2 : 86 | ~jelölése VI, 35
- g : gy 2 : 111
- g > d II, 58 | g > gg I, 67 g > gy II, 119 | g (szl.) > (m.) h IV, 229—30 | g > ng 2 : 71
- garatrészformánsok a m. és fi. i, ü hangokban II, 46
- garatüreg szerepe a hangképzésben 5 : 54—5
- gégefő szerepe a hangképzésben 5 : 52—4
- gemináció l. msh.-ikerítődés
- gemináták mgh.-rövidítő hatása I, 32, 37, 45—6
- generációs eltérések l. életkor szerinti ~
- generációs változások a budapesti népnyelvben IV, 86—7
- genus verbi (= igenem) 8 : 74
- gépi szövegfelvételek a nyj.-kutatásban 2 : 53—4; 7 : 52 | l. még: hangfelvételes nyj.-kutatás
- gesztusok szerepe a nyji. előadásban V, 53
- glottochronológia 10 : 7,9
- glj h.-csoport kiejtése II, 228
- glv h.-csoport kiejtése II, 228
- gondolkodás mechanizmusa 2 : 17
- gramofonlemezek l. nyji. hanglemezek; hangfelvételes nyj.-kutatás
- grammatikai mozzanatok a predikatív szerk.-ben 3 : 13—4
- grd h.-csoport kiejtése II, 228
- grj h.-csoport kiejtése II, 228
- gúnynevek 1 : 65—8; 3 : 174—84 | ~keletkezése 1 : 71—2; 3 : 176—7 | l. még: ragadványnevek, személynevek.
- gy hang | ~jelölése VI, 35 | ~ a régi-ségben 10 : 117
- gy > d II, 193 | gy > ggy I, 67
- gyermekbabonák II, 252—8
- gyermekjátékok növényekből IV, 288—98
- gyermeknyelv | ~sajátságai 3 : 174—7; 10 : 55 | ~és nyelvjárások 4 : 96—100 | ~msh.-torlódása 2 : 65
- gyógyításra használatos növények IV, 275—88
- gyorsírás alkalmazása nyji. feljegyzésre V, 49—54; 1 : 181; 2 : 40
- „Győrffy István” szókincsgyűjtő verseny II, 273
- gyt > tt II, 193
- gyűjtési utasítás az Új Magyar Tájékoztatóhoz 5 : 167—73
- gyűjtőgető gazdálkodás IV, 269
- x hang jelölése VI, 35
- x > h VI, 35
- ž a m. msh.-rendszerben 5 : 71
- ž > s IV, 376
- h hangértéke szó végén 5 : 99
- h hang betoldása 8 : 113
- h : j 2 : 114 | h : o 2 : 116
- Hajdúsági Szótár III, 416; IV, 470
- hamis nyji. elemek a nyji. gyűjtésckben 3 : 162—3
- hangalakmódosulás 6 : 91—2
- hangátvetés 5 : 96
- hangátvonás 4 : 28—9
- hangelemek 5 : 42 | ~és hangsajátosságok kifejező szerepe 5 : 43—4
- hangelhatárolás 3 : 103—4; 113—5
- hangellentétek (= hangkontrasztok) 5 : 75—8
- hangerő és hangsúly összefüggése 3 : 118 | l. még: hangsúly
- hangfékvés 5 : 82
- hangfelvétel (nyji.) | ~archívum számára II, 137, 163 | ~es nyj.-kutatás 2 : 3—17; 3 : 53 | ~készítés 7 : 52—4; 9 : 125—34, 145—8
- hangfiziológia | ~az újgrammatikus iskolában III, 104 | ~i vizsgálatok a nyj.-kutatásban II, 135
- hangírás 5 : 46
- hangjelölés a XI—XII. sz.-i oklevelekben VI, 36—7 | l. még: egyezményes ~; fonetikus írás; nyji. hangjelölés
- hangkapcsolás módjai 5 : 93
- hangkapcsolatok kölcsönhatásai 2 : 34—5
- hangképzésmódok 5 : 50
- hangkilökés 2 : 35
- hangkontrasztok l. hangellentétek
- hangközök 5 : 82
- hanglejtés III, 15; 5 : 81—3 | ~forma

- 5 : 43 | ~vizsgálata hangfelvételeken 2 : 12—3
- hanglemez | ~szerepe a nyj.-kutatásban II, 163; 2 : 5 | ~felvételek a nyelvatlasz kapcsán 1 : 153 | l. még: hangfelvétel
- hangmenetek III, 16; 5 : 82—3
- hangnyomás | ~elemei 3 : 106 : ~és hangerő-érzékelés 3 : 116—7 | ~és hangmagasság összefüggése 3 : 119
- hangok megterheltségének vizsgálata 1 : 5
- hangrend (=mgh.-harmónia) 5 : 84—5; 9 : 14 | ~i átcsapás 5 : 143—4; 9 : 27
- hangrendszer (m.) 5 : 58—60 | ~nyelvi és fiziológiai-akusztikai vonásai 5 : 62—3
- hangsajátosságok 5 : 42
- hangstatiztika a finn hangrendszerről 4 : 88—90
- hangsúly | ~a m.-ban 5 : 79—81 | ~eszközfonetikai mérése 3 : 119 | ~hatása a hangképzésre 6 : 117—8; a kettőshangzók szerkezetére 3 : 108, 120 | ~a lozsádi nyj.-ban 9 : 177—8 | ~és időtartam összefüggése a m.-román szókölcsonzésben 7 : 156 | ~és mgh.-nyíltság összefüggése 8 : 18 | ~szerepe a mondat őstörténetében 3 : 21—2
- hangsúlyozási hibák 5 : 97—8
- hangszalag-állások 5 : 53
- hangszalag-archívum tárolási módja 9 : 129—32 | l. még: hangfelvétel
- hangszín-izoglosszák a dunántúli *á, e, ő* esetében 8 : 11—27
- hangszín kérdése a kettőshangzókban 3 : 104—6, 115
- hangtan (m.) 5 : 42—101 | ~jelentősége egy nyj.-on belül III, 317 | ~i eltérések nemzedékek szerint 2 : 147 | ~i sajátosságok a gyermeknyelvben 4 : 98—9 | ~i témák nyji. gyűjtőknek 6 : 107
- hangtorlódás l. msh.-torlódás
- hangtörvények a m.-ban 5 : 84—91
- hangűr l. hiátus
- hangváltás (hosszú-rövid) | ~ a régiségben I, 10—15 | ~ a nyj.-kban I, 10, 15, 21, 32; VI, 95 | ~kiegyenlítődése I, 17 | ~*l, r, j* hatására I, 21
- hangváltozások | ~keletkezése és terjedése VI, 111—6 | ~a m.—bolgár szókölcsonzés során 7 : 175—7 | ~rendszere I, 22 | ~sajátosságai VI, 130
- hangzóság 5 : 60 | ~és hangnyomás összefüggése 3 : 106—7 | ~i átlagértékek 3 : 117—8 | ~szótagalkotó szerepe 5 : 72—3
- hangzónyújtó, -rövidítő, -toldó, -vesztő tövek l. igetövek, névszótövek
- hasonlósági | ~élmény szerepe a ny.-ben 3 : 20 | ~jelentésátvitel 9 : 11 névadás 9 : 9 | ~névátvitel 9 : 10
- határozatlan alany kifejezése 3 : 33—4
- határozatlan névelő használata IV, 343
- határozott névelő | ~elhagyása II, 86, 250 | ~használata IV, 341—4
- határozók perfektuáló hatása 4 : 112
- határozós szerk. egyeztetése 4 : 54—7
- határozószók kiegészítése *felé* toldalékkal 3 : 40
- háziiparok nyelve III, 320
- helyesírás | Csokonai ~a 3 : 154—61 | ~unk szóelemző elve I, 11
- helyes kiejtés 5 : 91—2
- helynév | ~ált. II, 81 | ~adás birtoklás alapján II, 81, 85 | ~-ből vezetéknév 7 : 35—6 | ~és köznév elválasztása IV, 158 | ~gyűjtés II, 272; III, 33, 306—7; IV, 476—7; 2 : 53; 6 : 106; Finnországban I, 107—8 | ~ek haszna nyj.-történeti szempontból V, 24 | ~ek jelöléstágulása IV, 158 | ~kölcsonzés 7 : 3—22 | ~kutatás IV, 3; Svédországban 8 : 93—100 | ~ek ragos formájának átkölcsonzése 7 : 3—22 | ~ek állatnevekből IV, 208—9; növénynevekből IV, 208—9; számnevekből VI, 12—3; személynévekből II, 81—123 | ~ek településtörténeti tanulmányai II, 47 | ~térképek a szinkroniában és diakroniában II, 123 | l. még az egyes helynevekre a szómutatót és helységnévmutatót
- hétfalusi csángó l. csángó

hiányjel szerepe Csokonai helyesírásában 3 : 159
hiátus és hiátustöltés II, 194; 1 : 13; 2 : 35; 5 : 60
hibás regresszió VI, 60, 97
hienc nyelvjárás III, 117; 4 : 78
hímzsminták (magyarvalkói) I, 124
hiperkorrekt kiejtés 5 : 99
hiperurbanizmus III, 327—30
hivatali nyelv a XIX. sz.-ban 6 : 14
Horger-törvény IV, 404
hosszú mgh.-k időtartama 2 : 16
hosszúság jelölése |~nyji. feljegyzésben 2 : 30 |~gyorsírásban V, 51
hullámelmélet II, 139
huszonnégyórás felvétel (a nyji. adatközlő egézsnapos megfigyelése) 4 : 108
i hangértéke VI, 35
i, *í* hangok |~fiziológiai-akusztikai összehasonlítása II, 40 |~hangváltása a régiségben és nyj.-kban I, 7—21; III, 27 |~palatogramja II, 33 |~röntgenrajzai II, 37 |~spektrogramja II, 38 |~viszonya egymáshoz I, 16
i hang |~fiziológiai-akusztikai hasonlósága a finn *i*-hez II, 29 |~járulékelemként 2 : 88 |~nyj.-kban I, 17 |~tövéghangzóként 1 : 98—9
i váltakozásai |*i* : *é* 2 : 112, 114, 116 |*i* : *ë* (*è*) 2 : 111, 115, 116, 117 |*i* : *e* : *é* 2 : 110, 117 |*i* : *ü* 2 : 112, 114, 115, 117 |*i* : *o* 2 : 117 |*i* : *u* 2 : 112
i-zés |~fogalma, problémái V, 11—22 |~vizsgálati módszerei 1 : 10 |~a régiségben V, 11, 14—5; 10 : 54—5 |~a nyj.-kban II, 28, 188; III, 300—2; V, 13—22; 9 : 80, 85; 10 : 91, 100
i változásai |*i* > *i* I, 17 |*i* (szl.) > (m.) *i* VI, 41 |*i* > *ë* (> *é*) V, 128 |*i* > *í* II, 189; V, 26, 28—9; VI, 127—8; 1 : 27 |*i* + *i* > *í* V, 30 |*i* > *ü* I, 19; II, 188; 1 : 95—117 |*i* > *í* 1 : 106
i hang |~fiziológiai-akusztikai hasonlósága a finn *i*-hez II, 29 |~a nyj.-kban I, 16, 17, 22—47; V, 23—39
i-zés |~fogalma 1 : 5, 6, 14 |~kapcsolata az *i*-zéssel V, 13 |~keletkezése III, 303; V, 26; VI, 127; 1 : 6—7, 27—8, 33 |~körébe vonható jelenségek V, 23 |~ek összehasonlítása III, 304; VI, 127—31; 1 : 24—5 |~rendszerani szemlélete 1 : 4, 8 |~szórása 10 : 66—72 |~területi terjedése 4 : 4 |~vizsgálatának módszere, szempontjai VI, 128; 1 : 3—10 |~a régiségben VI, 97, 106; 1 : 140; 10 : 10—21, 53, 124—6 |~a nyj.-kban I, 23—4, 121; II, 14, 28, 188; III, 275—304; V, 15, 23—31, 36—7; 1 : 11—20, 104; 9 : 84; 10 : 63—83, 92, 97 | cigányok, tirkákok ~e V, 15
i váltakozásai |*i* : *é* 2 : 113, 116 | l. még: *i*-zés
i változásai |*i* > *i* I, 20; V, 29 |*i* > *é* II, 7; 10 : 68 |*i* > *é*, *ë* II, 201 |*i* > *i* (*ë*, *e*) I, 18—9; II, 190, 200; V, 28; 1 : 10
i : *é* váltakozás 2 : 111
i : *é* váltakozás 2 : 113, 114, 116
i hangértéke II, 10
i (veláris *i*) |~problémája 5 : 129 |~(fgr.) fejleményei 3 : 146
i változásai |*i* > *u* 1 : 96—117 | *i* (szl.) > (m.) *i* VI, 40
idegen hatások a zobori okl.-ben VI, 36—7
idegen nevek megkülönböztető neve 1 : 70
idegenszerű kiejtés 5 : 96—8
idegen szavak |~helyesírása Csokonainál 3 : 159 |~stílusértéke 9 : 5
identificatio l. azonosítás
idiotikonok (német nyji.) II, 124—8
időjárás jóslatok növényekről IV, 302
időtartam |~ellentézés a m.-ban 5 : 62—4 |~és hangsúly összefüggése a román—magyar szókölcsonzésben 7 : 156 |~jelölés a nyji. feljegyzésben 2 : 34 |~különbség a msh.-rendszerben 5 : 64—6 |~mérés eszközfontikai módszerekkel 3 : 110 |~összefüggése a beszéd-irammal 2 : 14—6 | l. még: hosszúság

idő-vonatkozás az igenevekben 8 : 73

—5

ie hangértéke II, 9

ie típ. kettőshangzók eszközfonetikai elemzése 3 : 92—8

ie > *ié* III, 126

ié-zés 1 : 10, 31

ie hangértéke II, 11

ie hangértéke II, 11

ie hangértéke II, 12

ige | ~mint metafora III, 11 | -döz képzős ~-k 9 : 107—18

igealakok | ~achronisztikus szerepben: 1. igeragozás | ~általános alanyként 3 : 32 | ~fajtai és használata a nyj.-kban I, 48—57; II, 244—51; III, 19—20, 224—31; IV, 332—6, 363—79; 6 : 44—55; 10 : 126—9

igeidők III, 165—6; IV, 364; 8 : 64

igeképzők | ~eltérései korok és nemek

szerint 8 : 133—7 | ~rendszere a soproni nyj.-ban 2 : 71—106; Szlavóniában I : 34—50 | ~tanulmányozási szempontjai 6 : 90—9 || -ad, ed

2 : 77 | -ál, -él 1 : 36 | -an, -en 1 : 41

| -ász, -ész 1 : 36; 2 : 78, 82 | -aszt I, 38 | -at, -et 1 : 42; 2 : 79 | -cskol

2 : 78, 102 | -d 1 : 34—5; 2 : 77, 80 | -darász 2 : 102 | -dáz 2 : 80 |

-dok 1 : 39 | -dol, -del 1 : 39 | -dos,

-des, -dös 1 : 38 | -doz, -dez, -döz

1 : 40; 2 : 82, 91; 9 : 107—18 | -dul,

-dül I, 23 | -él 2 : 89 | -éroz 1. -íroz |

-ét 1. -ít | -etődik 2 : 79 | -g 1 : 37—

8; 2 : 76, 102 | -gat, -get 1 : 38—

9 | -gőzik 2 : 77 | -h 2 : 81 | -had,

-hed 2 : 81 | -hat, -het 1 : 47 | -icsöll

V, 20 | -igál, -ingál, -ingyál 2 : 76 |

-ik 2 : 80 | -int I, 9, 11; 2 : 89 | -íroz

I, 20; II, 8; III, 303 | -ít I, 9, 11, 13,

18, 23; IV, 376—7, 427; 1 : 50;

2 : 90, 101, 105; 4 : 37—48; (-ét) I,

18, 20; (-itt) I, 14 | (-út, -űt) 1 : 41—

3 | -j V, 5 | -kál, -kél 1 : 39—40 | -kár

2 : 101 | -kod, -ked, -köd 1 : 40, 45—

6, 50; 2 : 91, 106 | -kol, -köl 1 : 39;

2 : 101, 102 | -kolódik 2 : 101 | -ko-

rál 2 : 102 | -koz, -kez, -köz 1 : 40,

46; 2 : 91 | -l 1 : 36, 48—9; 2 : 76,

80, 81, 89, 92, 101, 105 | -lat, -let

75; 2 : 2 : 81 | -lik 2 : 80, 81 | -ll I,

1 : 41 | 93 | -ly 2 : 76 | -m 2 : 78 | -n

4 : 14; -ncöl 2 : 102 | -ng 2 : 76 |

-ngel 2 : 102 | -ngőzik 1. -gőzik |

-odik, -edik, -ödik (-ódik, -ődik)

1 : 44, 49; 2 : 77, 80, 81, 92, 106;

3 : 33 | -ozik, -ézik, -özik (-ózik,

-őzik) 1 : 45 | -p 2 : 79 | -pel 2 : 79 |

-pol 2 : 79 | -polodik 2 : 102 | -r 2 :

77 | -reg, -rög 2 : 102 | -ret 2 : 79 |

-rkél 2 : 102 | -rkész 2 : 102 | -rnyáz

2 : 77 | -ródik 2 : 77 | -s 1 : 37; 2 : 78

| -skol 2 : 78 | -sz 1 : 36; 2 : 78 | -szt,

-aszt, -eszt, -iszt 1 : 43; 2 : 90 | -sztet

2 : 90 | -t 1 : 41; 2 : 79 | -tat, -tet I,

37; 1 : 44; 2 : 80 | -terkál 2 : 100 |

-tol, -töl 2 : 79 | -ul, -ül (-il) I, 9, 10,

12, 23; 1 : 43, 46, 49; 2 : 76, 89,

92 | -út, -űt 1. -ít | -v 2 : 91, 92 | -z

1 : 35—6, 48; 2 : 81, 93, 105 | -zsol

2 : 78

igekötők 4 : 111—4 | ~absztrakt jelen-

tése III, 158 | ~előfordulása a régi-

ségben III, 163 | ~funkciója 3 : 44—

5 | ~hangtestének csomkulása III,

162; 4 : 112 | ~használatának terü-

leti eltérései III, 166 | ~használat

Kórógyon 6 : 100—2 | ~idegen ere-

detéről III, 156 | ~imperativuszi

funkciója IV, 113—4 | ~jövőidő ki-

fejező szerepe III, 165 | ~kapcsoló-

dási eltérései III, 167 | ~keletke-

zése III, 158 | ~kiegészülése felé tol-

dalékkal 3 : 42—8 | ~és névutók vi-

szonya III, 160, 171 | ~és ragos ha-

tározók elválasztásának nehézsége

III, 188 | ~osztályozása III, 162—3

| ~perfektív szerepe III, 165 | ~tár-

gyasztó szerepe III, 164 —5 | ~, „von-

zata” III, 162 | kettős ~4 : 112—3

igenem igeneveinkben 8 : 74

igenevek | ~akció vagy idő-értéke 8 :

73—4, 75 | ~funkciója 8 : 71—2 | ~

helye a nyelvtan rendszerében 8 : 61

—81 | ~személy-jelölése 8 : 75—6 |

~szinonimikája 8 : 78 || főnévi ~

ált. alanyként 3 : 31 | a *kell*, *muszáj*

mellett 6 : 50—1 | képzője a fgr.

ny.-kben 5 : 126—39 | ősi funkciója

5 : 137—9 | személyragozása III,

228; 1 : 55; 5 : 127—31; 8 : 76—7 |
használata (*adni, várni* típ.) I, 53;
II, 246; III, 228; IV, 366; 6 : 50—
1 || melléknévi ~használata (*adó, vá-
ró*) I, 54; II, 246; III, 229; IV, 366;
6:51; (*adott, várt*) I, 57; II, 250;
III, 229; IV, 367; 2 : 73; 6 : 54 ||
határozói ~használata (*adva, várva*)
I, 53—4; II, 246; III, 228; IV, 366;
6 : 51

igeneves szerkezetek kiegészülése *felé*
toldalékkal 3 : 50

igeragozás | ~a jassznyelvben IV, 88—
9 | ~a nyj. -kban I, 48—64; II, 204—
51; III, 189—232; IV, 332—6, 363—
79; 6 : 44—55; 10 : 126—9 | ikes ~
I, 59; II, 244; III, 222—4; IV, 371—
2; V, 37; 10 : 128—9 | tárgyas ~ I,
57—8; II, 250—1; III, 231—2; IV,
374—9; intranszitiv jelleg kifejezése
IV, 372; tárgyatlan ragozás tárgyas
helyett IV, 375 || kijelentő mód | fel-
szólító szerepben II, 242 || jelen idő
használata (*ad, vár* típ.) I, 50—1;
II, 245; III, 224—6; IV, 365; 6 : 45
—8; | achronisztikus értelemben I,
50; II, 245; III, 224; IV, 365; 6 : 45;
| jövő helyett I, 51; II, 245; III,
225; IV, 365; 6 : 47; | múlt helyett
III, 225; IV, 365; 6 : 48 || személy-
ragok | e.1. -*k, -m* IV, 367, 373,
375 | e.2. -*l, -sz* I, 59, 73—4; II,
243; IV, 369, 373, 375 | e.3. -*n,*
-*ik, -ja (-i)* I, 59; II, 243; IV, 370—4,
378 | t.1. -*unk, -ünk; -juk, -jük* I, 9;
IV, 368, 375 | t.2. -*tok, -tek, -tök;*
-*játok, -itek* IV, 369, 376 | t.3. -*nak,*
-*nek; -ják, -ik* IV, 370, 377—8 ||
múlt idők használata | (*adott, várt*)
I, 55—6; II, 247; III, 229—30; IV,
366; 6 : 52; jövő értelemben III,
230 | (*ada, vára*) I, 56—7; II, 205,
247—8; III, 232; IV, 333; 6 : 51—2;
közeli múlt értelemben IV, 333 | (*ad*
vala, vár vala) II, 248; 6 : 52 | (*ada*
vala, vára vala) II, 248; 6 : 52 | (*adott*
vala, várt vala) II, 205, 248; 6 : 53 |
(*adott volt, várt volt*) II, 249; III,
230; 6 : 53 | (*ada volt*) II, 249 || jövő
idő használata | (*adni fog, várni fog*)

I, 49; III, 228; IV, 367; 6 : 50 | po-
tenciáliszi értelemben (*adni fog, vár*
lesz) II, 246; III, 228; 6 : 52 || fel-
tétetes mód | felszólító helyett I, 53;
6 : 50 | módjele I, 59 || személyra-
gok | t.1—2. I, 59—60; II, 244 || je-
len idő (*adna, várna*) I, 52—3; II,
246; III, 227; IV, 365; 6 : 49—50 ||
múlt idő (*adott volna, várt volna*) I,
57; II, 249; III, 230; IV, 367;
6 : 54 || felszólító mód | achroniszti-
kus használatban I, 51; III, 226;
6 : 48 | feltétetes mód helyett I, 52 |
kijelentő mód helyett IV, 368;
6 : 49 | ikes felszólítás iktelen igék-
ből II, 244 | infinitivusz helyett I,
52; 6 : 49 | -*ít* képzős igékből IV,
376—7 || használata (*adjon, várjon*)
I, 51, 53; II, 245; III, 226; IV, 365;
6 : 48—9 | személyragjai | e.2. I, 59;
II, 244

igetövek | ~típusváltása -*ít* képzős
igéknél 4 : 46 | ~nyji. rendszerei I,
26—7, 59; II, 204—44; III, 189—
224; 10 : 126—9

ije hangértéke II, 11

ikerszó, szóikerítés 9 : 12—5, 17—23

ikerítődség I. msh. ~

illabializáció *á, é* hatására 1 : 121

illeszkedés | ~hiánya 1 : 13 | ~szabá-
lyai 5 : 85—6 | 1. még: palatális ~
illusztráció a nyji. szótárban III, 24
imperativuszi értékű igekötő 4 : 113—
impresszionista nyji. hangjelölés IV,
246; 1 : 149; 2 : 23—4

improduktív képzők 6 : 96—8

indifferens nyelvi sajátságok tájszóvá
minősítés szempontjából 1 : 158—
63

indirekt nyji. adatgyűjtés I, 94

indítvány a m. nyjk. kutatásának meg-
szervezésére III, 37

inetimologikus hangok I. járulékhang-
gok; és az egyes hangok alatt
információ-elmélet a nyelvkutatásban
7 : 50

inkongruencia | ~ az alanyi, határozós
és jelzős szerk.-ben 4 : 49—63 | ~
szerepe a mondat őstörténetében
3 : 24—5 | 1. még: egyeztetés

- ingadozások egy egyén kiejtésében 2 : 108
- inspirációs hang 5 : 51
- integrálódás l. egységesülés
- intern nyelvi változások II. 138
- inverzió igekötős kapcsolatokban 3 : 46—7
- iparosok nyelve III, 320—1
- irodalmi nyelv | ~ hatása a nyji. beszélőkre 2 : 147 | ~ kialakulása III, 108; 8 : 166—70 | ~ története 8 : 143—9
- irányeltolódás a határozóragok jelen-tésében 3 : 39; 5 : 133—4
- írás | ~ és beszéd viszonya 7 : 47 | ~ fejlődése 5 : 45; története 5 : 44—9 | ~-osság hatása a kiejtésre 4 : 23 | l. még fonetikus írás
- istenadta* típ. szerkezetek 8 : 77—8
- isztroromán nyj. IV, 260—1; 7 : 158
- üü* > *i* IV, 213
- izoglosszák 4 : 107—8; 7 : 152; 8 : 3—9, 147 | ~ a dunántúli *e, á, ő* hangszínváltozataira 8 : 11—27 | ~ a két-féle *e* megkülönböztetésére IV, 87; 8 : 4—5 | l. még: jelenséghatárok
- í-s* kettőshangzók 2 : 31, 39 | ~ egy-betűs jelölése 6 : 44 | ~ fejlődése VI, 59 | ~ > *é* V, 34 | ~ > *i* V, 26
- üü* > *jü* V, 4
- j* hang | ~ betoldása II, 194 | ~ jelölése VI, 35 | ~ kiesése II, 191, 200; IV, 200—1; 2 : 116—7 | ~ nyújtó hatása I, 45; l. még: *l, r, j* nyújtó hatása | ~ protézis IV, 200
- j* váltakozásai | *j* : *gy* 2 : 111, 117 | *j* : *h* 2 : 115 | *j* : *lj* 2 : 117 | *j* : *ly* 2 : 113, 115 | *j* : *n* 2 : 113 | *j* : *ny* 2 : 110, 114 | *jsz* : *c* 2 : 111 | *jt* : *lt* 2 : 112
- j* változásai | *j* > *gy* 4 : 34 | *j* > *jj* I, 67; l. még: ikerítődés; msh.-nyúlás | *j* > *ly* > *l* II, 60—1
- ja* > *a* IV, 200—1
- járulékhangok 2 : 86—8 | ~ mgh.-k *a, e, i* 2 : 86—8 | ~ msh.-k *b, cs, d, g, j, l, n, r, t, v* 2 : 86—8; *l* 6 : 42—3; *ny* V, 7 | l. még az egyes hangok alatt
- jassznyelv IV, 73—89 | ~ *e*-zése IV, 85—7 | ~ suksüközése IV, 88—9 | ~ szóképzése IV, 87—8 | ~ szókincsé-nek idegen és magyar elemei IV, 75—85 | ~ története IV, 73—85
- játékosság szerepe a nyelvben 9 : 14
- je* > *e* IV, 199—201
- jelcsoport > hangcsoport elv a foneti-kus feljegyzésben 2 : 23, 33—5, 36, 41
- jelenséghatárok (nyji.) II, 150 | l. még: izoglosszák
- jelenségmonografikus nyj.-kutatás III, 14, 275; 1 : 118; 5 : 15, 17
- jelenségtérképek (nyji.) II, 146; a finn nyj.-kutatásban III, 149
- jelenségtörténet és rendszertörténet a nyj.-történetben 5 : 188—9
- jelentésátvitel 9 : 11
- jelentésbeli szóalkotás 9 : 8
- jelentésan | ~ elhanyagolása az új-grammatikus iskolában III, 104 | ~ rendszere 9 : 8 | l. még: mondatje-lentésan, szójelentésan
- jelentésváltozás okai 9 : 25—6
- jelző egyeztetése | ~ a finnben 8 : 162 | ~ a m. nyj.-kban 4 : 57—62
- jelzős szerk. mint a predikatív szerk. előzménye 3 : 18—28
- jésített msh.-k jelölése nyji. feljegy-zésében 2 : 34
- jésülés l. palatalizáció
- jétlenülés l. depalatalizáció
- jo* > *i* IV, 201
- jobbágynevek a XVI. sz.-ban 7 : 23—43
- jövevény képzők (*-ieren* > *-íroz*) II, 8
- jövevényyszók hangtörténeti jelentő-sége VI. 38
- jt* > *tt* II, 193
- junggrammatikusok l. újgrammatikus iskola
- k* hangértéke VI, 34—5
- k* hang jelölése VI, 34
- k* váltakozásai | *k* : *f* 2 : 112, 118 | *k* : *h* IV, 60
- k* változásai | *k* > *g* 4 : 85 | *k* > *kk* I, 68 | *k* > *p* 5 : 145 | *k* > *t* 2 : 86 | *k* (fgr.) > (m.) *v* V, 27
- kakuminális-posztalveoláris *t, d* VI, 113; 5 : 68; 6 : 150

- Kalandos Társaságok (kolozsvári) III, 239, 241, 270, 274
- Kalevala I, 81
- kalotaszegi |~ nyj. hovatarozása 8 : 123—4 |~ varrottasok I, 122—9
- karjalai finn |~nyji. sajtásagok IV, 464 |~ néprajzi kutatások IV, 467 |~ nyelvészeti kutatások IV, 466 |~ szótár IV, 466 | l. még: finn karjalai nyj.
- Károli Gáspár nyelvjárása 8 : 170
- kartográfia a nyj.-kutatásban III, 148—55
- kassai jassznyelv IV, 77—8
- kázusok funkció-differenciálódása 5 : 133
- kendermunkák menete 5 : 102—25
- képek felhasználása a nyji. gyűjtésben I, 94
- képirás (piktográfia) 5 : 45
- képzetmozzanatok a szó jelentésében 3 : 9
- képzők |~ archaikus használata 2 : 72—5 |~ eltérései életkorok és nemek szerint 8 : 133—4 |~ és tő viszonya 9 : 17 |~ funkciói 6 : 92—4; 9 : 15—7 |~
- funkció-osztódása 2 : 74 |~ használata I : 34—63; 2 : 71—106 |~ illeszkedése VI, 45 |~ kapcsolódási korlátai 6 : 96 |~ megterhelése 6 : 94—5 |~ mgh.-rövidítő hatása I, 37 |~ stiláris értéke 2 : 200 |~ termékenysége 6 : 96—9 | l. még: szórészek önállósulása; szövégek képzői szerepben; igeképzők; névszóképzők
- kérdés módszere a nyji. gyűjtésben II, 151—2; IV, 244; I : 151; 4 : 109
- kérdőíves nyji. szógyűjtés I, 93; II, 169; IV, 237—8; 2 : 47—56
- kérdőmondatok hanglejtése III, 16; 5 : 83
- kereskedelmi szókincs III, 320
- keresztnév I : 64 |~adás 2 : 127—8; 7 : 87—8; 8 : 151 |~ alliteráltatás 8 : 152 |~ átöröklése 6 : 84 |~ek becéző változatai a XVI. sz.-ban 7 : 34 |~divat 2 : 127 |~ eredetű gúnynevek 3 : 179 |~ eredetű vezetőnevek 7 : 32—5 |~ és vezeték-
- név különbsége II, 82—3 |~ függése a születés körülményeitől 2 : 132 |~ hangalakjának szerepe 2 : 131—2 |~ek hangulata 2 : 128—9 |~ helynevekben I. személynevek |~ kiválasztása 2 : 122—4 |~ek „lesüllyedése” alsóbb társadalmi rétegekbe 2 : 129—30 |~ -ek Kemencéről I : 74; Mihályfáról 2 : 120—37; a régiségből 7 : 23—9 |~választás 6 : 84
- keresztzüllők |~ megválasztása 2 : 128, 131 |~ szerepe a keresztnév-választásban 2 : 124
- kételemű nevek I. személynevek
- kétnyelvűség I, 49; V, 15; 7 : 18, 20; 9 : 4, 5 | nyji. — köznyelvi ~ III, 327, 329; I : 29; 7 : 54—5; 8 : 133
- kétnyíltszótagos tendencia IV, 404; 4 : 46, 48
- kettőshangzók |~ alsó nyelvállású mgh. helyén 4 : 74—9 |~ fajtái 2 : 31—2 |~ eszközfonetikai elemzése 3 : 52—122 |~ időtartama 3 : 101 |~ izoglosszája 8 : 6 |~ jelölése gyorsírásban V, 51; nyji. feljegyzésben 2 : 31 |~ keletkezésének okai 3 : 75 |~ monoftongizálódása a ny.történetben VI, 44 |~ *u, ü* félhangzóval VI, 59, 74 |~ szerkezete 3 : 54—5 |~ nyji. használata II, 196; III, 41, 117; 3 : 73
- kezdődő m. hangváltozás VI, 113—6
- kiegészülés (paradigmatikus átcsapás) 4 : 30
- kiejtési hibák 5 : 93—100
- kiesés I. mgh. ~, szótagkiesés
- kihagyás I. mgh.-kihagyás
- kijelölő jelzős szerk. |~ keletkezése 4 : 59—60 |~ számbeli egyeztetése 4 : 58—61
- kisorosz *g > h* változás IV, 125
- koartikuláció hangszínmodosító hatása 2 : 10
- kolai lapp I. lapp
- kollektív automatizmus szerepe a nyelvi változások terjedésében VI, 112
- kommentálás a nyji. szövegközéshez 3 : 163

liaison l. hangátvonás
 liegi vallon nyj. III, 75—8
lj > *jj* ~ *j* II, 192
lj > *rj* V, 8
ll, *rr*, *jj* nyújtó hatása III, 26
ll: *lly* 2: 114
 logikai alany és állítmány 3 : 7
 —13
 lokalizálás l. nyelvemlékek ~a
l > *r* V, 9
l, *r*, *j* (szótagzáró) nyújtó hatása I,
 16—7, 20, 21, 45; II, 4, 189, 198,
 206; III, 25—6; IV, 93
ls > *rs* VI, 93, 95—6
lt > *tt* II, 193
lts > *ccs* II, 193
 Ludwigshafen nyj. eltérései III, 82
ly hang | ~ meghonosodása a m.-ban
 VI, 45 | ~ helye a m. hangrendszer-
 ben 5: 71 | ~ izoglosszája 8: 5
ly > *j* II, 193; 2: 149
m > *mm* I, 69
 magánhangzó | ~ és msh. elkülönítése
 5: 58—60 ~-formánsok a magyar és
 finn felső nyelvállású mgh.-kban II,
 38—9 | ~-k hangjelölési elvei a nyjji.
 feljegyzésekben 2: 24—32 | ~-har-
 mónia 5: 84—5; 9: 14; l. még hang-
 rend | ~-k időtartamának jelölése
 a régiségben I, 7—8; gyorsírással-
 feljegyzésben V, 51—2 | ~-illeszke-
 dés IV, 44—5 | ~-kiesés II, 190;
 IV, 425; 3: 6; 4: 113 | ~-kivetés III,
 18; 2: 35; 5: 87 | ~-kontrasztok
 funkciója 5: 76—7 | ~-k labiali-
 zációja 1: 95—117, 136—42; l.
 még: *ö*-zés, *ü*-zés stb. | ~-nyíltabbá
 válás I, 118; II, 183, 194; l. még
 az egyes hangok változásainál | ~
 nyúlás I, 21, 45; II, 4, 188—90,
 198—200, 206; III, 222; V, 33; VI,
 96, 106; l. még az egyes hangok
 változásainál | ~-orrhangúsodás II,
 3; III, 17, 27; jelölése nyjji. feljegy-
 zésben V, 51; 2: 30 | ~-összeolva-
 dás 2: 35 | ~-k rendszere 5: 60—4
 | ~-rövidülés I, 32, 37, 43, 45—6,
 II, 190, 200; IV, 404 | ~-k széles
 és szűk ejtése II, 30 | ~-törvények
 5: 84—7 | magyar és finn ~-k ösz-

szehasonlítása II, 29—46 | nyjji. ~
 rendszerek I, 7—21, 22—47; II,
 183—90, 195—203; 9: 71—86; 10:
 85—104 | rövid—hosszú ~-k nyelv-
 állás és hangszín viszonyai II, 30—
 1 | rövid ~-k időtartama 2: 15; mi-
 nőségi különbözése 5: 63—4 | tor-
 lódásoldó ~-k V, 21 | tővégi ~-k
 VI, 44; 1: 96—99; 4: 25
 magnetofon | ~ a nyj. -kutatásban 9:
 125—34 | ~-felvételek a nyelvátlasz
 munkái során 1: 153 | ~-os nyjji.
 szövegyűjtés 2: 53—4, 173, 178 | l.
 még: hangfelvételes nyelvjáráskuta-
 tás
 magyar adatok a román nyelvátlasz-
 ban IV, 254, 257, 264; 9: 139
 magyar kölcsönszók a bánáti bolgá-
 rok nyelvében 7: 173
 magyar nyelvi hatás a románra 7:
 157
 Magyar Hangarchívum 7: 52—3
 Magyar Népnyelv megindítása III,
 309
 Magyar Népnyelvkutató Intézet III,
 34, 415
 Magyar Nyelvátlasz | ~ folyó munká-
 latai 1: 145—55; 2: 182; 3: 191—3,
 195 | ~ gyűjtésének felhasználása
 8: 11—27 | ~ kapcsán folyó hang-
 felvételezés 1: 153; 2: 6—7 | ~ pró-
 bafüzetek gyűjtése IV, 471
 Magyarországi Szláv Nyelvátlasz 3:
 185—90
 Magyar Orvosi Könyv (XVI. sz.-i) 8:
 29—36; 10: 37
 magyar stilisztika útja 8: 164—6
 mari (cseremiszi) | ~ny. többesjelei 3:
 147—9 | ~-k vallása III, 137
 mássalhangzó | ~ asszimiláció jelölése
 gyorsírásban V, 52 | ~ átvétel II,
 194 | ~ csere II, 194 | ~-cso-
 portok kölcsönhatásai, ezek fonetikus
 jelölése 2: 36 | ~ elhasonulás
 V, 9 | ~ hasonulás 5: 87—91; faj-
 tái és azok fonetikus jelölése 2: 34—
 5; köznyelvtől eltérő hasonulások
 II, 193 | ~-k időtartamának jelölése
 2: 33, gyorsírásban V, 52 | ~
 ikerítődés I, 60, 65—80; l. még az

- kommunikáció-kutatás a dialektológiában 7 : 50
- kongruencia szerepe a mondat östörténetében 3 : 24—5 | l. még: egyeztetés
- konkrét > elvont jelentésfejlődés IV, 316—7
- kontamináció az argó szóalkotásában 7 : 63—4, 75—7
- kores szóalkotásmódok 9 : 23—9
- korpuszok viszonya a nyelvben 7 : 45—7
- korreláció az igeekötők használatában 4 : 111—2
- korszakolás a m. nyelvtörténetben 5 : 185
- Königsbergi Töredék labializációja, nyji. vonásai, stb. 1 : 136—42
- köszönések a népryelvben III, 330—1
- kötőhangzó | ~ a *-na*, *-ne* módjel előtt II, 243 | ~ a t.2. *-tok*, *-tek*, *-tök* igerag előtt II, 243 | ~ a t.3. *-nak*, *-nek* igerag előtt II, 243 | ~ eltűnése az *-it* képző után 4 : 37-48
- közép-európai argó 7 : 59—78
- közlekedés szerepe a nyj.-k életében II, 157
- közlő mondat hanglejtése III, 16
- köznyelv | ~ fogalma 8 : 144 | ~ hatása a nyji. kiejtésre III, 329; 1 : 134; 2 : 118—9, 146—53; 3 : 162—3; 4 : 105; 5 : 143; 8 : 4, 133 | ~-ihez hasonló hangzások besorolása a nyji. tanulmányban 1 : 119, 124 | ~ kialakulásának jelentősége III, 108 | ~-i kiejtési norma 2 : 42 | ~ mint hasonlítási alap a nyj.-kutatásban I, 24; 2 : 49; 3 : 76; 5 : 187; 9 : 75—6 | l. még: irodalmi nyelv
- közvetlen összetevők (szóösszetételben) 9 : 12
- kutatópont-hálózat l. nyelvatlasz
- különbségek egy település nyj.-ában l. eltérések
- különírás és egybeírás Csokonainál 3 : 158
- külső szóalkotás 9 : 4
- kvalitatív és kvantitatív variánsok (egy nyj.-ban) 2 : 108—9
- l hangértéke VI, 35
- l hang | ~ betoldása 6 : 42—3 | ~ hiástustöltő szerepe 1 : 13—4 | ~ járulékelemként 2 : 87 | ~ jelölése VI, 35 | ~ kiesése I, 59; II, 188, 191, 198—9 III, 222; IV, 333; 1 : 13; 2 : 61; kiesésének elmaradása 2 : 148; 148; kiesésének története 6 : 32—43 | ~ labializáló hatása 1 : 120 | ~ nyújtó hatása I, 45; VI, 97; 2 : 109; l. még: l, r, j nyújtó hatása | ~ posztalveoláris kakuminális ejtismódja VI, 115—6 | szláv szonáns ~sorsa jövevényszavainkban VI, 42
- l váltakozásai | l : ly 2 : 112 | l : ø 2 : 112; 6 : 32—43
- l változásai | l > ll I, 68, 71, 74 | l > n V, 8 | l > r IV, 93; V, 8, 9
- labiális—illabiális mgh.-jelenségek az abaúji nyj.-ban 9 : 79—85
- labiális tendencia l. ő-zés, ü-zés stb.
- labiális utótagú kettőshangzók előzményei és fejleményei VI, 59, 74
- labializáció | ~ a régiségben VI, 45; 1 : 95—117, 136—42; 4 : 3—24; 8 : 29—60 | ~ a nyj.-kban 1 : 120—35
- laikusok közreműködése nyelvföldrajzi gyűjtésekben III, 111; IV, 235—7
- lakosok nevéből helynév VI, 46—7
- langue és parole kölcsönhatása V, 16
- langue-nyelvatlasz 5 : 176
- lappok nyelvének és néprajzának kutatása IV, 468
- Laziczius nyji. képletei 1 : 12
- lcs > ccs II, 193
- „ledolgozás” megnevezései 2 : 138—45
- lefokozódás a mondatban 3 : 27
- légzés 5 : 50
- leíró és történeti módszer 4 : 111 | l. még: szinkronia, diakronia
- lélektani alany és állitmány 3 : 4—7
- Lencsés György Ars Medica-jának nyelve 8 : 29—59; 10 : 37—50
- levelek (népi) III, 340—3
- levéltári anyag nyj.-történeti hasznosítása 6 : 20—l.
- lexikológiai nyelvéírás 7 : 56

- egyes hangok változásainál | ~-k jelölése a nyji. feljegyzésben 2 : 33; a régiségben VI, 33 | ~ jésülés és jétlenülés II, 193 | ~ kiesés I. ui. torlódás | ~ kontrasztok funkciói 5 : 77-8 | ~ nyúlás I, 65—80; II, 191; 1 : 13; 10 : 54; I. még ikerítődés; és az egyes hangok változásainál | ~-k osztályozása 5 : 67—71 | ~ összeolvadás jelölése 2 : 34-5; 5 : 91 | ~-k rendszere 5 : 64—71 | ~ rövidülés II, 192 | ~ torlódás és kivetés II, 190—1, 227; VI, 45—6; 2 : 59—70; 3 : 128—9; 5 : 72—3, 91 | ~ törvények 5 : 87—91 | ~-k újabb története 3 : 123—30 | járulék ~-k I. járulékhangok | tövégi ~-k III, 291
- materialista-pozitivisták szemlélet a nyelvtudományban III, 104
- matematikai módszerek a nyelvtudományban 10 : 7—35
- medveünnep III, 142
- megkülönböztető nevek I. ragadványnevek
- megleni román nyj. IV, 260—1; 7 : 158
- megszólítások a nép nyelvében III, 330—6
- megterheltség (fonéma) izoglosszája 8 : 8
- megverődött gyermek II, 253
- mellékjelek a nyji. hangjelölésben 2 : 27—8
- melléknevek I. ragadványnevek
- melódia I. hanglejtés
- méltóságnév vezetéknevként 7 : 36—8
- mérőeszköz problémája a nyj.- kutatásban 2 : 49
- mértékvételi mód a csizmadiáknál IV, 460
- mesterségek nyelve III, 320
- mesterségyszók 1 : 161
- metafora 3 : 21; 9 : 10
- metanalízis 4 : 29
- M-formánsok a fi. mgh.-kban II, 31
- mód 8 : 64
- modern nyelvkutatás III, 102
- modoros kiejtés 5 : 98
- módszertani problémák a nyj.-kutatásban V, 23—4; 1 : 28—9, 118—
- 20; 2 : 162; 9 : 74—9
- moldvai csángó I. csángó
- mondat | ~-alaktan 6 : 24-6, 28 | ~-k állítmány nélkül 3 : 34 | ~ grammatikai szerkezete 3 : 13-4 | ~ hanglejtése III, 15 | ~ hangsúly 5 : 81 | ~ jelentésben 6 : 26—7, 28 | ~ kialakulása 3 : 18 | ~ lélektani szerkezete 3 : 7—13
- mondatrész-érték szerepe a szófajok kialakulásában 8 : 65—70
- mondatsűrítő szóképzések 2 : 104
- mondatszótárgolás I, 16
- mondattan egyetemi oktatása 6 : 23—31
- mondattani | ~ kérdések a m. nyelv-atlaszban 1 : 151, 153; a románban IV, 243 | ~ sajátságok a gyermeknyelvben 4 : 99; a palóc nyj.-ban 3 : 29—34 | ~ nemzedéki eltérések 2 : 150
- monografikus módszer a nyj.-kutatásban I, 4; 1 : 118—22 | I. még: jelenségmonográfia
- monoton nyelvek 5 : 82
- mordvin nyelvkutatás III, 130—47
- morfémák sorrendje 4 : 109
- morfológiai változások szókölcsönzéskor 7 : 63—78, 177
- morfológikus szótagolás tudatossága V, 38
- mormolt hangok I. magánhangzók, ultrarövid hangok
- mp* > *b* a permi és magyar nyelvben 9 : 61—2 | *mp* > *mb* IV, 68 | *mp* ~ *ncs* IV, 66, 69 | *mp* > *nd* IV, 69 | *mp* > *ng* IV, 69
- mpp* (fgr.) > (m.) *p*, *mp* IV, 54
- mutató névmási jelző egyeztetése 4 : 58—61
- művelődési javak alászállása III, 330, 337
- művelődéstörténet és nyelvátlasz II, 155—7
- n* hangértéke VI, 35
- n* hang | ~ betoldása 8 : 102 | ~ járulékelemként 2 : 87
- n* váltakozásai | *n* : *ngy* 2 : 116 | *n* : *ny* 2 : 110, 115, 116, 117

- n* változásai | *n* > *nn* I, 69
n hangértéke III, 27
ŋ hang a m. msh.-rendszerben 5 : 71
 nagybetűk használata Csokonai helyesírásában 2 : 159
 Nagy Jenő II, 281
 Nagykanizsa nyji. eltérései III, 77
 nagyolt fonetikus átírás 2 : 19
 nagyoros nyelvátlasz 8 : 159
 nagyszülők szerepe a keresztnévadásban 2 : 122
 nazális + zárhang a permi és m. nyelvekben 9 : 6—14
 nazálisok sorsa szláv jövevényszavainkban IV, 41
 nazális magánhangzó l. magánhangzók
 nazalizáció l. orrhangúsodás
nd > *d* IV, 70 | *nd* > *nt* IV, 69
ne, *ni* (szlovák) > (m.) *n* VI, 45
 nemegyeztetés l. inkongruencia
 nemek szerinti eltérések egytelepülés nyj.-ában III, 73, 319—20, IV, 251; 2 : 146, 174; 4 : 106—7; 8 : 133—7 | l. még: eltérések; életkorok, generációk, vallás szerinti eltérések
 német | ~ hatás a zabori okl.-ben VI, 36—7 | ~ helynévként II, 168 | ~ kölcsönszók a felsőőri nyj.-ban IV, 183 | ~ néprajzi atlasz II, 162 | ~ nyelvátlasz II, 138—61 | ~ nyji. bibliográfia II, 166 | ~ nyji. hanglemezarchívum II, 163—6 | ~ nyj.-kutatás története II, 124—81; (magyarországi) 8 : 170 | ~ szóatlasz II, 162 | ~ tájszótárak II, 166—81
 németes kiejtés mód a m.-ban 5 : 97—8
 nem-nevek helynévként II, 88—90
 nemzedéki eltérések egy település nyj.-ában II, 149; IV, 363; 2 : 146—53, 174; 8 : 133 | l. még: eltérések; életkorok, nemek, vallás szerinti eltérések
 nemzeti nyelv fogalma 5 : 185—6 | l. még: köznyelv, irodalmi nyelv
 neolingvisztika VI, 116
 népetimológia 9 : 24—6
 néphagyományok a növényekről IV, 268—308
 népkutatás Finnországban I, 91
 népiségtudomány I, 3
 népi társadalom típusai III, 315
 népnév vezetéknevként 7 : 36
 népnyelv | ~ fogalma II, 126; IV, 71 | ~-i hanglemek Finnországban I, 103 | ~-i gyűjtés ügye Finnországban I, 81—111 | ~-i gyűjtőmunka a debreceni egyetemen II, 270—6; III, 415—20; IV, 469—79 | ~-i szók a jassznyelvben VI, 82—4 | ~-i szótár III, 102 | l. még: nyelvjárás, nyelvjárás
 népnyelvkutatás | ~ elvei és fejlődése a XX. sz.-ban III, 314 | ~ Erdélyben III, 305—13 | ~ Finnországban I, 81—111 | ~ haszna a történeti nyelvtudományban I, 3 | l. még: nyelvjáraskutatás
 népnyelvkutató értekezlet III, 6, 59
 népnyelvkutató intézet I, 4—5
 néprajzi | ~ atlasz l. német | ~ és nyji. kutatás kapcsolata Finnországban I, 90, 103, 105; Karjalában IV, 467 | ~ szempontok a nyj.-kutatásban 9 : 36
 néptudomány III, 315
 névadás, névátvitel 9 : 9
 névbabonák a keresztnévadásban 2 : 133
 névdívat 8 : 151-2 | l. még: keresztnevek, személynevek
 nevek és dolgok III, 107
 névelők l. határozatlan, határozott névelős alakok kölcsönszóként VI, 47
 névigék (nomenverbumok) 8 : 63, 71
 névmási értelmező 4 : 59—60
 névrecsúfolók 2 : 126; 3 : 183—4
 névszóképzés | ~ a jassznyelvben IV, 87 | ~ a nyj.-kban 1 : 50—63; 2 : 71—106
 névszóképzők | ~ szóvégek megelevenedéséből IV, 87 | l. dev. -a, -e l. l. dev. -ó, -ő | 2. den. -a, -e IV, 65; 2 : 84, 98, 103 | -ács IV, 87 | -ag, -eg 2 : 83 | -ágy IV, 430 | -aj IV, 88 | -ákony, -ékeny 1 : 53 | -al, -el (-ál, -él, -ály, -ély) 1 : 52; 2 : 83 | -alom, -elem I, 37; 1 : 52 | -andó, -endő 1 : 54 | -ár, -ér 2 : 82 | -ás, -és 1 : 50; 2 : 95 | -ász, -ész 2 : 103 |

-at, -et I, 37, 117; 1: 51; 2: 95 |
 -atlan, -etlen 1: 53; 2: 96 | -ca, -ce
 I, 116; 1: 61; 2: 99 | -cs IV, 51;
 2: 99 | -csa, -cse I, 116; 1: 60;
 2: 99; 8: 129—31 | -csi IV, 87 |
 -cska, -cske 1: 59 | -cskös 2: 101 |
 -d I, 116; II, 94; 1: 56; 2: 84 |
 -dalom, -delem 1: 52 | -di 1: 88—9;
 2: 103 | -eg IV, 317 | 1. -ék (dev.)
 1: 52; 2: 82 | 2. den. -ék V, 6 | 3.
 birt. -ék III, 120 | -esz IV, 88 | -eteg
 IV, 317 | -γ V, 28; VI, 13 | -g V,
 6 | -ges 2: 101 | -gy V, 7; 2: 75 | 1.
 -i kics. 1: 57; 2: 74 | 2. -i II, 94;
 1: 61; 2: 74, 103 | 3. -i IV, 87 | -ica
 1: 61; 2: 99 | -ika, -ike I, 116;
 1: 59 | -i V, 27—8 | 1.dev. -j 2: 82 |
 2.den. -j IV, 62 | -k II, 54 | -ka, -ke
 1: 58—9; 2: 84, 99 | -kos 2: 101 | -l
 2: 84; 3: 150—1 | -la, -le 2: 84,
 99, 103 | -li 2: 100 | -ll 2: 101 | -m
 2: 85 | -mány, -mény 2: 103 | -mati
 2: 78 | -mes 2: 78 | -n 2: 85 | -ncs
 IV, 87; 2: 99 | -né 6: 85—6 | -ni
 1: 55; 5: 126—39 | -nkó, -nkő 2: 99
 | -nyeg 2: 85 | -nyes 2: 101 | -ny 2:
 85 | 1.dev. -ó, -ő IV, 387; 1: 53—4;
 2: 73, 94, 106 | 2.den. -ó, -ő I, 116;
 V, 5; 1: 57; 2: 72, 73—4, 98 | 3.
 -ó IV, 87 | -ók 2: 84, 103 | -osz
 2: 83 | -ou V, 6 | -pa, -pi 1: 106 | -r
 IV, 61—2; 2: 85 | 1.dev. -s 2: 96 |
 2.den. -s I, 77; 1: 62 | 3. -s 1: 58;
 2: 96, 99, 101, 106 | -ság, -ség
 1: 63 | -sdi 1: 57 | -si IV, 87; 2: 103
 | -sz 1: 61 | -t, (-tt) 1: 54; 2: 94,
 106 | -tal, -tel 1: 52 | -talan, -telen
 1: 63; 2: 75, 98 | -te 2: 104 | -tény
 2: 84 | -tyú, -tyű 2: 73 | -ű, -ű I, 9,
 10, 23; 1: 62 | -uc IV, 87 | -va, -ve
 (-val, -vel) 1: 56; 2: 106

névszóragok | -ban, -ben 6: 25—6 |
 -ból, -ből I, 23 | -ért V, 37 | -i (t. jel)
 10: 21—6 | -ig V, 20 | -k (t. jel) II,
 93—4 | -ként V, 20 | -n I, 73; 5: 132—
 3 | -ni (-nyi), -nit (-nott), -nol (-nól,
 -nul, -nüil) 5: 134, 136; 6: 3—22;
 8: 8 | -ra II, 194 | -ról, -ről I, 9, 10,
 12, 23 | -tól, -től I, 9, 10, 12, 23 | -ul,
 -ül I, 9, 10, 12; IV, 108

névszótövek | ~rendszere és haszná-
 lata (nyji.) IV, 90—146, 380—404
 | ~egyes típusai I, 24—6, 27—33,
 38—43; III, 126—9; V, 6; 2: 51
 névtan és helynévtérképezés VI, 144—
 5
 névutók | ~és igekötők viszonya III,
 160 | ~helynevekben II, 122; IV,
 9—11, 158—82 | ~keletkezése 3: 38
 névváltoztatás 1: 73
 ng hangértéke II, 56
 ng, nk mgh.-nyújtó hatása V, 33
 nk (fgr.) >(m) g (permi) g, k 9: 62
 nomenverbumok l. névigék
 nominativusz ragtalansága 3: 14
 normalizáló nyji. feljegyzés l. sema-
 tizáló ~
 normalizált nyelv 8: 144
 normanyelv kialakulása 8: 166—70 |
 l. még: irodalmi nyelv, köznyelv
 női | ~keresztnevek helynevekben II,
 90, 97 | ~nevek a XVI. sz.-ban
 7: 27—9
 nők | ~beszéde 4: 106—7; l. még: ne-
 mek szerinti eltérések | ~megneve-
 zése a XVI. sz.-ban 6: 56—89
 növényekkel kapcsolatos szokások,
 hagyományok IV, 268—308
 növénynevek Diószegi és Fazekas mű-
 veiben V, 40—8
 ns (nts, nts) (fgr.) >(m.) gy, (permi)
 z, dz 9: 63
 nt (fgr.) >(m.) d 9: 62
 ny hang jelölése VI, 35
 ny: ngy 2: 112, 117
 ny változásai | ny >n II, 193 | ny >nny
 I, 69
 nyalavi nyelv (=jassznyelv) IV, 76
 nyelv (szerv) szerepe a hangképzés-
 ben 5: 55—6
 nyelvállás | ~és ajaktágasság össze-
 függése 2: 25—6 | ~megváltozásá-
 nak hatása a kettőshangzókra 3:
 105—6 | ~szerinti mgh.-variánsok 2:
 110—9
 nyelv és nyelvjárás viszonya 7: 158
 nyelvatlasz | ~adatközlési módjai 5:
 176 | ~célja 5: 175 | ~feladata IV,
 258—9 | ~és művelődéstörténet II,
 155—6 | ~gyűjtőinek száma az egy

- ségesség szempontjából IV, 258; I : 150, 154 | ~kérdőív vázlata Csűrynél III, 34 | ~kutatóponthálózata II, 153—4 | ~módszer a nyj.-történetben 4 : 15—6 | l. még: Magyar Nyelvatlasz; parole és langue nyelv-atlasz; regionális, tájnyelvi atlasz nyelvatlások (külföldön) | francia ~ II, 153 | magyaros ~ 8 : 159 | német ~ 138—61 | román ~ IV, 233—62; 5 : 174—81 | szláv ~ 9 : 119
- nyelvemlékek | ~lokalizálása I : 136; 5 : 164 | ~mgh.-időtartam jelölése I, 7 | ~nyj.-ának helyhez kötése 4 : 3—4 | ~nyji. vonásai I : 136 | ~olvasási nehézségei V, 11
- nyelvfejlődés (m.) a XIV—XV. sz.-ban V, 11
- nyelvfilozófia és nyelv kutatás III, 11
- nyelvföldrajz II, 138—63; III, 111; VI, 111; 7 : 56 | ~i kutatások Svédországban 8 : 94 | ~i módszer a csángó-kutatásban 5 : 24
- nyelvi | ~norma a XVI. sz.-ban 7 : 168; 8 : 166—70 | ~—statisztikai vizsgálatok 10 : 7—36 | ~újítás 9 : 3 | ~változások a XIV—XV. sz.-ban V, 11; nyelvi és területi terjedése VI, 130—1
- nyelvjárás | ~csere III, 84 | ~határok II, 137—8, 148—50, 152; 4 : 107—8; 8 : 3 | l. még: izoglosszák
- nyelvjárás adatgyűjtés | ~időszerű kérdései 2 : 43—58; 6 : 103—9 | ~kapcsolata a néprajzival Finnországban I, 90 | ~megszervezése 2 : 58 | ~módszere II, 151—2; IV, 244; I : 151; 2 : 46—56; 4 : 109 | ~sűrűsége 2 : 43—6 | ~története 2 : 3 | ~Svédországban 8 : 95—6 | l. még: hangfelvételes nyji. adatgyűjtés
- nyelvjárás adatgyűjtők kiképzése III, 31, 304, 306, 418—9; 2 : 45—6; 56—8; 3 : 193; Finnországban I, 89
- nyelvjárás adatgyűjtő pályázatok 9 : 33
- nyelvjárás adatközlők | ~a XVI. sz.-ban 6 : 115 | ~kiválasztása III, 83, 148—9, 154, 325—6; IV, 250; I : 150
- nyelvjárás anyag feldolgozása 2 : 50; Finnországban I, 102
- nyelvjárás bibliográfia 1 : 165—6
- nyelvjárás feljegyzésmódok 2 : 23
- nyelvjárás hangjelölés elvei, rendszere, története III, 24; 2 : 18—42
- nyelvjárás hang(lemez-, szalag)felvétellel jelentősége, készítése, archiválása II, 137, 163; IV, 252; 2 : 3—17; 9 : 125—34, 145—8; Svédországban 8 : 96
- nyelvjárás hangszín-árnyalatok vizsgálata 2 : 9—12
- nyelvjárás izoglosszák 8 : 3—9
- nyelvjárás jelenségmonográfiák 2 : 46—52
- nyelvjárás képzőtanulmányok I : 34—63; 2 : 71—106; 6 : 90—9
- nyelvjárás kiejtés hatása Csokonai helyesírására 3 : 157
- nyelvjárás—köznyelvi kétnyelvűség . kétnyelvűség
- nyelvjárás maradványok a középosztály nyelvében III, 318
- nyelvjárás szókincs | ~archívuma 9 : 33—7 | ~gyűjtése 2 : 45—7; 6 : 106; Finnországban I, 83 | ~új elemei 2 : 176
- nyelvjárás szótár I, 4; III, 21, 34; 9 : 35
- nyelvjárás szövegek | ~gyűjtése 2 : 45, 53—5 | ~kiadása 8 : 154 | ~közlési módszere 3 : 162—7 | ~lejegyzési nehézségei 2 : 8—9
- nyelvjárás térképezés III, 148—55; Finnországban I, 102 | l. még: nyelv atlasz
- nyelvjárás vonások a nyelvemlékekben VI, 48; I : 136
- nyelvjárásközi kölcsönzés II, 149
- nyelvjáráskutatás | ~fontossága és sűrűsége III, 154 | ~hangfelvételek alapján 2 : 3—17 | ~időszerű kérdései 2 : 43—58 | ~mellőzése az újgrammatikus iskolában III, 105—7 | ~módszerei II, 136; I : 118—25; 2 : 46 | ~nyelvtörténeti vonatkozásai II, 181 | ~statisztikai módszere 8 : 11—27 | ~településtörténeti vonatkozásai III, 79 | ~története

- (csángó) 5: 3—41; (hazai német) 8: 170—1
- nyelvjáráskutatás külföldön | Erdélyben 7: 151 | Észtországban 7: 131—8 | Finnországban I, 81—111 | Németországban II, 124—81 | Svédországban 8: 93—100 | Szlovákiában 7: 139—45
- nyelvjárások | ~eltűnése 2: 43 | ~elvárosiasodása I, 49 | ~és nemzeti ny. viszonya 2: 158 | ~fejlődése a köznyelv felé III, 326—7 | ~„gazdagsága” III, 109 | ~hangfiziológiai kutatása II, 135 | ~hatása az irodalmi nyelvre 8: 145 | ~indoeurópai alanyelvben 4: 108 | ~létezése 5: 188; 6: 110—1 | ~az ómagyarban V, 11; 1: 141 | ~a XVI. sz.-ban 1: 95—117; 6: 113—6 | l. még: népnyelv
- nyelvjárássziget sajátos fejlődése I, 116
- nyelvjárástörténet I, 7—21; II, 141; VI, 3; 2: 44; 4: 3—5; 5: 182—9; 6: 104
- nyelvjárástörténeti kutatás módszere, nehézségei V, 24; VI, 51—2; 1: 7; 6: 113—6
- nyelvkveredés 9: 4
- nyelvmesterek l. nyji. adatközlők
- nyelvrétegek kölcsönhatása III, 70; IV, 72; V, 36
- nyelvtani személy fogalma 8: 64
- „nyelvtani szerkezet” elnevezés 5: 186
- nyelvtörténet és nyelvjárástörténet II, 128—9; III, 314—5; 5: 183—4
- nyelvújítás V, 40—8
- nyelvújítási szók a népnyelvben III, 23
- nyílt *a*-zás stb. l. *a*-zás stb.
- nyíltabbaválás 1: 136—7
- nyomaték | ~eloszlás a kettőshangzóknak 3: 76—101 | ~és hangszín kapcsolata 3: 105 | ~és időtartam kapcsolata 3: 110 | ~szerepe a hangszín alakulásában 3: 116 | ~szerepe a szótagalkotásban 5: 73—4 | l. még: hangsúly
- o* hangértéke VI, 42—4; 4: 74
- o* hang nyelvállási eltérése az *ó*-tól 2: 38—9
- o*-zás | ~a nyj.-kban 1: 13; 9: 87—105; 10: 86—7, 93—6, 100 | ~a régiségben 10: 51—61 | l. még: *q*-zás
- o* váltakozásai | *o* > *a* 2: 112 | *o* > *e* II, 108 | *o* > *e*, *é* 2: 113 | *o* > *ö* 2: 117—8
- o* változásai | *o* > *a* I, 119; II, 183—5; III, 57—69; 3: 131—5 | *o* > *á* V, 8 | *o* > *ë* 2: 108; 9: 85 | *o* > *e* II, 194; IV, 200 | *o* > *i* 2: 108 | *o* (szl.) > (m.) *o* VI, 39—40 | *o* > *u* II, 187, 203
- ó*-zás | ~nyj.-ban 10: 88 | ~régiségben 10: 53
- ó* változásai | *ó* > *o* II, 190 | *ó* > *óu* II, 196; III, 222 | *ó* > *ú* I, 20; II, 203; VI, 75—6 | *ó* (m.) > (szl.) *ov*? 7: 176
- õ* hangértéke II, 45
- õ*: *è* 2: 114
- oa* típ. kettőshangzók eszközfonetikai elemzése 3: 86—7
- obi-ugor igekötők III, 157
- ol* > *ó* (*óu*) II, 188, 197
- Ómagyar Máriasisiralom *ualallal* szavának értelmezése 3: 136—53
- ómagyar nyelvjárások V, 11; 1: 141
- onomaszilológia 7: 56—7
- optimális kód 7: 50—1
- Ormánysági Szótár III, 417; IV, 470
- orosz | ~dialektológia 2: 154—64; 8: 158—60 | ~irodalmi ny. kialakulása 2: 157 | ~nyji. atlasz 2: 163 | ~nyji. jelenségek 2: 159 | ~nyj.-k kialakulása 2: 155—6 | ~nyji. területek 2: 161 | ~személynévadás 7: 161 | ~szóvégi msh. zöngétlenedése 5: 90
- „orosz” népnév IV, 231
- orr- és orrgaratformánsok a m. és fi. *i*, *ü*, *u* hangokban II, 46
- orrhangok l. nazálisok
- orrhangú l. magánhangzók
- orrüreg szerepe a hangképzésben 5: 54—5
- orsókészítés 5: 123—4
- Országos Táj- és Népkutató Központ III, 419
- ort*, *olt* (szl.) hangok m. fejleményei IV, 228
- orv-anyag a nyelvátlaszgyűjtésben 1: 154
- orvosi könyv l. Magyar Orvosi Könyv

- oscillogrammok a m. és fi. *i, ü, u* hangokról II, 36
 osztják nyelvutató utak (Paasonen) III, 138—47
ou hangértéke 4 : 75
ou hang jelölése VI, 42
ou változásai | *ou* > *eu* V, 4 | *ou* > *ó* V, 3, 5; 2 : 148
ö hang | ~keletkezése 1 : 120 | ~nyelv-állási különbsége az *õ*-höz I, 16; 2 : 38—9 | ~színvariánsai 1 : 122—3; 5 : 154—5; 8 : 36
ö-zés | ~eredete 1 : 120 | ~etnikai keveredés hatására 1 : 122 | ~kérdései 1 : 118—35 | ~mint nyelvdívat III, 318 | ~összehasonlítása három területről 1 : 125—35 | ~története 5 : 162—3 | ~a nyj.-kban IV, 93; 1 : 13, 118—35; 5 : 153—63; 8 : 117; 9 : 71—86; 10 : 89, 100 | ~a régiségben III, 77; 1 : 139; 4 : 3—24; 8 : 29—59; 10 : 53, 54
õ váltakozásai | *õ* : *ë* 1 : 121, 135; 2 : 111, 113, 117 | *õ* : *é* 2 : 114
õ változásai | *õ* > *e* I, 120; II, 185 | *õ* > *ü* II, 187, 203
õ hang variánsai 8 : 23—5
õ-zés | ~nyelvjárásban 10 : 91 | ~régiségben 10 : 53
õ váltakozásai | *õ* : *é* 4 : 12 | *õ* : *ü, ü, üü* 2 : 113
õ változásai | *õ* > *ö* II, 190 | *õ* > *õü* II, 198 | *õ* > *ü* I, 20; II, 203; VI, 60, 75—6
ö hang a nyj.-kban 5 : 154—5
ö : *é* 2 : 113
öe hangértéke 1 : 122—3
öl > *õ* II, 188, 198
 önálló szóból többesjel a mariban 3 : 144, 147—9
 önkéntes nyji. adatgyűjtők III, 150 | ~Finnországban I, 96 | ~Németországban II, 169—71 | ~szervezete és feladatai 6 : 105—8
 öröklődő családnevek 1 : 64
 Örségi és Hetési Nyelvatlasz 6 : 110-2
 ősi magyar igeekötők 4 : 111—4
 ősmondat 3 : 17—8
 összehasonlító-történeti nyj.-kutatás I, 22; II, 141
 összerántás (=szóösszevonás) 9 : 29
 összetételek szétesése ragozáskor IV, 10
 összetett betűk a régiségben VI, 36
 összetett igeekötő 4 : 113
 összetett szók 9 : 11—2
öü ~ *õ* 2 : 148
 özvegyek megnevezése a XVI. sz.-ban 6 : 77—81; 7 : 27—8
p hang jelölése VI, 35
p : *b* IV, 63
p változásai | *p* > *f* 3 : 123 | *p* > *k* 5 : 145 | *p* > *pp* I, 69
 Paasonen kutatóútjai a nyelvrokonoknál III, 130—47
 palatális akusztikai hatású *l* hangok keletkezésében VI, 115—6
 palatális illeszkedés II, 194
 palatális msh.-k jelölése VI, 35
 palatalizáció II, 193; 1 : 13; 5 : 91, 92
 palatogrammok | ~a számosháti *é, é, í* hangokról II, 11 | ~a m. és fi. *i, ü, u* hangokról II, 32—3
 Palóc Szótár III, 417; IV, 470
 papok szerepe a keresztnév kiválasztásában 2 : 124
 paralellizmus a mondat őstörténetében 3 : 19
 parasztkultúra kutatása Finnországban I, 110
 paraszti szókinccs-archívum 9 : 33—7
 párhuzamos képzésű származékszók használata 6 : 95—6
 parole jelenség langue jellegűvé válása VI, 112
 „parole” nyelvatlasz 5 : 176
 páros igeekötők III, 167
 passzív megfigyelés nyji. adatgyűjtés-kor I, 94
 pásztorok megnevezése 1 : 71
 „*pēipōs*” beszédmód Kórógyon I, 118
 peremvidékek nyj.-a V, 12
 permi-magyar nyelvi egyezések 9 : 57—69
 permi nyelvek infinitivuszképzői 5 : 126—39
pf (német) > (m.) *f* 2 : 69
 pleonasztikus szóképzések 2 : 100
 pogányhit a marik közt III, 137
 politikai és nyj.-határok II, 152

- politon nyelvek 5 : 81
 posztalveroláris kakuminális *t, d* ke-
 letkezőben VI, 113; 6 : 150
 potenciális l. igeragozás
pp > *mp* IV, 58
pr > *p* 2 : 62
 predikatív mondatforma 3 : 19 | 1.
 még: állítmányi
 prejátáció 2 : 35
 pregnáns szóképzések 2 : 104
 „prelogikus” nyelvi primitivizmusok
 III, 108
 prepozíciós kapcsolatok átkölcsönzé-
 se VI, 47
 primitív gondolkodás III, 109
 produktív képzők 6 : 96—8
 pusztá személynevek helynévként II,
 81, 84—93, 123; IV, 221
qu hangértéke VI, 34
r hang | ~járulékelemként 2 : 87 | ~
 kiesése II, 199; 2 : 61; 5 : 146 | ~
 nyújtó hatása I, 45; l. még: *l, r, j*
 nyújtó hatása | ~(szl.) sorsa köl-
 csönszavainkban VI, 42
r : \emptyset 2 : 116, 117
r ~ *l* II, 57; V, 8
 raccsolás 5 : 95
 ragadványnevek 1 : 64—74; 2 : 125 | ~
 és vezetéknevek viszonya 8 : 139—
 42 | ~a nyj.-kban 2 : 75—94; 7 : 83
 —100; 8 : 140—2; 9 : 189—92 | ~a
 régiségben 7 : 38—41; 9 : 189 | 1.
 még: személynevek
 ragok sorrendje az uráli ny.-kban
 4 : 109
 ragos, névutós határozó kiegészülése
felé toldalékkal 3 : 48
 ragos szóalakok átkölcsönzése VI,
 46—7; 7 : 3—22
 ragozott szóalak lélektani szerkezete
 3 : 6—7
 ragozott szóalak ragozatlanként 2 :
 104
 rajzok, képek a nyji. gyűjtésben IV,
 252
 rámutatás a nyji. gyűjtésben IV, 244
 rávezető (indirekt) nyji. gyűjtésmód
 IV, 244
 reciprocitás (hibás regresszió) III,
 327—8
 redukció az igekötők hangtestében
 4 : 112
 redukálódás az óm. szövégi mgh.-kon
 1 : 120
 regionális köznyelvek (francia) III,
 71
 regionális nyelvatlasz 1 : 155; 2 : 55;
 8 : 83—92
 regionális szótár 2 : 52; 9 : 35 l. még:
 tájszótár
 régi szavak felújítása 9 : 7
 rendszer egy nyj. képzőállományá-
 ban 6 : 98
rl ~ *ll* II, 193
 rokon funkciójú nyelvtani eszközök
 együttes vizsgálata 5 : 183
 rokonsági viszonyok és megnevezésük
 IV, 337—62; 5 : 142
 román—magyar nyelvi kölcsönhatás
 2 : 119; 5 : 5; 7, 9, 18; 9 : 140
 romániai kutatópontok a Magyar
 Nyelvatlaszhoz 3 : 192—3
 romániai magyar nyelvjáráskutatás
 7 : 151
 román nyelvatlasz | ~ fonetikai jel-
 rendszere IV, 262—3 | ~ kérdőívei
 IV, 242—3 | ~ kutatóponthálózata
 IV, 259—61 | ~ magyar vonatkozá-
 sai IV, 254, 257, 264; 5 : 181—1
 | ~ munkálatainak módszere, törté-
 nete IV, 233—67 | ~ szemléltetés-
 módja IV, 253, 255 | ~ újabb
 kötetei 5 : 174—81; 9 : 137—41
 román nyji. kiegyenlítődés IV, 235
 román nyelv magyar elemei 5 : 8
 Román Nyelv Múzeuma IV, 234
 rontás, rontásbaba II, 254—5
 rotwelsch nyelv IV, 77
 röntgenfényképek a m. és fi. felső
 nyelvállású mgh.-król II, 33—7
 röntgenfényképek szerepe a fonetikai
 kutatásban 8 : 157
 rövidítések Csokonai helyesírásában
 3 : 160
rr > *r* II, 199
rs > *ss* II, 193
s hangértéke VI, 33—4
s hang jelölése VI, 34
s : *sz* 2 : 115
s > *ss* I, 69

- s váltakozásai | s : cs 2 : 112 |
 s : sz 2 : 115
 sarjadék mgh. II, 76
 Sárreai Szótár III, 416, IV, 470
 sc hangértéke VI, 34
 šč (szl.) > (m.) cs 2 : 65
 selypítés 5 : 94—5
 sémarendszerű nyji. adatgyűjtés 2 :
 47—9
 sematizáló nyji. feljegyzésmód IV,
 246; 1 : 149; 2 : 10, 20, 23—4; 3 :
 162, 166
 sokgyűjtős nyelvátasz IV, 258; 1 :
 150, 154
 sorvadó magánhangzók VI, 44; 1 :
 120; 4 : 25—6 | l. még: tövégi mgh.-k
 spektrogrammok a m. és fi. felső
 nyelvállású mgh.-król II, 38—9
 standardizálás az irodalmi és köz-
 nyelvben 2 : 42
 statisztika | ~ három *t-ző* nyj. adatai-
 ról, VI, 129 | ~ szerepe a nyji. va-
 riánsok vizsgálatában 2 : 11—2
 statisztikai | ~ eljárás a fonémák meg-
 terheltségének összehasonlítására 1 :
 6 | ~ módszer a ny. és nyj.-kuta-
 tásban II, 130; 8 : 11—27; 10 :
 7—36, 123
 stenographia l. gyorsírás
 stilisztika l. magyar stilisztika
 stilisztikai érték a képzőkben 2 :
 100
 stíluskülönbségek egy nyj.-ban tár-
 sadalmi rétegek szerint III, 319,
 321
 strukturális nyelvészet V, 16
 strukturalista szemlélet a dialekto-
 lógiában 7 : 45—58; 8 : 155—6
 subordinatio l. alárendelés
 subsumptio l. aláfoglás
suksük-nyelv III, 83; IV, 88—9;
 6 : 54
 suttogott hangok 5 : 50, 66
 sűrítés 4 : 112—3
 sűrítő képzők 2 : 104
 svarabhakti mgh.-k a finnben I, 107
 svéd helynévkutatás 8 : 96—100
 svéd nyji. hangfelvételezés 9 : 145—8
 svéd nyj.-kutatás 9 : 93—6
 sz hangértéke VI, 35
 sz hang jelölése VI, 33
 sz-ezés I, 118
 sz : z 2 : 116
 sz > szs I, 70
 Szabó T. Attila II, 277
 szájpadrásrajz l. palatogramm
 szájrészformánsok a m. és fi. u han-
 gokban II, 46
 szájjüreg szerepe a hangképzésben 5 :
 55—6
 számbeli egyeztetés kérdései 4 : 49—
 63
 számnév-összetételek 9 : 12—3
 számnivekből helynevek VI, 13
 szamosháti *é* fonológiai értékelése
 4 : 101—5
 Szamosháti Szótár III, 13, 21
 szántás-vetés szókincsének kérdőfü-
 zete 9 : 35
 származékok és alapszók nyji. elté-
 rései 1 : 15
 szász tájszótár II, 171—81
 szavajárási nevek 8 : 139—42
 szavak és tárgyak együttes kutatása
 I, 92; III, 24, 421—2
 szavak izoglosszája 8 : 8
 szavak mondattani szerepe 8 : 65—7
 székely csángók I. csángók
 székely hanglejtés III, 17
 széles és szűk ejtés l. magánhang-
 zók
 személy (nyelvtani) 8 : 64
 személyeltolódás 5 : 131
 személy-jelölés igenevekben 8 : 75—6
 személytelen cselekvés IV, 374
 személynevek | ~ gyűjtése 2 : 53; 6 :
 106 | ~ kutatása VI, 30; 1 : 67 | ~
 helynevekben II, 81—123 | ~ újabb-
 kori története 1 : 64—94 | egy-, két
 és többemű ~ 1 : 64; 6 : 57; 7 :
 29—32 | finn ~ 7 : 163—5 | nyelv-
 járási ~ 1 : 74—94; 2 : 125—6;
 7 : 84—6; 9 : 182—92 | orosz ~ 7 :
 160—2 | régi ~ 7 : 23—43; 8 :
 149—51; 9 : 182—9 | l. még: job-
 bánynevek, keresztnévek, ragad-
 ványnevek, szavajárási nevek, női
 nevek, vezetékevek
 személyragozás l. igeragozás, névszó-
 rogozás

- szemléltetési mód a nyelvatlaszban II, 161; III, 151; 5 : 176; 6 : 111—2
szemmel verés II, 253
szentek neve helynevekben II, 91
szépirodalom nyelve 8 : 144—5
szerencsekívánó formulák III, 336
szerepjátzó nyji. adatközlők III, 327—9
Szigetközi Szótár III, 417
Szilágyság területi határai III, 191
szinkron | ~ nyelvállapot dinamiz-
musa V, 39 | ~ nyelvelemek törté-
neti vallomásai III, 111 | ~ szem-
pont az *i*-zés vizsgálatában V, 12;
1 : 5
szinkronia és diakronia 4 : 111; 9 : 8,
21 | ~ hibás összekeverése 1 : 7 | ~
a nyj.-kutatásban 1 : 119
szinonimák izoglosszája 8 : 8
szinonimika igeneveink használatában
8 : 78
szintézis szerepe a mondatalkotásban
3 : 20
szláv hangok | „jer”-ek sorsa jöve-
vényszavainkban VI, 41—2 | *skj*;
tj, *dj*, *tl*, *dl*, *tolt*, *tort*; *tört*, *tolt*, ;
tört, *tolt* hangcsoport fejleményei
IV, 228 | *lt* 9 | *l* epentheticum IV,
228, 231 | nazálisok története
IV, 230 | *b* hangértéke 1 : 102
szláv jövevényszavaink 5 : 147
szláv képzők | *-alb* IV, 216 | *-janin*
IV, 202 | *-ota* IV, 227
szláv nyelvatlasz 9 : 119—23; magyar-
országi 3 : 185—90
szláv nyelvjárások Magyarországon
3 : 185
szláv nyelvtudomány Magyarorszá-
gon 3 : 185—6
szlavóniai magyarok I, 112—8
szlovák *e* > *a* hangváltozás 5 : 148
szlovák kölcsönszavaink 2 : 152
szlovák nyelvatlasz 7 : 123—9; 142—4
szlovák nyelvjárások 7 : 123—9
szlovák nyelvjáráskutatás 7 : 139—45
szlovákiai magyar nyelvatlaszgyűjtés
6 : 124—8
szóalaktan 6 : 25
szóalkotás problémái 9 : 3—31
szó-atlasz (német) II, 162
szocialista fejlődés hatása a nyj.-kra
2 : 43—4, 162
szociológia és nyelvtudomány 7 :
55—6
szócsonkítás 9 : 28
szőelemző elv helyesírásunkban I, 11
szőelvonás 9 : 28
szó és szöveg viszonya a hagyomá-
nyos és strukturalista nyelvészetben
7 : 48—9
szófajelmélet és mondattan 6 : 27
szófajok kialakulása 3 : 14; 6 : 27;
8 : 63—4
szófajtan egyetemi oktatása 6 : 29—
30
szófajváltás 6 : 27
szőföldrajz I, 99; 153, 161
szóhangsúly 5 : 80
szóhasadás 9 : 26
szóhosszúság a finnben 4 : 91
szóikerítés, ikerszó 9 : 13—5, 17—23
szójelentéstan 6 : 26—7
szóképzés 9 : 15—7 | ~ vizsgálati
szempontjai 6 : 90—9 | nyji. ~ 1 :
34—63; 2 : 71—106
szókincs-archívum 9 : 33
szókincsbeli eltérések | ~ nemzedékek
szerint 2 : 151 | ~ társadalmi réte-
gek szerint III, 319, 322
szókincsgyűjtés (nyji.) III, 421; 2 :
52
szőkölcsönzés 9 : 4 | ~ az argóban
7 : 64—78 | ~ társadalmi körülmé-
nyei IV, 183—4
szőösszetétel 9 : 11—2
szőrend szerepe a mondat őstörténe-
tében 3 : 23—4
szórészek önállósulása 9 : 27
szórvány-magyarság nyelvi kutatása I,
5; II, 271; III, 34—5, 417—8
szőszerkezetek fajtái 8 : 65
szótag 3 : 120—1; 5 : 59—60; 8 :
157—8 ~ elmélet 5 : 72—5 | ~ határ
eltolódása 5 : 74—5 | ~ írás 5 : 46—
7 | ~ kiesése III, 190 | ~ vizsgálata
eszközfonetikai módszerekkel 3 :
108—9 | *l.* még: mondat szótagolás
szótérképek (nyelvatlaszban) II, 144,
147
szótorzítás az argóban 7 : 63, 67

szótó és alapszó 9 : 16
szótóvevők I. ígétóvevők, névszótóvevők
szótóvevők képző szerepben IV, 87
szótóvegyülés 9 : 28
szótóvegyűjtés I. nyelvjárás
szubjektív elemek a beszédben 2 :
13—4
szupraszegmentális elemek fonetikus
jelölése 10 : 131
szűk és széles ejtésű mgh.-k 2 : 27
szülők szerepe a keresztnévadásban
2 : 123

t hangértéke VI, 35

t hang | ~ járulékelemként 2 : 86 | ~
jelölése VI, 35 | ~ kiesése 2 : 62 | ~
posztalveoláris-kakuminális (hehe-
zetes) variánsának keletkezése VI,
113; 2 : 33, 39; 5 : 68; 6 : 150

t̃ (t̃) hang VI, 113; 2 : 33, 39

t̃ képzésmódja 5 : 68

t̃ hang 6 : 150

táj- és népkutatás a középiskolában
IV, 461, 472

tájnyelvi atlasz 8 : 83—92; 6 : 110—2 |
I. még: Magyar Nyelvatlasz, nyelv-
atlasz, regionális nyelvatlasz

tájszó | ~ fogalma 1 : 157, 161—2; 5 :
167—8 | ~ cédulázás az ŰMTsz.-
hoz 5 : 167—73 | ~ gyűjtés felada-
tai 2 : 53; 9 : 34 | ~ k az irodalmi
és köznyelvben 9 : 6

tájszótár (német) problémái II, 66—
81 | I. még: Új Magyar Tájszótár

tapadás 4 : 113; 6 : 27

tárgyi kérdezőmód nyji. szógyűjtéskor
I, 94; II, 173—4

tárgy személye (nyelvtani) 8 : 72

tárgyas szerk. kiegészülése *felé* tol-
dalékkal 3 : 49

tárgyszó alakszerkezete 6 : 26

tárgyviszony kifejezési módjai 6 : 26

társadalmi szempont a nyj.-kutatás-
ban II, 130—1; III, 73, 314—43

technikai eszközök a nyelvatlaszgyűj-
tők szolgálatában IV, 251

tegezés-magázás III, 331

teherhordás III, 238—74

Tejút elnevezései 8 : 106—7

településtörténet és nyj.-kutatás III,
79—80

tempó I. beszédiram

tendenciák szerinti nyj.-vizsgálat 2 :
49; 5 : 188

terjengősség a finnben 4 : 87—93

térképek szerepe helynévkiadványok-
ban VI, 144—5

természőlés IV, 301—2

természetes határok és nyj.-határok
II, 152

terminológia a fonetikában 2 : 166;
nyelvjárástörténetben 5 : 185—6

territoriális és nyji. határok viszonya
II, 152

térszinformanevek III, 39—56; IV,
3—50; VI, 132—43 (pass.); 10 : 106

területi eltérések az ígékötő-haszná-
latban III, 166

tirpákok nyelve V, 15

Tisza—Szamos közti tájatlaz 8 : 83—
92

tisztségnév vezetéknevként 7 : 36—8

tolvajnyelv I. argó, jassz nyelv

tonémák vizsgálata 2 : 14

többszjel | ~ elemismétlődéssel 1 : 56 |
~ önálló szóból 3 : 144, 147—9

többszjelű nyelvatlasz 9 : 119

többszörös szóösszetételek 9 : 12

tökéletlen képzésű hangok III, 41 |
I. még: sorvadó hangok

tömörség eszközei a finnben 4 : 94

történelmi romanticizmus és nyj.-ku-
tatás 5 : 3

történelmi nyelvatlasz 10 : 123

történelmi nyj.-kutatás I, 22; II, 141 |
I. még: nyelvjárástörténet

történelmi szempont a leíró nyj.-ku-
tatásban 2 : 50—1

történetiség túlhajtása az újgramma-
tikusoknál III, 105

törvénytelen gyermekek keresztnév-
adása 2 : 132—3

törzsi határok és nyj.-határok II,
139, 148, 152

tőszó és alapszó 9 : 16

tőtípuseltolódás az *-ít* képzős ígék-
ben 4 : 46—7

tővéghangzók I. magánhangzók

tréfás szóalkotás IV, 83—5, 87

- tréfaszók 2 : 102
tulajdonnevek és közszók párhuzamos fejlődése IV, 422
tulajdonságokon alapuló gúnynevek 3 : 177
tüdő szerepe a hangképzésben 5 : 49—52
tükörszók 9 : 24
type-token viszony 10 : 13—36; 123—4
ty hang meghonosodása VI, 45
ty : cs 2 : 117
u hangértéke VI, 35
u—ú hangok | ~ fiziológiai-akusztikai eltérései II, 42—3 | ~ története I, 7—21 | ~ röntgenrajzai II, 37 | ~ spektrogrammja II, 38 | ~ viszonya I, 16
u hang | ~ jelölése VI, 35 | ~ a Szamosháton I, 17 | ~ fiziológiai-akusztikai hasonlósága a finn u-hoz II, 29
u-zás | ~ a nyelvjárásokban II, 28; 1 : 13; 10 : 85, 100 | ~ a régiségben 10 : 54
u váltakozásai | u : o, ò 2 : 110, 112, 115, 117 | u : ó 2 : 115 | u : ù, o, ò 2 : 113
u változásai | u > a II, 186 | u > i I, 19 | u > o VI, 40 | u > u I, 18 | u (szl.) > (m.) u VI, 40 | u > ú II, 189; VI, 75
ú hang | ~ fiziológiai-akusztikai hasonlósága a finn ú-hoz II, 29 | ~ hatása a szomszéd l ikerítődésére I, 71 | ~ a Szamosháton I, 16—7 | ~ a nyj.-kban I, 22—47, 51—110 | ~ időtartama a régiségben I, 12—3
ú-zás | nyji. 10 : 87, 97 | régi 10 : 54
ú váltakozásai | ú : u I, 10, 12—6
ú változásai | ú > ó V, 4 | ú > u I, 18—9; II, 190, 200; V, 4 | ú > ú I, 20
ü hangértéke II, 44—5
ÿ félhangzós kettőshangzók VI, 59, 74 | ÿ kiesése két mgh. közül V, 6
udvariassági kifejezések (nyji.) III, 330
uo típ. kettőshangzók eszközfonetikai elemzése 3 : 82—6
újgrammatikus iskola II, 136; III, 103—4
újítások a népnyelvben III, 324
Új Magyar Tájszótár 1 : 156—64; 2 : 181—2; 3 : 196; 5 : 167—73
újrakezdő forma (forme à reprise) 3 : 25—7; 4 : 99
ultrarövid hangok fonetikus jelölése 2 : 31—2, 34
unifikáció l. egységesülés
uo típ. kettőshangzók eszközfonetikai elemzése 3 : 76—82
uraskodó beszédmód 1 : 27; 5 : 99—100
urbanizmus 1 : 27
„úri igeragozás” (=ikes) l. igeragozás
útmutatók nyji. szókincsgyűjtéshez 9 : 35—6
uy típ. kettőshangzók monoftongizálódása VI, 96
ü—ű hangok | ~ fiziológiai-akusztikai összehasonlítása II, 41—2 | ~ palatogrammja II, 33 | ~ röntgenrajzai II, 37 | ~ spektrogrammja II, 38 | ~ története I, 7—21 | ~ viszonya II, 16
ü hang | ~ fiziológiai-akusztikai hasonlósága a finn ü-höz II, 29 | ~ a nyelvelmélekben V, 11; 1 : 96 | ~ a Szamosháton I, 17
ü-zés | ~ nyelvjárásokban II, 28; V, 12; 9 : 79; 10 : 88, 100 | ~ a régiségben V, 11; 1 : 99, 120; 10 : 54
ü váltakozásai | ü : ë 2 : 111 | ü : i 4 : 13 | ü : ö 2 : 117 | ü : ø 2 : 112—7 (pass.)
ü változásai | ü > ø VI, 45; 1 : 120, 137 | ü > ü I, 18 | ü > ü II, 189
ü hang | ~ fiziológiai-akusztikai hasonlósága a finn ü-höz II, 29 | ~ hatása a szomszédos l ikerítődésére I, 71 | ~ a nyj.-okban I, 16—7, 22—47 | ~ a régiségben I, 10, 13
ű-zés | nyji. 10 : 90, 97 | régi 10 : 54
ű váltakozásai | ű : e 2 : 117 | ű : i 4 : 13 | ű : ø 2 : 112, 116 | ű : ö 2 : 112 | ű : ü I, 10, 12—6 | ű : ű, ë 2 : 113 | ű : ø 2 : 115, 117
ű változásai | ű > i I, 19 | ű > ü I, 19; II, 190, 200 | ű > ü I, 20
ÿ félhangzós kettőshangzók VI, 59, 74 | ÿ kiesése két mgh. közül V, 6

- üö* típ. kettőshangzók eszközfonetikai elemzése 3 : 98—101
v hangértéke VI, 34
v hang | ~ bilabiális jellege 4 : 67 | ~ járulékelemként 2 : 87 | ~ jelölése VI, 34 | ~ kiesése II, 186—7, 191; 2 : 63
v : *ø* 2 : 112, 114—7
vallas szerinti eltérések egy település nyj.-ában III, 75; 2 : 146
vállfőminták I, 122—9
variánsok az egyéni beszédben és egy település nyj.-ában 2 : 107—19; 3 : 163—5 | l. még: elérések
variánsok izoglosszája 8 : 5—8
városiasodás nyji. hatása I, 115; II, 16—7, 24
városi népnyelv III, 70—85; IV, 71—89, 248
városrészek nyji. eltérései III, 75
védőszent nevének felvétele 7 : 27
Végh József II, 279
vegyes hangrendű szavak | ~ *ë*-zése és *ö*-zése 1 : 121 | ~ toldalékolása 6 : 118—9
veláris | ~ *i* problémái 1 : 107—9; 5 : 129 | ~ *i* és *e* nyomai a vegyeshangrendűségben 5 : 84—5 | ~ *i* palatális fejlődése IV, 59 | ~ —palatális mgh. megfelelések a fgr.-ban 3 : 145, 152
vele vagy róla beszélés szerinti eltérések IV, 338
vepsze nyelvi kutatások IV, 466—7
verbid (igenév) 8 : 70
verbum finitum kiformalódása 3 : 15
versunkenes Kulturgut l. alászálló művelődési javak
vezényszavak szótagolása 5 : 74
vezetéknevek | ~ a XVI. sz.-ban 7 : 32—43 | ~ helynévként II, 88—90 | ~ kialakulása 8 : 139 | l. még: családnevek, személynevek
viselettörténet 9 : 39—55
visszaható igék képző nélkül 1 : 46—7
vogul infinitivuszképzők 5 : 134
vót nyelvészeti kutatások IV, 466
v-tövű igék l. igetövek
vv hangértéke VI, 34
w hangértéke VI, 34
Wenker német nyelvatlása II, 140—51
Wörter und Sachen III, 107
z hangértéke VI, 33—4
z hang jelölése VI, 34—5
z : *dz* 2 : 116, 117
z > *zz* I, 70 | *z* > *zs* II, 194
zárhangok | ~ időtartama 5 : 65 | ~ zöngés — zöngétlen változatainak felcserélt jelölése VI, 35
zárt magánhangzós tendencia 4 : 102—3; 5 : 141—2
zártabbá válás II, 186, 200, 203
zc hangértéke VI, 34
zilahi nyelvjárásvidék III, 191
zobori apátság oklevelei VI, 3—50
zöngésség a m. msh.-rendszerben 5 : 66—7
zöngésség szerinti hasonulás 5 : 87—90
zöngésülés | ~ a permi nyelvekben 9 : 57—69 | ~ szó végén 5 : 151
zöngétlenülés szó végén 2 : 36
zt > *tt* II, 193
Zürjén Szótár 6 : 122—3
zs hang | ~ jelölése VI, 34 | ~ meghonosodása VI, 45
zsidós kiejtősmód a magyarban 5 : 96
y hangértéke VI, 35

III. SZÓMUTATÓ

A) Magyar szómutató

- a, az IV, 341—5
 Aba I : 110
 aba IV, 185
 Abád I : 110
 abba (ik.) III, 168
 Ábrahám VI, 133 (hn.)
 Ábrahám köze VI, 134 (hn.)
 abrikotl IV, 185
 abroncs III, 59
 acél III, 284
 Acintos IV, 201
 ad I, 60; II, 205; III, 195; IV, 334; 9 : 62
 adieu! I. ágyé!
 adó IV, 95, 390
 Adorján II, 49
 Adorjánné avasa II, 48
 Adorjánok hegye II, 48
 Adorjánszeri dűlő II, 49
Adradic VI, 17
Adrán I. Adorján
 ág III, 42; IV, 11; 9 : 62
 ágazat IV, 11—2
 Agmánd I : 113
 Ágota 6 : 81
Agriensis I. Eger
 ágy 'völgy' IV, 13
 ágyé! II, 196
 Agyagdomb III, 88
 agyar 9 : 63
 ágyék III, 284
 agyon (ik.) III, 168
 ágyú I, 38; V, 4; VI, 70; 6 : 35
 áhit I, 44
 áj 'völgy' III, 42; IV, 12—3
 ajak IV, 121
 ánszlog IV, 185
 ajtó IV, 134, 390
 Ajtony I : 108
 ájvékol 8 : 103
 aki I, 68
 Aklác VI, 134
 Akláci út VI, 134
 Aklók 7 : 106
 akol IV, 121
 al IV, 9—11
 alá (ik.) III, 168, 184
 alá (nu.) IV, 9—10, 165
 alacsony III, 59
 Aláfeljáró III, 88
 alája (ik.) III, 168
 alapál 3 : 125
 alapsa 3 : 125
 Alaptohma I : 108
 álarc I, 68
 alatt IV, 9—11, 160—6
aldé I. ágyú
algyú I. ágyú
 alj III, 41; IV, 6—11; VI, 134
 alja II, 72
 aljában IV, 9—11
 alku I, 16
 alkuszik II, 236; III, 217
 allé IV, 185
 Állomás 7 : 106
 almarázó IV, 83
 Almásberek II, 50
 Almáslanka II, 50
 almaszedő IV, 83
 Almás I : 113
Almi I. Álmos
 Álmos I : 108
 aló! II, 196
 alól I, 71
 álom IV, 123
 Alpár I : 110
 alsó IV, 95
 Alsóboltos sikátorja III, 88
 Alsófaluvég III, 88
 Alsófenék II, 61
 Alsófüzeságy III, 88
 Alsóhosszú IV, 149
 alsó ing I. felimeg
 Alsójóvánkó III, 88
 Alsókigyóstó III, 89
 Alsókútér II, 70
 Alsómalom 10 : 106
 Alsóoldal II, 50
 Alsópetrőc 7 : 106
 Alsósikátor III, 88
 Alsó szőlők II, 77
 Alsótér III, 89
 Alsóvágás I, 134
 Alszeg IV, 149
 Alszegi falu vége II, 50
 Alszegi Nadasd II, 72
 Alszegi rétek II, 50
 Alszegi szőlők II, 78
 Alszeri szőlők II, 78
 alszik I, 60; II, 235; III, 216; IV, 334
 ált (ik.) I. által, át
 áltak (ik.) III, 169; 6 : 35
 által (nu.) IV, 167; 6 : 35
 alul I, 71; IV, 166—7
 ámen I, 69
 ámul 6 : 35
 Ando rétje 10 : 107
 Andráshegy 7 : 106
 Andrásrét 7 : 106
 Andrásormai kút 7 : 106
 Andrásorom 7 : 106
 Angalit 6 : 81
 angária 2 : 139—40
 ángy IV, 97
 angyalbőr IV, 83
 Anna 6 : 81
 Antal (hn.) II, 51
 Antal föld 7 : 106
 Antalhegy 7 : 106
 anya IV, 114
 apar 5 : 142
 Apátszentmihály I. Bagan
 apró IV, 132, 384
 Áradvány 10 : 107
 Aranybányai gödör 7 : 106
 Aranyosmarót I. Morowa

- Archi* VI, 13
 Árdán (szn.) I, Jordán
 Árkos I, 134
 Árkoskert VI, 134
 árnyék III, 284
 árok II, 53; III, 42, 63; IV, 13—5, 125
 Árokköze IV, 149
 Árpád I : 97
 árt I, 60; II, 242; III, 221; IV, 334
áru I, 38
 ásza, áspa 3 : 125
 ástok III, 63
 Aszaló IV, 149
 Aszalósdomb IV, 149
 Aszalvány I, Szalvány
 Aszúpataka III, 89
 Aszúpataki szőlők III, 89
 asszony III, 59
 aszú, oszé V, 4
 át III, 169
 até, áti (ik.) III, 169
 Athila I, Attiia
 Atrak I, Adradic
 Attila I : 114
 átok IV, 128
 atval 3 : 149
 Atyákrétje I, 134
 avas II, 48
 Avasalja IV, 149
 ázalék 8 : 113
 Baba (hn.) VI, 7
 Babad (szn.) II, 107
bábánánuská 5 : 140
 babér III, 284
 Babócsa 6 : 35
 babonaság III, 60
Bacha VI, 31
Bache I, Bács
 Bács VI, 30; I. még: Kisbács
 bácsi IV, 95
 Bácsi I, 134
 Bácsi aljáró III, 89
 Bacsókert IV, 149
 Bácsstorok III, 89
 Bácsstoroki árok III, 89
 Bagan VI, 17
 Bagonya VI, 17
 bagics V, 22
 bagoly IV, 120
 Bagos IV, 221
 bágyad I, 67
 Bajmóc VI, 23
 Bajmócska VI, 14
 bajusz I, 70; IV, 97
 bakancs I, 68
 Bakó tagja III, 89
Bakona-zyg IV, 203
 Baks I : 115
 bakter IV, 185
baktul IV, 185
 Balaton I : 113
 balek IV, 75
 Balikók hegye II, 51
 balin V, 17
 Bálintgödre 7 : 106
 Bálintrét 10 : 107
 balkány IV, 227
 Balkány IV, 227
 Ballák tója II, 51
 Balogpusztája IV, 149
bancallóu I, 74
 Bandi tarló 10 : 107
 bángli IV, 185
 Bánkeszi VI, 28
 Bánya I, 134
 Bányabérce III, 89
 Bányai csörge : 7 : 106
 Barancs I : 111
 Baranya I : 113
 Barátokorma 7 : 106
 Barátok rétje 7 : 106
 barázda IV, 114
 barkács, barkácsol 8 : 101
 barkál[z] 8 : 101
 Barkó (hn.) IV, 204
 Barkóca IV, 205
 barla 5 : 149
 barlang 8 : 101—2
 barom III, 60; IV, 126
 Bartaerdő IV, 149
 Bartapusztája IV, 151
 Basa IV, 151
 Basóc VI, 19
 Batona VI, 32
 Batonyás I, 135
 bátor IV, 128
 batri IV, 185
 bátya IV, 114
 be III, 158, 171; 6 : 101
 becsap IV, 82
 becsül I, 76; II, 217; III, 203
 becsület I, 76
 béder IV, 185
 Bediria (szn.) 6 : 81
 begy IV, 15
 bejelent III, 166
 Bék 7 : 4
 béka III, 280
 békakures(g)ó II, 51
 Békakurgó II, 51
 béke III, 280, 288; IV, 114; V, 28
 békesség I, 70
 bekker I, vekker
 béklyó III, 281
 békni I, vekni
 bél IV, 104
 Béla 8 : 150
 bele III, 171
 Bel(y)ke 7 : 4
 beléndek V, 18—9, 21
 belől I, 71
 belőle I, 72
 belső IV, 95, 134, 398
 Belsőgát 7 : 107
 Belsőkismérés 7 : 107
 Belsőrétek 7 : 107
 Belsőréti kút 7 : 107
 Beltelek II, 51
 belül I, 71; IV, 167
 bélyeg III, 300; 8 : 104
 Bende IV, 151
 Bény VI, 16
 bérc II, 69; III, 43; IV, 15—6
 Bércalja III, 89
 Bérctető III, 89
 berda II, 52
 Berda II, 51
 Berdamellyék II, 52
 berek II, 52—3; IV, 125, 323
 Berek II, 52; 7 : 4
 Berekalja II, 53
 Berekmelléke 7 : 107
 Berekrét 7 : 107

- Berence IV, 212
 Beréte; ~ tető; ~ i csörge;
 ~ hegy; ~ kút; ~ ol-
 dal; ~ őrház; ~ rám-
 pa; ~ rét; ~ út; ~
 völgy 7 : 107
 berkenye 3 : 129
 Berki kút; ~ rét 7 : 107 ~
 szeg; ~ út VI, 134
 bérnál 5 : 149
 Bernátkert IV, 151
 berreg 9 : 63
 Bertaárok II, 53
 bertáfol 8 : 103
 Bertákkert II, 54
 berukkol IV, 185
 Bertus alatti malomtelek
 7 : 118
Besan l. Basóc
 Besenyődomb I, 135
 beszéd III, 284
 beszél III, 292; 3 : 158
 beszerez III, 166
 betű I, 40; VI, 68
 bévödeste 8 : 103
 bíbelődik I, 44
 bíbic I, 42
 biboldó IV, 79
Bicharensis l. Bihar
 bicska IV, 119
 Bihar VI, 30
 bijag l. bélyeg
 Bikagödör VI, 134
 Bika kaszálója VI, 134
 Bikák rétje III, 89
 Bikal IV, 8, 91
 Bikarét II, 54; 10 : 107
 billencs, billincs 8 : 104
 bimbó IV, 134, 392
Bin l. Bény
bincsi IV, 185
 bír I, 36
 birka I, 42
 bíró IV, 133, 380
 birodalom 6 : 36
 Bíróporong I, 135
Bistric VI, 17
 bitó VI, 117—26
 bitol VI, 126
 bitonág VI, 126
 bitonás VI, 126
 bízik I, 36
 bizonyítvány III, 63
 bizonyos III, 63
 blaska 5 : 147
 Blava VI, 18
 blúz VI, 87
 Bóbicka VI, 134
 Bóbin 7 : 107
 Boci (hn.) III, 89
 bocskortekek 4 : 83—6
Bocsu l. Baks
 Bóda 7 : 107; ~ i kút; ~
 pataka; ~ uta 7 : 108
 bódé V, 4
 Bódi 7 : 4—5
 Bodoló 7 : 5
 Bodonya IV, 222
 Bodvaj IV, 222
Boencza l. Bajmócska
 Bófok fenyvese II, 54
 bog 9 : 63
 bogár IV, 102
 Bogárzó I, 135
 bokácsol 8 : 105
 Bokákkert II, 55
 bokákol 8 : 105
 bokála 8 : 104
 Bokatelek II, 55
 bokor IV, 122
 bokora, bugora 8 : 104
 boldog 6 : 36
 bolha III, 64
Bollerat VI, 8
 bolond 3 : 129
Bolotun l. Balaton
 Bolyotva IV, 220
 bongor, bongort, bon-
 gord II, 112
 bonzsúr! IV, 190
 bonya IV, 114
 bopa IV, 114
 Borbála 6 : 81
 borbély III, 284
 Borcsány VI, 21
 boríték III, 64
 borjú I, 38; IV, 137; V,
 4, 6; VI, 70
Borona l. Baranya
Borons l. Barancs
Borozlousegh IV, 222
 Borsoshegy IV, 151
Borscan l. Borcsány
 Borsószer 7 : 5
 Borsóvölgy III, 90
 ború I, 38
 boszorka 7 : 141
 bosszú I, 38; IV, 138; V,
 4; VI, 65
 botlik II, 221; III, 206;
 8 : 104
 Botond 1 : 112
Boze VI, 10
 bozgal 8 : 104
Boyta l. Vajta
 bó I, 25; IV, 140; VI, 58,
 60; 8 : 103
 böjt I, 25; VI, 88
 bökdöz 9 : 112
 bökékel 8 : 105
 Bökény 7 : 4
 Bökény (szn.) VI, 31
 bökked 8 : 105
 bökkik IV, 334
 bökög 8 : 105
 bökörödzik 8 : 106
 bököről 8 : 106
 bölc 6 : 36
 bölcsesség I, 70
 bölcső IV, 400; 6 : 36
 böndő 8 : 104—5
 bönge, benge 8 : 105
 Böngér 1 : 104
 böngész 8 : 105
 bőr I, 25; IV, 97; VI, 91
 börcök l. bérc
 Börvej IV, 222
 bőved l. bévödeste
 Bresztovány VI, 18
 bricsesz 2 : 61
 bricsesz nadrág I, 67
 Brodnó 2 : 62
 bross IV, 185
 brúgó VI, 97
 bú I, 27; IV, 142; VI, 58
 búb I, 27; VI, 91
Bucouna VI, 29
 búcsú I, 38; VI, 68; 6 : 36
 Budafertő I, 135
 bűg I, 33; VI, 82

- bűgattyú VI, 62
 bugora l. bokora
 bújik III, 213; IV, 334
 bukdos, kibukdoz, kibuk-
 kik 8 : 105
 bukora l. bokora
 buóg IV, 185
 Buquen l. Bökény
 bundira 8 : 106
 bundola 8 : 106
 Bunger l. Böngér
 Burgondi kút 7 : 108
 bursza 5 : 148
 Bus VI, 8
 buta IV, 114
 Butahegy III, 90
 bútor I, 38; VI, 104
 butykó IV, 16
 búvik I, 33, 63; II, 230;
 VI, 56
 búza I, 38; IV, 114; VI,
 98
 buzog II, 226
 bű(bájós) I, 29
 бүдös I, 77
 Бүдöskút III, 90
 Бүдöspatak IV, 151
 бүкк V, 17
 Бүкк; ~i csörge; ~i kút
 ~i út 7 : 108
 Бүккös; ~i hát; ~i hor-
 gos 7 : 108
 Бүккpatak; ~i határgö-
 дör; ~i legelő 7 : 108
 бүккfagatyás IV, 83
 бűn I, 29; VI, 87; I : 138
 бűnhödik II, 238
 бүрögle 5 : 148
 бүрök IV, 125
 бүтйök IV, 16—7
 бүвös 2 : 87
 бүз I, 29
 бүzhödözik 9 : 110
 Byglez IV, 205
 Cabaj VI, 28
 Cace VI, 31
 Cadusa l. Kadocsa, Ka-
 dosa
 cafka IV, 83
 caflat 3 : 125
 cafol 3 : 125
 cafrang 3 : 125
 cájg IV, 185
 cakkompakk IV, 186
 Calan l. Kalán
 Caliga l. Galga
 Caroldu l. Karold
 Cegléd 7 : 108
 cekker IV, 186
 cékla 2 : 60, 63; 3 : 129;
 10 : 92
 cél III, 277
 céloz II, 213; III, 201
 Celsan l. Szolcsánka
 cement III, 300
 cérna 2 : 63; 3 : 129
 cetli IV, 186
 Cetun VI, 27
 Ceua VI, 32
 Chetmich l. Hetmény
 Chirna l. Csermány
 Chonadensis l. Csanád
 cibabó l. cibóka
 cibak 2 : 63
 cibóka 8 : 121—7
 Cigányköz 7 : 108
 Cigányok háza II, 55
 Cigányok sikátorja III,
 90
 Cigányok útja 8 : 106
 Cigányszalmázás 8 : 106
 Cigányszer II, 49
 cigat 5 : 140
 cigla IV, 17
 ciha IV, 186
 Ciker VI, 27
 cikkely 2 : 63
 cikkól l. cvikkol
 ciklász V, 47
 cikli l. cikkely
 Ciklódí völgy 7 : 108
 cilha II, 109
 cím I, 30
 cimet IV, 186
 cinterem IV, 264—6
 Cipicas l. Csipkesdi(árok)
 cipő IV, 95
 cipra 3 : 125
 ciprus 3 : 125—6
 Cirkó IV, 219
 Cocuran l. Kocurán
 Cofa IV, 151
 Colin l. Kolon
 Colocensis l. Kalocsa
 Copezan VI, 13
 copf, coff 3 : 123
 Copus l. Kapus
 Copusde l. Köpösd
 Cosmas VI, 11
 Costelan l. Gimeskoszto-
 lány
 cötli IV, 186
 Cozar l. Kazár
 Cozuran l. Kocuric
 Craco l. Karkóc
 Crali l. Királyi
 Cris l. Körös
 Crumba l. Korompa
 cüg I, 27, 67
 cujspájz l. csuszpájz
 cukor I, 38; IV, 122; VI,
 100
 Cukrázsdomb II, 55
 Culpun l. Kölpény
 Cundu l. Kend
 Cup VI, 32
 curikk IV, 186
 curikkol IV, 186
 Curtoiz l. Könyök
 Curtueltou l. Körtvélytó
 Custolen VI, 18
 cvider IV, 186
 cvikkol 2 : 63
 Cyrinc l. Syrinc
 Csaba-magyarja 1 : 112
 Csaolátorpusztája IV,
 151
 csafling 3 : 125
 cságattyú, csáгатé V, 5
 Csahej; ~farka IV, 151
 csahol fel 9 : 39
 Csaholz IV, 220
 CsaHoly IV, 222
 család IV, 97
 Családka VI, 29
 csalán II, 55
 Csalános II, 55
 csalit II, 57
 Csanád VI, 30
 csángó 5 : 27, 33

- Csapópart 7 : 109
 Csapota ~ alja II, 56—7
 Csárda 7 : 109
 csárdás IV, 83
 csarít II, 57
 Csarita II, 57
 Csarnahó IV, 220
 Császló IV, 222
 csatol II, 212; III, 200
 csattog 9 : 63
 csavarog II, 223; III, 208
 csávó IV, 79
 cseber IV, 119
 csecsemő 8 : 50
 Cseke IV, 227
 cseléd V, 33
 cselekszik II, 237
 csenevész III, 284
 cseng II, 222
 csengettyű I, 40
 csép III, 277
 csépel II, 215; III, 277, 203
 csepereg II, 226; III, 209
 cseplesz 3 : 125
 csepű I, 40; VI, 70
 Cser 7 : 5
 Csere VI, 134
 Csereerdő III, 90; IV, 151
 cserép IV, 107
 Cseres 7 : 109
 Cseréssor IV, 151
 Cserespad 7 : 5
 Cseresznyés II, 57
 Cseretölgyesmege IV, 151
 Cserma; Csermai út 7 : 109
 Csermány VI, 29
 Cesztreg 1 : 101
 csévélő l. csűvölő
 csifut 8 : 107
 Csigolyabükkös IV, 152
 csik I, 30
 csikasz 1 : 143—4
 Csikér I, 135
 csiklik l. csuklik
 csikó IV, 134, 392
 csikoltyú, csikolté V, 5
 csimaz I, 69
 csin(os) I, 30
 Csinált-út VI, 134
 csíp I, 36
 csipa IV, 387
 Csipkesdi(árok) VI, 17
 Csipkésödre; Csipkés-pataka; Csipkéstető; Csipkésút III, 90
 csipő IV, 134, 394
 csirke I, 42
 Csitár VI, 25
 csodál I, 75
 csodálatos I, 75
 csodálatosság I, 75
 Csokojárka III, 90
 csokor IV, 122
 csolláng l. csalán
 Csomakert IV, 151
 Csombaj VI, 9
 csór; csórel; csóreszol IV, 79
 Csorda hajtó út II, 57
 Csordajáró út VI, 135
 Csorgató kút 7 : 109
 Csorgó III, 90
 csótár 6 : 36
 cső I, 24—6; IV, 140; VI, 57
 csőcselék III, 284
 csörgedez 9 : 115
 csúcs I, 27; VI, 91; l. még: csúcs
 csúf I, 27; VI, 92
 csuhu 2 : 73
 csukja l. csuklya
 csukjon III, 43; IV, 17
 csuklik II, 221; III, 207; IV, 334
 csuklya IV, 17
 csukoly l. csukjon
 Csulikaszálló III, 90
 csúnya I, 38; IV, 99
 csúp IV, 17
 csupor IV, 124
 csurapé 2 : 100
 Csurgó I, 136
 Csurgóskút II, 58
 csúszik I, 33; VI, 92
 csuszpájz IV, 186
 csúz I, 27
 csúcs IV, 18
 csüggedőz 9 : 109
 csűr (fn.) I, 29; IV, 97; VI, 87
 csürbogár 8 : 114
 csürhe VI, 102
 Csürökné kertje VI, 134
 csűröl I, 44
 csűvölő I, 75
 dacsó 8:116
 dagadt IV, 83
 Dalha IV, 125
 Dancka 2 : 69
 Dancsok I, 136
 Dankó; ~ alja 7 : 109; Dankói kút; ~ út 7 : 109
 Dányán IV, 220
 Dara IV, 225
 darázs IV, 102
 Darázi VI, 29
 Darnó IV, 203
 Daróc IV, 225
 Darócz 7 : 5
 Daruhát I, 136
 Darvas VI, 135
 Debrecikert IV, 152
Debrei VI, 8
Debokan VI, 20
 Décse IV, 423
 Deda VI, 31
 dédelget III, 291
 Défort II, 58
 degesz IV, 83
 dél III, 124, 227; IV, 104
 delivátor IV, 74
 Déló I, 68
 Déllő 10 : 107
 Déllőoldal III, 90
 délután III, 121
 Demesnye IV, 221
 depó IV, 186
 dér IV, 104
 derék III, 284; IV, 107; 5 : 140
 Derék 7 : 109; Derékmel-léke 7 : 109
 deres II, 58

- Derespatak II, 58
 derű I, 41
 Dervence VI, 24
 Derzs IV, 223
 Derzső; Derzsőgödör 7:
 110
 deszka IV, 115
 Dézsmás hegy 7 : 110
 dézsmá 8 : 107
 dézsmabárány 8 : 108
 dicsér I, 44; III, 293
 Dicséri III, 281, 283
 Dicséri kert IV, 422—8
 dicsőség I, 70
 didereg 8 : 48, 57
 díj I, 30, 67
 dilinós IV, 78—9
 dinnye I, 69
 dió IV, 134, 385
 Dióájt 7 : 5
 diszkreció 2 : 140
 disznó IV, 134, 385
 Diter IV, 422—8
 dobogó IV, 18
 Dobogórév II, 58
 Dobos IV, 227
 Doboskút; ~-i csörge, ~
 -i gödör; ~-i oldal 7:110
 Dobra IV, 219; VI, 22
 Dobrács IV, 218
 Dobran I. Dobra
 Dobret VI, 15
 Dobroduc I. Dobrotka
 Dobrotka VI, 29
 dodo I. dudu
 dolog IV, 122
 domb II, 48; III, 44; IV,
 18—9; 9 : 62
 Domb 7 : 5
 Dombó IV, 197
 Dombos II, 59
 dong II, 222; III, 207
 dongó II, 59
 Dongók lankája II, 59
 dorbézol III, 292
 Dorján II, 86
 Dormusc I. Tornóc
 Dorottyá 6 : 81
 dózni IV, 186
 döfdöz 9 : 113
 Döglert IV, 152
 döglík II, 222; III, 207
 döng II, 222
 dönt VI, 85
 Dra[sey] I. Darázi
 Dráva I : 111
 Dreuenizza I. Dervence
 dritli, tritli IV, 186
 Drouva I. Dráva
 druccás IV, 186
 druccul IV, 186
 Dubuch IV, 198
 dúc I, 27; VI, 92
 dúdol I, 43; VI, 98
 dudu 5 : 141—2
 dúl I, 33
 dumál IV, 79
 Dumbo VI, 15
 duna II, 60
 Dunarév II, 60
 dupla IV, 115; 3 : 125—6
 Duplatilos II, 60
 dúr I, 33; VI, 77
 Durada VI, 8
 dúrc I, 27
 durca VI, 102
 dúrcás I, 38
 durva I, 38; VI, 102
 Durmuz I. Tornóa
 dús I, 27
 dübörög II, 223; III,
 208
 dúl I, 35; VI, 84
 düledezik I, 77
 düledöz 9 : 115
 dúlő I, 77; II, 49
 dülődöz 9 : 115
 dülögőzik I, 77
 düt I. dönt
 dzsánkli IV, 188
 Dzsepökk I. Gyepük
 Dzsöp I. Gyep
 -e V, 21
 eb 9 : 61
 ebéd III, 284
 éber III, 281
 ébfig I. éposz
 ébred III, 300
 Ecilburg I : 103
 Eculsu I. Ekölcs

- édes III, 281, 300; V, 19
 —20
 Edömén I : 103
 Edum I. Edömén
 ég (fn.) IV, 104
 ég (ige) III, 289
 Eger VI, 30; I : 101
 egér IV, 107
 Éger VI, 135
 égerfa II. 79
 Éger útja VI, 135
 egész I, 70; III, 284
 égődöz I. égedöz
 Egrispánya IV, 152
 egy I, 65, 67; IV, 343
 egybe (ik.) III, 173
 egyéb I, 66; IV, 107
 egyel I, 67
 Egyenescser 7:110
 Egyházi hely III, 90
 Egyházmöge 10 : 107
 egyöm I, 117
 éh IV, 98
 éjfél III, 277
 ejnye III, 281
 éjszaka III, 277, 300; I.
 még: évös éjszaka
 eke III, 288; IV, 115, 387
 Ekölcs I : 100 ék(telen)
 III, 277
 el III, 158, 174; 6 : 100—1
 él III, 45, 289; IV, 20—1;
 V, 33
 eláll III, 166
 elé III, 176
 Elefánt VI, 25
 elég III, 284; IV, 107;
 V, 19
 elegyít I, 63
 elemi I, 65, 68
 élésláda 5 : 142
 elhatároz III, 167
 elkeletkezik III, 766
 elme III, 288
 elő III, 45, 176; IV,
 19—20, 134, 396
 előhegy III, 45
 elől I, 71
 előtt IV, 167—8
 első IV, 95, 134, 398

Első Pap János gödre és I. esik
 IV, 152
 elszéled III, 291
 eltökél III, 293
 eltörök I, 16
 elül I, 71
 elv IV, 20
 elvész II, 206; III, 195
 ember 3 : 30
 emel II, 214; III, 202
 émeleg III, 226, 209, 291
 emészt III, 292
 emlék III, 284
Emna I. Emőke
 Emőke IV, 26
 ének III, 281
 énekel II, 215; III, 203
 engeszt 8 : 108
 enyeleg 8 : 113
 enyém III, 285, 300
 enyészik III, 293
 ép III, 277
 epe III, 288; V, 28
 eper IV, 124
 éposz 8 : 108
 éppen I, 69; III, 277, 300; V, 20
 Epreskert I, 136; IV, 135
 épület I, 77
 ér (ige) III, 290
 ér (fn.) IV, 104
 érdemel I, 61; II, 218; III, 204
 erdő IV, 134, 395; VI, 135
 Erdő IV, 135
 Erdőalja II, 60
 Erdővég VI, 135
 ered II, 214; III, 202
 erge III, 101
 ereszkedő IV, 20
 eresztő IV, 20
 érez II, 220; III, 205
Erig I. Ürög
 érik III, 290
 erkölcs 6 : 36
 erő IV, 134, 399
 erőlködik 6 : 37
 erős I, 78; III, 45; IV, 20
 Erzsébet 6 : 82
Esculleu I. Esküllő
 esedezik 9 : 115
 esik II, 206; III, 196
 esködözik 9 : 110
 Esküllő 1 : 100
 esküszik II, 237; III, 217
 eső IV, 95
 este IV, 115; 8 : 103
 ész IV, 104
 észak IV, 21, 127
 eszcájj IV, 186
 Eszeny IV, 199
 Eszenyő IV, 199
 eszik I, 63; II, 234; III, 215, 294; IV, 334; 8 : 53
 eszme III, 288
 Eszenye IV, 199
 esztendő IV, 134
 Eszterep IV, 219
 Esztergető IV, 210
 Esztergom VI, 30
 Esztró IV, 213
 esz(to)váta 3 : 129; I. még: szátva
 étek IV, 128
 Etil 1 : 103
Etheius IV, 31
Etyl I. Etil
 év III, 277
 éveg I. üveg
 évelődik III, 291
 évös éjszaka 8 : 108
 ezer IV, 129
 Ezsbát I. Ozsvát
 fa IV, 115; 4 : 69—80
 Fábrián völgye II, 60
 Fábrics malom 7 : 110
 Faf I. Pfaff
 fagyos I, 78
 faggyú I, 39; IV, 138; VI, 67
 faháncsik I. fohácsik
 Fahíd III, 91
 Fahídi dűlő 7 : 110
 fakabunt I. vagabund
 fakadék 8 : 109
 falu IV, 143; 3 : 151
 Falu 7 : 110
 Falu alatti öreg rét 7 : 110
 Faluközép III, 91
 Falurét 10 : 107
 fakaszt VI, 334
 fánk 2 : 66
 far IV, 21—2
 Far 7 : 6
 fára IV, 186; 2 : 66
 fark IV, 22
 Farkasd VI, 12
 Farkasverem III, 91
 farkok III, 46, 60; IV, 125
 Farló IV, 152
 fásli IV, 186
 faszol IV, 186
 fater IV, 187
 fátyol IV, 129
 fattyú I, 39, IV, 138; VI, 71
 fazék III, 301; IV, 102; V, 20
 fed I, 62; II, 207; III, 196; 9 : 62
 fedél IV, 107
 féder IV, 187
 fédervájsz IV, 187
 fegyellet I, 74
 fegyődöz 9 : 115
 fehér III, 285
 Fehérföldes pince 7 : 110
 fej (fn.) II, 72; III, 46; IV, 22—3, 135, 393; VI, 55
 fej (ige) I, 60; II, 207; III, 196, 277; IV, 334
 fejedelem 6 : 37
 fejsze III, 288; IV, 115
 fék III, 277; V, 27
 fekély, fökény 8 : 109
 fekete III, 288; IV, 115; V, 28
 Fekete föld VI, 136
 Feketeorom 7 : 110
 Feketepetrőc 7 : 110
 Feketevíz IV, 136
 Feketevíz-hát IV, 139
 Fekete völgy 10 : 107
 fekszik II, 236; III, 216; IV, 334
 fektet II, 61
 Fektető II, 61

- Fektó I, 136
 feküdüzik 9 : 110
 fekümál 8 : 109—10
 fel (fn.) IV, 22
 fel (ik.) III, 176; 6 : 101
 fél (fn.) IV, 105; 3 : 38
 fél (ige) III, 289
 félbe III, 178
 felcsahol 9 : 39
 felé IV, 168—9; 3 : 35—51
 féléljel I, 117
 félelem 6 : 37
 felett IV, 169—70
 felimeg 9 : 39—55
 feling l. felimeg
 feljön a hava 8 : 112
 Fellak 7 : 5—6
 felől I, 71; IV, 171-2
 felpattog III, 60
 felpénz 2 : 141
 félre III, 178
 felső IV, 95, 398
 Felsőfaluvég III, 91
 Felsőfenék II, 61
 Felsőfüzeság III, 91
 Felsőhosszú IV, 152
 felsőing l. felimeg
 Felsőjovánkó III, 91
 Felsőkert 7 : 111
 Felsőkigyóstó III, 91
 Felsőkútér II, 70
 Felső malom 10 : 107
 Felsőnyárad 10 : 107
 Felsősikátor III, 91
 Felsőszőlők II, 78
 Felsőtér III, 91
 Felszeg IV, 152
 felügyelő I, 74
 felül I, 71; IV, 170—1
 felümege l. felimeg
 Félvékás I, 136
 Fenék II, 61; VI, 136
 fenék IV, 22, 108
 Feneketlen kút II, 62
 fény III, 277
 fenyő IV, 143
 Fenyőfák II, 61
 ferde l. férdel
 férdel 8 : 110
 féreg III, 281; IV, 125
 férfi III, 227; 8 : 117
 Ferhona 7 : 6
 férj III, 277
 fersing 9 : 39—55
 fésű I, 41; II, 201; VI, 72
 fészek III, 281; IV, 127
 fészkelődik 8 : 115
 fi 8 : 117
 fial (fiú-fél) 3 : 149
 ficánkodzik l. fészkelődik
 fidis IV, 79
 Figa IV, 32
 Fileki malom III, 91
 fimöntös 8 : 110
 finesz IV, 79
 fíngkő l. éposz
 finom I, 42
 firhang IV, 187; V, 17
 firis l. friss
 firma IV, 178
 fityfiritty 9 : 14
 fiú I, 39; IV, 138; VI, 65;
 8 : 117—8
 Fiúk tagja VI, 137
 flancol 2 : 66
 flaszter 2 : 66
 Flum l. Pflaum
 fo l. fa
 főder l. fater
 fodor IV, 120
 fog I, 49; II, 244
 fogattyú, fogaté V, 5
 fogoly IV, 120
 fogzik II, 221
 fohácsik 8 : 114
 Folyás 10 : 207
 fonál IV, 103
 foncica 8 : 110
 Fongár II, 61, 62
 Fongárkút II, 61
 Fónod 6 : 37
 font 2 : 66
 forgattyú VI, 62
 forint 2 : 61; 3 : 129
 Fóris 2 : 61; 3 : 129
 Forrás VI, 136
 forró IV, 133, 381
 fő (fn.) I, 25—6
 fő (ige) II, 231; III, 212
 földöz 9 : 107
 Föhennyesré l. Fövenyes
 rév
 főkény l. fekély
 föl (ik.) III, 158
 föld 1 : 140; 6 : 37
 fölkér III, 167
 főrfi l. férfi
 Fősti malom 7 : 111
 Főút 7 : 111
 fövény II, 62
 Fövenyesrév II, 62
 fráj IV, 187
 frájter 2 : 66
 fresszül IV, 187
 Fridrik 2 : 62
 friss IV, 187; 2 : 62; 3 :
 129
 friszpor l. fűrészpör
 frufru 2 : 62
 Fruzsina 6 : 82
 früstök IV, 187
 Fuder 10 : 107
 fúj, fú I, 34; II, 230;
 III, 213; VI, 56
 fuksz IV, 187
 ful(lad) I, 34; VI, 77
 fuldoklik II, 224; III, 208
 fullánk I, 39, 76; VI, 104
 fúr I, 34; VI, 79
 furcsa I, 39
 furkó VI, 102
 fúró VI, 62
 fuszekli IV, 187
 Fuszulykakaszáló III, 91
 futra 8 : 111
 fű I, 29; IV, 142
 Függő II, 62
 fül IV, 98
 fülük I, 35
 Fűmadaras I, 136
 fümönt l. fimöntös
 fürdik II, 217; III, 204;
 VI, 102
 fürdő IV, 395
 Fürdői csörge 7 : 111
 Fürdői út 7 : 111
 Fürdővölgy 7 : 111
 fűrészes III, 285; VI,
 104
 Fűrészeleje IV, 152

- fűrészpör 3 : 128
 Fűrésztelep 7 : 111
 fűrgettyű VI, 62
 fűrj VI, 89
 fűrödözök 9 : 109
 fűröszt 1 : 138
 fűr VI, 89
 fűrölög II, 226
 fűr I, 35; VI, 92
 fűr (fn.) I, 29
 fűr (ige) I, 35; VI, 80
 Fűrészág III, 91
 fűrfa II, 105
 fűrödöz 9 : 109
 gabona III, 60
 Gábornok IV, 198
 Gábornya IV, 198—9
 Gáboró IV, 198
 gácsér III, 285
Gadasyn IV, 221
 gádzsó IV, 79
 gajdarász 2 : 102
 gajmó IV, 83
 galagonya III, 60
 Galga 1 : 114
 Galgóc VI, 14
 Gálhidoldala III, 91
 Galicia 10 : 108
 Gálkovács IV, 152
 Gál körtefái II, 62
 Gallagó IV, 199
 Gám VI, 17
Gan l. Gány
 gang IV, 187
 gánica 2 : 66
 Gány IV, 17
 Garam 1 : 115
 Garbolc IV, 198; VI, 132
 garc IV, 23—4
Garislow IV, 223
 gárgyán 2 : 63
 Gátalja VI, 152
 Gátköz 7 : 111
 Gatyá 7 : 6
 gaz IV, 98
 gazda IV, 116
 gázol II, 211
 Gazsi völgye II, 62
 Gbelány 2 : 60, 69
 gebed I, 66
 Géberjén IV, 227
 Gecisziget I, 136
 Gecsehát IV, 152
 Gecse-utca IV, 153
 Gelicepatak IV, 218
 Gelinc patak IV, 212
Gelisa VI, 23
 gema! IV, 187
 Gencsi határ VI, 136
 Gencsi tag VI, 136
 geréb 3 : 123
 gerebes 8 : 111
 Gerencsér VI, 29
 gerenda IV, 116
 gerezd III, 285
 Gergelyirtvány III, 91
 gerinc V, 21
 gerjedez 9 : 108
 Gerüts II, 62
 Gerütsök völgye II, 62
 gesztenye 10 : 92
Geuriensis l. Győr
 Géza l. Décse
 Gilvács IV, 204
 Gimes VI, 25
 Gimeskosztolány VI, 24
 girics l. gerinc
Glyzka IV, 225
 Goc Bálint-tava IV, 153
 Gocok utcája IV, 153
 Godefridus VI, 31
Golgociensis l. Galgóc
 gombolyag III, 285
 gondoskodik III, 64
 Górételek I, 136
 Goron 7 : 6
 göb IV, 53
 gödör III, 46; IV, 24,
 120; VI, 136
 gömbölyű I, 41; VI, 62
 Gömör 1 : 102, 105
 Göncöl 1 : 103
 Göncölszekér 8 : 106
 Görbe II, 62
 Görbe föld 10 : 108
 görény III, 285
 görgödöz 9 : 115
 Görgőség 7 : 6
 Grádicspataka IV, 153
 grájful IV, 187
 gránic IV, 187
Grincha l. Gerencsér
 Gron VI, 27; l. még: Ga-
 ram
 Grós völgy 10 : 108
 Gschwindt 2 : 69
 guba IV, 83
 guba, gubás 8 : 111
 gugli l. kugli
 guglihupf IV, 187
Gumur l. Gömör
 gúnár VI, 101, 106
Guncil l. Göncöl
 gúny I, 27
 gúnya I, 39; VI, 100
 gurtni IV, 187
 gúzs I, 27; VI, 86
 gürcöl IV, 82
 gvárdián l. gárgyán
 gyalog III, 60
 gyalogsor 2 : 141
 gyanú I, 39
 gyapjú I, 39; IV,
 138; V, 4, 6; VI, 71
 gyapot III, 60
 gyappanik, gyappant
 8 : 116
 Gyarmathy-tag VI, 137
 gyászol II, 212; III, 200
 gyékény III, 281
 gyep II, 63
 Gyep II, 63
 gyepelő IV, 95
 Gyepőszarvasútja IV,
 153
 gyepű IV, 95
 Gyepűk II, 62—3
 gyere 4 : 27
 Gyergyó V, 7
 gyermek IV, 98
 gyertyáz IV, 83
 gyík I, 30
 gyolcs 6 : 37
 gyolta 6 : 37
 gyomor IV, 124
 gyökér IV, 108
 Gyökeres IV, 153
 gyömbér III, 285
 Gyöngyvirág-utca VI,
 135

- gyönyörű I, 41; VI, 66
 Győr VI, 30
 gyötör II, 224; III, 209
 gyötrelem 6 : 37
 gyucska 8 : 116
 gyújt I, 34; VI, 93
 gyúl(lad) I, 34; VI, 93
 gyúr I, 34; VI, 83
 Gyurka vápján III, 91
 gyűcsike 8 : 114
 gyújt I, 35; VI, 83
 gyúl I, 35; VI, 83
 gyúllól I, 44, 76; VI, 104
 gyűlölet I, 76
 gyűlölség 6 : 37
 gyümölcs 1 : 138; 6 : 37
 gyűr I, 35; VI, 88
 gyűrű I, 41; VI, 68
 gyűszű I, 41; VI, 69
 hab 9 : 61
 háború I, 39; VI, 63
 habozik II, 214
 hágszó V, 4
 hágó III, 47; IV, 25
 Hágó III, 91
 Hágó alatt III, 91
 Hágó alja III, 92
 hagy, hágy I, 64; II, 206; III, 195
 haj 4 : 71
 háj 4 : 71
 hájbli, hájbelli IV, 188
 hajint IV, 376—7
 hajk l. fohácsik
 hajk, hokk(ács) 8 : 114
 hajlék III, 285
 Hajnal-utca VI, 135
 hajó IV, 96
 hajol II, 220; III, 205
 hajt II, 242; III, 221; IV, 334
 hájzli IV, 188
 hála 2 : 63
 halad I, 68
 halál I, 77
 Halálkaszálása IV, 153
 halánték III, 285
 halaszt I, 68
 halkács 8 : 114
 hall II, 241; III, 220; IV, 334
 halogat I, 68
 halom III, 47, 60; IV, 24—5, 123
 Halom 7 : 8
 Halvány 7 : 7
 hamar IV, 98
 hámfál l. hámfázolódik
 hámfázolódik 8 : 112
 hamis I, 78
 Hámor II, 64
 hamu IV, 143
 hancúrozik VI, 107
 hancuzik I, 43
 háncsik 8 : 115
 hancsok l. honcsok
 Hangony 1 : 113
 Hangyásberek II, 64
 hány (nm.) 4 : 72
 haragszik II, 238; III, 218
 Haram 1 : 113
 harangoz(ik) I, 61
 harangszív 8 : 113
 harang tőgye 8 : 113
 Haraszt II, 64
 Haraszt(pusztá) VI, 17
 haraszt 2 : 63
 Hármashatár VI, 136
 Hármashíd I, 137
 három IV, 103, 126
 Harsány 7 : 6—7
 Harsas 7 : 111
 hársfa 4 : 73
 Hármál 7 : 111
 haszon III, 60; IV, 128
 hát (fn.) III, 47; IV, 26; VI, 137
 háta-hoporjás IV, 51
 hatak 8 : 112
 hatalom 6 : 38
 Határ II, 64; 7 : 9—10
 Határgödör 7 : 111
 Határoltal 7 : 111
 Határtető 7 : 111
 határoz el- III, 167
 Határpatak III, 92
 hátra III, 178
 Hátraszegett II, 64
 hattyas V, 6
 hattyú IV, 138; V, 4
 Hátulsó Pap János gödre IV, 153
 havas III, 47; IV, 25
 ház IV, 102
 házalék l. ázalék
 hé IV, 141
 héber l. hévér
 hederít IV, 51—70
 Hedvig 6 : 82
 hegedű I, 41; VI, 73
 hegy II, 48—9; III, 47; IV, 26—7; 4 : 34
 Hegy II, 49
 hegyes I, 78; III, 47; IV, 27—8
 Hegyeshegy III, 91
 hegyez II, 217; III, 204
 Hegyhát; Hegyháti út 7 : 112
 Hegyi út III, 92
 Hegykerülő IV, 153
 Hegy megett III, 92
 Hegytető III, 92
 héj (fn.) 4 : 71
 hēkszt IV, 188
 hely I, 67
 helyre (ik.) III, 179
 Hemlecoldal; Hemlecte-
 tő 10 : 108
 hemp l. homp
 hempereg IV, 67
 hengereg IV, 67
 hentereg IV, 67
 henyeleg 8 : 113
 hepe-hupás IV, 65
 heptika 3 : 125—6
 Hercegága II, 65
 Herbenyak IV, 215
 Héreg II, 65
 herél III, 288
 hérész III, 285
 herrgott IV, 188
 hét IV, 105; V, 33
 Hetesipart 7 : 112
 Hetmény VI, 11
 hévér IV, 188
 hézag V, 19
Hiacynthus IV, 201

- híd I, 30
 hidegen l. idegen
 Hidegkút III, 92; 7 : 7
 Hidegkúti árok III, 92
 Hidegkúti csárda 7 : 112
 Hidegoldal II, 65; 7 : 112
 Hidegoldali patak 7 : 112
 Hídnál III, 92
 híg I, 30
 hígít l. vígít
 hihó l. húhó
 híja I, 42
 hiju IV, 138
 himbol(y)og l. imbolyog
 Hímesudvar I : 105
 hímez I, 45
 himmel-hámmal l. ím-
 mel-ámmal
 himör 8 : 113
 himpér IV, 188
 himpérszoft IV, 188
 hindzsellér l. indzsellér
 hinda l. inda
 hindófa IV, 330
 hint, hind IV, 329; l.
 még: int
 hintó IV, 390
 Hintó-mező IV, 329—30
 Hintós III, 92
 Hintus IV, 329
 hinnye l. ejnye
 hír I, 31
 hisz II, 235; III, 215;
 4 : 34
 hit IV, 98
 hiú I, 39
 hív I, 36, 61; II, 229; III,
 213; IV, 335
 hívek (plur.) I, 42
 hívó I, 42
 hízeleg I, 44
 hízik I, 36; 4 : 71
 hó IV, 141
 hó (mensis) 4 : 72
 hobáj III, 48
 hód 9 : 66
 hódol 6 : 38
 Hodos VI, 137
 Hodosi-út VI, 137
 hókoros 8 : 112
 hold 6 : 38
 hold (iugerum) 6 : 38
 holdkóros l. hókoros
 holló I, 65
 holnap 6 : 38
 holt 6 : 38
 Holt-Túr VI, 137
 homlok IV, 28
 homp IV, 54, 58—70
 hompol IV, 58
 hompor IV, 59
 hónap 6 : 38
 honcsok IV, 28, 66—7
Hongvn l. *Hangony*
Honor l. *Onor*
 hopmester 3 : 125
 hoporcs IV, 28, 51—70
 hoporcsos IV, 51
 hoporj(a) IV, 51
 hoportos IV, 63—4
 hoporty IV, 51
 hopp IV, 51—70
 hoppjég IV, 56
 hoppon marad IV, 56—7
 hoppos IV, 55—6
 hordó IV, 96, 390
 Horgas III, 92
 Horgos 7 : 112
 horhágý 2 : 75
 Horka 1 : 112
 horog IV, 125
Horom l. *Haram*
 Horváth-fiúk tagja VI,
 137
 Horváth kabolaút VI,
 137
 hóstát III, 238
 hosszú I, 39; IV, 138;
 V, 4; VI, 67
 Hosszú 7 : 8—9
 Hosszúáj 7 : 8
 Hosszúdomb III, 92
 Hosszúdülő 7 : 112
 Hosszú földek II, 65;
 7 : 112
 Hosszúkaszáló III, 92
 Hosszúpetrőc 7 : 112
 Hosszú sár II, 65
 Hosszúvölgy II, 65
 hózentráger IV, 188
 hózi IV, 188
 Hoznuca 2 : 64
 hozzá (ik.) III, 179
 Hőbölök II, 65
 hömbörög IV, 67
 hömp l. homp
 hömpölyög IV, 51—70
 höpörösös IV, 62
 Hlozsa 2 : 69
 Hlumeč 2 : 61
 Hrabove 2 : 69
 Hradna 2 : 69
 Hricsó 2 : 69
 hú! VI, 59
 hűg I, 27; VI, 93
 hűgy I, 27; 9 : 63
 hul 3 : 138, 143
 hull VI, 89
 hulla IV, 387
Hulec l. *Hülek*
 hupás IV, 65
 huporcs l. hoporcs
 húr I, 27; VI, 89
 hurok IV, 215
 hurut VI, 107
 hús I, 28; VI, 93
 húsz I, 28; VI, 77
 hűz I, 34; VI, 80
 huzavona IV, 387
 hú I, 29; VI, 57
 hű! VI, 59
 húhó I, 19
 hűl I, 35; VI, 89
 Hülek I : 104
 hűt I, 35; VI, 90
 hűvös VI, 103
 hűzli, hűzni IV, 188
Hymusuduor l. *Hímes-*
udvar
 ide III, 180
 idegen 8 : 113
 idő IV, 133, 386
 ifjú I, 39
 ige I, 42; III, 288
 ígér I, 44; III, 293
Igfon 1 : 106
 Ignáckút 7 : 112
ignec 1 : 138
 így I, 31
 ígyöm l. egyöm

- ihar IV, 201
 ihász IV, 201
 ijed I, 44, 68
 ijeszt I, 68
 iker IV, 122
 Iklód IV, 227
 Igló IV, 226
 illisláda l. élésláda
 Ilona 6 : 82
 Ilónok IV, 319
 Ilosva IV, 202
 imbolyog 8 : 113
 Imbre l. Imre
 imely 8 : 113
 imént III, 301
 Imhóf malom 7 : 112
 immel-ámmal 8 : 113
 Imre II, 56, 105; III, 237; V, 5
 Imrő l. Imre
 ín I, 31
 inda 8 : 113
 indzellér 8 : 113
 ing V, 7; 1. még: felimeg, fersing
 Inga 6 : 82
 ingerel II, 216
 ingó IV, 322
 Ingóberek IV, 323
 ingovány IV, 321
 ingyen V, 7
 ingyen napszám (munka) 2 : 141
 inkább IV, 201
 innen IV, 172—3
 innét IV, 173
 inog II, 223
 int 8 : 113
 iny I, 31
 iparos III, 60
 ír (ige) I, 37; II, 240; III, 219
 irányoz II, 214
 Ireg l. Erig
 irigy I, 42
 irigyel II, 216; III, 203
 író (savó) I, 42
 iromba IV, 201
 Irsa IV, 202
 Irtás II, 65; III, 92; 7 : 112
 Irtási kút III, 92
 ísek l. észak
 iskola IV, 116; 3 : 129
 isponyor l. spanyol
Issol VI, 8
 istáp 3 : 129
 Isten földje VI, 137
 Istobenze VI, 22
 istráng IV, 194
 íszek l. észak
 iszik I, 63; II, 234; III, 215; IV, 334
 iszki! 7 : 79—81
 iszkol 7 : 79
 Isztambul 7 : 3; 8 : 126
 Itató III, 92; VI, 137
 ítél I, 44, 76; III, 292, 300
 ítélet I, 76
 ív I, 31
 Ivánka bérce III, 93
 ivődik I, 44
 íz (zamat) I, 31, IV, 98
 íz (ujjperc) I, 31
 íz (lekvár) IV, 98
 Izgét IV, 218
 ízék I, 42
 izom IV, 129
 Izsák-féle legelő VI, 137
 Izsép l. József
 ja! IV, 188
 jáger IV, 188
 jaj! 5 : 71
 Jakabgödre 7 : 112
 Jankók harasztja II, 64
 Jankókert II, 66
 Jánosi tag VI, 139
Jaresclau VI, 32
 járom IV, 126
 jászol IV, 127
 játszodik I, 61
 jég IV, 56, 105
 jegesen 8 : 112
 Jégverem I, 137
Jelech l. Hülek
 jer(e)! 4 : 27—30
 Jézus hegye II, 66
 jó IV, 141
 Jolsva IV, 202
 Jordán IV, 200—1
 jordán IV, 74
 Jován II, 104
 József 3 : 123
 jó l. jön
 jön I, 61; II, 232; III, 212; IV, 335; 4 : 30—1
 jövedelem IV, 123
 jövel 4 : 30—1
 Judit 6 : 82
 júj! VI, 83
 Julianna 6 : 82
 július I, 39
 június I, 39
 Juon l. Jován
 kabolaút VI, 138
 kacor IV, 119; VI, 20
 Kadosca 1 : 108, 114
 kadrát l. kvadrát
 Kadosa 1 : 108, 114
 Kojimba 7 : 11
 káka V, 4
 Kalán 1 : 113
 kalánéta l. klarinét
 káliz VI, 33
 Kálmán VI, 31
 Kálmánd IV, 216
 Kálnok IV, 212
 Kalocsa VI, 30
 Kálósa IV, 321—2
 Kalotaszeg III, 60
 Kalsa IV, 321—2
 Kalusa IV, 321—2
 kamasz I, 69
 kamat 2 : 141
 Kamond IV, 203
 Kamparga II, 68
 kámpicsorodik 3 : 125
 kanál IV, 103
 Kanistás; ~ i kút 7 : 112
 Kankó VI, 138
 Kánya alatt III, 93
 Kányaerdő III, 93
 kapál, I, 76; 9 : 28
 kapálás I, 76
 Káplány; ~ i gödör; ~ kis házas birtok 7 : 112
 Kaplat VI, 14
 kápli 3 : 125—6
 kapocs III, 60

- kapor III, 61; IV, 124
 káposzta III, 63
 Káposzta föld 10 : 108
 Káposztáskert III, 93
 Káposztások 7 : 113
káppelli IV, 188
 Kapron IV, 203
 kapszli IV, 188
 kaptár 3 : 123
 Kapus 1 : 111
 Kapuselő; Kapus előtt
 III, 93
 Kapus rekesz VI, 138
 Kapusút III, 93
 kár 2 : 63
 karajcár l. krajcár
 Karakó; ~i erdő III, 93
 Kárász 7 : 101—2
 Karászos I, 137
Karazlyan IV, 221
 Karasznya IV, 219
 karcsú I, 39; VI, 65
 karé III, 48
 karika IV, 116
 Karkóc VI, 19
 kármarci IV, 79
 Karold 1 : 114
 karom IV, 127
 káromol II, 218
Karstis VI, 14
 kastély III, 285
 kaszál I, 75
 kaszálás I, 75; II, 66
 Kaszálások II, 66
 kaszáló I, 75
 kaszli IV, 188
 Kasznár II, 66
 Katalin 6 : 82
 katolikus I, 68
 katona III, 61
 katula l. skatulya
 Kavacsos rév 10 : 108
 kává IV, 96
 Kaza felől való erdő 10 :
 108
 kaza IV, 129
 Kazár 1 : 111
 Kázmér II, 69
Kaznarethe IV, 210
 kebel IV, 119; 9 : 61
 Kecer(be) 7 : 10
 kefe 3 : 123
 kék III, 278
 Kéknyelves IV, 153
 kel, kél II, 206;
 III, 195
 Kelemen szőlője II, 78
 Keled VI, 33
 kelés III, 301; V, 21
 keletkezik III, 166
 Kemence 7 : 10
 Kemény I, 137
 kémény III, 281
 kéményszámoló IV, 84
 ken, kén I, 60; II, 207;
 III, 196
 Kend 1 : 105
 kender 9 : 65
 Kenderes VI, 138
 Kenderes kabolaútja VI,
 138
 Kendereskert II, 66
 Kenderföld III, 93; 10 :
 108
 Kenderföldek 7 : 113
 Kenderhely III, 93
 kendőz 9 : 111
 kendőz 9 : 111
 kéneső III, 281; 8 : 49
 kény III, 278; 4 : 144
 kenyér III, 285; IV, 108
 Kenyérmező VI, 136
 kép (kőkereszt) II, 50;
 III, 278
 Kép II, 50, 55
 -képpen I, 69
 képest I, 69
 kér III, 290
 Kér l. Nagykér
 kéreg III, 281; IV, 125
 kerek (erdő) II, 67
 kerék IV, 108
 Kerebérc IV, 153
 Kerebércpusztája IV,
 153
 Kerékdomb II, 67
 Kerékgyep 7 : 113
 Kerek kőrtefa VI, 138
 Kerek rekettye VI, 138
 Keréktövis II, 67
 Kereszt II, 67; 7 : 113
 Keresztesút III, 93
 Keresztfa III, 93
 Keresztfaeleje IV, 153
 Keresztfadomb III, 93
 Keresztfautja IV, 153
 keresztül (ik.) III, 180
 kereszttyén V, 33
 Keringő 7 : 113
Kerneche IV, 211
 kérődöz 9 : 109
 kérődzik III, 290
 kert II, 54; VI, 139
 Kert 7 : 10
 Kertalja VI, 139
 Kert alatt való kabolaút
 VI, 139
 Kertekalja IV, 153
 Kertekdombja III, 93
 Kert megett III, 93
 Kert vége III, 94
Kescu l. Bánkeszi
 késelem IV, 123
 keserű I, 41; IV, 143; VI,
 65
 késik III, 290
 Keskeny III, 94
 Keskenydűlő III, 94
 Keskeny kígyóstó III, 94
 kész III, 278
 keszkenő IV, 96
 keszölce 6 : 38
 kesztyű I, 41; VI, 67
 Kétárokköz; ~i út III, 94
 kételkedik III, 291
 Kétérköz II, 67
 Kétérköze IV, 153
 kettő IV, 135, 397
 Két út köze II, 67
 kéve III, 281, 288
kévëkk! IV, 188
 kevés IV, 108
 kéz IV, 105
 kézelő I, 74
Kezu l. Kiskeszzi
khégli IV, 188
 ki (ik.) III, 158, 181;
 6 : 101
 kiált 6 : 38
 kibabrál IV, 83

- kibukdoz, kibukik 8 : 105
 kicsi IV, 96
 kicsinyel II, 216
 Kicsipatak IV, 154
 kidrágít III, 166
 kifli IV, 188
kifojkáz 5 : 143
 kígyó V, 18
 Kígyós VI, 139
 Kígyós kabolaútja VI, 139
 Kígyóstó II, 68; III, 94
 Kígyóstó alsó, -felső III, 94;
 Kígyóstói erdő III, 94
 kikli IV, 188
 kiképez III, 167
 Kilics VI, 12
kilicske 5 : 143
 kilines l. kilicske
 Kíma 7 : 113
 kímél III, 292
 Kimelan VI, 11
 kín I, 31
 kínál I, 45
 kínoz II, 213; III, 202
 kintorna 2 : 63
 kiny l. kény
 kíp l. kép
 király 3 : 129
 Királydomb IV, 154
 Királyi VI, 10
 Kirchengraben 7 : 113
 Kiricce IV, 226
 Kisagyagos IV, 154
 Kisáj 7 : 10
 Kisbács III, 86
 Kisdankó 7 : 113
 Kisdierzső 7 : 113
 kisebb I, 65, 69
 kísér I, 45; III, 292
 Kiserdő III, 94
 Kisfektető II, 61
 Kisharaszti II, 64
 Kishát 7 : 113
 Kisházások káposztása 7 : 113
 Kishegy; ~i út 7 : 113
 Kishíd 7 : 113
 Kisjoánka III, 94
 Kiskút III, 94
 Kiskúti forrás; ~rét; ~völgy 7 : 113
 Kiskeszi VI, 28
 Kisláb II, 94
 Kisliponya 7 : 113
 Kismalom 7 : 10
 Kismérés; ~i gödör; ~i hegy 7 : 113
 Kismező III, 94
 Kisnyáras 7 : 113
 Kisnyír 7 : 10—1
 Kispetróc 7 : 113
 Kisrekesz VI, 139
 Kistrét III, 94; 7 : 113
 Kissor VI, 139
 Kisszeg VI, 139
 Kistelek III, 94; 7 : 10
 Kisteleknnyak, Kistelek oldala III, 94
 Kisvides II, 79
 kiszenved III, 167
 kiszli, kisztili IV, 188
 kíván I, 45
 kívül I, 72; IV, 173
 klacus l. kracus
 Klapka 2 : 69
 klaptika l. laptika
 Klára 6 : 82
 klarinét 2 : 61
 klasszis l. kracus
 klaszus l. kracus
 Kleofás 3 : 123
klōād IV, 188
 klórmész 2 : 61
 knájf IV, 188
 kocipor 3 : 125—6
 Kocurán VI, 23
 Kocuric VI, 20
 kocsma 5 : 164—6
 kofa IV, 75
 kófic 3 : 125
 kofó l. kopó
 kolbász IV, 98
 Kolcs IV, 216
 koldús I, 39; 6 : 38
 Koldústelek II, 68
 Kolmetze l. Hlumec
 kolompér l. krumpli
 Kolon VI, 25
 koltó IV, 28
 koma IV, 116
 komat IV, 189
 Komócsi út II, 68
 komp IV, 59
 kondér III, 64
 Kondorok II, 68
 konfirmál 3 : 124
 kong II, 222; III, 208
 Konyha II, 68
 kópa IV, 28—9
 kopaszt I, 69
 kopó I, 69; 3 : 125—6
 kopoltyú I, 39; V, 5
 kór 2 : 63
 Kornabékes II, 68
kornabjékk II, 68; IV, 189
 Korniche IV, 211
 kóró V, 4
 Kórógy 7 : 11
 korom IV, 127
 Korompa VI, 18
 korsó IV, 391
 kosár IV, 103
 Kosárfertő I, 137
 Kossuth VI, 108
 kóstál IV, 189
 koszorú I, 39; VI, 73
 Kosztolány VI, 18
 koszvakaró IV, 83
 kotta, kóta 2 : 64
 kotú I, 39; VI, 73
 kotyor III, 48; IV, 29
kóuboll I, 75
 Kovács kabolaútja VI, 139
 Kovácsné (hn.) 7 : 11
 Kovácsok parlagja 7 : 113
 Kovács oldal II, 68
 Kovács tölgyfái II, 69
 Kozmorok árka II, 69
 kozsina 5 : 149
 kő I, 25—6; III, 49; IV, 29—30, 140; VI, 53
 Kőbánya 7 : 114
 Kőbányapataka IV, 154
 Köblényi határon, Köblényi út 7 : 114
 köből IV, 119

- kód 9 : 62
 Kőhid 10 : 108
 kölcson III, 182
 Kölpény 1 : 102, 104
 költ I, 63; 6 : 39
 kölyök IV, 124
 Kómál III, 94
 Kömörő IV, 209
 könting 2 : 64
 könny IV, 143
 könnyű I, 41; VI, 61
 Könyök VI, 29
 köpdöz 9 : 113
 köpeny I, 65, 69
 Kőporos 10 : 108
 Köpösd VI, 10
 köpű I, 41; VI, 71
 Kőrísáj 7 : 11
 Körme IV, 226
 köröm IV, 127
 Körös 1 : 105
 Kőrösdereka IV, 154
 Kőröspataka IV, 154
 Kőröstorok IV, 154
 körte III, 285, 288
 Körtvélyes I, 137; VI, 139
 Körtvélytő 1 : 104
 körül IV, 173; III, 182
 Kőszegő; ~ árka III, 95
 köszörű I, 41; VI, 63
 köt I, 61
 kötél IV, 108
 kötő IV, 401
 Kőút VI, 134
 Kővágó; ~ alja 10 : 108—9
 Kővályúfele IV, 154
 köves II, 69; 1 : 141
 Kövesbörcök II, 69
 köz VI, 139
 közbe (ik.) III, 183
 közé I, 65, 70
 közép IV, 108
 Középorom 7 : 114
 Középszőlők II, 78
 Kőztűja IV, 154
 Kőztető IV, 154
 Közös iskolalegelő VI, 139
 Közös legelő VI, 139
 között IV, 173—5
 közül I, 70, 72
 kracus 5 : 144
kráhhelli IV, 189
 krajcár 3 : 129
 Krakóc VI, 19
 krápcsa 5 : 149
 Kraszna IV, 213—5
 Krasznaterebes IV, 217
 krigli IV, 189
 Krisztina 6 : 83
 krucifiksz IV, 189
 krumpli III, 285; IV, 96; 2 : 62
 kseftel I. seftel
 kufár 3 : 123
 kugli IV, 187
 kuki IV, 83
 kulcs I, 28; VI, 86; 6 : 39
 kulicska 5 : 150
 Kullogó I, 137
 kultúr- VI, 101
 Kún Péter (hn.) II, 69
 kunyhó IV, 393
 kúp VI, 87
 kupa IV, 52
 kurcsó, kurgó I. béka-~
 kurjant I, 43; VI, 98
 kurrog II, 51
 kurta I, 39; VI, 101
 Kurucvölgy II, 69
 kurva VI, 100
 kuss! I, 69
 kúszik I, 34
 kút I, 28; II, 58, 62; IV, 109; VI, 85
 Kút VI, 140
 Kútér; ~ eleje II, 70
Kuth VI, 28
 Kutyás 10 : 109
 Kühnel-malom 7 : 114
 küjjes I. köves
 küld I, 35; VI, 90; 6 : 39
 küldöz 9 : 107
 külső IV, 96; 135, 398
 Külsőkismérés 7 : 114
 Küne(-eke) VI, 101, 105
 kvadrát 2 : 64
 kvarc 2 : 64
 kvártély 2 : 64
 kvétál 2 : 100
 kvint IV, 189
 kvitancia 2 : 64
Kwrin IV, 206
 Láb III, 95
 lábada I, 67
 Laborc 1 : 112
 lábavaló IV, 75
 Láb vége III, 95
Lac VI, 9
 lacus I. kracus
 Ladomér I. Vladimír
 Ladovics I. Vladovics
 láfcigli IV, 189
 láfsritt IV, 189
 laftika I. laptika
 laftoló háló 3 : 125
 lágy IV, 102
 lajbi IV, 189
 lajtorja III, 61
 Lak 7 : 11
 lakodalom III, 61; IV, 123
 Lakosgödre; Lakosgödri kút 7 : 114
 Lakosi rámpa 7 : 114
 lakozik II, 221
 láng IV, 102
 langyos V, 7
 lanka II, 59; IV, 30—1
 Lányok hegye 7 : 114
 Lányok hegyi erdő; ~ rét 7 : 114
 lapály III, 49; IV, 30
 Lapás VI, 26
 Lapincs 1 : 111
 lapjas III, 49
 lapos I, 78; III, 61; VI, 140
 Lapos II, 70
 Laposkő III, 95
 Laposkőmelléke IV, 154
Laprechima VI, 10
 laptika 3 : 125—6, 129—30
 laptika háló 3 : 127
 laptoló háló I. laftoló háló

- lapú I, 40; VI, 72
 Lármaárok II, 70
 lassan V, 6
 lassú I, 40; IV, 138; V,
 4; VI, 61
 lát II, 241; III, 220
Latic VI, 22
 lator IV, 128
látspréhër IV, 189
 Laznak IV, 204
 Lazsna IV, 205
 le III, 183; 6: 101
 lé IV, 141
Lednech IV, 212
 ledolgozás 2: 141
 lefetyel 3: 125
 leffeg 3: 125
 legelő IV, 96
 légy IV, 105; 9: 63
 legyint I, 67
 lehelet I, 74
 lej (pénznem) IV, 99
 lejtő IV, 30
 lék III, 278
 Lekvárszeg; ~i út VI, 140
 lel II, 207; III, 196; IV,
 335
 lélek III, 281; IV, 122
 Lencsés gödre III, 95
 Lencsés kút II, 70
 leng II, 222
 lengedöz 9: 109
 lengyel 9: 65
 Lenparlag IV, 154
 lép III, 278
 lép (ige) III, 290
 lépcső IV, 396
 Lepenke IV, 201
 lepetel l. lefetyel
 lepke 7: 142
 lépked III, 300
 lepeg l. leffeg
 les, lés II, 208; III, 197
 lesz I, 51, 62, 70; II, 233,
 246; III, 215, 226, 294;
 IV, 335; 8: 54
 levél IV, 108
 Leveles III, 95
 Libakút III, 95
 libatopp V, 42—3
 Lickó IV, 203
 lidikür l. ridikül
 Liget; ~alja VI, 140
 lik l. lyuk
 Likavölgy II, 70
 Likpince oldal 7: 115
 Lipóca; ~i csörge; Lipó-
 catető 7: 115
 Liponya; Liponyaföldek;
 Liponyai horgas, ~kút;
 ~sűrű, ~tető 7: 115
 Lippa IV, 201
 Lippó IV, 201
 Lipták VI, 140
 Liszkó IV, 203
 liter IV, 128
 Livina VI, 21
Lizkoua IV, 203
 ló I, 25—6; IV, 140; VI,
 53
loabli l. lajbi
 lóbál, lómbál 2: 88
Loborcy l. Laborc
Locuplot l. Kaplat
 lóg IV, 83
 lóger IV, 189
 Logota IV, 227
 lójárás(i szakmáymun-
 ka) 2: 141
 lok IV, 30
 lombár 2: 88
Longh IV, 205
 lonka l. lanka
Loponsu l. Lapincs
 Losonc VI, 16
loszkejn IV, 189
 Lóúztató IV, 141
 ló I, 26; II, 230; III, 212;
 VI, 53
 lödöz 9: 112
 lökdöz 9: 113
 lövöldöz 9: 113, 114
 Lucifer 3: 123
Lucinci VI, 16
 Lucska; ~part, ~útja VI,
 141
 lucsok IV, 119
 lúd I, 28
 lúg I, 28; IV, 109; VI, 86
 Luka II, 104
 lunka l. lanka
 Lupis VI, 33
 Lupuj II, 104
 lusztház IV, 189
 luszti IV, 189
 lutna 5: 149
 Lyoka II, 104
 lyuk IV, 31
 lyukas I, 78
 ma I, 69; IV, 116
 Macskásirtás III, 95
 madár IV, 103
 mag IV, 143
 maga IV, 116
 Maga VI, 12
 magas I, 78; III, 49
 Magdolna 6: 83
Magiug VI, 31
 Magyarós; ~alja III, 95
 Magyarpart 7: 115
 Magyarsók l. Kimelan
 máj l. mál
 majom IV, 121
 majszer IV, 189
 Majtény VI, 11
 Mákföld 10: 109
 makkol l. smakkol
 Makrahegy IV, 211
 Mákszén II, 110
 mál III, 49; IV, 32
Mala VI, 32
 Malánta VI, 25
 malária I, 68
Malga l. Maniga
 malom III, 61; IV, 123
 Malom 7: 12
 Malomárok 7: 115
 Malomkert II, 71; IV,
 154
 Malomoldal IV, 154
 Malomszer II, 49
 Malomszög 10: 109
 Malomtere III, 95
 Malomút 7: 115
 Malonta IV, 223
 malter IV, 189
 Malyica IV, 226
 mangorló I, 75
 Maniga VI, 18
 mantli IV, 189

- már I. máI
 márc IV, 189
 marci IV, 82
 marék III, 301
 Margit 6 : 83
 Marian II, 104
 márma I. ma
 maródi IV, 189
 marok III, 61; IV, 126
 Maros 1 : 111
 Marosvásárhely III, 61
 mart III, 49; IV, 31, 38—
 9
 Márta 6 : 83
 Márton 7 : 12
 más 4 : 72
 masina IV, 189
 másli IV, 189
 mászik I, 61
 mátos IV, 79
 mazsola III, 61
Mechina I. Menyhe
Medenz I. Vágmedence
 meder IV, 120
 meg, mög III, 50; IV, 10,
 32—3
 meg (ik.) III, 158, 159—
 61; 6 : 100—1
 megáridál 2 : 100
 megbizik III, 167
 megcsap IV, 82
 megett, mögött IV, 10,
 175—7
 megijed I, 68
 megint(elen) III, 301
 meglufál 3 : 125
mëgmjërkiil IV, 190
 megró III, 167
 megy I, 61; II, 209; III,
 198; IV, 335
 Meggyesi tag VI, 141
 méh III, 278
 Méhteleki út VI, 141
 mekkora IV, 384
 megoldal III, 50; IV, 33
 melegsik III, 218
 Melinc 2 : 69
 mellé (ik.) III, 185
 mellék II, 52; III, 50; IV,
 33
 mellett IV, 177—82
 mellől I, 71
 méltó IV, 382
 mély III, 278
 Mélypataka IV, 154
 Mély út II, 71
 menekszik II, 238
 ménés III, 278
 Menyhe VI, 29
 mer[ít] I, 61
 mer[ész] I, 63; II, 208;
 III, 197
 mér III, 290
 Mérai szél III, 95
 meredek IV, 33
 méreg III, 282; IV, 125
 merész II, 216
 Mérgespataka 7 : 115
 merit II, 243; III, 222
 Mérk IV, 223
 mernyedöz 9 : 116
 mertüldözik 9 : 114
 Mérház II, 71
 Mesterrét 7 : 115
 mész IV, 106
 mészár- III, 282
 Mészkenence 7 : 12
 metsz II, 240
 méz III, 278
 Mezei malom 7 : 115
 Mézesharaszt II, 64
 mezge IV, 117
 meztláb III, 285
 mező III, 50; IV, 33—4,
 135, 396
 Mezőharaszt 10 : 109
 Mezőkapu II, 63, 71
 mici(sapka) 3 : 129
 míg I, 31
mige zocoztia vola 4 : 112
 Mihókorma; Mihók rét
 7 : 115
 Miklósgát 7 : 116
 Miklórét 7 : 116
 Milota IV, 225
 Milut I. Mély út
 mindig I, 42
 mirigy I, 42
 mocsár IV, 103
 mocsok IV, 119
 Mocsonok VI, 7
 mód IV, 99
 Modor VI, 25
 mogyoró III, 64; IV, 96
 Mogyorós II, 71
 Mogyorósi gödör; ~ kút
 7 : 116
 Mogyorós-patak VI, 142
 moh 2 : 81
 Móka I, 138
 Mokcsa IV, 323
molkeráj IV, 190
 molnár 6 : 39
 Molunta I. Malánta
 mon II, 195
 mond II, 221, 242;
 IV, 335
 Monostori oldal III, 95
 morog II, 223; III, 208
Morowa VI, 24
Mortua VI, 14
Morus I. Maros
 mosolyog II, 208, 224
 mostaniban V, 15
 motor IV, 120
 móva 2 : 141
 mozdít, bozdét 8 : 104
 mozgat, bozgal 8 : 104
 mozog II, 223; III, 208;
 8 : 104
 mozsár IV, 103
 Mózsiné gödre VI, 141
 mög 9 : 63; I. még: meg
 mögött IV, 10
 mögé IV, 10
 mögül I, 71
mujdër I. mütter
 múlik I, 34; VI, 81
Mundi VI, 28
 murok IV, 126
Mussenik I. Mocsonok
 must IV, 190
 muszáj IV, 190
 muszáj lesz II, 246
 muszáj munka 2 : 142
 mütter IV, 190
 mű (munka) I, 29; IV,
 142; VI, 57
 Müller-malom 7 : 116
 Nád 7 : 12

- Nádas II, 50; III, 95
 Nadasd; ~ feje alja II, 72
 Nádastelek III, 96
 Nádastere III, 96
 Nadlány VI, 21
 nadrág I, 67
 Nagyagyagos IV, 154
 Nagyáj 7 : 12
 Nagythankó 7 : 116
 Nagyfektető II, 61
 Nagygát 7 : 116
 Nagyharaszt II, 64
 Nagyhegy 7 : 116
 Nagyhid 7 : 116
 Nagyhorgas 7 : 116
 Nagyjoánka III, 96
 Nagykér VI, 27
 Nagykömlös IV, 154
 Nagyláb III, 96
 Nagyliponya 7 : 116
 Nagymon II, 195
 Nagynyl IV, 154
 Nagyoldal III, 96
 Nagypadpataka IV, 154
 Nagypart; ~ i út 7 : 116
 Nagypatak IV, 154
 Nagypetróc 7 : 116
 Nagyrekesz VI, 141
 Nagyrét III, 96; 7 : 116
 Nagy sor VI, 141
 Nagyszeg VI, 141
 Nagytelek; ~ árka; ~ ol-
 dala III, 96
 Nagytilalmas IV, 155
 Nagy-utca IV, 155
 Nagyútrajvőföldek IV,
 155
 Nagyvárad VI, 30
 Nagyvides II, 79
 nájgéri IV, 190
 nála I, 72
 nap 6 : 38
 Narath VI, 28
 Narias l. Tósnyárasd
 Nec l. Nyék
 Necche IV, 211
 Necse l. Necche
 nedú IV, 143
 neff l. sneff
 négy III, 278; IV, 106
 Negyed VI, 12
 Némajancsi kaszálója 7 :
 116
 Némeri ház 10 : 109
 Nemes-utca IV, 155
 Nemes-utca kútja IV, 155
 Némethalu, Némethegy;
 Némethely 7 : 116
 Némétrét II, 72
 Nóborda IV, 226
 nokedli IV, 190
 Nozdrokóc VI, 21
 nózi IV, 190
 néha III, 282
 nehéz IV, 109
 neki III, 186
 nélkül VI, 107; 6 : 39
 néma III, 282
 némelyik III, 282
 Nemesborzova IV, 198
 német III, 282
nem hágy kimbá [kintët]
 5 : 144
 nép III, 278
 Netech IV, 211
 Neugrad IV, 219
 név IV, 106
 Nevvic VI, 26
 néz III, 290
 Niget l. Negyed
 Nitria l. Nyitra
 Nouac l. Nyitránovák
 Nozdrogouz l. Nozdro-
 kóc
 Nozdrokóc VI, 21—2
 nő IV, 135, 394
 nő (ige) I, 61; II, 231;
 III, 212
 növekszik II, 237; III,
 217
 Nyr l. Nyír
 nyak III, 51; IV, 34, 99
 nyakó V, 42
 nyápic 3 : 125
 nyár IV, 102
 Nyárad 10 : 109
 Nyáras 7 : 116
 Nyáras hegy; ~ út 7 :
 117
 Nyárástó III, 96
 Nyárfás VI, 141
 nyehó IV, 82
 Nyék VI, 17
 nyel, nyél (ige) I, 63; II,
 208, III, 197
 nyél (fn.) IV, 106
 nyer, nyér II, 208; III,
 197
 nyereg IV, 34, 125
 nyíl I, 31
 nyílás I, 77
 nyílik I, 77
 nyír I, 37
 Nyír 1 : 106; 7 : 12
 Nyírerdő IV, 155
 Nyíres II, 72; III, 96
 Nyírespusztája IV, 155
 Nyírestető III, 96
 nyirok IV, 126
 Nyitra VI, 6
 Nyitránovák VI, 22
 nyivad l. nyuvad
 nyolc 6 : 39
 Nyomás III, 96
 nyó I, 26, 63; II, 231;
 III, 213; VI, 54
 nyög I, 63
 nyögődöz 9 : 110
 nyugalom 6 : 39
 Nyugovó irtvány III, 96
 nyugszik I, 34, 61; II,
 236; III, 217; IV, 335
 nyújt I, 34; VI, 79
 nyúl I, 28; IV, 109; VI,
 78
 nyúl (fn.) I, 34; VI, 79
 Nyulánk; ~ i horgos; ~ i
 kút; ~ i út 7 : 117
 nyuvad I, 19
 nyúz I, 34; VI, 78
 nyú (fn.) I, 29; IV, 142;
 VI, 54
 nyüg I, 30; VI, 94
 nyüzsög II, 224; III,
 209
 ó (rég) IV, 142
 Oba l. Aba
 Obad l. Abád
 Ócska-Túr VI, 137
 ocsú I, 40; VI, 72

- oda III, 185
odú I, 40; IV, 143; VI, 66
Ogmand l. Agmánd
Ohtum l. Ajtony
Ókép III, 97
Okrogla IV, 215
oláh III, 63
Oláhnyárka III, 97
olcsó 6 : 39
Olcsva IV, 201
old 6 : 40
oldal II, 50; III, 51; IV, 34—7; 6 : 40
Oldalföld; ~ i hegy 7 : 117
oldi IV, 190
Olesca VI, 19
olló IV, 135, 393
Olmas l. Almás
Olpar l. Alpár
olt I, 63; II, 242; III, 221; IV, 335; 6 : 40
oltalom 6 : 40
Oltvány 10 : 110
Ohuptulma l. Alaptolma
olyan III, 63
omlás IV, 37
Omlás alatt III, 97
omlik II, 225; III, 209; IV, 319
Onor VI, 21
Óperenciás 3 : 125, 127
Oposcen VI, 23
Orad 7 : 13
ormágy IV, 428—31
Ormányság IV, 428—31
ormó IV, 37
orom IV, 127
oros IV, 231
Oroszkút 7 : 13
orozol II, 211
orr III, 51; IV, 37
orsó IV, 391
Orsolya 6 : 83
Országút 7 : 117
Országút (Tejút) 8 : 106—7
Ország útja III, 97
orvos IV, 99
orvosol II, 213
Osbán II, 73
Osbán bükkje II, 72
ostortelek 4 : 83—6
Osvát II, 73
Oswald II, 73
oszipora 2 : 142
Osztálybükkös 7 : 117
Osztályok; ~ i kút 7 : 117
Oztorú IV, 213
osztováta l. szátva
Osztró VI, 20
óta 6 : 40
ottan III, 63
Ótemető; ~ meletti út 7 : 117
óv II, 231, 240
ő I, 25—6; IV, 141; V, 20; VI, 54
öcs IV, 99
ők V, 20
ökleldöz, öklöldöz, 9 : 114
ököl IV, 121
ökör IV, 122
ökröndöz 9 : 110
öldöz 9 : 112
öltözet 6 : 40
ölyv I, 41; IV, 144; VI, 69
ömlik II, 225; III, 209
ömlődöz 9 : 109
Ömre l. Imre
Ördögszenafűje IV, 155
Ördögsziget I, 138
Ördögösgödör 7 : 117
Öreghegy 7 : 117
Öregliponya 7 : 117
Öregrét 7 : 117
öregszik II, 238; III, 218
Őrhegy 10 : 110
őriz II, 214; III, 206
Örkénd 1 : 103
őröl II, 213
Örsúr 1 : 105
örvendöz 9 : 110
Örvistye VI, 20
Ősbő 1 : 105
Ősventő I, 138
őszibogár, ősziféreg 8 : 114
össze III, 174, 185; VI, 101
összörihtül IV, 190
Ösztörment II, 73
ötön vesz IV, 83
őz IV, 99
pacéroz l. spacíroz
pad IV, 37—8
Pad 7 : 13
Páfrányos 7 : 117
pagét l. spagét
paiz l. spájz
pajor 3 : 129
Pajtáskút 7 : 117
pakéta IV, 85
pakli IV, 190
pakk IV, 191
pákmácá l. papmacska
pakol IV, 191
paksaméta IV, 85
paláj III, 51
pálca 6 : 40
Pál hegye II, 73
Pallér vágatja III, 97
Palló 7 : 13
Palócok háza VI, 141
Pálokkert II, 73
Pálok oldala II, 73
palota III, 61
Palotarév II, 73
panaszol II, 212; III, 201
páncél III, 286
Páncélcseh 7 : 8
pancsuór! l. bonzsur!
pandur I, 40
pantalan IV, 190
panyol l. spanyol
Papája 7 : 13
Papfalvi árok III, 97
Papfalvi erdő, ~ patak III, 97
Pap földje II, 73
Paphegy 7 : 117
Paphely 7 : 117
papír I, 42
papiros I, 70
papmacska 5 : 114

- Papmalom 7 : 117
 Papmező III, 97
 Paprét 7 : 118
 Paprocsán 2 : 62
 Papszólóje 7 : 118
 Paptarlója 7 : 118
 Pap völgye II, 73
 paraplé IV, 190
 Parasznya IV, 205
 parázs IV, 103
 párga l. spárga
 parhelt l. sparhelt
 Parienna VI, 24
 pároskés 5 : 145
 part IV, 38—9
 Pás föle II, 73
 Pást 10 : 110
 paszuly I, 40; VI, 107;
 5 : 149
 Pata 1 : 112
 Patak II, 74; III, 97;
 VI, 142
 Patak laposa VI, 142
 Patak mellett III, 97
 Patakoldal VI, 142
 patron IV, 190
 pattantyú V, 4—5
 pattog III, 60; 9 : 63
 pecek IV, 119
pëkkëlli IV, 190
 pektán l. spektál
 pekulál l. spekulál
 Peleske IV, 217
 penész III, 286
 Penészlek IV, 218
 Penet VI, 32
 peng II, 222
 penót l. spenót
 péntek III, 301
 pénz III, 278; 2 : 141
 Penyige IV, 226
 percc 3 : 129
 Perecsen 7 : 13
 pereg II, 225
 Peregrin VI, 32
 perel II, 216; III, 203
 perepli l. paraplé
 perje II, 74
 Pérnyafoka II, 74
 pertli IV, 190
 Pertus, Pertus alja 7 : 118
Pescan l. Pöstyén
Pestrei VI, 32
 Péterfia utca 6 : 85
 Pétergaz 1 : 110
Petre VI, 32
 Petres gödre 7 : 118
 Petronella 6 : 83
 Petróc; ~i csörge; ~i
 hát; ~i oldal; ~i rét;
 ~i út; ~kisházások
 része; ~ patakon in-
 nen; ~ patakon túl
 7 : 118
 Petrös gödre 7 : 118
Peturgoz l. Pétergaz
 Pfaff (szn.) 2 : 69
 Pflaum (szn.) 2 : 69
 Piactér 7 : 118
 piál IV, 80
 picc l. spicc
 Piccer l. Spiccer
 picli l. spicli
 Pilis IV, 217
 pillis I, 68; III, 286
 Pincék 10 : 110
 Pinka II, 74
 pintér IV, 190
 Pintyevég VI, 142
 píp I, 31
 pípós I, 42
 Pípós 7 : 118
 Piricse IV, 212
 piritusz l. spiritusz
 piros I, 78
 Piroska 6 : 83
 piroslik II, 221; III, 207
Piscan VI, 12
Piscar VI, 12
 pizok IV, 127
 pitli IV, 190
 pittül IV, 191
 Pityókatorony III, 98
 placus l. kracus
 plaptika l. laptika
 platni IV, 191
 Plébániahely; ~ malma
 7 : 119
 pléh IV, 191
 pleska l. blaska
plúcër IV, 191
 plundra 2 : 61
 pocok IV, 119
 Pocvég VI, 136
 pocsék III, 286
 pogácsa 5 : 149
 Pográny VI, 26
 pohár (IV, 104
 poján a) III, 51—2; IV,
 39
 pokol IV, 121
 Pokol 7 : 13
 Pókszeg VI, 142
 Polirieka VI, 24
 pomána 2 : 142
 pondró V, 4
 pongya l. spongya
 ponk III, 52; IV, 39,
 60—1
 pór l. spór
 porhel I. sparhert
 porcogófüs IV, 274
Porcus VI, 31
 pórkassza l. spórkassza
 porkoláb 3 : 123
 Porok avasa II, 74
 pórol l. spórol
 Porondbánya III, 98
 poroszló 3 : 129
 portéka III, 286
Posco VI, 32
Poscoz VI, 19
 posza 2 : 98
 posztó IV, 135, 391; V,
 4
Pota l. Pata
 Potencia 6 : 83
 pótol II, 212; III, 201
 potom 2 : 142
 Pozsonok helye IV, 155
 pökdöz 9 : 112
 pörgettyú VI, 63
 Pöstyén VI, 20
 prádé 3 : 129
 prádés 3 : 128
 Prauna l. Tótpróna
 Prédikátorrét II, 74
 Pregon tag VI, 142
prëkkëlli IV, 191
prëmzüil IV, 191

Preuigan I. Privigye
 presbiter 2 : 62
 preszburszt IV, 191; 2 :
 62
 priccel I. spriccel
 priccses nadrág I. bri-
 csesz
 prigli IV, 191
 Privigye VI, 23
 prokli IV, 191
 proletár 2 : 62
Prudas VI, 27
 Prudencia 6 : 83
 pruszli IV, 191
 prüszköl 2 : 62
 ptyícsor II, 104
 pucol IV, 191
 púder VI, 101
 pugyivéter 5 : 150
 pundra I. plundra
 púp I, 28; VI, 94
 púpos 3 : 127
Purbuzlo IV, 224
 purzsa VI, 101
 puszpáng II, 56
 puszpánt-fa II, 56
 puszta III, 52
 Puszta; ~horgas, ~rét
 7 : 119
 Pusztakert III, 98
 Pusztalom II, 74
 Pusztaszőlő hegy III, 98
 Pusztaszőlők II, 78
 puttony IV, 191
 puzgér 2 : 61
 Pücsökvölgy II, 74
 Pünköst tava IV, 155
 püspök 3 : 123
Queletde (szn.) VI, 33
Quescu I. Bánkeszi
 rá III, 186
 Rabó I. Hrabove
 rabol II, 212; III, 201
 Rác avasa II, 75
 Ráchely 7 : 119
 Ráchorgos 7 : 119
 Rácirtás II, 75
 Rácok hegye II, 75
Racsic VI, 22
Radsciz VI, 22
 ragadozó IV, 382
 Ragáld IV, 216
 Ragáthegy IV, 216
 Ragozna IV, 197
 raj IV, 79
 Rak István malma 7 :
 119
 Rákmalom 7 : 119
 Rákoldal 7.: 119
 rakonca III, 61
 Rákosterebes IV, 217
 Rakottya 7 : 14
 Rákta IV, 210
 rámol IV, 191
Rauzt I. Szentharaszt
 reá III, 186
 rébédöz 9 : 116
 recept 3 : 127
 rédli IV, 191
 régi III, 282
 Regöli malom; ~hely
 7 : 119
 Réhen alól III, 98
 rejtődöz 9 : 116
 rekedöz 9 : 109
 Rekesz; ~alja VI, 142
 rékli IV, 191
 remeg IV, 316
 rémit IV, 309, 316
 rémű IV, 317
 réműl IV, 316
 réműldözik 9 : 114
 Rendes II, 75
 rendít IV, 316
 rendül IV, 316
 reneg I. reng
 reng IV, 309, 316
 Renget IV, 326—8
 rengeteg IV, 309—31
 Renkóc 2 : 69
 répa III, 282
 rés III, 279
 rész III, 279
 részeg III, 282
 Részeg ember 8 : 107
 rét III, 52, 279; IV, 39—
 41
 Rét III, 98
 réteges III, 282
 retek IV, 128
 rétes III, 282
 Rétiné lyuka 10 : 110
 Rétoldal II, 75
 retteg IV, 317
 Rétút II, 75
 retyerutya IV, 83
 rév II, 58—9; III, 279;
 IV, 142
Reza VI, 9
 rezeg IV, 317
 Rézkút 7 : 13
 rézmán 2 : 103
 rí I, 37; II, 229
 rí (fn.) I. rév
 Ricse IV, 213
 Ricsó I. Hricsó
 ridikül VI, 107
riĕn IV, 192
rihtigi IV, 192
 ringyó V, 5
 Ritkás 10 : 110
Rivvis I. Örvistye
 rizsa IV, 83
 ró II, 232; III, 212
 robot 2 : 142
 Rogozsán II, 110
 Rókalyuk III, 98
 rokka 3 : 127
 rokon IV, 99
 róla I, 72
 rombol IV, 319
 romlás IV, 320
 romlik II, 221; III, 205;
 IV, 319
 rompul IV, 192
 roncsol IV, 319
 rongál IV, 319
 ront IV, 319
 ropó IV, 41
 Rosztoka IV, 211
 rossz I, 70; IV, 99
 Roszhíd III, 98
 rozmaringszál II, 56
 Rózsás; ~kút III, 98
 Rózsa utca III, 98
 Rozsomán; ~i kút; ~i
 út 7 : 119
 róf 3 : 123
 röpdöz 9 : 112

- Rövidföld 7 : 119
Rövidnyíl IV, 155
rúd I, 28; IV,
109; VI, 90
rukszokk IV, 192
ruha IV, 79, 117
rút I, 28; VI, 94
rühes I, 78; V, 18
rűfödöz 9 : 115
sáfrány 3 : 125
sajtár IV, 195
Sajtó (hn.) III, 98
Saladize l. Szilárd
Salan(us) 1 : 114
Salátáskert II, 75
sallárium 2 : 143
sámelli IV, 192
Samu sikátorja III, 98
Sándorpusztája IV, 155
sanyarú I, 40
sápad I, 69
sár IV, 102
Sára 6 : 83
sarabol IV, 192
Sárájim 7 : 14
sarjad V, 6
sarjazás III, 233—7
sarjú I, 40; IV, 138;
V, 4, VI, 63
sarkantyú I, 40; V, 5;
VI, 64
Sarló VI, 29
saroglya III, 61
syrok III, 61; IV, 126
Sarolt(u) 1 : 114
Sárosberek II, 75
Sáros vég VI, 136
Sárpataka IV, 155
Sás IV, 155
Sároskút III, 98
sátor IV, 129
Sátorhalom 1 : 108
satrafa 3 : 125, 127
savanyú I, 40; IV, 138,
384; VI, 66
Scala VI, 25
Scalad l. Családka
Scereducy l. Szeredőc
Schwarz 2 : 69
Scobol l. Cabaj
Scumedi l. Szemed
sebedzik II, 239
sebes I, 78
sebez III, 218
seftel 2 : 66
seftön 3 : 127
segedelem 6 : 40
segítség 2 : 143
Seium VI, 32
sejt 2 : 61
sékli IV, 192
selejt l. sejt
selyem IV, 124
Sempereg II, 75
Sempte 1 : 104
sengül IV, 192
seper II, 119; III, 204;
IV, 335
Seperkert II, 76
seprű I, 41; IV, 96, 399;
VI, 64
serbli, serbelli IV, 192
sétáló (fn.) I, 76
Seztüreg l. Csesztreg
siba 5 : 150
sibál 5 : 150
Sibel VI, 18
siđerül IV, 192
siet I, 45, 68
sifli IV, 192
sigír l. sügér
sijjed l. süllyed
sík I, 31
Sikátor VI, 142
siklik II, 221; III, 207
Sile VI, 18
sima I, 42
símely III, 282
simli IV, 192
sinkófál 3 : 125, 128
sínlődözik 9 : 110
sintér IV, 192
síp I, 31
Sípó VI, 19
sippad l. süpped
sír (fn.) I, 31
sír (ige) I, 37; II, 229
siralom 6 : 41
Sis l. Sissó
Siska; ~i kút 7 : 119—20
Sissó VI, 21
Sitar, Scitar l. Csítár
sivog IV, 335
skatulya 3 : 129; 2 : 66;
slájjër IV, 192
slájm IV, 192
slampos IV, 192
slingel 2 : 61
smakkol 2 : 66
simci (sapka) l. micisapka
smjërül IV, 192
smirgli IV, 192
snájder IV, 193
snapsz IV, 193
sneff 2 : 66
Sobemogera l. Csaba-ma-
gyarja
sodor II, 219; III, 205
sógor 2 : 64
Solocus l. Szalakúz
Sombokor 7 : 14
somfordál 3 : 125
Somogy VI, 30
sor VI, 142
Sorlo l. Sarló
Sós(ba) 7 : 14
Sósárok III, 98
Sósoldal III, 98
söpör I, 63
Sörös; ~i csörge 7 : 120
sötét III, 286
sötétség 1 : 140
Sötétvölgy II, 76
spaciroz 2 : 66
spagét 2 : 66
spájz IV, 193; 2 : 67; 3 :
129
spannol IV, 193
spanyol 2 : 67
spárga 2 : 67
sparhert IV, 193; 2 : 67;
3 : 129
spektál 2 : 67
spekulál 2 : 67
spengler IV, 193
spenót 2 : 67
spicc 2 : 67
spicli 2 : 67
spiritusz 2 : 67
Spitzer 2 : 69

- spongya 2 : 67
 spór 2 : 67; 3 : 129
 spórkassza IV, 193; 2 : 67
 spórol IV, 193; 2 : 67
 spriccel 2 : 68
 spriccer IV, 193
 spulni 2 : 68
 srájtli IV, 193
 srég IV, 193
 stampedli IV, 193
 stangli IV, 193
 stanicli IV, 193; 2 : 68
Staul VI, 30
 stelázi 2 : 68; 3 : 129
 stempli IV, 193; 2 : 68
 Stern 2 : 69
 steszli IV, 193; 2 : 68; 3 : 129
 stiglić 2 : 68
 stikli IV, 193
 still 2 : 68
 stokfis 2 : 68
 stoppol 2 : 68
 stráf IV, 193
 stráfful IV, 193
 strájdul IV, 194
 strájdulószik IV, 194
 stráng l. istráng
 Strasser-malom 7 : 120
 strázsa 2 : 68
 strázsál 2 : 68
Streca VI, 9
Strigoniensis l. Esztergom
 strimfli IV, 194; 2 : 68
Stro l. Osztró
 strózsák 2 : 68
 struccol l. stuccol
 strumpfbandli 2 : 69
 stucli 2 : 69
 stuccol I, 67
 stukaturos 2 : 69
Stumtey l. Sempte
 suber IV, 194
Subiniza VI, 24
Subissa VI, 32
 sublót IV, 194
 sugár I, 40; VI, 98
 sulter IV, 194
 súly I, 28; VI, 94
 sulyok IV, 124; VI, 103
Sumugiensis l. Somogy
 surc IV, 194
 surol I, 43; VI, 101, 106
 suszter IV, 104
 suszteráj IV, 194
 suviks IV, 194
 sú (seb) I, 30
 sügér III, 286
 süil I, 35; VI, 80
 süllyed I, 44, 68
 süllyedés IV, 42
 Süllyedések alja III, 98
 süpped I, 69
 Sűrű II, 76; VI, 143
 sűrű II, 76; VI, 64
 Sűrű alja II, 76
 süt I, 35
 svartli 2 : 69
Syrinc VI, 27
 szabad 2 : 64
 Szabad lanka II, 76
 Szabó János árka II, 76
 Szabolcs 1 : 113
 Szabó malom 7 : 120
 szád III, 53
 szaft IV, 194
 szagol II, 211; III, 200
 száj IV, 42, 99; 4 : 71
 szakadék IV, 42
 Szakadás III, 98
 szakadás IV, 42
 szakadát III, 52; IV, 42
 szakadék III, 53; IV, 42
 szakaszt I, 62; IV, 335
szakkëlli IV, 194
Szaklyán IV, 206
 szalag I, 68
 Szalakúz VI, 29
 Szalankamen 1 : 113
 Szalatnaki út 7 : 120
 Szalavény IV, 221
 Szalka IV, 227
 száika IV, 117
 Szállás 7 : 120
 Szállásbükki út, Szállás-
 bük-középoromi csa-
 pás 7 : 120
 Szállási bükk; ~ horgas;
 ~ kút; ~ völgy 7 : 120
 Szálláskertek 7 : 120
 szalonna III, 62
 Szalvány 7 : 16
 számár IV, 104
 Szamos III, 62; 1 : 111;
 7 : 14
 Szamoslippó IV, 201
 Szaniszló 2 : 62
 szapora III, 62
 szaporátlan III, 62
 szaporodik III, 62
 szapú VI, 70
 szárad II, 241; III, 220
 szarahora 2 : 143
 Száraz ér II, 76
 Szárhegy; ~ alja; ~ tető
 III, 99
 szarka 3 : 129
 Szarkakút II, 77
 szaros I, 78
 szaru IV, 144
 Szaruberek II, 77
 Szatmár 1 : 112
 szátva 2 : 63
 szatyor IV, 129
 Száva 1 : 111
 Szávakút 7 : 14
 Szávosa; ~i oldal 7 : 120
 Szébozsgaz IV, 221
 szécs III, 53
 szed I, 63; II, 209; III,
 198
 szédeleg II, 225; III, 209
 szeder IV, 120
 Szedernye l. Szvedernyik
 szédül III, 290
 szédüldöz 9 : 114
 szeg (fn.) II, 50; IV, 42;
 VI, 143; 2:63
 Szegényszerpusztája IV,
 155
 szegez II, 217; III, 206
 szeglet IV, 42—3, 120
 Szeglethatár II, 77
 szegődözik 9 : 110
 szégyell I, 74; II, 226;
 III, 210
 szégyen III, 282
 szégyenlet I, 74
 Szehenrév II, 77

széjjel III, 187, 279
Székalja II, 77
Szekeső 1 : 103
Székely (hn.) 7 : 14
székér IV, 109; 5 : 187
Szekernyetető 7 : 120
szel II, 208
szél (fn.) III, 279; IV, 99, 106
Szél 7 : 15
szeldöz 9 : 112
széled, el-~ III, 291
Szélföld; ~ alatti völgy; ~ i hegy; ~ tető 7 : 120
—1
szelíd I, 42; III, 286
szem IV, 100; 1 : 104
Szemed VI, 27
szemel III, 204
szemérem III, 286
szemét IV, 109
szemez (olt) II, 218
szén IV, 106
széna III, 282
Szénbánya 7:121
szent 2 : 64; 3 : 129
Szentharaszt VI, 17
Szentivány; ~ i kút III, 99
Szentpáli III, 99
szérvonó III, 279
szép III, 279
Széperdőtető IV, 156
Szepes 1 : 103
szer II, 49
szercsika 5 : 150
szerdik V, 20
szerecsika 5 : 151
Szeredőc 1 : 102
szerelem IV, 124; 6 : 41
Szerep I, 130—2
szerepel II, 215; III, 202
szerető IV, 96, 400
szerez I, 62; II, 220; III, 166, 205; IV, 335
Szernye IV, 205
szérű I, 41; VI, 69
szét III, 187, 279
szetter 1. szvetter
szíácsik 8 : 115
Sziget 7 : 121
Szigethát VI, 143
szigorú I, 40; IV, 138
szíj I, 31
szik I, 31; III, 279
Szík(ra) 7 : 15
Szil(ba) 7 : 15
Szilád (hn.) VI, 18
Sziláj 7 : 15
Szilas 7 : 16
szilke I, 42
Szilos IV, 156
szilva I, 42; 2 : 61; 3 : 129
Szilvás; ~ árka III, 100
Szilvások 7 : 121
Szimő VI, 13
szín I, 31
Szinye 1. Szvinna
szip IV, 336
szirt IV, 43
szityakul 2 : 102
szív (fn.) I, 31
szív (ige) I, 37; II, 229; III, 213; IV, 110; 8 : 113
szíveskedik 2 : 97
szlács, szlácsol IV, 84
szó IV, 142
szoba IV, 117; 2 : 63
szobor IV, 119; 2 : 63
szokik IV, 366
szól I, 76; 3 : 158; 6 : 41
szólás I, 76
Szolcsánka VI, 21
szolga 3 : 129; 6 : 41
Szolga-Győr VI, 28
szolgál I, 76
szolgálat I, 76
szolgáló I, 76
szomszéd III, 64, 286
Szomoga VI, 143
szomorú I, 40; IV, 139, 384; VI, 64
szoros I, 78; III, 53; IV, 43
Szoros II, 77; III, 100
szótlér IV, 194
szótléráj IV, 194
szotyé V, 4
szó I, 26, 61; II, 231; III, 212; VI, 55
szökdöz 9 : 112
Szókekút 7 : 14
szökeldöz 9 : 114
szökik II, 243; III, 222
Szöllő; ~ fő, ~ tető III, 100
szőlő I, 68; IV, 135, 399
Szőlők II, 77
Szőlős VI, 27
szösz IV, 100
szövetter 1. szvetter
szú I, 28; IV, 142; VI, 56, 60
Szucsági híd; ~ patak; ~ út III, 100
szufla 3 : 125
szugoly IV, 43
Szuha; ~ alja 10 : 110
Szuhogy felől való erdő 10 : 110
szunnyad I, 69
szúnyog I, 40; VI, 99
szúr I, 34; VI, 80
szurdok III, 53, 301; IV, 43; VI, 103
Szurdok IV, 156
Szurdokáj 7 : 16
szurok IV, 126; 5 : 145
Szutucka VI, 25
szűcs I, 30; VI, 84
szügyelő I, 74
szűk I, 30; VI, 90
szűköl I, 44; VI, 98
szül I, 35; 1 : 138
szülfő IV, 383
szűnik I, 35
szúr I, 30; VI, 94
szúr (ige) I, 36; VI, 85
szürke I, 41; VI, 103
szüvödöz 9 : 116
szűz I, 30; VI, 81; 1 : 138
Szvedernik 2 : 64
Szverepec 2 : 64
szvetter 2 : 64; 3 : 128, 129
Szvinna 2 : 64
tafota 3 : 124
tag VI, 143
tagosítás III, 62

- tajték III, 286
 takony IV, 121
 Takota-hát IV, 227
 taksa, taksás 2 : 143
 Taksony 1 : 108
 Talabor IV, 321
 talé, tálé V, 4
 tálgyú III, 235; V, 7
 tálló III, 235
 táló, talyó V, 3
 talp I, 16
 talpalat I, 74
 talpaló I, 74
 tályog III, 235—6; V, 3
 —10
 támolyog II, 224
 Táncsics 2 : 69
 tanicli l. stanicli
 tanít IV, 376—7; 4:37
 —51
 Tanító káposztása 7 : 121
 tanú I, 40; VI, 69
 tanul I, 43
 tányér III, 286
 tapatat l. taposás
 Tápé, Tápjú V, 4
 Taplica pusztája IV, 156
 Tapolca 6 : 41
 Tapónak IV, 202
 tapos III, 62
 taposás III, 62
 tapot l. tapos
 tár (seb) III, 236; V, 8
 táragy III, 236; V, 7
 tára-gyökér V, 7
 tárgy III, 236—7
 tárgyag V, 7
 tárgyalás I, 74
 tarj III, 237
 tarjag III, 236; V, 5
 tarjós, tarjú III, 233—7;
 V, 4
 Tarras 1 : 113
 Tas 1 : 114
Tavvicz VI, 17
Tawarnyc VI, 28
 te III, 288; V, 28
 téb-láb III, 282
 tébolyodik III, 292
 tegez (fn.) IV, 121
 Téglagödör VI, 143
 Tégyár völgye II, 78
 tehén IV, 109
 teher l. tereh
 Tehnye IV, 224
 telj IV, 106
 tekint 1 : 138
tékkelli IV, 194
 teknő IV, 96, 400
 teknős IV, 43
 tékozol II, 219; III, 292
 tél IV, 106
 telázi l. stelázi
 telek IV, 123; 4 : 81—6
 Telek II, 78; 7 : 16, 121
 Teleki horgos; ~út, ~
 völgy 7 : 121
 Temes 1 : 99
 temető IV, 401
 Temető IV, 156
 Temető alja, ~horgos;
 Temetői hegy; ~völgy
 7 : 121
 Temető-utca III, 100; IV,
 156
 tempfli l. stempli
 Templom eleje IV, 156
 Templom föld; ~köz; ~
 hely; ~sarok; ~tér;
 ~ utca 7 : 121
 teng II, 222
 tengelice l. stiglic
 tengely 9 : 65
 tenger 9 : 65
 tengeri III, 301
 tenyér IV, 109
 tenyészt III, 293
 tép III, 290
 Ter l. Stern
 tér III, 54; IV, 45—6, 106
 Tér III, 100
 terák 2 : 99
 Terbete VI, 20
 térdepel II, 215; III, 202
 Terebes IV, 217
 tereh IV, 121
 terem II, 225; III, 209;
 IV, 127
 Teréte 7 : 16
 terhes III, 53
 tesz I, 62; II, 233; III, 214,
 294; 8 : 55
 teszli l. steszli
 tészta III, 282
Tet l. Titel
Tetel l. Titel
 Tétény 1 : 99
 tétova III, 279
 tető III, 54; IV, 43—5,
 135; IV, 383
 tetszik II, 240, 243; III,
 222, 336
 tetű I, 41; IV, 144; VI,
 60
 Tetűponk III, 100
 téved III, 292
 Tibold VI, 33
 tífusz I, 42
 tiglinc l. stiglic
 tímár I, 42
 tinágli V, 22
 tinó IV, 391
 tislér IV, 194
 tiszta III, 54; IV, 117
 Tiszaberki sűrű VI, 143
 Titel 1 : 99, 101, 105
 titok IV, 128
Titulum l. Titel
 tíz I, 31; IV, 110
 tó II, 51; IV, 142
Tocsun l. Taksony
 Tóhely 7 : 16
 tol V, 9
 told 6 : 41
 toll IV, 139
 topánka IV, 74—5
Topol VI, 19
 Topóér IV, 202
 Topolan IV, 202
 Tópusztája IV, 156
Torhus l. Tarras
 torlik III, 237; V, 8, 9
 Tornóc VI, 11
 torok IV, 46—7, 126
 torol II, 213
 torony IV, 127
Torozlin VI, 27
 Tósnýárasd VI, 14
Tosu l. Tas

- Tótfülöphely, Tótfülöpmalma 7 : 121
Tótróna VI, 23
tő I, 25—6; IV, 47, 141; VI, 55
tő, té (tevő) 2 : 73
Tögyevastető l. Tölgyevastető
tökél III, 293, 300
tökéletes I, 75
tökéletlen I, 75
Tőkés IV, 156
Töketerebes IV, 217
tölcsér III, 286
tőle I, 72
tölgy 6 : 41; 9 : 64
Tölgyevastető IV, 156
Tölgyfástető III, 100
tölmer IV, 194
tölt I, 64; II, 242; III, 221; IV, 336; 6 : 41
töredőzik 9 : 115
törekszik II, 237; III, 217
törík I, 16
törődöz 9 : 115
Törökrét II, 78
töröl II, 213; III, 201
történik III, 293
Tövíses III, 100; 10 : 111
traccsol IV, 194
trágyom 2 : 143, 3 : 128, 129
traktor 3 : 129
trampli IV, 194
Trebeta l. *Terbete*
Trebianka VI, 22
Trebisc l. *Tribecs*
tréfa 3 : 124
Trencsén VI, 7; 1 : 99
Trézsi 3 : 128—9
Tribecs VI, 24
trjéfiészli IV, 194
trinkgeld IV, 194
trotli IV, 195
trózsák l. strózsák
trupántli l. strumfbandli
Trusmer l. *Torozlin*
Trusun l. *Trencsén*
tud I, 64; 9 : 62
Tuhutum l. *Tétény*
túl IV, 182; VI, 78
tulajdonképpen III, 62
tulok IV, 123
Túlsó erdő 10 : 111
Túlsópetrőc 7 : 121
Tulungerkert 7 : 121
túr (seb) III, 237; V, 8—9
Túr IV, 207—9; VI, 137
Turc l. *Turóc*
Turná VI, 22
túró VI, 99
Turóc VI, 23
Turoshegy IV, 227
Turterebes IV, 217
tú I, 30; VI, 57
tüdő IV, 136, 397
tükör I, 41; IV, 122; VI, 99; 1 : 139
tűnik I, 36
túr I, 36; VI, 86
türempikk V, 47
Tüskés II, 78
tűz (fn.) I, 30; IV, 110; VI, 81
tűz (ige) I, 36
tüzes I, 78
tűzdöz 9 : 113
tyúk I, 28; VI, 84
ualallal l. *valál*
Udvarc VI, 12
Uertus l. *Vértés*
ugarol II, 210; III, 199
Ugek l. *Ügyek*
ugor 9 : 67
ugrik I, 62; II, 222; III, 207
ügy I, 28; VI, 81
új I, 28; VI, 82
Újbéres 10 : 111
ujj I, 28; VI, 81—2
Újtilos II, 78
Újtúr VI, 137
Új út 7 : 121
ungon-berken túl IV, 323
úr I, 29; IV, 110; VI, 91
Ura VI, 10
Uradalmi kocsmá 7 : 121
úrattya 5 : 145
urbárium 2 : 143
úrbér 2 : 144
Úrbéres 10 : 111
Urcun l. *Örkénd*
úrdolga 2 : 144
úré 2 : 144
úri V, 9
Úr réte II, 79
Ursuur l. *Örsúr*
úszik I, 35; VI, 78
uszít 8 : 113
Úszka IV, 219
út I, 29; IV, 110; VI, 88
utál I, 76; VI, 105
utca I, 40
úti V, 9
utó IV, 391
utólér I, 71
utolsó IV, 83, 96
Úttörökút 7 : 121
uzsora 2 : 144
üdvözít 1 : 138
Ügyek 1 : 105
ül I, 36; VI, 77
üldöz 9 : 108
Üllő l. *Hülek*
üllisláda l. élésláda
ülő I, 77
ümög l. *felimeg*
ünnepel II, 215; III, 203
üres I, 78
Ürög VI, 8
üszög IV, 127
üsző IV, 136
üt I, 62; II, 241; III, 220
üveg I, 21; IV, 100
úz I, 36; VI, 95
Vác VI, 30
vackolódik 8 : 116
vacsora III, 62
Vadárók 7 : 121
Vadas I, 138
Vadegres II, 79
Vadócárok 7 : 121
vádol II, 211; III, 200
Vág VI, 7
vagabund IV, 186
Vághosszúfalú l. *Csombaj*
Vágmedence VI, 15
Vágőr VI, 19
Vágvecse VI, 8

vagyon III, 62
 vájdling IV, 195
 vajon III, 62
 Vajta 1 : 112
 valál IV, 221; 2 : 83; 3 :
 136—53
 válik I, 68
 Valkó IV, 221
 való IV, 382
 vált 6 : 41
 Vályús út 10 : 111
 van, vagyon I, 64; II,
 240; III, 219; IV, 336
 -van, -ven 3 : 149
 vápa III, 54; IV, 47
 Vápa IV, 156
 Vár 7 : 16
 Várady Mihály kertje VI,
 134
 varázsol II, 211; III, 200;
 2 : 78
 Varc I. Swarz
 várda II, 79
 Várdahegy II, 79
 Vargaszter II, 49
 Varga völgye II, 79
 varjú I, 40; IV, 139;
 V, 4; VI, 61
 varr II, 241; III, 220; IV,
 336
 Varsa, Varsahídja 7 : 122
 vásárol II, 210; III, 199
 Vásáros út II, 79
 Vashíd 7 : 122
 Vaskapu 10 : 111
 vasút 5 : 74
 vászon IV, 128
 Vecse IV, 224; VI, 8
 véd III, 290
 veder IV, 120
 vég III, 279; VI, 143
 Vég 7 : 17
 végez II, 217; III, 206
 véka III, 282; IV, 117
 vekkedöz 9 : 116
 Vékényi út a tetőn 7 : 122
 vekker IV, 185
 vekni IV, 185
 vékony III, 282
 vél III, 290
 velál I. valál
 vele I, 73
 Velek 1 : 100
 vellál I. valál
 velő IV, 136, 394
Veluc I. Velek
 vén III, 279
 vendég III, 286
 Vendégfogadó 10 : 111
 venic III, 100
 Venice III, 100
 Véntilos II, 79
 ver II, 209; III, 197
 vér III, 279; IV, 107
 vércse III, 283; 8 : 117
 veréb IV, 109
 verekszik II, 238; III, 217
 verem IV, 47, 127
 veres I, 78; 5 : 74
 Veressárodala IV, 156
 Veréte 7 : 17
 Vergej; ~kútja IV, 156
 vérmes 8 : 117
 Veronika 6 : 83
 verő IV, 48
 verőfény III, 54; IV, 48
 Verőfény IV, 156
 vertákol I. bertáfol
 vértál, vértán, vértár V, 8
 Vértes 1 : 103
 vés III, 290
 vese III, 288; V, 28
 Vésszegér I, 138
 vesz I, 62; II, 233; III, 215
 294; 8 : 55
 vész II, 206, III, 195
 veszedelem IV, 124
 Veszprém VI, 30
 vessző IV, 136, 397
 veszteg 8 : 44
 vet I, 64; II, 209; III, 198
 vét (árt) III, 290
 vétek IV, 128
 vetélő I, 74; III, 301
 Vezend IV, 203
 Vidakert IV, 156
 videhákli IV, 195
 Vides II, 79
 víg I, 32
 vigít IV, 336
 világ 3 : 31
 vinkli IV, 195
 Viski dombja; ~kaszá-
 lója VI, 143
 visz I, 62; II, 235; III, 216
 Viszli 7 : 122
 vissza III, 187
 víz II, 230
 víz I, 32; IV, 110
 vizelet I, 74
 vizes I, 78
 Vízköze IV, 156
 Vladimir 2 : 69
 Vladovics 2 : 69
Vifodi VI, 32
Vochoi VI, 28
 Voderady puszta VI, 15
 volna 6 : 41
 vő IV, 136, 394
Vöcz VI, 27
 völgy II, 53; III, 55;
 IV, 48—9
 Völgy; ~i csörge 7 : 122
 Vörös; ~domb II, 80
 Vörösvár VI, 16
 vörösneg 5 : 151
Vra I. Ura
Vrcund I. Örkénd
Vsubu I. Ösbő
Vvacensis I. Vác
Vvaga I. Vág
Vvaradiensis I. Nagyvá-
 rad
Vvederat I. Voderady
 puszta
Vveza I. Vecse
Vvlscit I. Vöcz
Vvolferus VI, 32
Welcherethe IV, 206
 wer da? I. berda
Wesscan VI, 23
Willermus VI, 32
Zagoriensis I. Zágráb
 Zágráb VI, 30
 Zagyva I : 111
 zaj III, 107
 Zalányi árka III, 100
 Zámboékkert II, 80
zapran I. safrány

- Zaránd 1 : 114
zászló IV, 136, 392
Zecuseu I. Szekcső
Zehögés 7 : 122
Zeme I. Szimő
Zemplén II, 56; 1 : 101
zeng II, 222
zengedőz 9 : 109
zenkóc 2 : 63
Zepu I. Szepes
Zerge III, 101
Zobolsu I. Szabolcs
Zobor VI, 6
Zocol VI, 25
Zogeua I. Zagyva
Zoloncaman I. Szalankamen
Zomus I. Szamos
Zotmar I. Sztátmár
Zoua I. Száva
Zouan IV, 225
Zoulous I. Szöllős
Zöldi pojána III, 101
zöngödöz 9 : 109
zubog II, 226
zudít I, 44; VI, 83
zúg I, 35; VI, 83
Zumboe I. Csombaj
zupa 3 : 128
Zutisca I. Szutucka
zúz (fn.) I, 29
zúz (ige) I, 35; VI, 95
zúza VI, 105
zúzvara VI, 105
Zyrnyenorman IV, 206
Züke IV, 156
zsarnok III, 62
Zsaró IV, 206
Zsarókert IV, 207
Zsarolyán IV, 207
Zsédén 7:17
Zselátáskert I. Salátáskert
zséle 5:145—6
Zsére VI, 25
Zsgyár 2 : 63
zsidó IV, 136, 392
zsír I, 32
Zsira VI, 25
Zsiraszög IV, 218
zsvány IV, 75
Zsófia 6 : 83
zsombék III, 286
zsumpor IV, 195
zsúf I. zsupp
zsúfol 3 : 123
zsupp 3 : 123, 125, 128
128; VI, 87;
zsurmol IV, 103
Zsuzsánna 6 : 83
Ygfon I. Igfon

B) Idegen szavak mutatója

- Adăptore (rom.) III, 92
ahv (észt) 3 : 123
akuf (bolg.) 7 : 175
ala (fi.) IV, 9
albirof (bolg.) 7 : 174
aldamaš (bolg.) 7 : 174
allez (fr.) II, 196
almar, halmar (bolg.) 7 : 173
arábek (cseh) 7 : 76
Ardeu (rom.) 4 : 65
ašuf (bolg.) 7 : 173
baganče (cseh) 7 : 68
baguoni (cseh) 7 : 68
Baie d'e prund (rom.) III, 98
baj (bolg.) 7 : 174
bajuhoz (cseh) 7 : 76
balík, balda, baldoun (cseh) 7 : 72
baña (bolg.) 7 : 174
Bánkesa (szlov.) VI, 28
barla (szlov.) 5 : 149
baršun (bolg.) 7 : 174
Basovce (szlov.) VI, 19
Baštărău (rom.) III, 89
bažant (cseh) 5 : 149
Begba (rom.) 7 : 4
Bekimbea (rom.) 7 : 4
Belčiba (rom.) 7 : 4
Belciul (rom.) 4 : 65
ber (votj.) II, 53
Beregbe (rom.) 7 : 4
bérek, béreg (szlo.) II, 53
Berința (rom.) IV, 212
bėrmati (dszl.) 5 : 149
bicikāl (bolg.) 7 : 177
Bid'iskut (rom.) III, 90
Bigbe (rom.) 7 : 4
Biňovec (szlov.) VI, 15
Bĩrnești (rom.) 4 : 65
birof (bolg.) 7 : 174
Birstu băi (rom.) III, 89
bitanga (bolg.) 7 : 174
bliška (szlov.) 5 : 148
Bodiša (rom.) 7 : 4
Bodoloba (rom.) 7 : 5
Bohunice (szlov.) VI, 17
Bojnice (szlov.) VI, 23
Bojníčky (szlov.) VI, 14
bolt (bolg.) 7 : 173
bonikre (cseh) 7 : 74
Borčany (szlov.) VI, 21
Borsoserbea (rom.) 7 : 5
Brestovany (szlov.) VI, 18
bucin (rom.) 9 : 144
bugular (bolg.) 7 : 176
bujtār (bolg.) 7 : 176
bunda (bolg.) 7 : 174
bungur (rom.) II, 112
butor (bolg.) 7 : 174
buzi (cseh) 7 : 69
bъръ (szl.) IV, 198
Cabaj (szlov.) VI, 28
čakuf (bolg.) 7 : 174
Cămin (rom.) IV, 216
captar (rom.) 9 : 144
čarda (cseh) 7 : 69
čatlof (bolg.) 7 : 173
čavargoš (cseh) 7 : 69
Čeladince (szlov.) VI, 29
Čerbe (rom.) 7 : 5
Čerespodba (rom.) 7 : 5
chamešen (bolg.) 7 : 174
chanta (bolg.) 7 : 176

- ch'entes* (bolg.) 7 : 174
ch'iba (bolg.) 7 : 174
ch'intof (bolg.) 7 : 173
chuncut (bolg.) 7 : 174
chvojka (szlov.) 5 : 143
čik (cseh) 7 : 79
cintor (cseh) 7 : 76
čipka (bolg.) 7 : 174
Čipkešul (rom.) II, 90
cipof (bolg.) 7 : 173
čizmaš (bolg.) 7 : 176
Čokoiarkä (rom.) III, 91
čokor (bolg.) 7 : 174
Čorgäu (rom.) III, 90
Crasna (rom.) IV, 213
čufulisvam (bolg.) 7 : 174
Culci (rom.) IV, 216
D'aiba (rom.) 7 : 5
d'armek (cseh) 7 : 69
Darogba (rom.) 7 : 5
dedo (szlov.) 5 : 141
depou (rom.) 9 : 144
Dimbu kruči (rom.) III, 91
dišna (cseh) 7 : 69
Dobrá (szlov.) VI, 22
Domba (rom.) 7 : 5
Dražovce (szlov.) VI, 29
Drevenica (szlov.) VI, 24
driek, driek (szlov.) 5 : 140
drot (rom.) 9 : 144
Drumu Sučagului (rom.) III, 100
d'uk (szlov.) 7 : 141
Dupä d'al (rom.) III, 92
durgaläu (rom.) 9 : 144
dvaciáš (cseh) 7 : 76
džender (bolg.) 7 : 175
egir (votj., zürj.) 9 : 68
elefant (bolg.) 7 : 174
emed'ž (votj.) 9 : 64
engedel' (bolg.) 7 : 174
eškäp (vog.) 3 : 123
ezer (cseh) 7 : 69
fajta (bolg.) 7 : 174
Falodba (rom.) 7 : 5
Farba (rom.) 7 : 6
fazik (cseh) 7 : 69
fel (bolg.) 7 : 174
felfügestvuvam (bolg.) 7 : 174
Fernehaba (rom.) 7 : 6
Fintina d'ela Iertaš (rom.) III, 92
Fintina dela Sântonä (rom.) III, 99
fitle, fiňárý, finčárý (cseh) 7 : 72
Fizešad' (rom.) III, 88, 91
fizetky (cseh) 7 : 73
Forkožverem (rom.) III, 91
fóty (cseh) 7 : 69
Gáni (szlov.) VI, 17
Gärgäšiba (rom.) 7 : 6
Gät'aba (rom.) 7 : 6
gazda (bolg.) 7 : 174
gazdašäk (bolg.) 7 : 176
Gergetežon (rom.) III, 91
Ghilvaci (rom.) VI, 204
gob (zürj.) 9 : 65
gid (votj., zürj.) 9 : 62
Goromba (rom.) 7 : 6
Gropa Čipkešuluï (rom.) III, 90
Gropa Kisegeyuluï (rom.) II, 95
Gropa Lenčešuluï (rom.) III, 95
gubires (votj.) IV, 52, 53
gubor (md.) IV, 51
g'umber (bolg.) 7 : 174
gumbir (zürj.) IV, 53
gupl'es (zürj.) IV, 54
gurel (bolg.) 7 : 174
Gymeš (szlov.) VI, 25
Gymešské Kostolany (szlov.) VI, 24
Hagäu (rom.) III, 91
haranges (cseh) 7 : 73
hargen (cseh) 7 : 76
Häršamba (rom.) 7 : 6
hasna (bolg.) 7 : 174
házba (cseh) 7 : 70
hiaba, hiava (cseh) 7 : 70
hidek (cseh) 7 : 70
Hidekutrea (rom.) 7 : 7
Hid'išhed' (rom.) III, 92
Hiňt'äuš (rom.) III, 92
hintov (cseh) 7 : 70
hohv (észt) 3 : 123
Hoïomba (rom.) 7 : 7
holák, holajzna (szlov.) 7 : 75
Holeška (szlov.) VI, 19
Holumba (rom.) 7 : 8
hop (rom.) VI, 57
Hosuba, Husube (rom.) 7 : 8
Hosuaiba (rom.) 7 : 8
Hotarba (rom.) 7 : 9
Hrnčiarovce (szlov.) VI, 29
husar (bolg.) 7 : 174
hušovina, hužik (cseh) 7 : 73
ica (bolg.) 7 : 176
Iertaš (rom.) III, 92
Iertašu luï Mäčkaš (rom.) III, 95
Intre päraie (rom.) III, 94
Ionka mare (rom.) III, 96
Ionka mjikä (rom.) III, 94
inepos (cseh) 7 : 73
into (fi.) 9 : 62
iskut (bolg.) 7 : 175
išpan (bolg.) 7 : 174
Isträu (rom.) IV, 213
izvor (rom.) II, 105
jambora, jamtora (cseh) 7 : 70
Janikovce (szlov.) VI, 26
jaraš (bolg.) 7 : 174
jug'es (bolg.) 7 : 174
kamara (bolg.) 7 : 173
kampura (fi.) IV, 53
kandelem (votj.) 9 : 65
kante (fi.) 9 : 62
Kapätu satuluï d'in sus (rom.) III, 91
Kapätu satuluï d'in žos (rom.) III, 88
kapčolo (bolg.) 7 : 176
kapof (bolg.) 7 : 174
Kapu labuluï (rom.) III, 93
Käpušele (rom.) III, 93
Käpušut (rom.) III, 93
Karakäu (rom.) III, 93
karandis (zürj.) 9 : 65

- kardoš(ka)* (szlov.) 7 : 142
Kasäläü fasol'i (rom.) III, 91
Kasäläü lung (rom.) III, 92
kašna (cseh) 7 : 74
katana (bolg.) 7 : 174
katanák (cseh) 7 : 70
katanšak (bolg.) 7 : 174
käp (vog.) IV, 53
kefák (cseh) 7 : 77
Kementsibeá (rom.) 7 : 10
kent(t)ä (fi.) 9 : 62
kepeňa (cseh) 7 : 74
k'epeňak (bolg.) 7 : 174
Kerbe (rom.) 7 : 10
kérko (cseh) 7 : 74
Ketserbe (rom.) 7 : 10
khapliň (vog.) IV, 54
kibiš (zürj.) IV, 51
Kid'aštäü (rom.) III, 89, 91
Kiňept'išti (rom.) III, 93
kippe (lp.) IV, 54
Kišaba (rom.) 7 : 10
Kisegeü (rom.) III, 95
Kišmalomb (rom.) 7 : 10
Kištelebe (rom.) 7 : 10
Kižnirbe (rom.) 7 : 10
klimenty (cseh) 7 : 77
kl'učka (szlov.) 5 : 143
kobar (ész) IV, 51
Kocurany (szlov.) IV, 23
Kocurice (szlov.) VI, 20
kolduša (bolg.) 7 : 176
Kolenany (szlov.) VI, 25
Kolimba (rom.) 7 : 11
komposice (cseh) 7 : 75
kopa (md.) IV, 51
kopere (md.) IV, 51
kopir (zürj.) IV, 52
Koplotovce (szlov.) VI, 15
kopor (md.) IV, 52
koppa (fi.) IV, 52
koppura (fi.) IV, 52
kopta (vog.) 3 : 123
koptara (cser.) IV, 52
kopturȳa (cser.) IV, 52
kopyr (md.) IV, 52
Korožba (rom.) 7 : 11
Košniba (rom.) 7 : 11
Kōsta Māňšturuluĭ (rom.) III, 95
Kōsta merezului (rom.) III, 90
Krakovany (szlov.) IV, 19
Králová (szlov.) VI, 10
krápec (szlo.) 5 : 149
kreivi (fi.) 3 : 123
kreta (bolg.) 7 : 174
Krisažba (rom.) 7 : 11
Kruča (rom.) III, 93
krumpel (bolg.) 7 : 174
Krupá (szlov.) VI, 18
kučiš (bolg.) 7 : 174
kud (zürj.) 9 : 62, 65
kul(j)ica (szhv.) 5 : 150
kumlof (bolg.) 7 : 177
kumpu (fi.) IV, 54
kupera (fi.) IV, 51
kupires (votj.) IV, 52
kupor(ks) (md.) IV, 51
kuppelo (fi.) IV, 51
kupula (fi.) IV, 51
kurman (bolg.) 7 : 173, 174
kustrá (cser.) IV, 53
kvobber (lp.) IV, 51
Labu (rom.) III, 95
Labu mare (rom.) III, 9
lada (bolg.) 7 : 173
La žie (rom.) III, 100
L'aluňiš (rom.) III, 95
lampaš (bolg.) 7 : 173
lanc, lancnec, klanec (cseh) 7 : 70
Lapáš (szlov.) VI, 26
lavor (bolg.) 7 : 173
lec (bolg.) 7 : 174
leckija (bolg.) 7 : 174
Lefantovce (szlov.) VI, 25
levandule (cseh) 7 : 75
leveška (cseh) 7 : 73
liace (szlov.) 7 : 123
—9
lievč (szlov.) 7 : 123
—9
liliom (bolg.) 7 : 174
ločul (bolg.) 7 : 173
Lodba (rom.) 7 : 11
Loku ekležieĭ (rom.) III, 90
Lucäcešti (rom.) 4 : 65
Ludasul (rom.) 4 : 64
Lutäriie (rom.) III, 88
Madunice (szlov.) VI, 15
majuš (bolg.) 7 : 173
Malá Kesa (szlov.) VI, 28
Malánta (szlov.) VI, 25—6
Malomba, Molumba (rom.) 7 : 12
Malženice (szlov.) VI, 19
Manojila (rom.) II, 104
Martomba (rom.) 7 : 12
marva (bolg.) 7 : 174
materina duška (szlov.) 5 : 140
maža (bolg.) 7 : 174
medek (cseh) 7 : 71
Mehynce (szlov.) VI, 29
melek (cseh) 7 : 71
mentija (bolg.) 7 : 174
mento (bolg.) 7 : 174
mesaros (bolg.) 7 : 175
Meskementsiba (rom.) 7 : 12
meter (bolg.) 7 : 175
Mižloku satuluĭ (rom.) III, 91
Močonok (szlov.) VI, 7
moždo (bolg.) 7 : 173
mozi (bolg.) 7 : 174
muhor (bolg.) 7 : 174
mulatisvam (bolg.) 7 : 174
mulatšak (bolg.) 7 : 174
mužikaš (bolg.) 7 : 176
Nad'ažba, Ned'iba (rom.) 7 : 12
Nadáš (rom.) III, 95
Nadba (rom.) 7 : 12
Nadiša (rom.) 4 : 64
Nadlice (szlov.) VI, 21
N'aroštäü (rom.) III, 96
N'imaš (rom.) III, 96
N'irba (rom.) 7 : 12
N'irešu (rom.) III, 96
Norovce (szlov.) VI, 21
Notelek (rom.) III, 96

- Nováky* (szlov.) VI, 22
Nozdrkovce (szlov.) VI, 21—2
nuĝak (bolg.) 7 : 173
nutaruš (bolg.) 7 : 174
obodze (szlov.) 7 : 126
obštenka kásta (bolg.) 7 : 177
ogánbálvač (bolg.) 7 : 177
ogaš (rom.) 4 : 65
okozárnu (bolg.) 7 : 177
Omlaš (rom.) III, 97
oprati (szlov.) 7 : 123—9
Oradba (rom.) 7 : 13
Oradea (rom.) 4 : 65
oraš (rom.) 4 : 65
Oris, Oris, Oriša, Orašani
Orášení (rom.) 4 : 64—8
Oroskutrá (rom.) 7 : 13
Orvište (szlov.) VI, 20
Ošorhei (rom.) 4 : 65
Ostrov (szlov.) VI, 20
Otrokovce (szlov.) VI, 17
ovoda (bolg.) 7 : 174
öd (zürij.) 9 : 62
paasto 3 : 123
pad (zürij.) 9 : 67
Padba, Podba (rom.) 7 : 13
Páduriä d'ela Karakäü
 (rom.) III, 93
Páduriä d'ela Kid'aštäü
 (rom.) III, 94
Páduriä Popešt (rom.) III, 97
Páduriče (rom.) III, 94
pajtaš (bolg.) 7 : 174
palanka (cseh) 7 : 73
paljo (fi.) 3 : 145
Paloba (rom.) 7 : 13
päpräk (vog.) 3 : 123
paprikaš (bolg.) 7 : 174
Pärüu Notelekuluü (rom.) III, 96
Pärüu Silvašuluü (rom.) III, 100
Pärüu Sučaguluü (rom.) III, 100
Pärüu Zäläne (rom.) III, 100
patoš (cseh) 7 : 76
pásulj (szhv.) 5 : 149
pant (osztj.) 9 : 67
pér (cseh) 7 : 71
Perečembea (rom.) 7 : 13
perjantai (fi.) 3 : 123
pertle (bolg.) 7 : 177
Piešt'aný (szlov.) VI, 20
pipiš, pipiška (szlov.) 7 : 141
Pod de lem (rom.) III, 91
Podu Sučaguluü (rom.) III, 100
pogača (dszl.) 5 : 149
Pogranice (szlov.) VI, 26
Pořana verde (rom.) III, 101
Pokolba (rom.) 7 : 13
Polirieka (szlov.) VI, 24
ponar (vog.) 3 : 123
Popořaba (rom.) 7 : 13
poras (bolg.) 7 : 174
prästenija pras (bolg.) 7 : 177
preili (észt) 3 : 123
Prievidza (szlov.) VI, 23
proua (észt) 3 : 123
pudivietor (szlov.) 5 : 150
pulgar (bolg.) 7 : 174
punt (zürij.) 3 : 123
pülä (cser.) 3 : 145
pydes (zürij.) 9 : 67
Račice (szlov.) VI, 22
Racova (rom.) IV, 217
raft (bolg.) 7 : 173
rajtačka (cseh) 7 : 73
ränk (észt) IV, 310
ränka (fi.) IV, 310
remoš (cseh) 7 : 75
replugep, replege (bolg.) 7 : 174
rif (bolg.) 7 : 176
Rítu mare (rom.) III, 96
Rítu taurilor (rom.) III, 89
Rítus (rom.) III, 94
Rokot'aba (rom.) 7 : 14
Rožaš (rom.) III, 98
sáb (cseh) 7 : 71
Sabaoani (rom.) 4 : 64
sabof (bolg.) 7 : 174
sahvt (észt) 3 : 123
Säkädät (rom.) III, 98
Salakúzy (szlov.) VI, 29
salaš (bolg.) 7 : 174
salaš (cseh) 7 : 71
Samožba (rom.) 7 : 14
Savakutra (rom.) 7 : 14
sázava (cseh) 7 : 76
seciu (rom.) III, 53
seč (szl.) III, 53
sed (votj.) 9 : 62
Sejkekutra (rom.) 7 : 14
Sekelbe (rom.) 7 : 14
Selčianky (szlov.) VI, 21
sziđ (zürij.) 9 : 64
sifon (bolg.) 7 : 173
Šikraba (rom.) 7 : 15
Siladice (szlov.) VI, 18
Silaibe (rom.) 7 : 15
Silba, Silbea (rom.) 7 : 15
Siložba (rom.) 7 : 16
Silvaš (rom.) III, 100
Sintön (rom.) III, 99
siridžik (szhv.) 5 : 151
Slovenské Pravno (szlov.) VI, 23
sócaci (rom.) 9 : 145
socnija präs (bolg.) 7 : 177
soida (fi.) III, 107
soita (észt) III, 107
Solomba (rom.) 7 : 16
sonta (fi.) 9 : 62
srčika (szhv.) 5 : 151
Stráža (szlov.) VI, 19
Strimbu (rom.) III, 92
Subirts (rom.) III, 89
Su Hagäü (rom.) III, 92
Su Kaňä (rom.) III, 93
Surdukaba (rom.) 7 : 16
Svatá Chrasí (szlov.) VI, 17
Syleš (szlov.) VI, 27
Šajtäü (rom.) III, 98
šajt (bolg.) 7 : 173
šajtof (bolg.) 7 : 174
šara (cseh) 7 : 75
šaragla (bolg.) 7 : 173
Šaralimba (rom.) 7 : 14

- Šaraštaliba* (rom.) 7 : 14
šarkaň (bolg.) 7 : 174
Šarlužky (szlov.) VI, 29
šarohy (cseh) 7 : 74
šaroky (cseh) 7 : 74
šaška (bolg.) 7 : 174
šátor (cseh) 7 : 71
Šesu đin žos (rom.) III, 89
Šikatoru Tsigañilor (rom.) III, 90
Šimbokorba (rom.) 7 : 14
Šišov (szlov.) VI, 21
šire (szlov.) 7 : 127
šiba (szhv.) 5 : 150
škap (zürj.) 3 : 123
šokár (cseh) 7 : 75
Solomonesti (rom.) 4 : 65
Šošodol (rom.) III, 98
Šožba (rom.) 7 : 14
špenot (bolg.) 7 : 173
štalok (bolg.) 7 : 173
stvernie (szlov.) 7 : 127
Štitary (szlov.) VI, 25
štraifäu (rom.) 9 : 145
tabla (bolg.) 7 : 174
Tagu luğ Bako (rom.) III, 89
Täietura Paleruluğ (rom.) III, 97
taitaa (fi.) III, 110
talka (cseh) 7 : 71
tar, tarház (rom.) 9 : 145
täroasä (rom.) IV, 266—7
Tazläul (rom.) 4 : 65
teja (bolg.) 7 : 174
Telegbe (rom.) 7 : 16
Teretibe (rom.) 7 : 15
Teritoriју mori (rom.) III, 95
tigriš (bolg.) 7 : 174
Timarești (rom.) 4 : 65
tingil'i (votj.) 9 : 65
tjorveň (bolg.) 7 : 175
Tohelbe (rom.) 7 : 16
tolvaj (bolg.) 7 : 174
Trebatice (szlov.) VI, 20
Trnovec (szlov.) VI, 11
trol (cseh) 7 : 77
trumbitaš (bolg.) 7 : 174
tsiglä (rom.) IV, 17
tuľcer (bolg.) 7 : 173
tulisoiitto (fi.) III, 107
Turiec (szlov.) VI, 23
tužiš nelovej (cseh) 7 : 77
tvor (szl.) V, 9—10
řintirim (rom.) IV, 264—6
Ulitsa đintre päraie (rom.) III, 91
utar (bolg.) 7 : 175
uvrať (szlov.) 5 : 145
vagaš (bolg.) 7 : 174
vaguf (bolg.) 7 : 173
Valia sakä (rom.) III, 97
Varbä (rom.) 7 : 16
varmega (bolg.) 7 : 174
varoš (cseh) 7 : 72
varus (bolg.) 7 : 174
vašek (cseh) 7 : 76
Veča (szlov.) VI, 8
vefe (md.) 3 : 151
Velky Kyr (szlov.) VI, 27
Veretibea (rom.) 7 : 17
vernomaš (bolg.) 7 : 174
verš (bolg.) 7 : 174
Versești (rom.) 4 : 65
Vezend (rom.) IV, 202
Vigbe (rom.) 7 : 17
vilan (bolg.) 7 : 174
Vinetsije (rom.) III, 100
Virvu daluluğ (rom.) III, 92
Virvu ři (rom.) III, 100
vižgalat (bolg.) 7 : 174
vižgalisvam (bolg.) 7 : 174
vocki (szlov.) 7 : 126
vorm (észti) 3 : 123
vršnik (szhv.) 5 : 151
vürst (észti) 3 : 123
wallwe (lp.) 3 : 151
woblauk (cseh) 7 : 75
zabala (bolg.) 7 : 174
Zagreb (szhv.) VI, 30
zengetka (cseh) 7 : 74
zeridz (zürj.) 9 : 64
zokni (bolg.) 7 : 177
Žedembe (rom.) 7 : 17
Žirany (szlov.) VI, 25
žriedlo (szlov.) 5 : 145

IV. HELYSÉGNÉV MUTATÓ

- Abauj megye: (Ny.) 9 : 71—86; 10 : 85—104
 Acsád: (Ny.) 10 : 51—62
 Ajka: (Ny.) 10 : 51—62
 Ákos: (F.) IV, 204
 Ákosfalva: (F.) IV, 406; VI, 151
 Albár: (Ny.) 9 : 89—104 pass.
 Almásmalom: (F.) 7 : 4—16 pass.
 Almásmási: (F.) IV, 3—50 pass.
 Alsócsitár: (P.) 3 : 199—201; (Sz.) 3 : 204—11
 Alsószeli: (Ny.) 9 : 89—104 pass.
 Alsótorja: (P.) 6 : 5
 Amadékarcsa: (P.) 10 : 135—8; (Ny.) 9 : 89—104 pass.
 Anarcs: (P.) 4 : 18—9
 Andrásfalva: (N.) 1 : 80
 Apa: (F.) IV, 215
 Apászentmihály: (F.) VI, 17
 Aranyosmeggyes: (F.) IV, 210
 Aranyosrákos: (P.) 6 : 11
 Árpástó: (F.) 7 : 13

- Atosfalva: (F.) IV, 406
 Atya: (Sz.) 4 : 17, 18
 Bábony: (Ny.) I, 48—64; (F.) IV, 3—50 pass.; 158—82 pass.
 Baca: (F.) 7 : 8—13 pass.
 Backamadaras: (F.) IV, 406; VI, 152—3
 Bács: (F.) VI, 30
 Bácsfalu I. Hétfalu
 Bagos: (F.) IV, 221
 Bajka: (Sz.) 4 : 173—99 pass.
 Bajmóc: (F.) VI, 23
 Balmazújváros: (Sz.) 8 : 176—9; 9 : 155—64; 10 : 138—50; (F.) uo. pass.
 Bálványosvára: (P.) IV, 441—50
 Bánffyhunyd: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass., 327
 Bánkeszi: (F.) VI, 28
 Báránd: (E.) II, 256
 Barátföld-puszta: (P.) III, 369—870
 Barslédec: (Sz.) 4 : 173—99 pass.; 5 : 140—6 pass.
 Basóc: (F.) VI, 19
 Bátor: (P.) 3 : 172—3
 Battonya: (E.) II, 256, 257
 Becsvölgye: (N.) 1 : 90—2
 Béd: (Sz.) 5 : 140—6 pass.
 Bede: (F.) IV, 406; VI, 156—7
 Bedőháza: (F.) IV, 432
 Békés: (P.) II, 258—62; III, 344—6; (Ny.) I, 22—47, 65 — 80; III, 275—304, 314—43; IV, 380—404; VI, 127—31; (F.) I, 65—80 pass.; IV, 422—8; (E.) III, 314—43
 Békésszentandrás: (E.) II, 254, 255, 256
 Beled: (Ny.) 10 : 51—62
 Benefalva: (F.) IV, 406
 Bénye: (Sz.) 4 : 16, 17
 Berekeresztúr: (F.) IV, 406
 Berence: (F.) IV, 212
 Berettyószentmárton: (E.) II, 255
 Béta: (P.) 6 : 5, 8, 11
 Betfalva: (P.) 6 : 9
 Bihardiószeg: (P.) V, 63; (F.) IV, 227
 Bihartorda: (Sz.) 4 : 19—20
 Bikfalva: (P.) 6 : 5
 Bita: (P.) 6 : 9
 Bocskó: (Sz.) 4 : 17—8
 Bodvaj: (F.) IV, 222
 Bogártfalva: (P.) 6 : 9
 Bogártelke: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
 Bogdánd: (Sz.) 4 : 199—207
 Bogyá: (Ny.) 9 : 104
 Bolyk: (Sz.) 6 : 129—46 pass.; (Ny.) 6 : 125
 Boresány: (F.) VI, 21
 Borsa-völgy: (I.) 10 : 126—9; (E.) III, 310; IV, 476
 Botpalád: (F.) IV, 199, 226; (E.) II, 257
 Bőd: (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—104
 Bögöt: (Ny.) 10 : 51—62
 Bögző: (P.) 6 : 6
 Börvely: (F.) IV, 219, 222
 Bős: (Ny.) 9 : 89—104
 Brassó m.: (P.) 6 : 10
 Brusztura: (F.) IV, 432
 Budapest: (Ny.) IV, 71—89; (I.) 8 : 151—3
 Bukovina: (P.) IV, 55; V, 55—8; VI, 160—1; (N.) 1 : 79—88
 Bustyaháza: (F.) IV, 432
 Butka: (Sz.) 4 : 16—7; (P.) 10 : 19
 Búza: (F.) 7 : 4
 Bük: (Ny.) 10 : 51—62
 Cabaj: (F.) VI, 28
 Cégénydányád: (Sz.) 4 : 17, 18. (P.) 10 : 17—8; (F.) IV, 220, 224
 Csáb: (Sz.) 4 : 173—99 pass.
 Csaholc: (F.) IV, 220
 Csaholy: (F.) IV, 222
 Csákány: (Ny.) 9 : 89—104
 Családka: (F.) VI, 29
 Csallóköz: (P.) 8 : 173—6
 Csanád: (F.) VI, 30
 Császló: (F.) IV, 222
 Csatószeg: (P.) 6 : 8
 Csehérfalva: (P.) 6 : 6
 Csejd: (P.) 6 : 7; (F.) IV, 407
 Csemeszkopács: (Ny.) 10 : 51—62
 Csenger: (Sz.) 4 : 17—8; (F.) IV, 218
 Csengerbagos: (F.) 199, 219
 Csenke: (Ny.) 9 : 89—104
 Csepreg: (Ny.) 10 : 51—62
 Cserefalva: (F.) IV, 407; VI, 150—1
 Csernátfalva: I. Hétfalu

- Csiba: (F.) IV, 407; VI, 148—9
 Csicsér: (Sz.) 4 : 16—7
 Csicsó Mihályfalva: (F.) 7 : 9, 10
 Csík m.: (P.) 6 : 5, 8
 Csíkszentgyörgy: (P.) 6 : 5, 8
 Csíkszentsimon: (P.) 6 : 8
 Csitár: (Sz.) 5 : 140—6 pass.; (F.) VI, 25
 Csitszentiván: (F.) IV, 407
 Csókfalva: (F.) IV, 407
 Csomafája: (F.) 7 : 6
 Csomakőrös: (F.) IV, 147—57
 Csucsom: (Sz.) 4 : 173—99 pass.
 Csütörtök: (Sz.) 4 : 173—99 pass.
 Dara: (F.) IV, 225
 Darázsi: (F.) VI, 29
 Darnó: (F.) IV, 203
 Daróc: (P.) 10 : 18—9; (F.) IV, 206, 225
 Datk: (P., Ny.) 9 : 177—8
 Dávod: (N.) 1 : 69
 Deáki: (Ny.) 9 : 89—104
 Debrecen: (P.) III, 351—3; 2 : 183—6, 187—8; 3 : 154—9; 10 : 17; (V.) IV, 452—8; (Ny.) VI, 113—6; 4 : 3—24; (I.) IV, 459—61; (N.) 3 : 174—84; 6 : 56—89 pass.; (E.) II, 262—9; V, 49—54
 Debrőd: (P., V.) 7 : 187—9
 Dellőapáti: (F.) 7 : 9, 16
 Demecser: (P.) III, 357—9
 Demeterfalva: (F.) IV, 407; VI, 157—8
 Derecske: (Ny.) II, 204—51; (F.) II, 204—51 pass.; (E.) I, 46; II, 256
 Deregnyő: (Sz.) 4 : 16—7, 173—99 pass. (P.) 10 : 19
 Deréte: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
 Derzs: (F.) IV, 223
 Dés: (P.) 6 : 8, 11, 12
 Devecser: (Ny.) 10 : 51—62
 Diósfalva: (N.) 2 : 114—5
 Ditró: (P.) 6 : 8
 Doboz: (E.) I, 46
 Dobozmegyer: (E.) I, 46
 Dobra: (F.) IV, 219; VI, 22
 Dobrácsapáti: (F.) IV, 218
 Dománhida: (F.) IV, 221
 Dombó: (F.) IV, 432
 Dulfalva: (F.) IV, 433
 Dunántúl: (Ny.) 10 : 51—62
 Ecsed: (Sz.) 4 : 17—8; (F.) IV, 205
 Ecsedi láp vid.: (F.) IV, 196—232
 Eger: (P.) 10 : 20; (F.) VI, 30
 Egerarcsa: (P.) 4 : 168—73; (V.) 4 : 171—3 pass.
 Egeres: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
 Egri: (F.) IV, 203, 206, 221, 222
 Egyházasbást: (P.) 5 : 191—5; (Ny.) II, 15—28
 Egyházasdaróc: (Ny.) 10 : 51—62
 Egyházasfalva: (Ny.) 10 : 51—62
 Egyházasoláhfalu: (P.) 6 : 9
 Egyházkarcsa: (Ny.) 9 : 89—104
 Elefánt: (F.) VI, 25
 Emőke: (F.) VI, 26
 Eperjes: (P.) 10 : 20
 Erdőszentgyörgy: (F.) IV, 407
 Érkeserű: (F.) IV, 216
 Érmellék: (P.) V, 60—3
 Érolaszai: (P.) V, 61—2
 Esztergom: (F.) VI, 30
 Etéd: (P.) 6 : 6, 9
 Fancsal: (P.) 6 : 9
 Farnas: (F.) IV, 3—50, 158—82 pass.
 Farnos: (F.) 7 : 12
 Fehérgyarmat: (E.) II, 255
 Fejéregyháza: (P.) 10 : 16
 Fekete-Kőrös völgye: (Ny.) 6 : 44—55; 10 : 63—83
 Felbár: (Ny.) 9 : 89—104
 Felőr: (F.) 7 : 4, 9, 13, 14
 Felsőboldogasszonyfalva: (P.) 6 : 6
 Felsőnyárád: (F.) 10 : 105—13
 Felsőőr: (P.) I, 164—70; III, 370—4; (Ny.) III, 115—29; IV, 183—95; (F.) II, 47—80; III, 115—29 pass.
 Felsőrákos: (P.) 6 : 6, 9, 11
 Felsőregmec: (Sz.) 4 : 16, 17
 Felsőszeli: (Ny.) 9 : 89—104
 Felsőtorja: (P.) 6 : 5
 Fiafalva: (Ny., P.) 9 : 177—9
 Fintaháza: (F.) IV, 407; VI, 148
 Folyfalva: (F.) IV, 407; VI, 150
 Forró: (F.) 7 : 11
 Fülesd: (F.) IV, 198, 212
 Fülöpösdaróc: (F.) IV, 202, 221
 Füzérradvány: (Sz.) 5 : 154; (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—104; (E.) II, 257

- Füzesgyarmat: (P.) II, 254; (E.) II, 254, 256
- Gacsály: (Sz.) 8 : 92—3 közt; (P.) 1 : 269—70; 10 : 131—5; (Ny.) 4 : 38—9; (E.) 5 : 102—25
- Gajcsána: (P.) IV, 163—6; 1 : 256—7; (Ny.) IV, 332—6; 2 : 116—7
- Galambod: (F.) 407
- Galánta: (Ny.) 9 : 89—104
- Gány: (F.) VI, 17
- Garbócz-Bogdány: (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—104
- Garbolc: (P.) V, 58—60; 1 : 214—40; (F.) IV, 198; VI, 132—43
- Gáva: (Sz.) 4 : 18—9
- Géberjén: (F.) IV, 205
- Geges: (F.) IV, 408
- Gerencsér: (F.) VI, 29
- Geszte: (Sz.) 3 : 204—11, 5 : 140—6 pass.
- Gesztrágy: (F.) IV, 3—50 pass.
- Gice: (Sz.) 6 : 129—46 pass.; (Ny.) 6 : 125—6
- Gilvác: (F.) IV, 204
- Gimes: (Sz.) 5 : 140—6 pass.; (F.) VI, 25
- Gimeskosztolány: (F.) VI, 24
- Gírolt: (F.) 7 : 8
- Gőc: (F.) 7 : 12
- Göcs: (F.) IV, 408
- Gyalóka: (Ny.) 10 : 51—62
- Gyanta: (Ny.) 6 : 45—55; 10 : 80—2
- Győr vásárhely: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Gyöngyös: (Ny.) 4 : 49—63
- Gyöngyöshalász: (Ny.) 4 : 49—63
- Gyöngyöshalmaj: (Ny.) 4 : 49—63
- Gyöngyösoroszi: (Ny.) 4 : 49—63
- Gyöngyöspata: (Ny.) 4 : 49—63
- Gyöngyöspüspöki: (Ny.) 4 : 49—63
- Gyöngyössolymos: (Ny.) 4 : 49—63
- Gyöngyöstarján: (Ny.) 4 : 49—63
- Győr: (F.) VI, 30
- Györke: (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—104
- Györtelek: (F.) 9 : 192—4
- Gyula: (Sz.) 4 : 20—1; (P.) 10 : 17; (E.) I, 46; II, 257
- Gyulafehérvár: (P.) 10 : 16
- Gyulaj: (N.) 1 : 69
- Gyulakuta: (F.) IV, 408
- Gyulavári: (E.) I, 46
- Gyügye: (F.) IV, 198
- Gyülevész: (Ny.) 10 : 51—62
- Hagymásbodon: (F.) IV, 408
- Hajdúbagos: (N.) 8 : 140
- Hajdúböszörmény: (I.) 6 : 120—1; (E.) II, 257
- Hajdúnánás: (P.) III, 353—7; V, 63—8; VI, 166—9; (Ny.) IV, 337—62; VI, 113—4
- Hajdúszoboszló: (E.) II, 254—6 pass.
- Halmi: (Sz.) 4 : 17, 18
- Haraszi: (N.) 1 : 69; (E.) I, 112—8
- Harasztkerék: (F.) IV, 408; VI, 152
- Harcó: (F.) IV, 408
- Háromszék m.: (P.) 6 : 5, 11
- Havad: (F.) IV, 409
- Havadtó: (F.) IV, 409
- Hetés: (I.) 6 : 110—2
- Hétfalu: (Ny.) III, 39—56
- Hidalmás: (P.) 10 : 16
- Hidas: (N.) 1 : 179—88; 8 : 141
- Hódmezővásárhely: (Ny.) 1 : 124—35
- Homok: (F.) IV, 205, 211
- Homonna: (Sz.) 4 : 16, 17
- Horvát: (Sz.) 4 : 20
- Hosszúfalu: l. Hétfalu
- Hosszúfalu, Vág-: (Ny.) 9 : 89—104
- Hosszúmező: (F.) IV, 433
- Hosszúpályi: (Ny.) V, 23—39; VI, 12—31, 50—110, 127—31; 1 : 24; (E.) III, 341—2
- Huszt: (F.) IV, 433
- Ibrány: (Sz.) 4 : 18, 19
- Ikervár: (Ny.) 10 : 51—62
- Ikland: (F.) IV, 409
- Iklódbördőce: (Sz.) IV, 315
- Ilencfalva: (F.) IV, 409; VI, 147
- Imreg: (Sz.) 4 : 16—7; (P.) 10 : 20
- Inaktelke: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Ipoly völgye: (Ny.) 5 : 164—6
- Irhoc: (F.) IV, 434
- Istensegíts: (P.) VI, 160—1; (N.) 1 : 80
- Iza: (F.) IV, 434
- Izsap: (Ny.) 9 : 89—104
- Ják: (Ny.) 10 : 51—62

- Jákfa: (Ny.) 10 : 51—62
 Jákótelke: (F.) IV, 3—50 pass.,
 158—82 pass.
 Jánok: (Sz.) 4 : 173—99 pass.
 Jánosfalva: (Ny.) 6 : 45—55; 10 : 75—
 7
 Jedd: (F.) IV, 409
 Jegenye: (F.) IV, 3—50 pass., 158—
 82 pass.
 Józsa: (E.) II, 255, 256
 Józseffalva: (P.) V, 55—8
 Józsefháza: (F.) IV, 210
 Kaba: (P.) 4 : 159—62
 Kajál: (Ny.) 9 : 89—104
 Kákics: (Sz.) IV, 315; (P.) III, 375—7
 Kállósemjén: (Sz.) 4 : 18, 19
 Kálmád: (F.) IV, 210, 216
 Kalocsa: (F.) VI, 30
 Kalotadámos: (F.) IV, 3—50 pass.,
 158—82 pass.; 7 : 9, 17
 Kalotaszeg: (Ny.) 8 : 133—7; IV, 3—
 50; (F.) IV, 3—50 pass.
 Kalotaszentkirály: (F.) IV, 3—50
 pass., 327
 Kamocsa: (Ny.) 9 : 89—104
 Kányaföldje: (Ny.) 10 : 51—62
 Kányavár: (Sz.) IV, 315; (Ny.) 10 : 51
 —62
 Kapos: (Sz.) 4 : 16—7; (P.) 10 : 19
 Káposztásszentmiklós: (F.) IV, 409;
 VI, 148
 Karánsebes: (P.) 10 : 16
 Kárász: (F.) 7 : 101—22
 Karcsa: l. Amadékarcsa
 Karkóc: (F.) VI, 19
 Kászonimpérfalva: (P.) 6 : 5, 8
 Kászonújfalu: (P.) 6 : 5
 Kebele: (F.) IV, 410
 Kebeleszentiván: (F.) IV, 410
 Kecel: (Sz.) 4 : 20
 Kecset: (P.) 6 : 9
 Kékes: (F.) 7 : 4
 Kelementelke: (F.) IV, 410
 Kemece: (Sz.) 6 : 147—9
 Kemence: (N.) 1 : 69, 74—9; 8 : 141
 Kémer: (Sz.) 4 : 20
 Kendő: (F.) IV, 410
 Keresztúrfalva: (P.) 6 : 6, 9
 Kérszemjén: (Sz.) 4 : 17—8
 Keszegfalva: (Ny.) 9 : 89—104
 Ketesd: (Ny.) 8 : 133—7; (F.) IV,
 3—50 pass., 158—82 pass.
 Kibéd: (F.) IV, 410
 Királyi: (F.) VI, 10
 Kisadorján: (F.) VI, 158
 Kisar: (F.) IV, 215, 226
 Kisbács: (F.) III, 86—101; IV, 3—50
 pass., 158—82 pass.
 Kisbodak: (P.) III, 368—9
 Kisgörgény: (F.) IV, 410; VI, 150
 Kishodos: (Sz.) 8 : 92—3 közt
 Kiskapus: l. Magyarkiskapus
 Kiskereki: (P.) V, 60—1
 Kiskeszzi: (F.) VI, 28
 Kiskírva: (F.) IV, 434
 Kismonostorszeg: (F.) 7 : 14
 Kispaty: l. Kőszegpaty
 Kispetri: (F.) IV, 3—50 pass., 158—
 82 pass.
 Kissitke: (Ny.) 10 : 51—62
 Kisszlánc: (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—
 104
 Kisszekeres: (F.) IV, 197, 212
 Kisszentlőrinc: (F.) IV, 410
 Kisterem: (F.) VI, 147—8
 Kisújszállás: (P.) V, 68—73; (Ny.)
 VI, 127—31
 Kisvárda: (Sz.) 4 : 18—9
 Kléze: (P.) 1 : 241—56; 6 : 155—6;
 (Ny.) 2 : 112—3
 Kocurán: (F.) VI, 23
 Kocuric: (F.) VI, 20
 Koles: (F.) IV, 216
 Kolon: (Sz.) 5 : 140—6 pass.; (P.)
 3 : 201—2, (F.) VI, 25
 Kolozs m. (P.) 6 : 7, 10—1, 12
 Kolozsborsa: (F.) 7 : 6, 8, 15
 Kolozsgyula: (F.) 7 : 6
 Kolozsnéma: (Ny.) 9 : 89—104
 Kolozstótfalu: (F.) 7 : 10
 Kolozsvár: (Ny.) III, 57—69; (F.)
 III, 57—69 pass.; (E.) III, 238—74
 Komádi: (P.) 1 : 205—9
 Komárom: (Ny.) 9 : 89—104
 Komás: (P.) 6 : 8
 Komlód: (Sz.) 4 : 17—8; (P.) 10 : 17
 Komlódtótfalu: (F.) IV, 197
 Konyár: (P.) III, 347—50; IV, 450—1;
 1 : 258—68; (F.) 10 : 167—9; (E.)
 I, 46; II, 257

- Kopács: (Sz.) 3 : 212—21; (N.) 9 : 182—92
- Kórógy: (P.) 1 : 167—80; (V.) 1 : 172—7 pass.; (Ny.) 6 : 100—2; (E.) I, 112—8
- Korompa: (F.) VI, 18
- Korond: (P.) 6 : 6
- Koronka: (P.) 6 : 10; (F.) IV, 410
- Kovácsvágás: (Sz.) 5 : 154; (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—104
- Kozármislény: (Ny.) 2 : 15—7
- Kökényes: (F.) IV, 434
- Kölcse: (Sz.) 4 : 17—8; (P.) 10 : 18; (F.) IV, 206, 212, 224, 226
- Kömörő: (Sz.) 4 : 17—8; (F.) IV, 198, 209, 213, 218
- Könyök: (F.) VI, 28
- Köpösd: (F.) VI, 10
- Körösfő: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Körösladány: (E.) I, 46; II, 254
- Körösszeg: (Sz.) 4 : 19—20; (P.) 10 : 17
- Köröstarcsa: (E.) I, 46; II, 256—7
- Kőszegpaty: (Ny.) 10 : 51—62
- Kövesliget: (F.) IV, 435
- Középlak: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Krakován: I. Karkóc
- Kraszna m.: (P.) 10 : 17
- Kraszna: (Sz.) 4 : 20; (P.) 10 : 16—17
- Krasznaterebes: (F.) IV, 217
- Kunhegyes: (E.) II, 256
- Kürt: (Ny.) 9 : 89—104
- Lábnik: (P.) VI, 162—3; (Ny.) 2 : 115—6
- Lakszakállas: (Ny.) 9 : 89—104
- Lapás: (F.) IV, 26
- Laszkár: (F.) VI, 22
- Lasztóc: (Sz.) 4 : 16—7; (P.) 10 : 19
- Lázári: (F.) IV, 198
- Lengyelfalva: (P.) 6 : 9
- Lészped: (Ny.) 2 : 110—1
- Lonka: (F.) IV, 435
- Lozsád: (Sz.) 9 : 179—81; (P.) 9 : 179; (Ny.) 9 : 177—8
- Lőrincfalva: (F.) IV, 410; VI, 146
- Lövő: (Ny.) 10 : 51—62
- Lukafalva: (F.) IV, 411; VI, 146—7
- Magyarbikal: (Ny.) IV. 90—146; (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Magyarborzás: (F.) 7 : 5, 14
- Magyarbőd: (Sz.) 4 : 173—99 pass., (Ny.) 9 : 78—86; 10 : 85—104
- Magyargorbó: (F.) IV, 3—50 pass.
- Magyargyerőmonostor: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Magyarhegymeg: (Sz.) 4 : 173—99 pass.
- Magyarkapus: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Magyarkiskapus: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.; 7 : 12
- Magyarköblös: (F.) 7 : 5
- Magyarnádas: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Magyarpalatka: (F.) 7 : 4, 5, 13, 15
- Magyarókereke: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass., 327; 7 : 5—14 pass.
- Magyarrétfalu: (E.) I, 112—8
- Magyarsárd: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.; 7 : 9
- Magyarsók: (F.) VI, 11
- Magyarszecsőd: (Ny.) 10 : 51—62
- Magyarvalkó: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.; (E.) I, 122—9
- Magyarvista: (F.) IV, 30—50 pass., 158—82 pass.
- Mája: (F.) IV, 411
- Majtény: (F.) IV, 206, 213
- Makfalva: (F.) IV, 411
- Makó: (Ny.) 1 : 123—35
- Mákófalva: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
- Malánta: (F.) VI, 25—6
- Malomfalva: (P.) 6 : 10
- Mándok: (E.) II, 255, 256, 257
- Maniga: (F.) VI, 18
- Mánya: (F.) 7 : 8
- Máramarossziget: (F.) IV, 436
- Marcellfalva: (F.) IV, 219
- Márfalva: (P.) 6 : 6
- Márkod: (F.) IV, 411
- Marosagárd: (F.) IV, 411
- Marosbárdos: (F.) IV, 411
- Marosdécse: (F.) 7 : 12
- Marosgezse: (F.) 7 : 11
- Maroskeresztúr: (F.) IV, 412
- Marosszentanna: (F.) IV, 412

- Marosszentgyörgy: (F.) IV, 412
 Marosszentkirály: (F.) IV, 412
 Maros-Torda m.: (P.) 6 : 7, 101
 Martos: (Sz.) 6 : 129—46 pass.; (P.) 4 : 115—53; 7 : 178—84, 185—6; (Ny.) V, 11—22; 1 : 11—27; 6 : 128; (F.) 1 : 23
 Medgyesegyháza: (E.) II, 255
 Medvesalja: (Ny.) II, 16—28; III, 156—88
 Megyer: (Ny.) 10 : 51—62
 Méhkerék: (F.) IV, 129
 Menyhe: (F.) VI, 29; (Sz.) 5 : 140—6 pass.
 Méra: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
 Mérk: (F.) IV, 223
 Meszlen: (Ny.) 10 : 51—62
 Mezőbánd: (F.) IV, 412; 7 : 10
 Mezőberény: (E.) I, 46
 Mezőbergenye: (F.) IV, 412
 Mezőcsávás: (F.) IV, 413
 Mezőfele: (F.) IV, 413
 Mezőfény (Sz.) 9 : 167—177; 10 : 150—66; (F.) IV, 226; 9 : 167—77 pass.; 10 : 150—66 pass.
 Mezőcsege: (F.) IV, 198
 Mezőkölpény: (F.) IV, 413
 Mezőmadaras: (F.) IV, 413
 Mezőmogyer: (E.) I, 46
 Mezőménas: (P.) 6 : 10; (F.) IV, 413
 Mezőpanit: (F.) IV, 414
 Mezősámsond: (P.) 6 : 11; (F.) IV, 414
 Mezőség: (Ny.) 3 : 131—5
 Mezőtúr: (Sz.) 4 : 21
 Mihályfa: (Ny.) 2 : 120—37
 Mihályfalva: (Sz.) 4 : 19—20
 Mihályi: (Ny.) 10 : 51—62
 Mikola: (F.) IV, 205
 Milota: (F.) IV, 225
 Mísefa: (Ny.) 10 : 51—62
 Mócs: (F.) 7 : 9, 14
 Mocsonok: (F.) VI, 7, 8
 Moldva: (Sz.) 7 : 190; (P.) VI, 162—6; 1 : 241—57; (Ny.) 2 : 107—19; (I.) 2 : 172—80; (E.) 5 : 3—41
 Molnaszecsőd: (Ny.) 10 : 51—62
 Munkács: (Sz.) 4 : 17
 Nábrád: (Sz.) 4 : 17, 18; (F.) IV, 203, 206
 Nádasd: (Ny.) 10 : 51—62
 Nádasdaróc: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
 Nadlány: (F.) VI, 21
 Nádudvar: (E.) II, 255, 257
 Nagybony: (Ny.) 9 : 89—104
 Nagyadorján: (F.) IV, 414; VI, 158
 Nagybózsva: (Sz.) 5 : 154; (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—104
 Nagycsömöte: (Ny.) 10 : 51—62
 Nagyecsed: (Sz.) 8 : 92-3 közt
 Nagyernye: (F.) IV, 414
 Nagyfalva: (Sz.) 4 : 18—9
 Nagyiván: (P.) 6 : 150—5; (Ny.) VI, 114; (F.) 8 : 182—3
 Nagykálló: (Sz.) 4 : 18—9
 Nagykapornak: (Ny.) 10 : 51—62
 Nagykapus: l. Magyarkapus
 Nagykároly: (Sz.) 4 : 17—8
 Nagy-kér: (F.) VI, 27
 Nagykirva: (F.) IV, 436
 Nagymogyer: (Ny.) 9 : 89—104
 Nagymagyar: (Ny.) 9 : 89—104
 Nagymihály: (Sz.) 4 : 16—7
 Nagymon: (Ny.) II, 195—203; III, 189—232; (F.) II, 195—203 pass.
 Nagypalád: (F.) IV, 221
 Nagypaty: l. Kőszegpaty
 Nagypetri: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.; 7 : 9
 Nagysitke: (Ny.) 10 : 51—62
 Nagysurány: (F.) VI, 28
 Nagyszalánc: (Sz.) 4 : 173—99 pass.; (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—104
 Nagyszöllős: (P.) 10 : 18
 Nagyudvarnok: (Ny.) 9 : 89—104
 Nagyvárad: (Sz.) 4 : 19—20; (P.) 10 : 17; (F.) VI, 29
 Nagyváty: (Sz.) III, 387—400; (F.) III, 387—400 pass., (E.) IV., 268—308
 Nárái: (Ny.) 10 : 51—62
 Názánfalva: (F.) IV, 415
 Negyed: (F.) VI, 12
 Nemesborzva: (F.) IV, 198, 204, 221
 Nemesbükk: (Ny.) 10 : 51—62
 Nemescsó: (Ny.) 10 : 51—62
 Nemesolcsa: (Ny.) 9 : 89—104

- Nemesrempehollós: (Ny.) 10 : 51—62
 Nemesvis: (Ny.) 10 : 51—62
 Nozdrokóc: (F) VI, 21—2
 Nyaláb vára: (P.) 10 : 18
 Nyáradandrásfalva: (F.) IV, 415; VI, 159—60
 Nyárádbálintfalva: (F.) VI, 154
 Nyárádgálfalva: (F.) VI, 155
 Nyárádkarácsony: (F.) VI, 149—50
 Nyárádkarácsonfalva: (F.) IV, 415
 Nyárádmagyarós: (F.) IV, 415
 Nyárad mente: (F.) VI, 144—60
 Nyárádselye: (F.) IV, 415; 6 : 11
 Nyárádszentanna: (F.) IV, 415; VI, 159
 Nyárádszentbenedek: (F.) IV, 416, 151—2
 Nyárádszentimre: (F.) IV, 416
 Nyárádszentlászló: (F.) VI, 154—5
 Nyárádszentsimon: (F.) IV, 416
 Nyárádszereda: (F.) IV, 416; VI, 158—9
 Nyárádtő: (F.) IV, 417
 Nyárasd: (Ny.) 9 : 89—104
 Nyárszó: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass., 327
 Nyéresháza: (F.) IV, 436
 Nyíres: (F.) 7 : 6, 11, 13, 14
 Nyírtass: (E.) II, 255
 Nyitra: (F.) VI, 6, 28, 29
 Nyítragerencsér: (Sz.) 3 : 204—11; 5 : 140—6 pass.
 Nyitra vidéke: (Sz.) 3 : 204—11; (P.) 3.: 199—204; (Ny.) 5 : 140—6
 Nyomát: (F.) IV, 417; VI, 154
 Óbást: (Sz.) I, 139—64; (P.) III, 364—7; (Ny.) II, 15—28; (E.) III, 342
 Okány: (F.) IV, 429—31 pass.; (E.) I, 46
 Ókigyós: (P.) V, 73—6
 Olesvaapáti: (F.) IV, 201, 203, 220, 221
 Onor: (F.) VI, 21
 Ormány: (F.) 7 : 8
 Ormányság: (P.) III, 375—7
 Oros: (Sz.) 4 : 18—9
 Orosháza: (Sz.) 9 : 152—5; (E.) II, 257; 9 : 149—51
 Oroszhegy: (P.) 6 : 6
 Oroszi: (P.) 10 : 18
 Osztró: (F.) VI, 20
 Őrség: (I.) 6 : 110—2
 Őrvistye: (F.) VI, 20
 Ördögkeresztúr: (F.) 7 : 9, 14
 Ördögösfüzes: (Ny.) I, 118—21; (F.) 7 : 5, 11, 13—7 pass.
 Palást: (Sz.) 6 : 129—46 pass.; (Ny.) 6 : 127—8
 Palócság: (P.) III, 360—7; 5 : 191—8; (Ny.) II, 15—28; 3 : 29—34; (F.) II, 15—28 pass.
 Pályi: (F.) IV, 225
 Páncélcseh: (F.) 7 : 16
 Panyola: (Sz.) 4 : 17—8; (F.) IV, 203, 207, 211, 220, 222, 223
 Pápa: (Ny.) 10 : 51—62
 Parasznya: (F.) IV, 205
 Patas: (Ny.) 9 : 89—104
 Peleske: (Sz.) 4 : 17—8; (F.) IV, 217, 220
 Penészlek: (F.) 218
 Penyige: (Sz.) 8 : 92—3 közt; (F.) IV, 226; (E.) II, 257
 Pered: (P.) 5 : 195—8; (Ny.) 9 : 89—104
 Petőszinye: (Ny.) 9 : 79—86; 10 : 85—104
 Pilis: (F.) IV, 217
 Piricse: (F.) IV, 212
 Pocsaj: (E.) II, 255—6
 Pográny: (Sz.) 3 : 204—11; 5 : 140—6 pass.; (P.) 3 : 202—4; (F.) VI, 26, 27
 Pokolpatak: (Ny.) 2 : 114
 Polrieka: (F.) VI, 23, 24
 Porpác: (Ny.) 10 : 51—62
 Pozsonyeperjes: (Ny.) 9 : 89—104
 Pöstyén: (F.) VI, 15, 20
 Privigye: (F.) VI, 23
 Pusztacsó: (Ny.) 10 : 51—62
 Pusztafalu: (P.) 6 : 156—60; (Ny.) 5 : 153—63; 9 : 79—86; 10 : 85—104
 Pusztina: (Ny.) 2 : 111—2
 Pürkerec: (P.) 6 : 10; (Ny.) III, 39—56; (F.) III, 39—56 pass.
 Püspökladány: (E.) II, 254—7 pass.
 Rábabogyoszló: (Ny.) 10 : 51—62
 Rábakovácsi: (Ny.) 10 : 51—62
 Racsic: (F.) VI, 22

- Rákos: (P.) 6 : 5; (Ny.) 9 : 79—86;
10 : 85—104
- Rákosterebes: (F.) IV, 217
- Ráska: (Sz.) 4 : 16—7
- Remete: (Ny.) 6 : 45—55; 10 : 72—5;
(F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.,
327
- Répevis: (Ny.) 10 : 15—62
- Réte: (Sz.) 6 : 129—46 pass.; (Ny.)
6 : 126—7
- Rétköz: (P.) III, 357—9; (I.) 9 : 135—
7
- Retteg: (F.) 7 : 6, 7, 9
- Rigmány: (F.) IV, 417
- Rozsály: (F.) IV, 212, 218, 219
- Sajókeresztúr: (E.) II, 254
- Sajóvámos: (P.) 3 : 167—72
- Salamonfa: (Ny.) 10 : 51—62
- Salánk: (Sz.) 4 : 17
- Sáلكöveskút: (Ny.) 10 : 51—62
- Sarkad: (E.) I, 46
- Sárköz: (F.) IV, 205
- Sarló: (F.) VI, 29
- Sármellék: (P.) 3 : 55—73; (Ny.)
3 : 52—101
- Sárospaták: (Sz.) 4 : 16—7; (P.) 10 : 20
- Sárostelek: (F.) 7 : 14
- Sárrét: (P.) III, 347—50
- Sárvár: (Ny.) 10 : 51—62
- Sárvásár: (F.) IV, 3—50 pass.
- Sátoraljaújhely: (Sz.) 4 : 16—7
- Semjén: (F.) IV, 203, 211
- Sénye: (Ny.) 10 : 51—62
- Seprőd: (F.) IV, 417
- Sereden: (Sz.) 4 : 20
- Sipkó: (F.) VI, 19
- Siposkarcsa: I. Amadékarcsa
- Sissó: (F.) VI, 21
- Sófalva: (P.) 69
- Sókszelőce: (Sz.) 6 : 129—46 pass.;
(Ny.) 6 : 127; 9 : 89—104
- Solymos: (P.) 6 : 7
- Somlóvásárhely: (P.) 1 : 201—4
- Somogy [?]: (F.) VI, 30
- Somogyhatvan: (P.) 4 : 166—8
- Somorja: (Ny.) 9 : 89—104
- Somosd: (F.) IV, 417; VI, 149
- Somoska: (Ny.) 2 : 113—4
- Somoskő: (P.) 3 : 197—8
- Somoskőújfalu: (P.) 3 : 198—9; (V.)
3 : 199; (Ny.) 2 : 146—53
- Sopron: (Ny.) 10 : 51—62
- Sopron m.: (Ny.) 2 : 71—106
- Sorkisfalud: (Ny.) 10 : 51—62
- Sóvárad: (F.) IV, 417
- Söpte: (Ny.) 10 : 51—62
- Strázsa: I. Vágőr
- Streca: (F.) VI, 9
- Süketfalva: (F.) IV, 418; VI, 157
- Sükő: (P.) 6 : 6
- Sümeg: (Ny.) 10 : 51—62
- Szalakuz: (F.) VI, 29
- Száldobos: (F.) IV, 437
- Szalmavár: (Ny.) 10 : 51—62
- Szamoshát: (Ny.) I, 7—21; II, 3—14;
3 : 35—51; 4 : 37—48, 101—5;
8 : 85—7; (F.) II, 3—14 pass.
- Szamoskér: (Sz.) 4 : 17—8
- Szamoszeg: (F.) IV, 224, 225
- Szamosújvárnémeti: (F.) 7 : 16
- Szap: (Ny.) 9 : 89—104
- Szaplonca: (F.) IV, 437
- Szárzaberek: (F.) IV, 211
- Szárhegy: (P.) 6 : 5, 8
- Szatmárcseke: (Sz.) 8 : 92—4 közt;
(P.) II, 253; (F.) IV, 199; 8 : 180—2
- Szatmár m.: (Ny.) 8 : 83—92
- Szatmár [?]: (F.) IV, 222
- Szatmárnémeti: (F.) IV, 201, 220
- Szebény: (N.) 1 : 92—3
- Szegi: (Sz.) 4 : 16—7
- Szeged környéke: (I.) 7 : 171—2
- Szék: (F.) 7 : 10, 16
- Székelyabod: (F.) IV, 418
- Székelybere: (F.) IV, 418
- Székelybős: (F.) IV, 419
- Székelybő: (F.) IV, 418
- Székelycsóka: (F.) IV, 419
- Székelydálya: (P.) 6 : 10
- Székelykakasd: (F.) IV, 419
- Székelykál: (P.) 6 : 7; (F.) IV, 419
- Székelykövesd: (F.) IV, 419
- Székelymoson: (F.) IV, 418
- Székelysárd: (F.) IV, 418
- Székelyszentistván: (F.) IV, 418
- Székelytompá: (F.) IV, 420; VI,
157
- Székelyvaja: (F.) IV, 420
- Szekeres: (F.) IV, 203
- Székes: (F.) IV, 420

- Szelicse: (F.) 7: 6
 Szemenye: (Ny.) 10: 51—62
 Szendrő: (P.) 10: 20
 Szentábrány: (P.) 6: 6, 10
 Szentegyházasaláhfalu: (P.) 6: 7, 9
 Szenterzsébet: (P.) 6: 10
 Szentgál: (P.) 1: 181—91
 Szentgerice: (F.) IV, 418; VI, 153—4
 Szentháromság: (F.) VI, 155—6
 Szentjakab: (P.) 6: 11
 Szentjobb: (Sz.) 4: 19—20
 Szentkirály: (P.) 6: 7, 11
 Szentlászló: (E.) I, 112—8
 Szentmargita: (F.) 7: 15
 Szentmihály: (P.) 6: 7, 10
 Szentmihálykörtvélyes: (F.) IV, 437
 Szépenyerűszentmárton: (Sz.) III, 401—14; (F.) 7: 9
 Szerep: (F.) I, 130—8; (N.) 1: 93—4; 8: 141
 Szigetköz: (P.) III, 368—70
 Szilád: (F.) VI, 18
 Szilágysomlyó: (Sz.) 4: 20; (P.) 10: 17
 Szimő: (F.) VI, 13, 14
 Szind: (Ny.) II, 183—94; (F.) II, 183—94 pass.
 Szinérváralja: (Sz.) 4: 17—8; (P.) 10: 18
 Szlavónia: (Sz.) III, 381—7; (P.) III, 377—9; 1: 167—80; (V.) III, 379—80; 1: 172—7 pass.; (Ny.) 1: 34—63; (E.) I, 112—8
 Szolcsánka: (F.) VI, 21
 Szolgyóór: (F.) VI, 28
 Szolnok: (Sz.) 4: 21
 Szolnok-Doboka m.: (P.) 6: 8, 11, 12
 Szombathely: (Ny.) 10: 51—62
 Sződemeter: (Sz.) 4: 20
 Szőkeföldje: (Ny.) 10: 51—62
 Szőlős: (F.) VI, 27, 28
 Szőlősvégardó: (Sz.) 4: 17
 Szőreg: (Ny.) 1: 124—35
 Szövérd: (F.) IV, 420
 Sztána: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.; 7: 13
 Szucság: (P.) 6: 12; (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.; 7: 13
 Szuhogy: (P.) III, 360—4; (Ny.) IV, 363—79
 Tag: (Sz.) 4: 17
 Tajti: (Ny.) II, 15—28
 Takácsi: (Ny.) 10: 51—62
 Talaborfalva: (F.) IV, 437
 Tallós: (Ny.) 9: 89—104
 Tanakajd: (P.) 1: 192—200
 Tany: (Ny.) 9: 89—104
 Taracköz: (F.) IV, 437—40
 Taracújfalu: (F.) IV, 440
 Tarcal: (Sz.) 4: 16—7; (P.) 10: 20
 Tarcsafalva: (P.) 6: 7
 Tárkány: (Ny.) 6: 45—55; 10: 77—80
 Tarpa: (Sz.) 8: 92—3 közt
 Tatrang: I. Hétfalu
 Técső: (F.) IV, 440
 Téglás: (P.) 1: 210—3
 Tépe: (E.) I, 46
 Terbete: (F.) VI, 20
 Teremiújfalu: (F.) VI, 147
 Tiba: (P.) 10: 19
 Tiszacsécse: (Sz.) 8: 92—3 közt
 Tiszafüred: (E.) II, 254
 Tiszalök: (Sz.) 4: 18—9; (E.) II, 256
 Tiszaszalka: (E.) II, 257—8
 Tiszavarsány: (Sz.) 4: 18—9
 Tisztaberek: (F.) IV, 201
 Tivadar: (P.) 10: 18
 Tófalva: (F.) IV, 421
 Tokaj: (Sz.) 4: 16—7
 Torboszló: (F.) IV, 421
 Torda: (P.) 10: 16
 Torda—Aranyos m.: (P.) 6: 11
 Tordaszentlászló: (F.) 7: 6
 Tornagörgő: (Sz.) 6: 129—46 pass.; (Ny.) 6: 126
 Tornóc: (F.) VI, 11, 12
 Tósnýárasd: (F.) VI, 14
 Tótpróna: (F.) IV, 23
 Törökszentmiklós: (E.) II, 256
 Trencsén: (F.) VI, 7
 Trunk: (P.) 4: 162—5
 Trusmer: (F.) VI, 28
 Tunyog: (Sz.) 4: 17—8
 Túrítvándi: (P.) 10: 18; (F.) IV, 199, 202
 Turna: (F.) VI, 22
 Túrricse: (F.) IV, 212, 213
 Túrterebe: (F.) IV, 217
 Türe: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.

- Türkös: I. Hétfalu
 Tyukod: (F.) IV, 205
 Udvarfalva: (F.) IV, 421
 Udvarhely: (P.) 6: 10, 11
 Udvarhely m.: (P.) 6: 5, 10, 11—2
 Újfehértó: (E.) II, 255
 Und: (Ny.) 10: 51—62
 Ung m.: (P.) 10: 19
 Ungvár: (P.) 10: 19
 Ura: (Sz.) 8: 92—3 közt
 Úszka: (F.) IV, 211, 219
 Ülke: (P.) 6: 10
 Űrög: (F.) VI, 8
 Vác: (F.) VI, 30
 Vadad: (P.) 6: 7
 Vasasd: (F.) IV, 421
 Vágás: (P.) 6: 7, 10
 Vágfarkasd: (F.) VI, 12
 Vághosszúfalu: (F.) VI, 9, 10
 Vágmedence: (F.) VI, 15
 Vágór: (F.) VI, 19
 Vágvecse: (F.) VI, 8
 Vaja: (Sz.) 4: 18—9
 Vámosladány: (Ny.) 9: 89—104
 Vámosroszi: (P.) 10: 18; (F.) IV, 202, 226
 Váncsod: (E.) II, 254, 256
 Váralmás: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.
 Varannó: (Sz.) 4: 16—7
 Várhegy: (F.) IV, 421
 Vári: (Sz.) 4: 17; (F.) IV, 199
 Várkudu: (F.) 7: 9, 10, 16
 Varsány: (F.) IV, 206, 212
 Vasszécsény: (Ny.) 10: 51—62
 Vasvár: (Ny.) 10: 51—62
 Vécke: (P.) 6: 10
 Vecseklő: (Ny.) II, 15—28
 Velem: (N.) 1: 72, 89—90
 Veszprém: (F.) IV, 30
 Vésztő: (N.) 7: 83—100; 8: 140; (E.) I, 46
 Vezend: (F.) IV, 202
 Vice: (F.) 7: 13
 Vicsápapáti: (Sz.) 5: 140—6 pass.
 Vilyvitány: (Sz.) 5: 154; (Ny.) 9: 79—86; 10: 85—104
 Vista: I. Magyarvista
 Vitka: (Sz.) 8: 92—3 közt
 Vízszilvás: (F.) 7: 13
 Völcej: (Ny.) 10: 51—62
 Vörösvár: (F.) IV, 15—6
 Zágráb: (F.) IV, 30
 Zajta: (Sz.) 4: 17—8
 Zajzon: I. Hétfalu
 Zalaboldogfalva: (Ny.) 10: 51—62
 Zalán: (P.) 6: 11
 Zalaszentmárton: (Ny.) 10: 51—62
 Zemplén: (Sz.) 4: 16—7
 Zemplén m.: (P.) 10: 19—20
 Zentelke: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass., 327
 Zobor: (F.) VI, 6
 Zsarolyán: (F.) IV, 207
 Zsére: (Sz.) 5: 140—6 pass.; (F.) VI, 25
 Zsip: (Sz.) 6: 129—46 pass.; (Ny.) 6: 127
 Zsira: (Ny.) 10: 51—62
 Zsobok: (F.) IV, 3—50 pass., 158—82 pass.

SEBESTYÉN ÁRPÁD

TARTALOM

Cikkek

<i>Papp László</i> : Nyelvi statisztikai vizsgálatok (2)	3
<i>Reuter Camillo</i> : Milyen fa a cserefa?	35
<i>Máté József</i> : Ragadványnevek Heves községben	43
<i>K. Szoboszlay Ágnes</i> : Ragadványnevek Felsőnyárádon	59

Ismertetések, bírálatok

Tanulmányok a magyar nyelv életrajza köréből. Ism. <i>Jakab László</i>	65
Viljo Nissilä: Suomalaista nimistöutkimusta. Ism. <i>Kálmán Béla</i>	69
Peter Hajdú: Samoyed Peoples and Languages. Ism. <i>Molnár Ferenc</i>	72

Nyelvjárási adatok

<i>Debreczeni Ilona</i> : Tyukod földrajzi nevei	75
<i>Jakab László</i> : Önböly földrajzi nevei.	79
<i>Tóth Katalin</i> : Szalmatercs földrajzi nevei	81
<i>Csák—Gálffy</i> : Adalékok a mérái ruházat műszókincséhez (1)	85
<i>Penavin Olga</i> : Kórógyi szójegyzék (1).	95
<i>Varga Antal</i> : Tájszavak Balmazújvárosról (4)	102

Mutató

<i>Sebestyén Árpád</i> : Mutató a Magyar Népnyelv I—VI. és a Magyar Nyelvjárások I—X. kötetéhez	107
---	-----

Résumés

<i>J. Pann</i> : Лингвостатистическое исследование (2)	32
<i>C. Reuter</i> : Sur cserefa	42
<i>J. Máté</i> : Beinamen aus Heves	57
<i>Á. K. Szoboszlay</i> : Beinamen aus Felsőnyárad	63

Kossuth Lajos Tudományegyetem
A kiadásért felelős: Woynárovich Elek
Felelős szerkesztő: Kálmán Béla
Műszaki szerkesztő: Sebestyén Árpád

A kézirat nyomdába érkezett: 1965. május hó. Megjelent: 1965. december hó. Készült monó szedéssel, íves magasnyomással, az MSZ 5601—50 és az MSZ 5602—55 szabvány szerint. Példányszám: 700. Terjedelem: 17,25 (A/5) ív.

65.4400.1 Alföldi Nyomda, Debrecen

